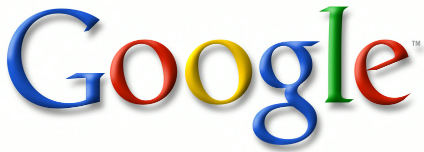

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

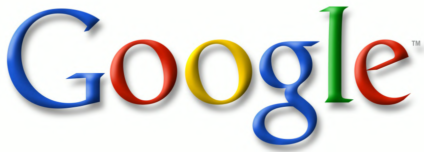
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på http://books.google.com

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06661284 1

GHG
Denmark
Kirke-og

MAR 16 '40

REGERINGSSKIFTET 1784.

FREMSTILLINGER OG AKTSTYKKER

UDGIVNE I JUNI 1888

TIL MINDE

OM

DEN REGERING SOM LØSTE BONDENS STAVNSBAAND

AF

DE UNDER KIRKE- OG UNDERVISNINGSMINISTERIET SAMLEDE ARKIVER.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS C. A. REITZEL.

1888.

1. Denmark — Govt., to 1849
ED

Denmark. Kirke- og Undervisningsvaesnet, Minister

REGERINGSSKIFTET 1784.

FREMSTILLINGER OG AKTSTYKKER

UDGIVNE I JUNI 1888

TIL MINDE

OM

DEN REGERING SOM LØSTE BONDENS STAVNSBAAND

AF

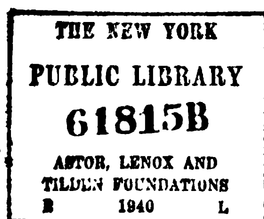
DE UNDER KIRKE- OG UNDERVISNINGSMINISTERIET SAMLEDE ARKIVER.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS C. A. REITZEL.

1888.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
61815B
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
B 1940 L

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri (F. Dreyer).

INDHOLD.

Fremstillinger og Optegnelser.

Aktstykker.

To Faksimiler; sml. Side 267 fl.

Naar vi i Hundredaaret efter Stavnsbaandets Løsning paa mange Maader tilbagekalder Mindet om den Række af Begivenheder, som i Slutningen af forrige Aarhundrede udfriede den danske Bonde fra lange Tiders sørgelige Kaar, og naar vi med Taknemmelighed dvæler ved de Navne, som især er knyttede til denne lykkelige Udvikling, saa er det ikke mere end billigt ogsaa at skænke den Omvæltning sin Opmærksomhed, som bragte hin Tids „Bondevenner" til Magten og derved banede Vej for en ny Tid.

Regeringsskiftet 1784 fremgik, som i Reglen enhver gjennemgribende Omdannelse af de offenlige Forhold, af forskjellige samvirkende Grunde og var derfor selv en noget sammensat Begivenhed. Det var en Hofrevolution, som fra Kongens Moder og Broder førte Magten over til hans Søn; det var et Systemskifte, som ophævede Kabinetsstyrelsen og lagde Magten over til Statsraadet og Kollegierne, og det var et Ministerskifte, som lod de dygtigste Mænd af den liberale Opposition afløse den Kreds af fordomsfulde og talentløse Folk, som i en Række Aar havde siddet inde med den kongelige Magt.

Hofrevolutionen af 17. Jan. 1772 var bleven udført og gjennemført med hensynsløs Energi, men den skjulte en Halvhed, som under saadanne Forhold altid er en politisk Uklogskab. Hovedmotivet for Enkedronningen til at faa Karoline Mathilde fjernet maatte selvfølgelig være det at forhindre gjentagne Barnefødsler i Kongens Ægteskab, og man kan tilvisse ikke fortænke hende i, at hun med Misnøje maatte være Vidne til at en vitterlig uægte Gren af Kongestammen her var ifærd med at komme ind i Arvefølgen foran hendes Søn. Men selv bortset fra det politiske

Forhold til England var det i højeste Grad uklogt offenligt at beskæmme den vordende Konges Moder, — naar man da ikke vilde gjøre Skridtet fuldt ud og samtidig fjerne denne selv, enten ved Dom, eller, da dette ikke med Rette kunde gjøres, ved paa anden Maade at rydde ham af Vejen. At noget saadant har været paa Tale, er i sig selv rimeligt og fortælles udtrykkelig af Beringskjold. Der holdtes den 13. Januar et Møde af de sammensvorne, siger han, ved hvilket Guldberg forelagde det Spørgsmaal, hvad der skulde gjøres ved de kongelige Børn. Efter lang Tavshed sagde da Grev Rantzau: „Eier in die Pfanne etc.“, hvormed der da vel skulde være hentydet til at de maatte gaa i Løbet. Beringskjold forsikrer, at det var ham, som modsatte sig dette. Hvorledes det nu end forholder sig med Rantzaus Ytring, maa det anses for givet, at noget saadant aldrig for Alvor har ligget i Enkedronningens Plan, selv om den senere Tradition tillægger hende allehaande onde Anslag (sml. S. 87).

Derimod er der Antydninger af at man har tænkt paa at gaa en anden og langt sikrere Vej ved samtidig med Omvæltningen ved Hoffet at indføre en Forfatning. Suhm fortæller herom i sine Erindringer, at Kommandør F. M. Krabbe kom til ham den 15. Januar for at fortælle, at en Omvæltning var i Gærde, „men det var ej nok at dæmpe den nærværende Kabale, man maatte og sætte sig i Sikkerhed for Fremtiden, at saadant ej kunde ske mere, da Kongen var faible, og Dronningens Kronprins kom uden Tvivl engang til Regeringen og kunde da kalde sin Moder tilbage og hun hævne sig. Det eneste Middel var at indskrænke Regeringen; om jeg vilde ej skrive en Plan dertil. Jeg gjorde det og han læste den og syntes godt om den. Jeg sagde ham, at Guldberg havde sagt mig, at der arbejdedes paa at faa to Regimenter paa det gode Parti, at jeg skulde være med og en til, og at han betids skulde lade mig det vide. Men Guldberg holdt ej Ord. Maaske han frygtede for, at jeg ved den Lejlighed skulde indføre republikanske Principia.“ „Guldberg, siger han kort i Forvejen, er en lærd, modest, indsigtsfuld og eftertænksom Mand, som elsker sit Fædreneland; men for meget indtaget af den absolute Regeringsform.“

Suhms „Udkast til en ny Regeringsform“ er som bekjendt bevaret og trykt i hans „samlede Skrifter“ (XVI). Det begynder saaledes: „Suveræniteten bør sættes paa en fast Fod, saa den ej kan rygges, og heller intet Indgreb gjøres i Undersaatternes Velfærd. Til den Ende bør alle Gratialia blive i Kongens Magt, men

ingen afsættes uden efter Stændernes Samtykke ved Lov og Dom; ingen Skat paalægges uden dem; ingen Hovedforandring gjøres i Landets Økonomi og indvortes Bestyrelse uden dem. — Et Parlament af 48 Personer samlet i Kjøbenhavn, som efter tre Aars Forløb skulde fornyes og de samme Personer ej igjen vælges førend efter ni Aar, skulde forestille Stænderne." Senere hedder det: „Kongen udgiver strax en Deklaration, at han for at sætte Suveræniteten paa en fast Fod og bevise den Kjærlighed, han bær for sine Undersaatter, har besluttet at kalde Stænderne sammen. Dette underskrives ogsaa af Prins Frederik, at han samtykker dette. Siden udgives en nærmere Deklaration, hvorudi Stændernes Rettigheder fastsættes efter dette og mere, som efter videre Overlæg kan tillægges, fratages og forandres. Denne Deklaration underskrives ogsaa af Kongen og Prinsen for dem og deres Arvinger og bliver en Grundlov."

Til alt Uheld for Udviklingen i vort Land kom denne Forfatning, der selv om den i sine enkelte Bestemmelser var nok saa ufuldkommen, dog vilde have dannet Udgangspunktet for en ny Tidsalder, ikke i Stand; Guldberg og ikke Suhm blev den, som angav Tonen i de følgende Aars Regering. Hvor usikker denne følte sig, ses dog af de rigoristiske Forholdsregler, som toges overfor enhver mistænkt Personlighed; saaledes især af Beringskjolds Proces. At man frygtede for nye Omvæltninger, kan ikke undre os saa meget, som at man overhoved har næret Haab om at kunne undgaa dem. Vilde man ikke sikre sig enten ved at fjerne Kronprinsen eller ved at indføre en Forfatning med uafsættelige Dommere og Embedsmænd, skulde man synes at simpel Klogskab maatte have paabudt den yderste Lemfældighed i Behandlingen af Dronningen; det vilde have været tilstrækkeligt at lade den faktiske Skilsmisse indtræde, som synes først at have været paatænkt. Saaledes fortæller Beringskjold, at man i Mødet den 13. Januar var stemt for kun at lade hende rejse til Hørsholm nogen Tid, men at Guldberg erklærede det for Enkedronningens Vilje, at hun skulde føres til Kronborg. Denne Fremfærd røber ikke blot Guldbergs almindelige Kortsynethed, men ogsaa hans naive Tro paa, at ingen kunde andet end billige, at „Lasten blev straffet". Saaledes lod han Enkedronningen og Arveprinsen modsætte sig enhver Formildelse, ogsaa i Dommen over Struensee og Brandt. At Kongen ingenlunde var stemt for deres Henrettelse, om han end var ude af Stand til med Virkning at modsætte sig den, fremgaar af

Underskriften paa en Karrikaturtegning af dem, som han har henkastet paa et Ark Papir[1]).

De midlertidige Magthavere fastholdt til det sidste Troen paa, at det skulde kunne lykkes dem at føre Regeringen saa længe, at Overgangen til Kronprinsens Styrelse kunde foregaa uden noget Brud; dette vidner i høj Grad til Ære for Guldbergs gode Bevidsthed. At han heller ikke helt tog fejl, viste sig jo noksom i den Skaansomhed, hvormed Kronprinsen og hans Raadgivere optraadte, baade overfor de kongelige Personer og alle disses Tillidsmænd. Omvæltningen 1784 blev kun et nødvendigt Tilbageslag fra 1772, ingen Hævn over tidligere lidt Uret. Moderens tidlige Død havde i den Henseende bidraget meget til at lette en Forsoning.

Bag de to Kongesønner med deres personlige Mellemværende stod Samtidens mest udprægede Statsmænd med deres helt igjennem modsatte Synsmaader, Ove Høegh Guldberg og Andreas Peter Bernstorff. Den første var kommen ind i Regeringen som Arveprinsens Lærer. Han var noget af en Videnskabsmand, om end lidet selvstændig og meget tung og pedantisk; hans Karakter var hæderlig, hans Vilje vistnok den bedste og hans Hensigter ophøjede og ædle; dertil var han en udpræget dansk Mand. Men han manglede i høj Grad de Egenskaber, som ingen Statsmand i Længden kan undvære, naar han i Sandhed skal udrette noget for sit Land: Forstaaelse af Tidens Krav, samt Blik for og Tillid til de Mænd, som kan fremme dens Tarv. Hans Styrelse blev derfor uden den rette Frugt, om han end arbejdede ufortrødent og om der end i mange Retninger under ham kan spores en kjendelig Fremgang.

Bernstorff var en langt betydeligere Personlighed, en af de største Statsmænd, som nogensinde har styret Danmark; det er et af de betænkeligste Tegn paa Guldbergs Begrænsning, at han fjernede ham fra Statsraadet for at skaffe sig selv Albuerum. Bernstorff var ikke blot en Udenrigsminister med alle de Evner, som Guldberg savnede særlig paa dette Omraade, men ogsaa i den indre

---

[1]) Det hedder her: „Der Graf Struensee, ein sehr grosser Mann, starb 1772 durch der Kõnigin Juliane ihren Befehl und durch des Prinz Friederichs u. nicht durch meinen. Und durch den Willen des Stats Raths.“ „Der Graf Brandt, ein feiner wilder Mann; starb Anno 1772 auf demselben Platz, wo Struensee starb.“ „Ich hätte sie gerne beide gerettet. Allein es war der Kõnigin und des Prinz Friedrichs Wille.“

Styrelse, i Finansvæsen og de borgerlige Forhold, havde han et ualmindelig klart Blik for, hvad det især maatte komme an paa at fremme, og han forstod her at finde de rette Mænd og virksomt at støtte dem i deres Bestræbelser, uden selv at kræve Æren for deres Arbejde.

Dertil kom, at Bernstorff var saa lykkelig med fuld Tillid at kunne fremme de Frihedsbestræbelser, som laa i Tiden og som Guldberg mistænksomt og ængstelig havde søgt at holde nede. Saaledes med Hensyn til Trykkefriheden, som havde sin skjønneste Periode i Bernstorffs Tid, medens den indskrænkedes kort efter hans Død. Og saaledes ogsaa med Bondens Frihed og Lovbeskyttelse. For denne Sag havde Bernstorff virket fra sin tidligste Ungdom, da han fik sin Farbroder til at udskifte og give Bønderne Selvejendom paa sit Gods, og han støttede paa det kraftigste de Mænd, som senere kom til at føre den igjennem for hele Landet. Guldberg derimod havde ogsaa her holdt igjen; da Suhm i sit Udtog af Fædrelandets Historie havde taget Ordet for Bondens Frihed, fik han ham til igjen at slette det, idet han fremkom med den bekjendte Ytring: „Bondens Aag kan ikke afkastes, uden at Staten i alle sine Grundvolde skal bæve!“ [1])

Idet nu Arveprinsen med urokkelig Tillid knyttede Guldberg til sig og gjorde hans Sag til sin, medens Kronprinsen viste Bernstorff en lige saa uforanderlig Hengivenhed, fik Misstemningen i Kongehuset en vidtrækkende politisk Betydning. Maaske kunde det være lykkedes at føre Regeringen over fra den ene af Prinserne til den anden uden opsigtvækkende Brud, dersom Guldberg havde vist den Selvbeherskelse at beholde Bernstorff i Statsraadet med den Indflydelse, som maatte tilkomme en Mand med hans Evner og Erfaring; men fra det Øjeblik af, da han skilte sin Sag fra hans, maatte det bære hen mod en Krise.

Det er Udviklingen af Forholdene fra Bernstorffs Afskedigelse den 12. Nov. 1780 indtil Sagernes Ordning ved og efter Kronprinsens Tiltrædelse den 14. April 1784, som belyses af de i det følgende samlede Optegnelser og Aktstykker. Det har været Meningen at give et saa fyldigt Billed som muligt af alle Hovedpunkterne i denne Udvikling og af de optrædende Personers Tankegang, Planer og Handlinger, og Materialets store Rigdom har her tilstedet en Fuldstændighed, som neppe lader noget tilbage at ønske. Det vil

---

[1]) R. Nyerup, Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge, I 508.

være muligt paa Grundlag af det her samlede Stof ikke blot at danne sig en klar Forestilling om selve de Begivenheder, som hidførte og ledsagede Regeringsskiftet, men ogsaa at faa et levende Billed af alle Hovedpersonerne, først og fremmest af Guldberg selv; ikke blot af hans mindre heldige Egenskaber, men ogsaa af den ærlige Vilje og det fædrelandske Sind, som vil være uadskilleligt fra hans Minde.

Det i det følgende samlede historiske Stof falder i to Rækker: „Fremstillinger og Optegnelser“ og egenlige „Aktstykker“.

Hovedfremstillingen, som her er stillet i Spidsen for paa en Maade at give et samlende Grundlag for det hele, er en „historisk Efterretning“, forfattet 1821 og opbevaret i en noget senere Afskrift, som har tilhørt Dronning Marie Sofie Frederikke. Haandskriftet oplyser intet om, hvem der er Forfatteren, men Fremstillingen er tydeligt nok af officiel Oprindelse, ligesom den siges at være „rektificeret“ af Kongen selv. Det vilde neppe lønne Umagen, i det mindste paa dette Sted, i det enkelte at efterspore denne Beretnings Tilblivelse, dens talrige Unøjagtigheder og den stærkt farvede Opfattelse af Tildragelserne, medens det derimod kan have sin Interesse at anvise den sin Plads i Rækken af de mere eller mindre beslægtede Fremstillinger.

Som bekjendt udarbejdede Charlotte Dorothea Biehl efter Johan Bülows Opfordring en historisk Beretning om Regeringsskiftet, med hvad dertil sluttede sig; den er trykt i Historisk Tidsskrift, 3. Række, 5. Bind, efter det originale Haandskrift. Som det fremgaar af de af Prof. Holm i Indledningen hertil anførte Breve, havde Forfatterinden nedskrevet denne Beretning i Sommeren 1784; men i Gehejmearkivet findes der mellem Bülows Papirer endnu en anden, som fører Fremstillingen ned til Juli 1786. Det maa være den, som omtales i de af Prof. Holm anførte Breve fra den paafølgende Vinter (Dec. 1786 — Jan. 1787); Forfatterinden døde 17. Maj 1788. Det nyere Skrift støtter sig selvfølgelig i alt væsenligt til det ældre, som var udarbejdet paa Grundlag af det Materiale, Joh. Bülow strax efter Begivenheden kunde bringe til Veje; Fremstillingen er dog noget mere afrundet, hist og her mindre overvældet af Stoffets Masse; ligeledes er dette noget omordnet[1]).

---

[1]) Af 78 tæt skrevne Foliosider svarer det i Hist. Tidsskrift trykte Af-

Det er dog klart, at Jomfru Biehls Fremstilling hverken i den første eller den anden Form har været Grundlag for den her meddelte, ja Forfatteren af denne kan end ikke have kjendt nogen af dem; dertil er hele Anlægget alt for forskjelligt, ligesom det senere Arbejde har Fejl, som det ældre ikke kjender.

Der haves derimod en fjerde Fremstilling, som staar i umiddelbart Forhold til den fra 1821 og formentlig kan bidrage til at forklare dens Oprindelse. Under 8. Juli 1831 modtog Gehejmearkivar Fin Magnussen nemlig under kongeligt Segl, til Opbevaring i Arkivet, en saadan, ledsaget af 5 Bilag, af hvilke de 4 er Aktstykker af Bülows Samlinger, det femte Forfatterens særlige Fremstilling af „det projekterede preussiske Ægteskab". Forfatteren er efter Haandskriften umiskjendelig den Deputerede i det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli og første Medlem i Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler Andreas Bjørn Rothe, som dengang og tidligere udarbejdede forskjellige statsretlige Afhandlinger til Brug for Kongen og Regeringen. En Afskrift af Rothes Afhandling tillige med flere andre Aktstykker fra hin Tid udfærdigedes nogle Aar efter til Brug for Kancellipræsidenten P. Kr. Stemann og afleveredes af ham igjen i Aaret 1846 til Arkivet.

Ved at sammenligne Rothes Fortælling med den fra 1821, vil det snart vise sig, at hin kun er en Omskrivning af denne. Rothe har med Hensyn til Indholdet i det hele ligefrem kopieret sit Forlæg, kun med jævnlige Forandringer i Stil og Udtryksmaade, henimod sin ejendommelige tunge og koncise Kancellistil, ligesom han hist og her har forkortet og bortskaaret hvad der har forekommet ham mindre væsenligt[1]). Aktstykkerne er skudte ud i Tillæg; det paatænkte Ægteskab er behandlet efter selvstændige Kilder, men kun tildels rigtig opfattet.

Det vilde ligge nær at antage, at Bülows Død 1828 havde foranlediget Affattelsen af Rothes Afhandling paa Grundlag af hans efterladte Samlinger, hvis ikke Skriftet fra 1821 viste at denne Forklaring er uholdbar; alt dette siges nemlig at støtte sig til disse Samlinger. Sam-

---

snit til de 47. — Den senere Fremstilling sætter f. Ex. Kronprinsens Opdragelseshistorie (H. T. Side 304—23) i Spidsen; de indskudte Breve (S. 295—300) udelades o. s. v.

[1]) Fejlen nederst Side 33 var øjensynlig fra først af gaaet over i Rothes Bearbejdelse, men er bleven rettet; der staar nu: „Kronprinsen indfandt sig saaledes som bestemt i det denne Dags Formiddag holdte Deliberations Statsraad". Det fremhævede staar paa en Rasur.

menhængen er denne, at Bülow, som testamenterede Sorø Akademi sine Manuskripter, alt længe før sin Død havde udlaant og bortforæret værdifulde Dele af dem. Saaledes meddelte Kammerherre Fr. Oldenburg, da han 1829 indsendte en stor Samling af Afskrifter af Kabinetsordrer fra Aarene 1773—84 til Kongen, at han havde faaet den foræret af Bülow „for over nogle og 20 Aar siden“, og 1812 takker Stiftsprovst Tetens i Odense Bülow for Laanet af et Haandskrift om hin Tids Begivenheder. Paa samme Maade havde Werlauff uden al Tvivl alt tidlig faaet foræret den store Samling af Bülowiana, som han sad inde med og 1847 forærede Kongen, idet dog enkelte Pakker, rimeligvis af Uagtsomhed, blev henliggende i det kongelige Bibliothek. En forseglet Pakke, indeholdende Efterretninger fra 1784, indsendtes fra Boet til Kongen og blev henlagt i Gehejmearkivet; Seglene blev brudte 1883, og det viste sig da, at den indeholdt Bülows egenhændige Afskrifter af tidligere Optegnelser og Udarbejdelser. En Række Smaapakker, indeholdende dels Aktstykker, dels Breve fra fyrstelige Personer, henlaa ligeledes under Bülows Segl blandt Kong Frederik VI's Sager. De af Werlauff skænkede Papirer gik fra Kong Kristian VIII's Kabinetsarkiv over til Gehejmearkivet.

Det vil saaledes ses, at der er mange Muligheder for Forfatterskabet fra 1821. Man kunde nærmest fristes til at tænke paa Werlauff; men Stilen synes at være meget forskjellig fra hans. Endvidere kunde man gætte paa Historiografen, Medlem af Universitetsdirektionen Ove Malling; men dette kan neppe forliges med den af ham efterladte Optegnelse (Side 43 fl.), som dels er meget fragmentarisk, dels har en selvstændig, ikke i hint Skrift benyttet Efterretning. Forfatterskabet er dog i og for sig af mindre Betydning, medens det har sin Interesse at efterspore Anledningen til Affattelsen af et saadant Skrift. Denne synes at maatte søges i dets Tendens, som tydeligt nok er den at afdæmpe Mindet om hint Sammenstød i Kongehuset, medens der tillige leveres et Indlæg for Kronprinsens Fremfærd mod sine høje Slægtninge. Man faar Indtryk af, at der er bleven lagt Vægt paa at mildne Traditionerne og paavirke Stemningen i selve Kongeslægten. En saadan Bestræbelse var da ogsaa ret naturlig paa den Tid. Kong Frederik VI begyndte at ældes, og efter al menneskelig Sandsynlighed vilde Kronen ved hans Død gaa over til Arveprinsens Slægt; han havde maaske allerede ved denne Tid betænkt at knytte denne yderligere til sig ved Ægteskaber med sine Døtre. Præsidenten i Danske

Kancelli Fr. J. Kaas havde forgæves søgt at lede ham ind paa en modsat Vej; i Forestilling af 3. Sept. 1816 foreslog han at nedsætte en Kommission med det Hverv at undersøge de i Arkivet beroende Procesakter fra 1772, da det var hans Overbevisning, at man dengang havde dømt baade Dronningen og Struensee uskyldigt, og at det var „nødvendigt at adsprede det Mørke, som hviler over denne Sag, og at om det nogen Tid skal ske, bør det ske under Deres Majestæts Regering; efter den Tid kunde andre Interesser snarere forøge end adsprede det". Kongen indlod sig klogelig ikke herpaa, men foretrak en fuld Udsoning med den yngre Linje, og som et Led i disse Bestræbelser maa formentlig hint Skrift fra 1821 opfattes. At det senere i en noget omarbejdet Form blev nedlagt i Gehejmearkivet, vidner yderligere om dets officielle Oprindelse. Mærkeligt nok er imidlertid Originalen gaaet tabt, medens en Afskrift, tagen efter 1839 — (Frederik VI kaldes i Titlen „højsalig") — som anført er funden blandt hans Enkes Efterladenskaber. Der var saaledes en dobbelt Grund til paa dette Sted at offenliggjøre denne Beretning.

Hvad de øvrige „Fremstillinger og Optegnelser" angaar, da vil det være tilstrækkeligt at omtale dem i faa Ord. Optegnelserne af Schlanbusch var nedskrevne paa fransk, men er forgæves bleven eftersøgte. Da de imidlertid foreligger i to indbyrdes uafhængige, men aldeles samstemmende Gjengivelser paa dansk, af Prof. Schiern og Digteren Saint-Aubain, kan man gaa ud fra, at deres Indhold er fuldstændig bevaret. Her er kun det Parti meddelt, for hvilket Schlanbusch kunde være selvstændig Kilde, altsaa indtil hans Fjernelse fra Hoffet i Februar 1783.

Ove Mallings Optegnelse er værdifuld ved sin Meddelelse om Anledningen til at Kronprinsen 1781 henvendte sig til Bernstorff; han skjelner mellem to Sammenstød, hvorved de modstridende Beretninger hos andre forklares.

Schack-Rathlous Fortælling, som er nedskreven Dagen efter Kabinetsforandringen, er selvfølgelig af den største Betydning, ligesom K. L. Stemanns lille Optegnelse bidrager væsenlig til at stille hans Personlighed i et tydeligt Lys.

Hugh Elliots udførlige Fremstilling af Tingenes Udvikling er her gjengivet efter et vanskelig tilgængeligt engelsk Skrift, da den kaster Lys over en Række Forhold, som ellers ikke berøres i vore Kilder. Det er dog en Selvfølge, at hans Beretning maa bruges med megen Varsomhed, da han aabenbart ikke har været

fortrolig med de indre danske Partiforholds Betydning; han ser paa dem med engelske Fordomme, baade politiske og sociale. Ogsaa enkelte af hans positive Beretninger beror øjensynligt paa Misforstaaelse. Af Betydning er især Fortællingen om den Usikkerhed, som fulgte efter 14. April og varede til Bernstorffs Ankomst den 1. Maj. At Modpartiet endnu efter den Tid tænkte paa en Reaktion synes at ligge i Arveprinsens Ytring til Grev Schack i Brev af 9. Maj (Side 288), at han „ad interim" skal tage mod Flensborg Amtmandskab.

Af Joh. Bülows Optegnelser er der meddelt en større Række, om end kun et Udvalg, med Forbigaaelse af det anden Steds tilstrækkelig afhjemlede. De er væsenlig tagne af den i Afskrift, tildels ogsaa i Original opbevarede Dagbog, hvis Begyndelse dog er en senere Omarbejdelse[1]). Det er i det hele vanskeligt at hitte Rede i Bülows ejendommelige Forfatterskab; han synes atter og atter at have omskrevet og kommenteret sine Erindringer, ligesom han jævnlig vender tilbage til de samme Forsikringer om sin Uskyldighed og Uegennyttighed og forsvarer sig imod Anklagen for Frygtagtighed og Tvetydighed. Det skinner trods alle hans Forsikringer tydeligt nok igjennem, hvor vanskeligt han havde ved at forsone sig med sit Fald og den Unaade, som i mange Aar skilte ham fra Kronprinsen. En fuldstændig Vurdering af disse Forhold (og af Bülows Betydning) vil imidlertid først kunne gives i en samlet Fremstilling af Kronprinsens personlige og Regerings Historie i Aarene efter hans Tiltrædelse.

Luxdorphs Optegnelser indeholder i al deres Korthed adskillige værdifulde Enkeltheder. Den her givne Prøve vil desuden maaske henlede Historikeres Opmærksomhed paa dem i højere Grad end det hidtil har været Tilfældet.

Optegnelserne af Hennings, den mærkelig talentfulde og mangesidige, men ved sin Arrogance frastødende Forfatter og Embedsmand, er medtagne, fordi de giver et selvstændigt Bidrag til Opfattelsen af flere af de optrædende Personer, især Guldberg og Finansmændene. Hennings følte sig iøvrigt højligen skuffet ved Forandringen af 14. April, da hans Ven Ernst Schimmelmann havde

---

[1]) Notiserne fra 3. Febr. 1783 ff. er nemlig opbevarede i Kladde, skrevne paa modtagne Brevkonvolutter, paa hvilke Bülow tituleres Gehejmeraad. Under 5. Febr. 1783 taler han om Schlanbusches Afskedigelse som en gammel Historie, skjønt den netop fandt Sted den Dag.

holdt ham udenfor Forberedelserne, medens Reventloverne derefter stillede ham i Skygge og hans Svigerfader Krabbe fjernedes for at give Plads for Rosenkrantz.

Udtalelserne af Frederik VI's Søster, som tildels ogsaa ligger til Grund for Engelstofts Optegnelser, er meget karakteristiske og belyser fortrinligt Opfattelsen af Guldberg i Kronprinsens Omgivelser.

De samlede Aktstykker findes saa godt som alle i Original i Gehejmearkivet og Kongerigets Arkiv; hvor dette ikke er Tilfældet er det udtrykkelig bemærket. De er ordnede i syv Grupper for at lette Oversigten og lade Synspunkterne for Optagelsen af de enkelte Stykker træde klart frem.

Den første Samling belyser Bernstorffs Afskedigelse og denne Begivenheds nærmeste Konsekvenser, særlig Guldbergs Forfremmelse til Gehejmeraad med Løfte om Sæde i Statsraadet; han lægger nu Planen til Rigets fremtidige Politik og faar den indre Styrelse fuldstændig i sin Haand. En god Kommentar til Omvæltningens Forstaaelse gives af F. L. Stolbergs Breve, skrevne i selve Bernstorffs, hans Svogers Hus. Fra en anden Side kommenteres den af Luxdorphs Optegnelser: den 13. Novbr. er det en for ham „fast ubegribelig Tidende", at Bernstorff gaar af, og den 24. s. M. optager han som Præsident Guldberg til Æresmedlem i Videnskabernes Selskab!

I den anden Samling kan Udviklingen af Forholdet til Preussen og Rusland følges i sine Hovedtræk, eller rettere, den fuldstændige Hengivelse i disse Magters Vilje og Ønsker faar sin fulde Belysning. Det er især Kong Frederik II's Breve til Enkedronningen og Guldbergs Breve til Schumacher i Petersborg, som i den Henseende er oplysende. Af Frederik II's Breve findes der en Samling af 242 Stykker, fra Aarene 1772 til 1786; det her meddelte Udvalg vil være tilstrækkeligt til at give en tydelig Forestilling om Tonen og Aanden i dem. Den store Politiker benytter alle Midler og alle Veje til at befæste sin Indflydelse ved det danske Hof, efterat Bernstorff er bleven berøvet det ved hans Intriger. Hovedpunktet er Kronprinsens Ægteskab med en preussisk Prinsesse. Dorothea Biehl har ikke kjendt Sammenhængen med denne Sag, og man kan heraf slutte, at heller ikke Bülow eller Kronprinsen har gjennemskuet den; ogsaa A. B. Rothes Fremstilling er i den Henseende urigtig, medens Skriftet fra 1821 kun berører den overfladisk og efter et meget ufuldstændigt Kjendskab (S. 24 ff.). Efter Bülow-Biehl var det alt

strax Juliane Maries Plan at forbinde Kronprinsen med den preussiske Prinsesse, medens Frieriet til Storfyrstindens Søster kun var en Finte, beregnet paa at vildlede Kejserinden (H. T. Side 323 ff.). Af Kong Frederik II's Breve fremgaar det imidlertid, at dette ingenlunde har været Tilfældet. Alt før Bernstorffs Fald var det bestemt at fri til Prinsesse Elisabeth af Würtemberg, hvis Søster Sofie var gift med den vordende Kejser Povl; Enkedronningen troede at kunne gjøre sig Haab om at opnaa dette høje Slægtskab som Vederlag for den Tjeneste, hun umiddelbart forud havde gjort Katarine II ved at modtage sine Slægtninge, de russisk-brunsvigske Prinser og Prinsesser, til livsvarigt Underhold i Horsens. Om Bernstorff har været underrettet om og deltaget i denne Plan eller ikke, kan neppe oplyses. Vist er det, at der samtidig efter hans Initiativ førtes Forhandlinger om Kronprinsessens Ægteskab med Prins Frederik Kristian af Avgustenborg; de paabegyndtes i Henhold til hans Forestilling af 19. Februar 1779; Ægtepagten approberedes 18. Februar 1780, blev saa liggende, indtil Kongen underskrev den d. 3. November, hvorefter den sendtes til Hertugen, som underskrev den 21. s. M. Som det ses af Frederik II's Brev af 31. Oktober, var han dengang sat i Kundskab om Planen med Hensyn til Storfyrstindens Søster; han billiger den ikke blot, men giver sig Mine af selv at have havt den samme Tanke. Enkedronningens Henvendelse til Kejserinden førte dog ikke til noget, da der var taget anden Bestemmelse med Hensyn til Prinsessen, et Resultat, som Enkedronningen ikke synes at have meddelt sin Svoger i Berlin. Denne bringer det derimod i Erfaring fra Petersborg, med den yderligere Oplysning, at Elisabeth er bestemt for en østrigsk Prins, hvad der er et Led i Bestræbelserne for at tilvejebringe en Tilnærmelse mellem de to Kejsermagter, altsaa en Opløsning af Forbundet mellem Preussen og Rusland[1]). Denne Tanke foruroligede selvfølgelig i høj Grad den gamle Konge og han udkastede da den Plan, at faa Elisabeth gift med den vordende Konge af Preussen (Fred. Vilhelm III), medens den danske Kronprins da kunde faa dennes Søster[2]). Denne Plan gik Enkedronningen for sit Vedkommende ufortøvet ind paa, uden at ænse de

---

[1]) Side 139 fl. Det er kun en Skrivfejl, naar Fr. II taler om Kronprinsen af Sverige istedenfor Danmark (Gustav var født 1778).

[2]) Frederikke af Preussens Forældre var Frederik Vilhelm (II) og hans fraskilte Hustru Elisabeth, der var en Datter af Hertug Karl af Brunsvig, Broder til Juliane Marie og Kong Frederik II's Hustru Elisabeth.

Betænkeligheder, som maatte rejse sig imod en saadan Forbindelse med Evropas mest aggressive Fyrstehus; helt bortset fra at den Prinsesse, som det drejede sig om, med sin Moder levede forskudt i Stettin og spotvis kaldtes „Prinsesse Müller“ (Side 83. 87).

Kronprinsen, som dengang lige var fyldt 13 Aar, blev let overtalt til at begære Prinsesse Frederikke til Ægte; Overhofmesteren ledede hans Valg saa vel, at han skriftlig udtalte det Ønske at maatte faa netop denne Prinsesse; det var samme Dag eller vel endog først Dagen efter at de officielle Frierbreve var afsendte til Berlin (Nr. 11—13).

Haand i Haand med denne Hengivelse i Preussens Ønske hos Enkedronningen gaar Guldbergs Bestræbelser for at knytte os saa inderligt og varigt som muligt til Rusland. Med en troskyldig og ærlig Mands hele Uforbeholdenhed udtaler han sig tidlig og silde i den Retning til Schumacher; det er den faste Klippe i al dansk Statsvisdom, Bernstorffs „Klogskab“ var idel Daarskab og Forfængelighed. Der hengik dog kun et Par Aar, før denne solide Bygning kjendeligt begyndte at vakle; den russiske Afsending i Kjøbenhavn v. Sacken optraadte med udfordrende Uforskammethed overfor Udenrigsministeren og samtidig forvirredes de politiske Forhold i Petersborg; Rusland fjernede sig fra Preussen, og Danmarks fuldstændige Afmagt i det intime Forbund traadte klart for Dagen. At en saadan Ydmygelse aldrig vilde være overgaaet os under Bernstorffs Ledelse, kunde Guldberg vel ikke se, endnu mindre indrømme; han indskrænked sig til at beklage Forholdenes Udvikling, fremsætte sine Grundsætninger og iøvrigt være en uvirksom Tilskuer, som haabede paa bedre Tider. I Virkeligheden indskrænkede hans Forstaaelse af den udenrigske Politik sig til de Doktriner, han engang havde dannet sig, uden Evne til at regne med Udviklingens Kjendsgjerninger. I Modsætning hertil er det dog velgjørende at se, hvorledes hans Selvfølelse vaagner ved den Forhaanelse, hans Regering udsættes for, og hvorledes han viser den Fasthed ikke at ville afskedige en Udenrigsminister, fordi han mishager Rusland: „endog Bernstorff skulde have staaet, om en fremmed Magt vilde, at han skulde have faldet“. Schack-Rathlou indrømmede samtidig i sin Betænkning til Kronprinsen, hvis Venner frygtede for at Rigets Stilling under Guldbergs Ledelse skulde blive udsat for overhængende Fare, at Forudsætningerne for hans Program af 6. Dec. 1780 var bristede, men beroligede dog Prinsen med, at man vel kunde lade det gaa hen nogen Tid, indtil Bernstorff igjen kunde gribe Roret (Side 201 ff.). Kongen

af Preussen er paa sin Side ligeledes urolig; han ser Faren ved en Omvæltning i Danmark, men kan ikke gaa videre end til blide Advarsler og Forsikringer om sin Tillid til Dronningens Aarvaagenhed (Nr. 21—22).

Den tredje Samling af Aktstykker giver et Indblik i de indre Vanskeligheder, som efterhaanden optaarnede sig for Guldbergs Styrelse og bragte Staten i de største Forlegenheder. I Foraaret 1781 foretager han en hel Ompostering af de højere Embedsmænd i de finansielle og Kammer-Kollegierne, medens samtidig Søetatens øverste Styrelse deles mellem to Kollegier. Ved disse Forandringer vinder han selv en meget forøget Indflydelse. Joakim Goske Moltke, som var en selvstændig og uafhængig Mand, droges ind i Statsraadet, hvis Betydning fra nu af sank mere og mere overfor Kabinettets Almagt; han fjernedes derved fra Finanskollegiet, Rentekammeret og Bergværksdirektoriet, hvis første Deputeret han hidtil havde været. I disse Embeder efterfulgtes han af K. L. Stemann, som ene skyldte sin Flid og Hoffets Gunst de høje Embeder han beklædte, og som lige til det sidste var knyttet uadskillelig til Guldbergs Sag. Delingen af Søetatens Forretninger og de deraf opstaaende Rivninger gjorde Kabinettet til Opmand i alle dens vigtigste Sager.

En Følge af Bernstorffs Fald havde det været, at den gamle Skatmester Grev Schimmelmann saa meget som muligt trak sig tilbage fra Forretningerne; som klog Politiker og Finansmand indsaa han strax, hvor store Vanskeligheder der vilde følge af dette Skridt. Imidlertid vedblev Guldberg at sætte al sin Lid til ham, indtil han afgik ved Døden i Februar 1782. Herefter fulgte nu atter en Omdannelse af Finansstyrelsen, især Bankens Forhold, som snart havde til Følge at den stadig voxende Statsgjæld blandedes sammen med Bankens Forpligtelser. Schack-Rathlou, som forudsaa den Misère, som før eller senere maatte blive Følgen heraf, trak sig ud af Ansvaret; Akterne i denne Sag (Nr. 12—14) viser dog, at han har Uret i at tilskrive sig selv Æren for i Tide at have advaret eller ydet Modstand; han gav tvært imod efter, medens E. Schimmelmann og Reventlov advarede; men medens de blev, opgav han under Paaskud af svigtende Helbred sin Deltagelse (Oktober 1782).

Aaret efter var man kommen saa langt ned ad Skraaplanet ved at give Statslaan til insolvente Handelshuse, at ogsaa Schimmelmann og Reventlov gjorde alvorlig Modstand; Guldberg var imidlertid saa overbevist om sine Principers Rigtighed, at han ikke blot afskedigede dem, men samtidig Stampe og Numsen, de sidste selv-

stændige Mænd, som endnu fandtes i Finansstyrelsen; Numsen afskedigedes endvidere kort efter fra Rentekammeret. Alle de paagjældende Breve er her ligesom i andre lignende Tilfælde meddelte, da Variationerne i de brugte Udtryk som oftest er meget karakteristiske, tildels indbyrdes modsigende. Guldberg stod nu omtrent ene tilbage med sin højtbetroede Stemann. Samtidig med denne Tilbagegang i Besættelsen af de højeste Embeder, var Kabinetsordrernes Antal tiltaget og Statsraadets Myndighed indskrænket til det mindst mulige (Side 291). Ogsaa paa dette Omraade var Guldberg saaledes i Virkeligheden løben paa Grund og hans Styrelse uden Fremtidsudsigter.

I den fjerde Samling af Aktstykker oprulles nu Billedet af den nye Tidsalders Forberedelse med og omkring Kronprinsen. Som Indledning er aftrykt en Beretning af hans Lærer om den første Opdragelse samt Aktstykker til den Krise, som i 1773 skaffede ham en særlig Hofstat, med den demoraliserede, men Guldberg blindt hengivne Statsminister General Eickstedt som Overhofmester og Gardelieutenant Johan Bülow som Kammerjunker.

Udviklingen af de første Spirer til Kronprinsens Omvæltningsplaner maa søges i de meddelte Optegnelser. Hugh Elliot fortæller, at Prinsen alt ved Afskeden (i Februar 1781) lovede Bernstorff engang at mindes ham (Side 66), og den hemmelige Forbindelse imellem dem begyndte alt i den paafølgende Eftersommer (Side 38. 43 fl. 81. 100, nederst). I Foraaret 1782 besøgte Schlanbusch Bernstorff i Holsten og Meklenborg, og senere paa Aaret droges Schimmelmann og Brødrene Reventlov ind i Sammensværgelsen. Som naturligt fandt Kronprinsen, at Tiden til hans Konfirmation ingen Ende fik; han havde sat sig i Hovedet, at hans Myndigheds Alder ligesom en regerende Konges maatte være 13 Aar; ingen synes at have gjort ham opmærksom paa, at Kongeloven (Kap. 10) sætter 17 Aar som Myndighedsgrænse for en Prins, der skal være Formynder for en mindreaarig Konge, medens den slet ikke synes at kjende nogen personlig Myndighed hos Medlemmer af Kongehuset under normale Forhold. At Enkedronningen og Arveprinsen ikke mente at den lidet udviklede Kronprins's Indtrædelse i Statsraadet og Kabinettet havde nogen Hast, kan man neppe fortænke dem i; de gjorde sig Umage for at vinde hans Fortrolighed og Tilslutning, men synes ikke at have anet, at han kunde ville gaa paa egen Haand. Det kan da heller ikke nægtes, at det fra først af var yderst tvetydige og mislige Personer som nærede den unge Prins's Utaalmodighed:

Schlanbusch, som snart blev fjernet paa Grund af sit korrumperede Liv, Kammertjener Bodendick, og den senere saa berygtede Pagehovmester Riegels. At disse søgte at vinde ham for voldsomme Planer, var ikke saa mærkeligt; paa Kongens Fødselsdag (29. Januar) 1783 undersøgte Riegels Laasene i de kongelige Værelser for at kunne sætte sig i Besiddelse af hans Person og fængsle de styrende (Side 82). Bülow mente at kunne tillægge sig Æren for at have forhindret dette; han blev vidende om den hele Forbindelse kort før det paatænkte Udbrud og stansede Udførelsen ved at drage Schack-Rathlou og Stampe ind i Sagen. Saaledes kom man over den første Krise og det blev bestemt at slaa sig til Ro med den af Guldberg trufne Afgjørelse, at Konfirmationen skulde finde Sted til Paasken 1784 (Side 80 fl. 99. 47 fl. Aktstykker IV. 7—15).

De følgende Aktstykker viser Udviklingen af „Koalitionens" Planer i Løbet af Aaret 1783 og den følgende Vinter; Ludvig Reventlov besøger Bernstorff, General Huth drages ind i Aftalerne, Bülow søger at paavirke Kronprinsen som vordende Regent o. s. v. Aktstykkerne 20—28, foruden hvilke der dog haves endnu flere, dels af de samme, dels af andre Forfattere, viser, hvorledes man drøftede Enkelthederne ved Udførelsen, saavel som det Hovedspørgsmaal, hvem der skulde have Sæde i Statsraadet; Kronprinsen selv synes her at have truffet det endelige Valg.

I den femte Samling findes en Række Udtalelser og Bestemmelser, som giver et klart Indblik i, hvorledes Guldberg tænkte sig Fremtiden ordnet. Han lod det ikke mangle paa velmente Formaninger; Enkedronningen maatte skrive en hel lille Bog, Kongen et langt Brev, som Guldberg paa Konfirmationsdagen oplæste i Kongefamiliens Nærværelse (Side 111 fl.). Dernæst ordnedes alle de personlige Forhold; Kabinettet blev mere sammensat, idet begge Prinserne skulde deltage i dets Forretninger, medens disse iøvrigt deltes imellem Guldberg og Sporon; i Statsraadet optoges Rosencrone, Guldberg og Stemann, medens Eickstedt afskedigedes; Guldberg vilde ved dette Arrangement til enhver Tid kunne være Herre over Regeringsmagten. Endelig ordnedes Appanagerne, med værdifulde Tillæg for Enkedronningen og Arveprinsen, og de sidste Skridt til at deklarere den preussiske Forlovelse indlededes.

I den sjette Samling stilles vi overfor Katastrofen af 14. April, til hvis Historie i Enkelthederne iøvrigt de forskjellige Optegnelser leverer rige Bidrag. Nr. 2 giver den ydre Ramme for Begivenhederne og meddeler den ikke uvæsenlige Forandring i Over-

hofmaskallatet, at Grev Schack her fjernedes og erstattedes af Numsen. De følgende Aktstykker er Statsforandringens egenlige Dokumenter: Kronprinsens Forestilling om Kabinettets Ophævelse og de nye Statsministres, Bernstorff, Rosenkrantz, Huth og Stampes Udnævnelse, med Kongens Approbation, og de nødvendige Ordrer i den Anledning (Nr. 3—5). Derefter følger de forskjellige Ordrer, sigtende til „Ordenens Opretholdelse" eller rettere til den nødvendige militære Bistand til Regeringsforandringens Gjennemførelse, deriblandt endog en Ordre til at modtage Fanger i Kastellet. Alle disse Billetter er ligesom den kongelige Ordre til Kronprinsen skrevne af Kr. D. Reventlov, som saaledes rent personligt ved denne Lejlighed har udsat sig mere end nogen anden. Af Udtalelserne Side 223 og 240 fremgaar det, at man længe i Forvejen havde været betænkt paa at skaffe sig disse Aktstykker, men ikke var sikker paa at kunne faa Kongens Underskrift. At de er affattede nogen Tid før selve Dagen, ses deraf, at Datum først er tilføjet bagefter, paa et Par enkelte slet ikke. Ingen af de bevarede Optegnelser mæler et Ord om, hvorledes man har baaret sig ad med at erhverve Kongens Underskrift. Alle disse Ordrer, alene med Undtagelse af den til Hertugen af Brunsvig-Bevern, som var i Arveprinsens Besiddelse og altsaa har været udleveret[1]), fandtes endnu 1883 forseglede med Kabinetsseglet og var altsaa ubrugte; Joh. Bülow havde gjemt dem i en Konvolut under sit Segl.

Nr. 10—15 er Statsraadsmedlemmernes Svar paa Kronprinsens Optræden; de fire søger efter hans Opfordring deres Afsked; Arveprinsen anser det ligeledes for rettest at tilbyde sin Demission, der dog ikke modtages.

Den syvende Samling indeholder Forholdenes Afvikling. Guldberg, der først var bleven aldeles konfunderet og neppe kunde fatte hvad der var sket, finder sig efterhaanden til rette og gjenvinder som Stiftamtmand i Aarhus sin tidligere Værdighed; Schack og Stemann bliver Amtmænd, de andre sættes paa Pension. Imid-

[1]) Hertugen var Enkedronningens Søskendebarn og i høj Grad begunstiget ved Hoffet. Han havde ægtet Enkehertuginden af Glyksborg og netop nu (5. April) faaet Tilsagn om at maatte forlade Landet og opgive sin Stilling som General med en Pension af 6000 Rdl. Efter Louise Augustas Fortælling gik han til Enkedronningen for at berolige hende og ved denne Lejlighed har han da maaske været nødt til at vise hende den kongelige Ordre, som maatte gjøre hende det klart, at det var Alvor (Side 106).

lertid træder de nye Mænd ind i de Embeder, til hvilke deres Navne i de følgende Aar er knyttede: Bernstorff bliver Udenrigsminister og faar et Overtilsyn med Finanserne og derigjennem med hele den indre Styrelse; Ernst Schimmelmann bliver Finans- og Kommerceminister og omdanner alle de finansielle Kollegier og Direktioner, og Kristian Ditlev Reventlov kommer i Spidsen for Rentekammeret og faar den udmærkede Bondeven, Etatsraad V. A. Hansen, til Meddeputeret; de faar inden Aarets Udgang den første vigtige Landbokommission nedsat (Nr. 30). Omdannelsen af Danske Kancelli under Ludvig Reventlovs Ledelse, saaledes som Kronprinsen havde ønsket det, strander derimod paa Schack-Rathlous Modstand; i den nærmest følgende Tid skulde denne vankelmodige Mand i det hele lægge Reventlovernes Virksomhed talrige Hindringer i Vejen. Søetatens to Kollegier samledes atter i et enkelt under Statsminister Rosenkrantz; dermed og med Huths Udnævnelse var for første Gang begge Militæretaternes Chefer, saaledes som det var naturligt, Medlemmer af Statsraadet.

Interessant er det at lægge Mærke til den preussiske Konges Opfattelse af den forandrede Situation; skjønt Forhandlingerne om det paatænkte Ægteskab endnu fortsættes, anser han det dog for faktisk opgivet og vover ikke at henvende sig til Bernstorff om det. Medens han trøster sin faldne Veninde paa Fredensborg med filosofiske Betragtninger over Livets omskiftelige Kaar, viser han sit skarpe Blik for Forhold og Personer ved spydigt at forudsige, at Prins Karl af Hessen nu vil komme til Kjøbenhavn, faa sin Datter gift med Kronprinsen og blive Bernstoffs Medbejler til Magten. Han fik dog kun tildels Ret i denne Spaadom; Bernstorff var for klog til at optage en Kamp med Prinsen eller overhoved at blande sig i Ægteskabssagen. Vel ønskede han vistnok, at Kronprinsen skulde ægte en engelsk Prinsesse, hvorom Elliot drev ivrige Underhandlinger, men da Karl af Hessen virkelig kort efter fik Prinsen aldeles i sin Magt, dels paa Grund af deres fælles militære Liebhaverier, dels ved sine halv sindssyge Aandebesværgelser, gjorde Bernstorff intet Forsøg paa at forhindre Giftermaalet med Prinsesse Marie, hvis overjordiske Natur Faderen ved enhver Lejlighed søgte at dokumentere. Til Gjengjæld gav Prins Karl Afkald paa at spille en politisk Rolle overfor Udenrigsministeren, medens det uden al Tvivl var ham, som fik den ædruelige og retsindige Joh. Bülow fjernet fra Kronprinsens Person.

Iøvrigt indeholder dette sidste Afsnit hædrende Vidnesbyrd om de to fjendtlige Statsmænds Karakter. Guldberg roser Bernstorffs ædle Tænkemaade (Nr. 27. 31), der ikke tillod ham at tage Hævn over sin faldne Fjende. Dette stemmer med en Optegnelse af Prins Kristian Frederik (Kr. VIII) fra Opholdet i Odense 1816, hvor Bülow havde fortalt ham om Begivenhederne 1784. Guldbergs og Rosencrones Bortfjernelse var nødvendig, hedder det her, naar Bernstorff skulde komme tilbage, det var hans Betingelse: „men alle enes iøvrigt om at give ham det Vidnesbyrd, at han saavel mod min sal. Fader (som vidnede det samme) som imod de øvrige Medlemmer af den forrige Statsstyrelse aldrig viste sig hævnsyg eller lysten til Gjengjældelse for den Medfart, som han havde lidt, da han paa Ruslands Forlangende maatte forlade Ministeriet og tog sin Afsked med dybere Kummer end man skulde ventet det af en saa udmærket Mand".

Og hvad Guldberg angaar, da kaster de sidste Breve ogsaa et forsonende Skjær over ham. De her samlede Aktstykker giver mangfoldige Bidrag til hans Karakteristik, thi han taler jo ikke blot i alle de talrige Kabinetsordrer, men ogsaa i Kongens, Arveprinsens og Enkedronningens Breve[1]); man faar i en ualmindelig Grad Indtryk af en selvsikker og principfast Avtokrat. Det er velgjørende overfor dette at se blødere Stemninger komme til Orde efter hans Fald. Som Bernstorff ikke søger Hævn, saaledes fordyber Guldberg sig ikke i bitre Minder: — „Al Utaknemmelighed og hvad dermed er forenet," skriver han til Schumacher, „— alt det staar nu saa i vort forbigangne Livs Historie. Men det nærværende, det er os vigtigt: at kunne leve, at kunne trøste sig, at kunne have eller give sig Arbejde og finde eller søge, hvad der kan fornøje og udvide vor Indsigt, dette min Ven bliver Hovedsagen." Og naar han tænker paa den vanskelige Stilling i Evropa, udbryder han: „Glad er jeg, at det er ikke mig nu, hvis Stemme skal høres; thi nu bliver det kun min som enhver god Borgers Pligt at udbede sig for Regeringen Visdom og de bedste Raad; og tro mig, min Ven, mine Ønsker

---

[1]) Der er noget tragi-komisk i at se Kongen, hvem Struensee lod skrive tysk som en filosofisk Verdensmand og sleben Kavaller, udtømme sig i lange og alvorstunge danske Skrivelser, ofte sentimental skruet, altid pedantisk naiv. Det har neppe været let at paalægge Kongen den Tvang at afskrive disse lange kjedsommelige Breve med store stive Bogstaver og den Korrekthed, hvormed det er udført.

for mig selv da (dengang) kunde ej være mere levende end for Regeringen nu. Staten er det blivende; vi andre, hvem vi end ere, ere kun Trækfugle."

Denne Udtalelse er en smuk og værdig Afslutning paa en af de mærkeligste Regeringskriser i vor nyere Historie.

A. D. Jørgensen.

Fremstillinger og Optegnelser.

I.

Historisk Efterretning

angaaende

Kronprinds Frederiks, den siden efter regierende Konge af Danmark Kong Frederik den siettes, Aar 1784, skeete Tiltrædelse til Statsbestyrelsen som Deeltagende.

Uddraget af authentique Actstykker samt af nogle Oplysninger i afg. Geheime Conferentsraad Marschal Bülows til Sorøe Academie testamenterede Manuscript Samling.

Forfattet Aar 1821

giennemseet og rectificeret af Høysalig Kong Frederik VI selv.

Den regierende Konge af Danmark Frederik den Siettes Fader, Kong Christian den Syvende, begavet af Naturen med en lys Forstand og lykkelige Evner, begyndte sin Regiering paa en Maade, som gav de meest grundede Forventninger om at Staten vilde i Ham faae en udmærket Regent.

Det almægtige Forsyns urandsagelige Villie lod ikke dette skiønne Haab gaae i Opfyldelse. Tid efter anden paafaldt der Kongen en Nerve-Svækkelse, som i de følgende Aar tiltog og undertiden yttrede sig ved en Art af Aandsfraværelse, ved hvilken Kraft og Rolighed til vedholdende Beskiæftigelse med Regieringsforretningerne betoges ham. Kongens Søn Kronprinds Frederik var paa den Tid, da denne Svaghed begyndte at yttre sig hos hans Kongelige Fader, endnu i sin første Ungdom og under ufuldendt Opdragelse.

Af den øvrige Kongelige Familie levede ved Hoffet foruden Kongens yngre Datter Kronprindsesse Lovisa Augusta, Kongens Stedmoder Enkedronning Juliane Marie og Kongens Halvbroder Arveprinds Frederik.

Endskiøndt Kongens saavel physiske som intellectuelle Tilstand var saadan, at Arbeydet i Regieringsforretningerne i det Hele overgik hans Kræfter, vedbeholdtes dog den forfatningsmæssig indførte Orden i de offentlige Forretningers Gang uforandret. De Kongelige Collegier og Departementer vedbleve, hvert for sit Vedkommende, at behandle de til deres Virkekreds henhørende Sager; de indgave deres Forestillinger om Sagerne og modtoge de Kongelige Resolutioner i Statsraadet (da kaldet Conseillet), i hvilket ogsaa Arveprinds Frederik havde Sæde tilligemed Statsministrene.

Kongens Tilstand forværredes imidlertid mere og mere; Kraft og Drift til Arbeyde forlod ham og saaledes blev den leedende, styrende Haand, som i Monarkiet har at omfatte og at ordne alt, lidt efter lidt afmægtig til at føre Statsroret. Da Danmarks absolute Monarkiske Statsforfatning ikke statuerer nogen Art af Substitution, istedet for den regierende Konge, ligesaa lidt som nogen paa Resignering fra Kongeværdigheden grundet Overdragelse af Regieringsmagten til Nogen Anden, saa var det, under disse Forhold, nødvendigt at dække, saavidt muligt, Kongens Svaghed og at opretholde paa hvilkensomhelst Maade, den indtil da gieldende Orden i de offentlige Forretningers Behandling, ved at lade alt anordnes og udfærdiges i Kongens Navn, uagtet hans Svaghed ikke til alle Tider tillod ham selv at overveye og beslutte.

Overbestyrelsen af Statsanliggenderne, den egentlige Udøvelse af Kongemagten, maatte desaarsag, uagtet den vedbeholdte Udfærdigelse i Kongens Navn, dog ledes og føres af Nogen Anden ved Siden af Kongen selv. Til denne Forretning kunde naturligvis Ingen have været nærmere eller mere berettiget end den eventuelle Thronarving Kronprindsen; men den ungdommelige Alder, hvori Kronprindsen endnu dengang befandt sig, tillod ikke dette.

Kongens nærmeste Omgivelser vare Enkedronningen Juliane Marie og Arveprinds Frederik. Den første af disse var en

med Forstand og Verdens Klogskab forsynet Dame, hos hvem dog Lyst til at have Indflydelse og Raadighed var en forherskende Lidenskab. Den anden, hendes Søn Arveprindsen, ringere begavet, fulgde villigen den kloge Moders Raad og Villie i alt. Disse to Personer, stolende paa det Forhold, hvori de stode til Kongen, og understøttede af det store Antal Tilhængere, de, giennem Naadebeviisninger af flere Slags, vidste at forskaffe sig, tiltoge sig den Forretning, at leede den svagblevne Konge og at bringe ham til at ratihabere ved sit Kongelige Navns Underskrift, de Beslutninger, de selv havde forud taget. Vel blev endnu i nogen Tid den Form vedbeholdt, at Resolutionerne paa Collegiernes Forestillinger bleve givne i Conseillet og derefter forelagte til Kongens Underskrift; men da snart det saakaldte Kabinet blev organiseret, hvilket Statssekretairen Geheymeraad Guldberg, under Arveprindsens Autoritet, dirigerede, saa gik Sagernes Foretagelse i Conseillet efterhaanden over til at være en tom Formalitet, og Collegiernes Forretninger bestode saaledes væsentligen ikkuns i at udfærdige, og til Kongens Underskrift at forelægge, hvad der allerede forud var i Cabinettet besluttet, og dem ved Cabinetsordre tilkiendegivet som Kongens Befaling, uagtet Kongen selv ingen umiddelbar Del havde taget deri.

At denne Statsbestyrelsesmaade maatte, under en saa uindskrænket Regieringsform, som det danske Monarkies, og overladt i de nævnte Individers Hænder, føre til de vanheldigste Resultater, derom kan saa meget mindre være Tvivl, naar der hensees til, at Cabinetsordrene alle bleve, ved Udfærdigelsen, forsynede med Kongens Underskrift og altsaa ingen Slags Remonstration eller nogensomhelst Remedur kunde finde Sted imod samme.

Disse Cabinetsordrer bleve Tid efter anden meer og meer hyppige. De udstrakte sig til alle Statsbestyrelsens Greene. Selv de retlige Former bleve ikke siældent Gienstande for Cabinettets Indvirkning. Da alle Cabinetsordrer bleve forfattede af Guldberg, en Mand, som uden før at have været Forretningsmand, havde anvendt sin Tid til videnskabelige, især theologiske og historiske Studier, og saaledes havde havt liden Leylighed til at underrette sig om Landets indre For-

fatning og de gieldende Forretningsformer, saa var det naturligt, at de af ham forfattede Cabinetsordrer maatte, saavel i deres materielle Indhold, som i Formen, erholde et heelt andet Væsen end det hidtil i Forretningerne brugte.

For at give et Begreb om Tonen og Formen af disse Cabinetsordrer, anføres her et i hver Henseende mærkeligt Exempel:

En Bondekarl fra Cronborg Amt havde i Aaret 1781 paa en mod de gieldende Anordninger stridende Maade ladet sig engagere som Soldat ved Arveprinds Frederiks Regiment, hvilket en Oberst Haxthausen commanderede. Rentekammeret, under hvis Ressort Administrationen over Cronborg Amt henhørte, reclamerede da i sædvanlig Forretningsorden Karlen fra Regimentet, paa Grund af specielt citerede Love. Men, faa Dage derefter, erholdt Rentekammeret, uden videre Undersøgelse eller Erklæring, en af Kongen egenhændigen underskrevet Cabinetsordre, saaledes lydende[1]):

„Angaaende Karlen N. N., som har villet lade sig engagere ved Hans Kongelige Høyheds, Vores kiære Hr. Broders Regiment, skal Kammeret strax tilbagekalde sit Brev til Oberst Haxthausen, Commandeur af bemeldte Regiment, ved at lade Karlen strax ved Sigt af denne Vores Ordre til bemeldte Regiment udlevere. Og spørge vi videre, hvorledes Collegium, da det mærkede at Vores kiære Hr. Broder, som Collegium fra alle Sider skylder den dybeste Ærbødighed, var derimellem, har kunnet, istedet for at vende sig til Os, have villet, at hans Oberst skulde gaae til Kammeret, og villet svare et Brev, som det Collegium har ladet afgaae til bemeldte Oberst, uden at erindre sig, at Vores kiære Hr. Broder var derimellem, da Collegii dybe Skyldighed var, at indhente hvad Vores saa dyrebare Hr. Broder i en saa ringe Sag kunde ønske. Herefter maa man vogte sig for at forfalde i en saadan uærbødig Uagtsomhed.“

Endskiøndt denne Sag var i sig selv ubetydelig, saa giver dog dens Udfald et talende Beviis om Cabinettets Myndighed

[1]) Denne Kabinetsordre var ikke fra 1781, men af 3. Nov. 1783. Sml. i det følgende: Aktstykker III, og Hist. Tidsskrift, 3. Række, V 374.

og om den Ringeagt, hvormed man der behandlede de retlige Former og Statscollegiernes Værdighed. Utallige Exempler af dette Slags forekomme i de Dages Historie, som alle klarligen vise den daværende Statsbestyrelses, for Landet farlige Svæven mellem Svaghed paa den ene og Magts Misbrug paa den anden Side. Med ikke mindre Ringeagt og Tilsidesættelse af rigtige Regierings-Grundsætninger, behandledes, igiennem en lang Række af Cabinets Ordrer, Statens Finants og Pengevæsen. Man havde i Cabinettet opfattet den Idee, at Statens Velstand fornemmelig beroede paa at drage Fordeel af Handelen: Conjuncturerne i Europa vare ogsaa virkelig dengang saadanne, at Danmark formedelst sin geographiske Beliggenhed og sine øvrige Forhold havde kunnet erhverve sig betydelig Vinding ved Handelen. Men Cabinettet, ubekiendt med de rigtige Handelsgrundsætninger og manglende tilstrækkelig Kundskab om de Kræfter, som skulde anvendes, faldt snart i egennyttige og ildesindede Raadgiveres Hænder, som ikkuns søgde at berige sig selv paa Statens Bekostning. Uhyre Summer anvendtes til at udføre Handelsprojekter, til at bygge kostbare Pakhuse, hvilke siden bleve staaende ledige, til at understøtte de vildt hen speculerende Handelshuse o. s. v. Et chimærisk Væsen og en Missisipisk Aktie-Svindel bemestrede sig Hoben: Regieringen indtrængte sig i Bankens Administration og i det indtil da riige asiatiske Compagnies Bestyrelse. Mangel af Eenhed og Sammenhæng i Operationerne forvirrede Alt; den ene Cabinets-Ordre krydsede den Anden og Staten var paa Randen af en Afgrund.

De Retsindige, Fædrelandets Venner, indsaae og ængstedes over de Farer, for hvilke en saadan Stats-Bestyrelse udsatte Land og Folk; men det langt større Partie, som Cabinettet havde vundet blandt dem, der levede ved og bestode allene ved dets Gunstbeviisninger, havde faaet alt for stor Magt og Anseelse. De Bedresindede, frygtende Over-Magten, holdt sig tause tilbage og modsaae med Længsel en bedre Tids Komme.

Saaledes stode Tingene, da Kronprinds Frederik i Aaret 1781 fyldte sit trettende Aldersaar, som er den for Danmarks Konger, ved Kongeloven bestemte Regieringsmyndigheds-Alder i det Tilfælde at den regierende Konge er død.

Kronprindsen, hvis Forstands-Evner havde meget tidlig og paa en, for hans Alder, usædvanlig Maade, udviklet sig, begyndte nu at føle det Ubehagelige i den Afhængigheds-Tilstand og Udelukkelse fra Meddelelse om Regierings-Forretningerne, hvori det gieldende Parti Cabinettet søgde at holde ham. Især var det ham anstødeligt, at der endnu aldeles ingen Bestemmelse blev taget i Henseende til hans Confirmation, uagtet han havde opnaaet Regierings-Myndigheds-Alderen, og var den rette eventuelle Thronarving. Heller ikke kunde det undgaae Prindsens Opmærksomhed, at Regierings-Forretningerne, under hans Kongelige Faders Svagheds-Tilstand behandledes paa en Maade, som ingenlunde passede til de Begreber, han allerede dengang havde dannet sig om en Statsbestyrelse og som han saae ikke at kunne paa nogen Maade føre til det Maal han, endskiøndt endnu i saa ung en Alder, havde opstillet sig som det høyeste og endelige Resultat af sit Virken, naar den Tid kom, da han skulde bestige den fædrene Throne, nemlig Statens Vel og Folkets Lyksalighed. Det var derfor at Prindsen, endskiøndt giennemtrængt af sønlig Pligts-Følelse for sin liidende Fader, og uagtet han i høyeste Maade afskyede enhver Tanke om at sætte sig i Besiddelse af nogen Deel af Kongemagten, saalænge Kongen hans Fader levede og var i Stand til at vedligeholde, endog kun den udvortes Anseelse af Kongeværdigheden, dog holdt sig forpligtet til, for det gode Folks Skyld, hvis Konge han engang skulde være, at giøre Alt hvad der stod til ham for at tilveyebringe en anden Tingenes Orden. Til denne Hensigts Opnaaelse var det især vigtigt for Prindsen at faae Sæde i Conseillet, for derved at komme til at deeltage i Deliberationerne angaaende Statens Anliggender og da hertil nødvendigen udfordredes, at han maatte være confirmeret, saa var det første Skridt, han havde at giøre, dette, at paaskynde Tiden for den Kirkelige Act af hans Confirmation, paa det at ikke Manglen af denne Ceremonie skulde, fra det gieldende Parties Side, kunne paaberaabes som Grund for det de ønskede, nemlig Udsættelse af Prindsens Deeltagelse i Statsraads-Forhandlingerne, hvilken de forudsaae maatte blive skadelig for deres Indflydelse og Magt.

Udførelsen af dette Foretagende var imidlertid forbunden med Vanskeligheder af flere Slags. Vel følede Prindsen hos sig selv Mod og Siælskraft til at gaae disse Hindringer imøde; ogsaa var det med Ungdomsalderens fulde Livelighed, at han erkiendte sig, som født Thronarving og tilkommende Konge, forpligtet at afværge, saavidt det stod til ham, de betænkelige Følger af den nævnte Statsbestyrelse og at tilveyebringe en Forandring heri, saasnart Omstændighederne giorde ham det paa nogen Maade muligt. Men hvor faste endog hans Forsætter i denne Henseende vare, saa besad han dog tillige Sindighed og Skiønsomhed nok, for at indsee, at han til at realisere et saa vanskeligt Foretagende, som det at fratage det mægtig blevne gieldende Parti, dets Indflydelse og Magt, behøvede kloge, erfarne og velsindede Mænds Raad og Veyledning. Saadanne Mænd søgde han imidlertid forgiæves i den Cirkel, som nærmest omgav ham. — Hans Oberhofmester General-Lieutenant Eichstedt, en Mand uden al Aandsdannelse, uvidende om alt hvad der ikke var militair Garnisons-Tieneste eller Hofvæsen, vellystig indtil Skandal, uden al Følelse for Vigtigheden af de Pligter, som paaligge en til Thronen bestemt Prindses Opdrager, havde han ligesaa lidt bestræbt sig for at vinde den ham betroede Prindses Fortroelighed, som viist sig fortient til at besidde den. Prindsens Informator Sporon var en Mand, som i sine academiske Aar og siden havde erhvervet sig gode Kundskaber i adskillige Videnskaber, især i de saakaldede humaniora; men tidlig forblindet af Roes, som herfor var bleven ham ydet og fuld af Indbildning om eget Værd, antog han et hovmodigt, frastødende Væsen og blev ufordragelig. Smagløs og pedantisk i sit Foredrag, raa i Maneer og Tale og uden Følelse for sand Siæleadel, var han i hver Henseende uskikket til at vinde Prindsens Fortroelighed. Som Kammerpage var ansat hos Prindsen en ung Mand ved Navn Schlanbusch. Denne var begavet med gode Naturanlæg, men var derhos af vilde brusende Lidenskaber, hiigende efter at giøre Lykke i Verden, intrigant og tvetydig Moralitet, Egenskaber som ingenlunde hos den, til Alvorlighed og Moralitet stemte Prinds, kunde føre til det Maal Schlanbusch søgde at naae, Prindsens Tillid og Yndest. En Chirurg Bodendick var

Prindsens Kammertiener. Uden egentlig videnskabelig Dannelse havde han vidst at forskaffe sig et Slags Reputation, hvilken for en Deel grundede sig paa en Forbindelse, hvori han stod med den berømte Professor Winsløw. Af Karakter forfængelig, indbildsk, tilbøyelig til Cabale, blev, som det syntes, hans Ønske om at vinde Indflydelse hos Prindsen ikke opfyldt. Foruden disse Personer var ansat hos Prindsen, som Kammerjunker, den forhen i Garden, som Lieutenant, staaende Johan Bülow, som siden blev Kammerherre og Prindsens Marschal samt, efterat have fratraadt denne Post, blev udnævnt til Geheime-Conferentsraad og Ridder af Elephant-Ordenen. Blandt de øvrige ved Hoffet ansatte Personer syntes ikke at være nogen, til hvem Prindsen kunde fatte nogen særdeles Fortrolighed. De fleste af dem vare erklærede Tilhængere af Enkedronningens og Arveprindsens Parti, hvis fornemste Organ Guldberg var. De øvrige fulgde, som Hoffolkene pleye, Strømmen, og ahnede ikke den Mulighed, at Prindsen, saalænge Kongen endnu levede, skulde kunne sætte sig i nogen saadan Stilling, at Cabinettets mægtige Indflydelse derved skulde blive svækket.

Denne det gieldende Parties Tryghed bestyrkedes end mere derved, at Prindsen, uagtet han vel følede de Indskrænkninger, som paalagdes ham, og de Farer, for hvilke Staten var udsat, dog besad den for hans Alder usædvanlige Klogskab at tilbageholde enhver Yttring af sin Misnøye og end mindre lod Noget blive kiendeligt om det Forsæt, han havde fattet, at bevirke, saasnart Omstændighederne tillode det, en Forandring i Tingenes Gang.

Denne Tilbageholdenhed iagttog Prindsen endnu i meget lang Tid. Men som det ofte skeer, at smaae og Tilsyneladende uvigtige Begivenheder, give et Stød, saa blev dette ogsaa her Tilfældet. Statssekretairen Geheimeraad Guldberg var engang i Sommeren 1781 bleven ansagt til Prindsens Taffel. Prindsen, som ved enhver Leylighed søgde at underrette sig om Forretningernes Gang, havde interesseret sig for en vis Sag (Projectet til Anordningen om Overdaadigheds Indskrænkning) hvilken Sag allerede for længe siden var sat i Bevægelse men

endnu henstod uafgiort[1]). Da Prindsen vidste, at denne Sag, hvorom han allerede før havde talet med Guldberg, henhvilede i Cabinettet, saa henvendte han nu medens Taffelet, Talen derom til denne og yttrede Mishag over Sagens Forhaling. Guldberg, som i den meget formaaende Stilling, hvori han stod, ikke var vant til at høre nogen Yttring, som kunde have Udseende af Dadel, antog Prindsens Tiltale for en Art af Irettesættelse, geraadede herover i Affect, og forglemmende den Ærbødighed han skyldte Prindsen, besvarede han Tiltalen paa en lidenskabelig og med Forholdende upassende Maade. Overhofmesteren General Eichstedt, som derved var tilstæde, viiste ved den Leylighed saa lidt Conduite, at han aldeles intet giorde, for at afbryde dette upassende Optrin; Meget mere bragde han det nogle Dage derefter derhen at Prindsen beqvemmede sig til at giøre Guldberg en Slags undskyldende Erklæring i Anledning af det Passerede.

Denne Begivenhed havde giort et heftigt Indtryk hos Prindsen og havde ladet ham føle end mere den Tvang, han var i, og med hvilken man søgde at afholde ham fra Kundskab om Forretningerne. Tilfældigviis var i de Dage, da dette foregik, Kammerjunker Bülow upasselig, saa at han ikke kom til at tale med Prindsen. Imidlertid følede Prindsen en Slags Trang til at have nogen, for hvem han kunde yttre sin Harme over denne Sag og over det andet mere, som var ham imod. Da nu Kammerpagen Schlanbusch i samme Dage, formedelst Bülows Upasselighed[2]), var bestandig om Prindsen, undtagen i Sporons Underviisningstimer, saa blev det Schlanbusch, til hvem Prindsen først betroede sin Uvillie over det Passerede, saavelsom over Cabinettets hele urigtige Behandling af Forretningerne, samt sit Forsæt at tilveyebringe en Forandring.

---

[1]) Den her skildrede Anledning til Sammenstødet med Guldberg beror vistnok paa Forvexling med en ellers ubekjendt senere Begivenhed. Overdaadighedsanordningen af 20. Jan. 1783 var foranlediget ved en Geh. Statsraads-Ordre af 6. s. M. til Kommercekollegiet og forceredes derefter ved en Række Befalinger, tildels fra Kabinettet. Sml. iøvrigt S. 38 og 43 fl.

[2]) Efter Luxdorphs Kalenderoptegnelser faldt Bülows Sygdom i Begyndelsen af August 1781 (se i det følgende).

Schlanbusch, som ene havde Enkedronningens og Guldbergs Gunst at takke for sin Ansættelse, som Kammerpage hos Prindsen, havde vel hidtil bestræbt sig for at holde sig i Yndest hos disse. Men saasnart han øynede den Mulighed at Prindsen kunde sætte sig i en Stilling, som vilde svække det gieldende Parties Indflydelse, saa fik hans herskende Attraae efter at spille en Rolle, og at blive vigtig, strax Overvægten hos ham, saa at han besluttede, fra nu af, at opgive det Guldbergske Parti og at holde sig herefter allene til Prindsen. Han greeb derfor begiærligen denne Leylighed til at opirre Prindsen endnu mere, for at bringe ham til at giøre decisive Skridt, ligesom han og tilbød sig at udkaste en Plan til Udførelsen af Prindsens Forsætter. Han forudsaae imidlertid at Bülow, hvis Sindighed og Modbydelighed for overilede Foretagender han kiendte, gandske vist, dersom Prindsen talede med ham om saadanne Foretagender, vilde fraraade samme og derimod anbefale en Langsomhed og et Maadehold, som paa ingen Maade stemmede med Schlanbuschs Hensigter. Han søgde derfor at formaae Prindsen til at fortie Sagen for Bülow indtil videre. Dette lovede ogsaa Prindsen saa meget villigere, da han endnu ikke selv havde noksom overveyet Sagen og meget mindre taget nogen Beslutning om Udførelses-Maaden.

Schlanbusch vovede imidlertid uagtet den Tiltroe han havde til sit eget Talent, dog ikke at være eene om at udkaste den af ham tilbudne Plan. Han søgde derfor en Medhielper og betroede først sin Idee til sin Ven Bodendick, som, ved sin Function i Egenskab af Prindsens Kammertiener og Chirurg, havde Leilighed til at overvære nogle af de Samtaler, Prindsen havde havt herom med Schlanbusch. Denne Bodendick stod igien i Forbindelse med den da værende Pageinformator Riegels, en Mand af Talent, Videnskabsmand, erfaren i Verden og skarpsindig; men derhos i høy Grad forfængelig og tilbøyelig til Intrigue. Til denne Mand var det at Schlanbusch og Bodendick nu betroede deres Hensigter med Prindsen. Et Forehavende af dette Slags kunde efter Riegels's Karakter og Tænkemaade ikke andet end være ham velkomment, saa meget mere som han foresatte sig, hvordant end Udfaldet

blev, at have enten det ene eller det andet Parti at holde sig til, nemlig dersom Sagen mislykkedes da til Guldberg, hvis erklærede Client han var, eller ifald Planen fik bedre Udfald, da til Prindsen, hos hvem han ventede at blive vel. anseet for sin Medvirkning. Han indlod sig altsaa uden al Betænkning med Schlanbusch og Bodendick. Prindsen vidste Intet om alt dette.

Riegels havde i tidligere Aar lært at kiende den meget agtværdige Procantsler Cramer i Kiel og stod endnu i en Slags videnskabelig Correspondents med ham. Af nogle tidligere mundtlige Yttringer fra Cramer, med hvem den afskedigede Minister Greve Andreas Petrus Bernstorff stod i fortrolig Venskabsforbindelse, havde Riegels erfaret, at Bernstorff var Prindsen af Hiertet hengiven, at ogsaa Prindsen selv havde stor Agtelse for Bernstorff og ansaae det for vanhældigt at en saa retskaffen og fortient Mand var bleven borttaget fra Forretningerne. Ligeledes troede Riegels at vide at Bernstorff, som paa den Tid levede paa sit Gods Drei-Lützow i det Mecklenborgske, var misfornøyet over sin Afskedigelse og ikke utilbøyelig til igien at indtræde i Tienesten. Paa disse Forudsætninger grundede Riegels en Plan, hvilken han foreslog Schlanbusch. Denne Plan gik væsentligen ud paa, at Prindsen skulde aabne sig i Fortroelighed for Bernstorff, bringe denne almeenagtede Mand i sit Interesse, ved at giøre ham bekiendt med de Farer, der truede Land og Folk under den værende Statsbestyrelse, betroe ham sit Forsæt at bevirke en Forandring og endelig opfordre ham til at give de tienligste Raad.

Dette i sig selv rigtige og vel beregnede Project forelagdes Prindsen af Schlanbusch. Efter nogle Dages Betænkning bifaldt Prindsen det og skrev derpaa et egenhændigt Brev til Bernstorff af Indhold i det væsentlige som Forslaget. Da man imidlertid befrygtede, at et Brev til Bernstorff, afsendt herfra, med den ordinaire Post, kunde, under det paa den Tid ved Hoffet giængse Spionerings-System, blive udsat for den Skiebne, at aabnes og læses, saa foranstaltede man, at Prindsens Brev til Bernstorff blev indlagt i et andet Brev fra Schlanbusch og begge under Couvert med Riegels's Udskrift og Segl adreseret

til Cramer i Kiel, for af ham videre at befordres til Grev Bernstorff. Brevet kom saaledes rigtig Bernstorff til Hænde og han besvarede med næste Post dette Brev paa en Maade, som viiste, at han var bereedt til at udføre Alt, hvad der stod til ham, for at understøtte Prindsens, efter hans Overbeviisning rettelig begrundede Forsæt at standse den forfeylede Gang, som den da værende Statsbestyrelse havde taget.

Prindsen tilskrev derpaa igien Bernstorff og yttrede derved sin særdeles Tilfredshed med hans Tilbud om Deeltagelse. Imidlertid var Alt endnu ikkuns almindelige foreløbige Yttringer, uden at det var kommet til nogen klar Idee om, hvad der egentligen skulde skee og altsaa meget mindre om Maaden, paa hvilken det skulde iværksættes. En udførlig Correspondents herom med Bernstorff var betænkelig med Hensyn til Brevenes usikkre Skiebne, da deres mulige Opsnappelse kunde udsætte Prindsen for de største Fortrædeligheder. Med Hensyn hertil aftalede Schlanbusch paa egen Haand med en vis Eyben, som just paa den Tid stod i Begreb med at giøre en Reyse til Udlandet[1]), at han skulde lægge Veyen om ad Drey-Lützow, for at afhandle Sagen mundtlig med Grev Bernstorff. Men hvad enten nu Eyben havde funden det betænkeligt at indlade sig i en saa vigtig og delicat Sag, paa et blot Opdrag fra Schlanbusch, (thi Prindsen havde ikke sagt Eyben noget derom) eller han maaskee ved andre Omstændigheder er bleven afholdt fra at komme til Grev Bernstorff, saa hørtes der siden ikke Noget fra ham om denne Sag.

Der maatte altsaa udfindes et andet Middel til at communicere med Bernstorff. Til den Hensigt begiærede Schlanbusch i Foraaret 1782, under Foregivende af svageligt Helbred, Tilladelse til at giøre en Reyse til Pyrmont, hvilket ogsaa bevilgedes ham.[2]) Paa denne Reyse kom han til Drey-Lützow, hvor han udførligen talede med Grev Bernstorff om Prindsens

---

[1]) Kammerherre Fr. L. v. Eyben udnævntes 18. Maj 1781 til Sendebud ved Rigsdagen i Regensburg, hvilken Post han dog først tiltraadte i Nov. 1782. I Efteraaret 1781 rejste han med Permission til Holsten og Hamborg.

[2]) Efter Hofholdningsregnskabet fik S. stadig udleveret Medikamenter, sidste Gang 19. Maj 1782.

Ønske og Forsætter. Bernstorff, for hvis lyse Aand og erfarne Klogskab det var klart, at de Skridt, som det forestod Prindsen at giøre, endskiøndt fornødne og uundgaaelige, naar Orden igien skulde tilveyebringes, dog derhos vare forbundne med store Farer for Prindsen selv, dersom de muligen mislykkedes, raadede derfor til muligste Varsomhed og til Afhold fra ethvert Foretagende, som paa nogen Maade kunde have endog blot Udseende af Indgreb i Konge-Magten. I øvrigt var han aldeles villig til at yttre sig om Maaden, paa hvilken Hensigten bedst kunde opnaäes, saa snart han fik Kundskab om det Specielle af de ham nu ikke nøye bekiendte Conjunkturer ved Hoffet. Endelig gientog han med Varme de Forsikkringer om tro Hengivenhed til Prindsen, hvilke hans Brev allerede havde indeholdt.

Schlanbusch kom hiem fra sin Reyse i Efteraaret 1782 og meldte da strax for Prindsen hvad Bernstorff havde yttret. Prindsen fandt sig meget tilfredsstillet ved den Vished, han havde faaet om Bernstorffs vedvarende gode Sindelag og Beredvillighed til Medvirkning. Dog skiønnede han, at de Forslag som Schlanbusch af sig selv, og uden Autorisation, havde giort, og som Bernstorff foreløbigen dog, under adskillige Modificationer havde tiltraadt, vare under de værende Conjunkturer ved Hoffet alt for vovede og i Udførelsen vanskelige, saa at han ikke troede at kunne i det Hele bifalde dem. At Schlanbusch ikke var Manden han ene kunde lade leede de forskiellige foreløbige Foranstaltninger, som vare nødvendige til Foretagendets Udførelse, det indsaae Prindsen. Bernstorff var for langt fraværende og Prindsen kiendte ingen til hvem han med Sikkerhed turde betroe sine Forsætter. Til Bülow havde Prindsen endnu intet yttret om sine Planer, deels fordi han havde lovet Schlanbusch, indtil videre, at fortie det passerede for Bülow, deels fordi han, som foran bemærket, forudsaa dennes Betænkeligheder ved et Foretagende, som baade Prindsens Pligtfølelse og hans ungdommelige Livelighed bragde ham til at ønske udført saasnart nogenledes muligt.

Schlanbusch vedblev imidlertid fremdeles sine Bestræbelser for at holde Prindsen fast ved Tanken om Nødvendigheden af hastige og decisive Foretagender. Men tillige indsaae han

Vigtigheden af at associere sig flere Medhielpere til at udarbejde en mere detailleret Plan for Udførelsen; thi ene herom var det egentlig, at Prindsen endnu var tvivlraadig. Sagen selv var fast og uforanderlig besluttet. Riegels og Bodendick med hvem han hidtil havde confereret, vare Mænd af alt for liden Anseelse til at han kunde vente at Prindsen skulde gaae frem efter deres Raad allene. Schlanbusch søgde derfor at inddrage flere Mænd, hvis Stemme kunde have nogen større Vægt hos Prindsen. Hertil udsaae han først Greverne Ernst Schimmelmann og Ludvig Reventlow. Disse to Mænd, endskiøndt begge af ung Alder og uden nogen betydelig Indflydelse, vare begge velsindede Fædrelandsvenner og havde, som saadanne, allerede længe indseet Misligheden af den værende Statsbestyrelse. De erklærede sig strax villige til at deeltage i Alt, hvad Prindsen vilde betroe dem.

Saaledes blev der for først stiftet en Slags, men endnu for Prindsen ubekiendt Privatforening, hvis Hovedformaal var at gaa Prindsen til Haande i Alt hvad der kunde tiene til hans Forsætters Iværksættelse. Disse paa denne Maade Foreenede bleve derpaa mellem sig enige om, at det for at give deres Deliberationer og Raad nogen større Vægt vilde være nyttigt at forøge deres Samfund med Mænd af betydeligere Anseelse end den de selv havde og af hvis Indsigter og Rygte det var at vente, baade at Prindsen vilde fatte Tillid til deres Raad og at ligeledes den offentlige Stemme vilde blive for dem, i Tilfælde at noget Vanhældigt skulde møde. I den Anledning henvendte de sig først til Generallieutenant Huth, som strax med den ham egne Fyrighed og Lyst til Activitet, erklærede sig beredt til at sammentræde med dem og at tage virksom Deel i Alt hvad der maatte være tienligt for Prindsen og for Landets Vel. Fremdeles besluttede de Forenede at raadspørge den som lovkyndig og Forretningsmand bekiendte Geheimeraad Stampe, paa det at der ikke af dem skulde blive foreslaaet noget, som streed mod Statsforfatningen og retlige Former. Ludvig Reventlow paatog sig at conferere herom med Stampe. Denne indrømmede strax, at det vilde være meget ønskeligt, om der kunde skee noget, som giorde Ende paa den Forvirring, hvilken de paa den Tid mere end

nogensinde før, hyppige Foranstaltninger fra Regierings-Cabinettet medførte. Dog fandt han ethvert Skridt i denne Henseende saa meget mere betænkeligt, som alt hvad Prindsen foretog for at ophæve Cabinettets Myndighed upaatvivlelig vilde, naar Prindsen overtog til sig hele den Regieringsmagt, som Cabinettet nu, under Dække af Kongens egen Autoritet udøvede, findes Noget, som ikke kunde bestaae med Danmarks Statsforfatning, efterdi Grundloven (Kongeloven) aldeles Intet anordner for det Tilfælde, at den regierende Konge bliver ud af Stand til at regiere, eller selv ønsker at overdrage Regieringsmagten enten heelt eller for en Deel til nogen Anden. Stampe vilde derfor ikke videre indlade sig i en Sag, som han ansaae for meget betænkelig, med mindre Prindsen selv udtrykkelig fordrede hans Mening om Sagen. Han indskrænkede sig derfor til, mundtlig at svare Ludvig Reventlow, at dersom der mellem de Forenede skulde opstaae Tvivl angaaende Spørgsmaale hvis Besvarelse beroede paa Kundskab om Landets Love eller juridiske Former, saa var han villig til at give Veiledning, men at han i øvrigt formanede og bad dem at undgaae omhyggeligen Alt hvad der kunde mislede eller compromittere den unge Prinds.

Saaledes stode Tingene, da der i Slutningen af Aaret 1782[1]) uformodentlig og uden at Prindsen enten havde givet, eller kiendte nogen speciel Anledning dertil, kom et af Kongen egenhændigen skrevet Brev til Prindsens Overhofmester General Eichstedt, hvori Kongen tilkiendegav ham, at da Prindsen nu nærmede sig den Alder, i hvilken Han (Kongen) selv var bleven confirmeret, saa havde han besluttet, at denne, for hans elskelige Søn vigtige Act, skulde gaae for sig paa Palme-Søndag 1784 og at Prindsen derefter, naar han havde været til Herrens Bord, skulde tiltræde det Geheime-Statsraad.

Hvad der havde givet Anledning til denne Bestemmelse angaaende Ting, som først skulde iværksættes efter Forløb af omtrent halvandet Aar; om maaskee det gieldende Parti havde underhaanden faaet Kundskab om Prindsens Hensigter,

[1]) Forf. har ej heller her og i det følgende havt Rede paa den rette Tidsorden; det her anførte Brev var af 13. Jan. 1783 (se i det følgende).

eller om muligen den offentlige Stemmes Misbilligelse var bleven de Vedkommende bekiendt, herom mangle Efterretninger; men det ligger klart for Dagen, at man havde til Hensigt ved dette Brev at bringe Prindsen til at forholde sig rolig og afholde ham fra at giøre noget Skridt til at paadrive sin Comfirmation og den derpaa følgende Tiltrædelse til Statsraadet.

Dette Brev maatte naturligviis frembringe hos Prindsen de meest modstridende Følelser. Paa den ene Side var hans bestemte Forsæt at giøre, saa snart muligt, Ende paa den for Landet skadelige Cabinets-Regiering. Derimod var paa den anden Side Betragtningen af det Upassende, der kunde synes at være deri, om Prindsen, efterat Kongen nu virkelig havde bestemt Tiden til Confirmationshandlingen, vilde forinden giøre Bevægelse om at faae denne Tid forkortet. Herover opstod Tvivl hos Prindsen og han tog endelig den Beslutning at forholde sig aldeles passiv, indtil det maaskee opklarede sig, hvad der havde anlediget Brevet og hvilke Hensigter man derved havde havt.

Schlanbusch som strax havde faaet Kundskab om Kongens Skrivelse, var i Følge sit heftige Temperament, aldeles ikke tilfreds med den sindige, rolige Stemning han saae Prindsen antage. Han underrettede strax de andre med ham Forenede herom og der opstod nu hos disse den Frygt, at der paa een eller anden Maade maatte være bleven noget bekiendt, som kunde blive lagt dem til Last. Nogle af dem beregnede ængsteligen, at dersom Prindsen afstod aldeles fra sit Forsæt at paadrive sin Confirmation, saa vilde de derved tabe de Fordele, de havde giort sig Haab om som Belønning for deres Deeltagelse. Andre iblandt dem bestemtes maaskee vel ogsaa ved det ædlere Motiv, at det vilde være gavnligt for Landet om Prindsen jo før jo heller kunde bringe det derhen, at Bestyrelsen giennem Regierings-Cabinettet blev ophævet. De bleve derfor mellem sig enige om, uden Hensyn til Kongens Skrivelse, at fortsætte deres Bestræbelser og at bringe Prindsen til at giøre decisive Skridt. Til denne Hensigt vedtoge de, at Ludvig Reventlow, som den der allerede forhen havde confereret med Geheymeraad Stampe om Sagen, skulde paa

Nyt søge denne, underrette ham om Kongens Skrivelse og derefter forskaffe sig hans Svar paa det Spørgsmaal: Om det ikke var baade rett og anstændigt, at Prindsen, som nu havde naaet sit femtende Aar, blev jo før jo bedre confirmeret og derefter fik Sæde i Conseillet? Stampe var dennegang, ligesom ved den forrige Samtale med Reventlow, ikke tilbøyelig til nogen Slags Deeltagelse i Planer; men da han dog var i Hiertet overbeviist om, og som god dansk Mand ogsaa virkeligen ønskede, at den Forvirring, hvortil Cabinets Bestyrelsen førte, maatte ophøre, saa lod han sig overtale til at give et Svar, hvilket han dicterede Ludvig Reventlow i Pennen og derpaa efter dennes Begiæring selv underskrev. Dette gik derhen at han under de værende Omstændigheder ikke skiønnede rettere end at det var baade passende og ønskeligt, at Prindsen blev snart confirmeret og at det ligeledes vilde være gavnligt, at Prindsen herefter var overværende ved Sagernes Forhandling i Conseillet, for at Vedkommende kunde forklare ham Grunden for og mod deres Meninger, hvorved han da bedst kunde blive bekiendt med Forretningerne, uden dog endnu selv at have Stemme. Disse Yttringer fra en saa klog og erfaren Mand som Stampe var erkiendt for at være, gave de Forenede, blandt hvilke nu ogsaa Grev Christian Reventlow var, nyt Mod og de besluttede at giøre alt, hvad de formaaede, for at bringe Prindsen til at foretage noget Afgiørende.

Prindsen, som imidlertid stedse med spændt Opmærksomhed iagttog Alt hvad der passerede med Statens Ting, overbeviiste sig mere og mere om at den Maade, paa hvilken Landets vigtigste Anliggender behandledes, vilde omsider føre til al god Ordens Forstyrrelse, og bringe Vanhæld over Landet, efterdi saa meget beroede paa Gunst, motiveret ofte ved de Gieldendes Svaghed, Ubekiendtskab med Forholdene og Ringeagt for de Klogeres Stemme. Prindsen, hvis virksomme Siæl arbeydede i Stilhed med sig selv, kunde ikke undertrykke den Tanke, at da det var klart, at en Forandring i Tingenes Gang var uomgiængelig nødvendig, og at der ikke var Nogen Anden end han, som kunde give det første Stød hertil, eftersom enhver Andens Indvirkning vilde, i Følge den Danske Stats Grundforfatning, øyeblikkeligen antage Carakteren af Oprør,

saa maatte det ene være ham, den retmæssige Thronarving, hvem den Pligt mod Land og Folk paalaae at bevirke, saasnart det stod til ham, en for Landet tienligere Orden.

Ludvig Reventlow og de med ham Forenede havde imidlertid udarbeydet en Plan for Udførelsen af det tilsigtede Foretagende med Confirmationshandlingens Anticipation, Prindsens Tiltrædelse til Conseillet og Regierings-Cabinettets Ophævelse. Denne Plan havde de ved Schlanbusch forelagt Prindsen. Men da deri forekom adskilligt, som Prindsen ikke ansaae foreneligt med hvad han skyldte sin Kongelige Fader, eller med hans Familie-Forhold til Enkedronningen og Arveprindsen, eller med den Forsigtighed, et saa betydeligt Foretagende krævede, ligesom der ogsaa i Planen forekom adskillige stærke Mesurer, saasom Arrestationer Forvisninger o. s. v., saa fandt Prindsen Forslaget uantageligt, henlagde det uden nogen Omtale og udsatte indtil videre at tage nogen definitiv Beslutning om hvad han vilde foretage til sine Hensigters Opnaaelse.

Endnu til da havde Prindsen ikke betroet Bülow Noget om det der foregik, heller ikke sagt ham noget om den Plan, som L. Reventlow og de andre havde forfattet; Aarsagerne til denne Taushed ere allerede i det Foregaaende bemærkede. Da Prindsen imidlertid deels indsaae, at han ikke kunde overlade sig allene til de Mænds Raad, som hidtil havde talet til ham om Sagen og han, paa den anden Side heller ikke vilde stole allene paa sig selv, ved Udførelsen af saa vigtige Foretagender, som de der forestode ham, saa bestemte han sig nu til at høre Bülow, hvis Sindighed og Troskab han kiendte.

Det som Prindsen havde ventet indtraf. Bülow fandt Sagen høyst betænkelig og giorde Prindsen opmærksom paa de farlige Følger, det muligen kunde have, baade for Sagen og for Prindsen selv, ifald Udførelsen mislykkedes, for hvilket intet Menneske kunde indestaae. Derhos skildrede Bülow det forhadte Udseende som vilde kunne gives enhver Handling, hvorved Prindsen kunde synes at ville overtage paa sig en Raadighed, som, saalænge Kongen, hans Fader levede, ene tilkom denne. Til den første af disse Indvendinger svarede

Prindsen, at han meget nøye havde overveyet og var fuldkommen bekiendt med de Farer, for hvilke hans Forehavende var udsat, men at han dog, som født Thronarving, ansaae sig forpligtet mod Land og Folk, om han endog derved udsatte sig selv for Vanskeligheder og Farer, dog at vove Alt, for at standse Regierings-Cabinettets skadelige Indflydelse. I Henseende til den anden af Bülows Betænkeligheder erklærede Prindsen, at det aldrig havde været og aldrig kunde blive hans Hensigt at tilegne sig selv endog kuns den ringeste Deel af Kongemagten, eller at foretage Noget, hvorved Kongens, hans Faders Værdighed skulde kunne lide i nogen tænkelig Maade, at det meget mere var Hovedformaalet for alle hans Bestræbelser, ved at forskaffe sig Deeltagelse i Deliberationerne over Statens Anliggender, at opretholde Kongens Anseelse og at befrie ham fra den Tvang, som under hans Svagheds-tilstand paalagdes ham. Fremdeles underrettede Prindsen Bülow om, at der allerede var forhandlet med Grev Bernstorff om Sagen, og at denne kloge erfarne Statsmand ogsaa var af den Mening, at en snarlig Forandring med Statsbestyrelsen var nødvendig. Prindsen endte Samtalen med at erklære, at Sagen var af ham fast besluttet og at han ikke var sindet at afstaae fra det han erkiendte for sin Pligt mod Landet, at Regierings-Cabinettet maatte og skulde ophøre og at der saaledes allene stod tilbage at udfinde Midlerne, ved hvilke dette paa sikkreste og lempeligste Maade kunde iværksættes, hvorom han nu opfordrede Bülow til efter nærmere Overveyelse at yttre sin Mening. Saadan Fasthed i Carakteren, saadan Bestemthed i Villien forenede en femtenaarig Prinds med den Sindighed og det Maadehold, som ellers kun den modnere Alder giver.

Bülow, som indtil da Intet havde hørt om en Correspondents med Bernstorff, faldt i Forundring over denne Efterretning og udbad sig af Prindsen at læse Bernstorffs Breve, hvilket Prindsen strax tilstædede. Herved gik der et Lys op for Bülow. Han erkiendte, at denne, baade som Menneske, og som Statsmand, hæderværdige Mands Stemme, havde høy Værd. Han kiendte Bernstorffs Klogskab, Skarpsindighed og sande Hengivenhed for Prindsen. Dog vare hans Betænkelig-

heder ikke endnu ganske hævede og han vedblev sin Frygt for Følgerne, i Tilfælde at Prindsens Foretagende ikke lykkedes. Han giorde tilsidst Prindsen opmærksom paa den Omstændighed, at Bernstorff, som i lang Tid havde været fraværende fra Residentsen, vel havde kunnet, ved Brevvexling og paa anden Maade, have forskaffet sig nogen Kundskab om Tingenes nuværende Stilling; men at han dog vel neppe kunde være saa fuldstændigen underrettet om det Specielle af de nu værende Conjunkturer ved Hoffet, saa han kunde give en fuldkommen tilstrækkelig Veyledning i Henseende til Planens Udførelse i dens enkelte Dele. Prindsen fandt denne Bemærkning grundet, og nu foreslog Bülow for Prindsen, at sætte den ham, som kyndig og erfaren Statsmand, bekiendte, i Hovedstaden boende, Geheimeraad Schack-Rathlow ind i sin Fortroelighed og høre hans Mening om Sagen. Dette Forslag bifaldt Prindsen og han overdrog nu til Bülow foreløbigen at tale med Schack-Rathlow. Denne Befaling efterkom Bülow Dagen derefter (i December 1782). I denne første Samtale passerede Intet videre end at Bülow i Almindelighed giorde Schack-Rathlow bekiendt med Prindsens Misnøye over Tingenes Stilling og om Prindsens Tillid til ham. Schack-Rathlow besvarede disse Yttringer ligeledes med almindelige Forsikkringer om sin Hengivenhed til Prindsen og om sin Beredvillighed til at give de bedste Raad han formaaede for Forandring af Cabinets-Bestyrelsen, om hvis Skadelighed han var ligesaa fuldkommen overbeviist som Prindsen selv. Omtrent 3 Uger efter kom Bülow igien til Schack-Rathlow efter Prindsens Befaling og nu gik man da noget nærmere ind paa Sagen selv. Bülow underrettede da først Schack-Rathlow om, at Prindsen endnu ikke havde taget nogen Beslutning, om han skulde lade det beroe ved den i Kongens Skrivelse bestemte Udsættelse af Confirmationshandlingen til Paaske 1784, eller om han skulde forsøge at paadrive denne Acts Foretagelse: at Prindsen fandt det sidste rigtigst, eftersom der i det lange tilbageværende Tidsrum af halvandet Aar kunde fra Cabinettets Side iværksættes meget, som vilde være fordærveligt for Landet og som siden vanskeligen eller maaskee slet ikke vilde kunne igien rettes, og at Prindsen derfor havde paatænkt et Forsøg

til at faae Confirmationen ansat til Paaske 1783, men at han dog endnu var tvivlraadig herom. Schack-Rathlow, opfordret af Bülow, i Prindsens Navn til at yttre sig herom, indrømmede, at da en Forandring med Regierings-Cabinettet var i høyeste Maade ønskelig for Landet og en saadan Forandring ikke kunde bevirkes uden paa den Maade at Prindsen fik Sæde i Statsraadet, hvilket igien beroede derpaa, at han blev confirmeret, saa vilde det i og for sig selv upaatvivlelig være godt, at Confirmationen, om muligt, blev paaskyndet, men uagtet dette var saa, holdt han det dog, efterat den Kongelige Resolution om Confirmationens Foretagelse til Paasken 1784 nu engang var givet, for betænkeligt, om Prindsen vilde giøre videre Skridt, for at faae Tiden forkortet, da dette kunde have Udseende af en Opposition mod Kongens Villie. Han raadede derfor til at Prindsen skulde oppebie den af Kongen bestemte Tidspunkt og benytte denne Tid til, end mere at forberede sig til den forestaaende Deeltagelse i Statsanliggendernes Behandling. Disse Ideer udviklede Schack-Rathlow nærmere i en skriftlig Note, som han nogle Dage derefter sendte til Bülow[1]), for at overleveres Prindsen, ligesom han ogsaa, i en paafølgende Audients, hos Prindsen, forklarede sig endnu yderligere mundtlig.

Prindsen efterat have paa nyt overveyet Sagen og prøvet de af Schack-Rathlow anførte Grunde, erkiendte disses Rigtighed, og da det bestandigen havde været hans Forsæt at gaae frem med al den Moderation og den Varsomhed, som Sagens Vigtighed for Landet og Conjunkturernes Vanskelighed giorde nødvendig, saa tog han nu den bestemte endelige Beslutning at oppebie i Stilhed den i Kongens Skrivelse fastsatte Tidspunkt for Confirmationen (Paaske 1784) og imidlertid at anvende dette Mellemrum af Tid, til at giøre sig end mere bekiendt med Forretningsgangen og Statens saavel indvortes som udvortes Forhold, for derefter, naar Tiden kom, da at være desto bedre istand til at fatte og udvikle en egen Mening om hver Sag. Denne Prindsens definitive Beslutning blev af Bülow, efter hans Befaling, tilkiendegivet Schack-Rath-

[1]) 2. Febr. 1783 (se i det følgende).

low. Ogsaa Grev Schimmelmann, begge Greverne Reventlow, General Huth, Schlanbusch, Bodendick og Riegels fik Kundskab herom; ligesom der ogsaa blev skrevet derom til den fraværende Grev Bernstorff.

Saaledes bleve da alle de hidtil projecterede Foretagender til Paaskyndelse af Tiden til Prindsens Confirmation og derpaa følgende Indtrædelse i Statsraadet standsede, og Aaret 1783 gik hen, uden at noget Mærkeligt i denne Henseende passerede. Hoffet drog til Fredensborg og forblev der Sommeren over.

Schlanbusch, for hvis urolige Hoved denne Roligheds Tilstand var utaalelig, vedblev imidlertid (uagtet han kiendte Prindsens bestemte Beslutning) at intriguere, for at tilveyebringe et andet Resultat og at faae Prindsen til at handle. Prindsen erfarede dette og adskilligt andet om Schlanbusch, som mishagede ham. Han ønskede derfor ikke længere at have denne Mand saa nær om sin Person. Schlanbusch havde derhos ved flere uoverlagte Handlinger forspildt sin forrige Credit hos Enkedronningen og hos Guldberg. Han blev afskediget[1]) og ansat i en anden for ham passende Post, hvilken han dog ikke tiltraadte, men derimod, efter given Tilladelse, giorde en Reyse til det sydlige Frankerige[2]). Prindsen skrev i den Anledning selv til Grev Bernstorff og advarede ham om, ikke videre at indlade sig med Schlanbusch.

Prindsen vedblev uforandret sin tagne Beslutning ikke videre at berøre den Sag om Confirmationen. Imidlertid indtraf der en Omstændighed, som foruden de mange andre Anledninger, der gaves ham til Misnøye, var ham høyst ubehagelig og som hos en mindre fast Carakter end den Prindsen besad, let kunde have bragt ham til at fravige den tagne Beslutning. Enkedronningen havde nemlig aldeles uden Prindsens Vidende, indledet Underhandlinger angaaende en Ægteskabsforbindelse mellem ham og en Prindsesse af Preussen, en Datter af den daværende Kronprinds af Preussen. Prindsen var af flere Aarsager utilfreds med dette Foretagende, ved

---

[1]) 5. Febr. 1783 (se det følgende).

[2]) Et Rejsepas for ham udstedtes af Danske Kancelli, under 11. April s. A. (Sjæll. Reg.).

hvilket man agtede at forbinde ham, der endnu var i en saa ung Alder, med en ham aldeles ubekiendt Prindsesse. Det var med største Mishag at han saae denne nye Tvang, man vilde underkaste ham. Han modsatte sig altsaa formeligen de indledede Underhandlinger og det var ikkuns efter flere, for ham høyst fortrædelige Samtaler, med Enkedronningen, at denne ham forhadte Plan blev tilintetgiort; men paa hans Beslutning om, at vedblive at være passiv, havde dette ingen Indflydelse [1]).

I Efteraaret 1783 kom Hoffet igien ind fra Fredensborg til Residentsen, og man begyndte nu at modsee den for Prindsens Confirmation bestemte Tid. Kort efter Prindsens Hiemkomst kaldte han igien Schack-Rathlow og confererede med ham, undertiden i sine egne Gemakker og til andre Tider i Bülows Værelser, for at de oftere Sammenkomster med ham ikke alt for meget skulde blive bemærkede. Angaaende Maaden paa hvilken Prindsens Tiltrædelse til Statsraadet og Cabinettets Ophævelse skulde iværksættes, blev endnu intet specielt afhandlet; Alt var hidtil kuns foreløbige Deliberationer, uden sammenhængende Orden.

Paa samme Tid omtrent havde ogsaa Bülow, med Prindsens Vidende og Samtykke, havt adskillige Conferentser med Geheimeraad Stampe, angaaende den juridiske Synspunkt, fra hvilken Sagen nødvendigviis ogsaa maatte betragtes, for at der ikke i Prindsens Foretagender skulde findes noget, som gav det Carakteren af et uretmæssigt Stræben efter at usurpere Konge-Magt, et Stræben, som var saa aldeles fremmed for Prindsens Tanke, da han for sin egen Person intet attraaede, end det, hans Alder medførte, nemlig at confirmeres, hvorimod hans eneste sande Formaal var at sættes i Stand til at sikkre Land og Folk mod de Farer, med hvilke den værende forfeylede Statsbestyrelse mere og mere truede. Stampes Yttringer til Bülow vare saadanne, som man maatte vente dem fra denne forstandige, erfarne Lovkyndige. De gik i det væsentlige ud paa: at det formelle juridiske Beviis om

---

[1]) Denne hele Fremstilling af det projekterede Ægteskab med en preussisk Prinsesse er urigtig (se i det følgende: Aktstykker II).

at Kongen, ved den ham paafaldne Svagheds-Tilstand var sat ud af Stand til selv at føre Regjeringen, var ligesaa vanskeligt som delicat at tilveyebringe; at det ligeledes var misligt at føre Beviis om den værende Statsbestyrelses Feilagtighed, uagtet den Mængde af Exempler Dagenes Begivenheder fremviiste; at der i Danmark ikke existerede noget Tribunal eller Autoritet, for hvilken Beviser af denne Art kunde føres; og endelig, at om det endog skulde være muligt, at bevise, at Kongen var hindret fra at regiere selv allene, saa var der dog, hverken i Statens Grundlov eller i den bestaaende Forfatning, nogen Forskrift om, hvorledes der skal forholdes, i det Tilfælde, at den regierende Konge bliver ud af Stånd til at regiere. I øvrigt bemærkede Stampe, at da Prindsen dog nu engang havde bestemt sig til ikke at giøre noget Skridt for at paadrive sin Confirmations Fuldbyrdelse, saa vilde, naar denne Ceremonie først havde fundet Sted, Alting jevne sig og falde af sig selv, eftersom Prindsens Tiltrædelse til Statsraadet strax efter Confirmationen, allerede var ved den Kongelige Skrivelse bestemt og Prindsen altsaa derved vilde finde Leylighed til at modsætte sig hvad der var skadeligt for Landet og paa den anden Side bevirke hvad han fandt tienligt.

Bülow berettede Prindsen dette Resultat af Samtalen med Stampe. Prindsen indrømmede Rigtigheden af de anbragte Grunde. Dog blev det ham endnu ikke derved klart, om hans Nærværelse i Statsraadet vilde være tilstrækkelig til at hindre Cabinetssystemets farlige Indflydelse, med mindre noget kom til, som gav ham en endnu nærmere Indvirkning paa Statsforvaltningen end den han, som blot Medlem af Statsraadet, vilde kunne have. Prindsens Grundidee var nemlig den, at Cabinets Ordrer af det Slags, som de nu fandt Sted maatte aldeles afskaffes, at i Almindelighed alle Deliberationer om Statens Anliggender maatte skee i Statsraadet og de af Kongen her tagne Beslutninger først derefter forelægges Kongen til Ratihabering ved hans Underskrift. Men da nu Kongens Svagheds Tilstand, giorde det nødvendigt, at Nogen var ved hans Side, som kunde veilede og bistaae ham, hvortil naturligviis ingen kunde synes mere egnet eller mere berettiget,

end den retmæssige Thronarving, saa holdt Prindsen det for nødvendigt at der i den Plan, som skulde lægges for Udførelsen, blev anført paa hvilken Maade dette skulde iværksættes.

Da Udførelsen af Prindsens Plan umiddelbart medførte en total Ophævelse af Cabinettets hele hidtil havte Indflydelse og Myndighed, kunde der ikke være nogen Tvivl om, at den vilde møde betydelig og kraftig Modstand fra Enkedronningens, Arveprindsens og Guldbergs Side. Prindsen forudsaae derfor, at det her vilde blive nødvendigt at sætte Kraft mod Kraft, men han ønskede derhos tillige at udfinde de lempeligste Midler og at skaane hvad der paa nogen Maade kunde skaanes. Fornemmelig var det ham om at giøre at hindre det andet Parti fra at kunne forud bemestre sig Kongens Villie, og afholde ham fra at approbere Cabinettets Ophævelse, hvilket vilde være dem saa meget lettere, da Kongen i den lange Tid siden hans Svagheds Tilstand begyndte, havde taget den Vane at ratihabere ved sin Underskrift Alt hvad der fra Cabinettet blev ham forelagt. Det var altsaa fornødent, at der forud blev noget vedtaget om Maaden, paa hvilken der skulde gaaes frem i det Tilfælde at det andet Parti skulde bringe Kongen til at nægte sin Approbation paa Prindsens Forslag om Cabinettets Ophævelse. De Planer, som forhen havde været forelagt Prindsen, i Henseende til Udførelsen, havde han forkastet som uantagelige. Hans Tanker faldt derfor nu paa Schack-Rathlow, som allerede kiendte hans Ideer, men som i den sidste Tid havde paa en vis Maade trukken sig tilbage. Prindsen lod nu ved Bülow ham tilkiendegive sit Ønske om at faae fra ham en detailleret Plan, forfattet i Overeensstemmelse med Prindsens, ham allerede før bekiendte Grundsætninger. Schack-Rathlow paatog sig dette og overleverede i Begyndelsen af Martz Maaned 1784 en saadan Plan. Tilligemed denne havde Schack-Rathlow end videre ladet følge et Udkast til en Forestilling, som han foreslog Prindsen at overlevere til Kongen, den første Dag han tog Sæde i Statsraadet, samt et Concept til den Kongelige Resolution derpaa og til en Kongelig Ordre til det Danske Cancellie.

Enkedronningen som egentlig var Siælen i den værende Statsbestyrelse, og uden hvis Samtykke ingen Sag af Vigtighed blev afgiort, havde vel, med al den Snildhed, som var hende egen, søgt at udforske, om Prindsen havde fattet nogen Bestemmelse angaaende sit Forhold efter Confirmationen og den derpaa fulgte Indtrædelse i Statsraadet; men uagtet al anvendt Umage havde det dog ikke villet lykkes hende at trænge igiennem den Tavshed, hvori Prindsen vidste at indhylle sin Plan, og som egentlig Ingen kiendte uden han selv, den sindig tause Schack-Rathlow og den meget forsigtige Bülow. Enkedronningen kiendte imidlertid Indholdet af Kongens Skrivelse, i Følge hvilken Prindsen strax efter hans Confirmation skulde have Sæde i Statsraadet. Alt som Tiden nærmede sig, blev det hende mere og mere klart, at Prindsens Tiltrædelse til Statsraadet og den rimeligviis dermed forbundne nye Organisation af denne Indretning vilde kunne medføre betydelige Indskrænkninger eller maaskee endog en saa godt som total Tilintetgiørelse af den Indflydelse og Magt, hun hidtil havde været i Besiddelse af. For at sikkre sig mod et saadant hende smerteligt Tab af Magten, var der for hende ikkuns eet Middel, dette nemlig, at tilveyebringe en saadan Organisation for det nye Statsraad, at det kunde komme til at bestaae af Mænd, paa hvem hun troede sikkrest at kunne stole og som under Discussionerne i Statsraadet, kunde overstemme Prindsen og paa den Maade udgiøre en for hende tienlig Modkraft imod hans. Dette ansaae hun for at være saa meget lettere, som hun (endskiøndt aldeles feilregnende) antog at Prindsens unge Alder, og hans mindre Kundskab om Forretningsgangen, hvilken hun tiltroede ham, vilde bringe ham til at viige for de Ældre og forretningsvante Mænds Meninger og til saaledes uden videre at tiltræde, hvad der af disse blev foreslaaet. Leedet ved disse Betragtninger, bestemte hun sig for, at bevirke udnævnte som Medlemmer af et nyt organiseret Statsraad Statssekretairen Geheimeraad Guldberg, Geheimeraad Stemann og Greve Rosencrone, hvilken hidtil ikkuns da havde Sæde i Conseillet, naar det udenlandske Departements Sager foretoges. Disse tre nye Ministre skulde efter

Enkedronningens Plan indtræde i Statsraadet den samme Dag, Prindsen tog Sæde der.

Under disse Forberedelser fra begge Sider nærmede sig nu den til Confirmationshandlingen bestemte Dag. Prindsen havde vel i det hele bifaldet den af Schack-Rathlow foreslagne Fremgangsmaade; men dog var endnu intet bestemt for det Tilfælde at Kongen, som formedelst sin nervesvage Tilstand, let skrækkedes over Alt hvad der forekom ham Nyt og Usædvanligt, og som desuden var vant til at følge Enkedronningens Villie, muligen vilde blive bange for at approbere Prindsens Forslag om Regierings-Cabinettets Ophævelse. Vel havde Schack-Rathlow foreslaaet, at Prindsen i saa Fald skulde temporisere og i Stilhed afvarte hvad der videre vilde skee. Men denne langsomme Gang, denne passive Tilstand stemmede ligesaalidt med Prindsens livelige, active Carakter, som med den Overbeviisning han havde, om at det var hans Pligt, som Thronarving, at iværksætte, saasnart det paa nogensomhelst Maade stod til ham, den for Landet skadelige Cabinets-Regierings Afskaffelse. For altsaa at være forud beredt paa alt hvad der muligen kunde møde, gav han Bülow det Opdrag at conferere herom med dem af de forhen forenede, som endnu vare tilstæde, og især med Grev L. Reventlow. Resultatet af denne Deliberation blev, at alt maatte forud ordnes saaledes, at der fra det Øyeblik Prindsen havde overleveret til Kongen sin Forestilling, ikke blev noget Mellemrum af Tid, som Enkedronningen og Arveprindsen kunde benytte til at afholde Kongen fra at approbere Forestillingen. Prindsen forbeholdt sig, selv at tage de nærmere Beslutninger angaaende sit eget Forhold, efter de mødende Omstændigheder, hvilke det ikke paa nogen Maade var muligt at forudsee eller beregne med nogen Vished. I øvrigt bestemte nu Prindsen definitivt, at det Heele skulde iværksættes den første Dag han tog Sæde i Statsraadet; at han her vilde overlevere sin Forestilling i Kongens egne Hænder og udbede af ham Approbation paa samme. I Henseende til den Orden, som skulde iagttages af de andre om Sagen underrettede, vilde Prindsen at en Plan hertil skulde skriftlig forfattes og forelægges ham. I Følge heraf blev der (d. 2. Apr. 1784) skriftlig

forfattet nogle Spørgsmaale, hvilke Prindsen ved Paategning punctviis besvarede.

Palme-Søndag 4. Apr. 1784 blev Confirmationshandlingen fuldført, og den følgende Skiærtorsdag communicerede Prindsen med den øvrige Kongelige Familie. Dagen efter Confirmationen blev Prindsens Hofstat reguleret. Overhofmesteren General Eichstedt blev entlediget fra denne Post og blev udnævnt til Overkammerherre. Bülow blev Kammerherre og Marschal hos Prindsen. Sporon blev udnævnt til Cabinetssekretair hos Prindsen. Kammerpage Harboe blev Kammerjunker hos Prindsen. Schlanbusch var allerede forhen afskediget og bortreyst. Samme Dag modtog Prindsen en Skrivelse fra Kongen, hvorved det Kongelige Gods i Ods-Herred skiænkedes ham.

Ligeledes modtog Prindsen et andet af Kongen egenhændigen skrevet (kiendeligen af Guldberg, efter Enkedronningens Befaling conciperet) Brev, hvori Kongen, efterat have formanet Prindsen til at holde ubrødelig det af ham ved Confirmationen givne Løfte, tilkiendegiver ham:

„At han (Kongen) efter sin Moders og Broders indstændige Begiæring ikke allene udnævner Prindsen, naar han Skiærtorsdag har været til Sakramentet, til strax at indtræde i Statsraadet, men endog tilligemed Kongens Broder at tage Deel i alle Cabinetssager; og for at Prindsen kan være forvisset om at være fuldkommen underrettet om Alt, saa beskikkes Prindsens hidtil værende Informator Conferentsraad Sporon til Prindsens og Kongens egen Cabinetssekretair. Fremdeles tilkiendegives at Statssekretairen Geheimeraad Guldberg er beordret at giøre Prindsen Rede for Alt hvad ham tilkommer og hvad Kongen beslutter. Kongen tilføyer, at endnu aldrig nogen Konge har viist saadan Tiltroe til sin Søn, men at han har giort det, fordi han kiender Prindsen, og fordi han venter, at Prindsen vil danne sig til at være hans Trøst, hans gode Moders Fryd, hans trofaste Broders Ven og hele Landets Haab. Endelig yttrer Kongen, at han veed hvorledes Prindsens Siæl gyser ved den forestaaende Byrde; men for at styrke hans Tro og afskrække de Onde, vil Kongen, at Prindsen skal i Alt holde sig til Dronningen og Arveprindsen, som

hidtil med Kongen have været Eet, hvorimod nu de fiire skulde være som Eet. Tilsidst paalægger Kongen ham i de første Aar at være langsom og allene søge at lære at kiende Tingene, vel vogte sig for det Nye og Uprøvede og allene troe de gamle Folk, som saa længe have været forsøgte."

Tonen og Udtrykkene i dette Brev giøre enhver Commentar over dets Hensigt ufornøden. Den Snare man derved vilde lægge for Prindsen var alt for kiendelig til ikke strax at mærkes; naturligviis kunde Brevet ikke giøre noget fordeelagtigt Indtryk hos Prindsen.

Ogsaa fra Enkedronningen modtog Prindsen samme Dag et Brev, hvori hun, efterat have fremsat adskillige, med virkelig Skiønsomhed, og sunde Begreber om Regieringskunst (formodentlig af Guldberg) forfattede almindelige Regler for en tilkommende Regent, opfordrer Prindsen til herefter at hielpe hende og Arveprindsen i at styre Statens Anliggender. Hun beder ham derhos ikke at laane Øren til andres Raad end de, som kom fra hende og Arveprindsen, eller fra de Personer, med hvem de arbeide; og fremfor Alt, ikke at bevirke nogen Forandring i de bestaaende Indretninger; men at lade Alt forblive i den Gang, som det hidtil har havt. Endelig tilføyes i Brevet,

„at det vil være den rigtigste Forretningsform, at Statssekretairen altid, naar Kongen har resolveret over en eller anden Sag, strax underretter Prindsen derom og at Statsekretairen derefter af Prindsens Mund modtager Kongens nærmere Befaling i Henseende til Udfærdigelsen."

Den hele Plan, som laae til Grund for dette Brev var alt for kiendelig til ikke strax at mærkes. Brevet havde derfor heller ikke nogen anden Virkning end at Prindsen endnu mere indsaae Nødvendigheden af at holde sine Forehavender hemmelige. Det var meget langt fra Prindsens Tanke at ville, naar det endog lykkedes ham at bevirke Cabinettets Ophævelse, da at tage paa sig selv allene det betydningsfulde Arbeyde, som det Hele af en Statsregiering medfører. Prindsen erkiendte, med beskeden Overbeviisning, at han i den ungdommelige Alder, hvori han endnu var, ikke kunde tiltroe sig Statsklogskab og Erfarenhed nok hertil. At han ikke heri kunde be-

troe sig til Enkedronningens og Arveprindsens Raad og deres Veyledning det viiste den Maade, paa hvilken de hidtil havde i Kongens Navn ført Statsbestyrelsen. Prindsen maatte følgelig, da han ikke vilde staae ene, søge at forskaffe sig andre Raadgivere, ved at faae inddraget i Statsraadet med sig saadanne Mænd, til hvis Klogskab, Erfarenhed, Redelighed og Fædrelandskierlighed han kunde have fuld Tillid.

Hertil havde Prindsen allerede forhen udseet den almeenagtede Statsmand Grev Bernstorff. End videre bestemte han nu dertil den ved mangeaarig Tieneste og nøyagtig Kundskab om det for Staten vigtige Marinevæsen udmærkede Geheimeraad Rosenkrantz (den ældre), den ved militaire Indsigter og Talent agtværdige General-Lieutenant Huth og endelig den som theoretisk og praktisk Jurist berømmeligen kiendte Geheimeraad Stampe. Den formedelst sin høye Alder nu svage Grev Thott skulde, i Betragtning af hans agtede Navn, og tidligere Fortienester, vedblive som Statsminister; ogsaa Geheimeraad Schack-Rathlow, til hvem Prindsen havde fattet Tillid ved de med ham førte Samtaler, skulde vedblive i Statsraadet. I Forening med disse Mænd haabede Prindsen at kunne, under Sagernes Behandling i Statsraadet, leede Tingene til en bedre Orden og opretholde Kongeværdighedens, i Cabinettets Tid, paa saa mange Maader forspildte Hæder.

Det paa den Tid værende Statsraad bestod af Grev Thott, Geheimeraad Schack-Rathlow, General-Lieutenant Eichstedt, Geheimeraad Gottsche Moltke og Geheimeraad Grev Rosencrone, (som efter det forhen anførte ikkuns deeltog i de Sager, der angik Departementet for de udenlandske Sager). Foruden disse Mænd bleve ved en Cabinetsordre af 7. Apr. 1784 udnævnte til Medlemmer af Statsraadet de af Dronningen udseete Mænd Geheimeraaderne Guldberg og Stemann, samt Grev Rosencrone, som nu skulde deeltage i alle Sager.

Derimod skulde efter det Forslag, som Prindsen agtede at forelægge Kongen til Approbation, det nye Statsraad bestaae af Grev Thott, Geheimeraad Rosenkrantz, Geheimeraad Schack-Rathlow, Grev Bernstorff, General-Lieutenant Huth og Geheimeraad Stampe. Statsministrene, G. Moltke, Guldberg, Stemann og Rosencrone skulde entlediges.

I de Dage fra Confirmationen indtil 14. Apr. 1784, som var den til Prindsens Indtrædelse i Statsraadet bestemte Dag, bleve i Overensstemmelse med de Svar, Prindsen havde givet, paa de ham overleverede Spørgsmaale. alle fornødne Anstalter føyede; i Sær med Hensyn paa det Tilfælde at Enkedronningen og Arveprindsen kunde have erfaret noget om Prindsens Plan og deraf have taget Anledning til at giøre Kongen bange for at approbere Prindsens Forestilling.

Endelig kom den til Prindsens Indtrædelse i Statsraadet bestemte 14. April 1784. Prindsen tilbragde Formiddagen i sine Gemakker paa Christiansborg Slot, aldeles paa samme Maade som han pleyede. Han viiste i sit Udvortes en Sindsrolighed, som man ikke kunde have ventet af hans unge Alder og livelige Temperament; men i dette som overalt i det heele, med saa megen Klogskab og Moderation, udførte Foretagendes Iværksættelse, kom ham til Nytte baade hans faste og tidligen mandige Carakter og derhos den urokkelige Overbevisning han havde fattet om de Pligter, hans fremtidige høye Kald, som i sin Tid Konge, og hans nu værende Stilling som Thronarving paalagde ham.

Endskiøndt Kronprindsen vel havde bifaldet de af Schack-Rathlow giorte Forslag i det Heele, havde han dog bestemt sig for at afvige fra den Deel af Forslaget, i Følge hvilket hans Forestilling til Kongen skulde overleveres Kongen om Formiddagen i det saa kaldte Deliberations-Statsraad og Kronprindsen derefter tale om Sagen med Enkedronningen, Arveprindsen, Guldberg og Sporon førend Conseillets Holdelse om Eftermiddagen. Denne Fremgangsmaade havde Prindsen med saa meget mere Føye funden betænkeligt, som det muligen kunde have havt til Følge, at Enkedronningen og Arveprindsen vilde benytte dette Mellemrum af Tid, til at afholde Kongen fra, i Statsraadet, om Eftermiddagen at approbere Prindsens Forestilling. Kronprindsen indfandt sig saaledes ikke i Deliberations-Conseillet om Formiddagen.[1])

[1]) Dette er urigtigt; Deliberationsmødet indlededes endog med en vis Højtidelighed og holdtes i Kronprinsens Værelse (se i det følgende Luxdorphs Optegnelser og Aktstykker VI).

Middagen kom og Prindsen gik i den sædvanlige Orden til det Kongelige Taffel. Efter Taffelet skulde, saaledes som det var Skik, Conseillet holdes. Saasnart Taffelet var endt, gik Kongen ind i sine egne Gemakker, for derfra siden at gaae i Conseillet. Forud var bleven foranstaltet at der i den Tid mellem Taffelet og Kongens Bortgang til Conseilsahlen, ingen uden de opvartninghavende maatte komme ind til Kongen og at Enhver som kom, hvem det endog var, men navnligen Oberhof-Marschal Schack, skulde vises tilbage. Kongen gik til Conseilsahlen.

Strax da Kongen havde taget Plads i Conseillet, fremstillede de tre nye Statsministre, Guldberg, Stemann og Rosencrone sig, for at overlevere Kongen deres nye Embedseed. Men førend de kunde komme dertil, anmodede Prindsen dem om at udsætte dette, indtil Kongen vilde tillade ham at foredrage Noget, hvorom han vilde udbede sig Hans Majestæts allerhøyeste Resolution. Kongen gav strax sin Tilladelse og nu forelæste Prindsen den af Schack-Rathlow conciperede, forhen nævnte Forestilling, dog med nogle Modifikationer i Udtryk og Vendinger.

Da Prindsen havde endt Oplæsningen, udbad han sig, at Hans Majestæt Kongen vilde have den Naade at approbere Forslaget. Kongen som med uafbrudt Opmærksomhed havde hørt til, var strax villig til at approbere og tog Pennen for at underskrive. Men i det samme reyste Arveprindsen sig og erklærede i heftige og bydende Udtryk, at Kongen ikke saaledes maatte surpreneres, at det hidtil var Brug, at Kongen overveyede hvad der i Statsraadet blev foreslaaet indtil næste Samling og at dette ogsaa maatte skee i nærværende Tilfælde, hvor Sagen var af saa stor Vigtighed. Kronprindsen svarede aldeles intet hertil, og imidlertid havde Kongen allerede skrevet sit Navn paa Forestillingen. Men da han ved Underskriften ikke havde tilføyet det sædvanlige Udtryk „approberet“, saa bad Kronprindsen i de ærbødigste og kiærligste Udtryk, at Hans Majestæt endnu vilde have den Naade at tilføye dette Ord, hvilket Kongen strax uden videre giorde. I det samme Øyeblik Kongen havde paaskrevet Approbationen, greb Arveprindsen til og vilde bemægtige sig Papiret, men Kronprindsen

forekom ham og tog den nu med Kongens Approbation forsynede Forestilling til sig. Kongen, hvis nervesvage Tilstand medførte en vis Slags Ængstlighed, blev ved dette Optrin ilde tilmode, iilede ind i sine egne Gemakker, uden at tale videre. Arveprindsen fulgde strax med Kongen ind i hans Værelser og slog Skodden til for Døren. Kronprindsen vilde derpaa ogsaa gaae ind til Kongen; men da han fandt Døren laaset, saa at han ikke kunde komme ind, saa gik han tilbage til Eremitagen. Kort efter kom Arveprindsen, med Kongen ved Haanden, ogsaa herhen, for at føre Kongen hen til Enkedronningen. Da det var kiendeligt for alle Tilstædeværende, at Kongen ugierne fulgde med Arveprindsen, saa traadte Kronprindsen hen til Kongen, tog hans anden Haand og bad ham vende tilbage til sine egne Værelser. Nu forsøgte Arveprindsen med Magt at bringe Kronprindsen bort fra Kongen, men Kronprindsen holdt Kongens Haand fast og førte ham saaledes tilbage til Gemakket, hvorfra han var kommet, hvilket tydeligen saaes at være Kongen til Behag. Kronprindsen blev ene hos Kongen i nogle Timer. — Efter den ved Hoffet sædvanlige Skik var der Dagen forud ansagt et Bal til denne Dags Aften. Det var Kronprindsens Ønske, at det der om Dagen var passeret, skulde saa lidt som muligt, foraarsage nogen Opsigt ved Forandring i den sædvanlige indførte Orden. Han vilde desaarsag, at det ansatte Bal skulde, uagtet alt det Foregaaede, dog finde Sted. Dette blev ogsaa virkelig saa og der var under hele Ballet intet Spor af Dagens vigtige følgerige Begivenheder. Enkedronningen, Arveprindsen med Gemalinde og de Personer, som hørte til Hoffet vare tilstæde og alt var tilsyneladende i den tilvante Orden.

Dagen efter (d. 15. Apr. 1784) blev igiennem det Danske Cancellie udfærdiget de fornødne Depescher til de udnævnte nye Stats-Ministre Rosenkrantz, Huth og Stampe og en Estafette afgik med Ordre til Grev Bernstorff, som da var paa sit Gods Borstel i Holsteen. De forhen udnævnte nye Statsministre Guldberg, Stemann og Rosencrone bleve entledigede; ligeledes Grev Gottsche Moltke. Den til Cabinetssekretair udnævnte Conferentsraad Sporon blev underrettet om, at da der herefter ingen Expeditioner, Statsanliggenderne betreffende,

skulde finde Sted fra Cabinettet, saa blev derved hans Tjeneste unfornøden og han afskediget. Samtlige Afskedigede bleve dog Tid efter anden ansatte i andre passende Embedsstillinger, forsaavidt de ønskede saadant.

I Følge et af Kongen underskrevet Reskript til Kronprindsen dateret Christiansborg d. 14 Apr. 1784, vare Commandanten i Kiøbenhavn, begge Garders Commandeurer, Over-Præsidenten i Kiøbenhavn, Stiftamtmanden over Siællands Stift, de første Deputerede i alle her værende Kongelige Collegier og Biskoppen i Siælland kaldede til en Audients hos Kronprindsen, som da forkyndte dem den Forandring som var foregaaet med Cabinettet, samt Kongens Resolution ifølge hvilken

1) Cabinettet herefter skulde være indskrænket ene og allene til Kongens egne particulaire Affairer, saa at herefter aldeles Intet mere af samme skal expederes, Statens Sager angaaende, som alle af de vedkommende Collegier skulle allerunderdanigst foredrages Kongen i Overeensstemmelse med Forordningerne af 10 og 20 Febr. 1772.
2) Alle umiddelbare og directe Befalinger, som Kongen endnu herefter maatte finde for godt og fornødent at udgive, skulde ved Kronprindsen til Underskrift forelægges Kongen og af Kronprindsen contrasigneres.
3) Enhver Befaling, som ikke findes forsynet med saadan Paategning, skulde være ugyldig og ikke tages til Følge.

Saaledes blev denne i Danmarks Historie vigtige Begivenhed tilendebragt. Det der udgiør Monarkiet Danmarks Grundforfatning, dette nemlig at den hele Statsbestyrelse, i alle dens Greene concentrerer sig i Kongens Person, var bleven opretholdt. Det var bleven sikkret, at ingen uden den retmæssige Thronarving, hvis høyeste Interesse det naturligvis maa være, at Statens Anliggender retteligen behandles i Overeensstemmelse med Landets Forfatning og Love, kunde faae Adgang til, under Kongens Svagheds-Tilstand at lede hans Beslutninger, og endelig var det bleven indrettet saaledes, at samtlige Statsanliggender bleve foredragne, overveyede og til Afgiørelse bragte i et Statsraad, som foruden Thronarvingen bestod af flere, blandt Landets bedste Mænd udsøgte Individer.

Den saaledes fastsatte Orden blev strax bragt til Udførelse og blev derefter uforandret i Væsen og Form vedbeholdt saa længe indtil Kronprinds Frederik, efter Kong Christian den syvendes Død, selv overtog Regieringen. Den offentlige Stemme yttrede sig med Glæde over den skete Forandring. Enkelte Misfornøyede, det forrige Cabinets Tilhængere veege tause tilbage for den offentlige Stemme. De Retsindige og Forstandige blandt Landets Mænd skiønnede med klar Overbeviisning og erkiendte at Kronprindsen, i det han, lydende sin Følelse af Pligter, som paalaae ham mod Land og Folk, og tvungen af bydende Omstændigheder, som hans Kongelige Faders Svaghedstilstand havde frembragt, bevirkede Ophævelsen af den for Landet vanhældige Cabinetsregiering og Misbrugen af Kongemagten, paa ingen Maade anmassede sig selv noget, eller usurperede nogen Magt, men at han tvertimod havde respecteret og opretholdt Kongeværdighedens i Monarkiet saa væsentlig nødvendige Anseelse, og underkastet sig selv alt det Arbeyde og alle de Besværligheder som Regieringsforretningernes Bestyrelse medfører.

Kort Tid efter den med Cabinettet skete Forandring, modtog Kronprindsen et Brev fra Arveprindsen, hvori denne anmodede ham om at overlevere en i Brevet indlagt Skrivelse til Kongen, ved hvilken Arveprindsen bad om Tilladelse til at fratræde Statsraadet og alle hidtil havte Funktioner, for herefter at leve sin øvrige Tid i Stilhed. Men Kronprindsen bragte det snart ved venlige Overtalelser derhen, at Arveprindsen tilbagekaldte sin, i første Udbrud af Misnøye fremførte Begiæring og vedblev sit Sæde som hidtil i Statsraadet. Enkedronningen indsaae klogeligen, at det vilde være forgiæves videre at forfølge sin Attraae efter at have Indflydelse og Magt. Hun trak sig derfor aldeles tilbage. Kronprindsen vedblev uafladeligen at bestræbe sig for at holde de hidtil værende Familie-Forhold paa samme Maade som forhen, og saaledes gik i den følgende Tid, Alt sin regelrette Gang, Forretningerne efter foreskreven Orden og de øvrige Forhold efter passende Convenients.

Foliohefte i rødt Bind, fundet i Dronning Marie Sofie Frederikkes Bo.

II.

Optegnelse af T. G. Schlanbusch, vedrørende hans Deltagelse i Bernstorffs Tilbagekaldelse, 1781—83.

Dansk Gjengivelse af en (tabt) fransk Original, ved Fr. Schiern.

Kronprindsen blev opdraget med Haardhed og ofte af Enkedronningen og Prinds Frederik begegnet med Tilsidesættelse af den Ærbødighed og Agtelse, man skyldte hans Stilling. Dette følte han dybt og ved en saadan Leilighed opstod hos ham i Aaret 1781 den første Idee om at afkaste et Aag, der Dag for Dag blev ham utaaleligere. Kun et Øieblik var han tvivlraadig, førend han valgte den Mand, han havde udseet til Udførelse af sin Plan.

Det var en Onsdagaften paa Fredensborgslot, at der var Spilleparti hos Enkedronningen, hos hvem efter Sædvane ogsaa Kronprindsen indfandt sig. Ved at stille sig snart ved Enkedronningens, snart ved Arveprindsens Stol, søgte han at komme i Conversation med dem, men de begegnede ham denne Aften med end mindre Opmærksomhed end ellers, og kun Arveprindsens Gemalinde indlod sig som sædvanlig i en artig Samtale med ham. Forbittret over den meer end almindelige Mangel paa Opmærksomhed, trak Kronprindsen sig tidlig tilbage og vilde, da han i den tilstødende Sal traf sine Kammerjunkere Gjedde og Slanbusch, af hvilke den Sidstnævnte var Kammerpage, — medens den ældste Kammerjunker, Johan Bülow, var fraværende — forføie sig til sine Gemakker. Heri blev han opholdt af sin Overhofmester Eickstedt, som insisterede paa[1]), at han skulde blive i Salen for at høre en Concert.

---

[1]) Illustr. Tid.: „og formelig trak ham ved Kjoleskjøderne tilbage."

som skulde gives af foromtalte Jomfru Møller. Holdt end Kronprindsen Còntenance, saa forbittrede dette ham dog kun endnu mere, og han kom ikke ind i sit eget Værelse med sin Kammerpage Slanbusch, før den længe undertrykte Harme brød løs, da Slanbusch efter Kammerfolkenes Bortgang her var alene med ham og skulde læse Aftenbønnen.

Ganske decideret erklærede Kronprindsen, som nu havde fyldt 13 Aar og altsaa efter Kongeloven snart var myndig, at han nu ikke længere vilde taale denne Underkuelse, men vilde forskaffe sig selv den Myndighed og Ret, der tilkom ham. Han havde først isinde at betroe sig til Huth, men da Slanbusch bemærkede, at det maatte være en Mand, som ikke alene besad de til en saadan Rolles Udførelse nødvendige Egenskaber, men som ogsaa var kjendt og elsket af Nationen, saa besluttede Kronprindsen selv at ville betroe sig til Bernstorff, som opholdt sig i Meklenborg, og beordrede da i den Anledning Slanbusch til at skrive til Bernstorff, hvorvel begge indsaae, at Bernstorff med alle øvrige høist sjeldne Egenskaber dog var en Mand, som manglede det ved en saadan Leilighed høist nødvendige, uforfærdede Mod og Dristighed. Gjerne havde man valgt Finantsminister Stemann, som vel ogsaa i enhver Henseende havde været den meest Skikkede til et saa farligt Foretagende, som en total Regjeringsforandring; men man havde ikke Grund til at skjænke ham en saa ubegrændset Fortrolighed, og det blev altsaa ved Bernstorff. Imidlertid var blot at skrive til denne et farligt Foretagende, og der blev altsaa kun skrevet ham tvende høist ligegyldige Breve af Slanbusch, hvilke han, som man kunde forudsee, ikke besvarede; men det var jo ogsaa kun om at gjøre, at han skulde blive opmærksom paa den Omstændighed at faae Breve fra en Mand, der var saa nær om Kronprindsens Person. Det Øvrige udsatte man til en bekvemmere Leilighed, og denne fandtes snart.

Det var blevet en Lykke, at Slanbusch i Almindelighed hvert Foraar plagedes med en meget besværlig Hoste, som gav ham grundet Anledning til at søge om Tilladelse at gjøre en Reise til Badet i Pyrmont. Hans Onkel, General Sehestedt, gik tilfældigviis ogsaa derhen, hvorved Slanbusch end mere

blev sat istand til at gjøre Reisen paa en behagelig Maade, og hvilket ogsaa gjorde, at Eickstedt uden al Mistanke forskaffede ham den ansøgte Orlov accorderet, hvorefter han endelig afgik i Juni 1782. Lykkeligviis havde Enkedronningen kort iforveien skjænket Kronprindsen et i Steen skjønt graveret Aftryk af det kongelige store Segl, og dette gav denne Leilighed til uden Opsigt at kunne medgive Slanbusch de nødvendige Creditiver og et paa 6 fulde Sider høistegenhændig skrevet, meget detailleret Brev til Bernstorff. Derefter afgik Slanbusch først til Kiel, hvor han gjennem Procanzleren Cramer, indkaldt i Landet af den ældre Bernstorff, og den yngre Bernstorffs Favorit, fik afsendt et Brev til denne for at bede om en Sammenkomst paa et Sted, hvor en saadan ingen Opsigt gjorde. Bernstorff lod ham gjennem Cramer opgive Borstel, hvor han til en vis Tid vilde træffe ham, og lod tilføie, at han for at undgaae Opsigt maatte reise over Hamborg og Bergedorf derhen. Da Slanbusch afreiste fra Kjøbenhavn, var iøvrigt Bodendieck bleven initieret i den hele Plan for ogsaa der at have en Mellemmand, som tro og sikkert kunde besørge den nødvendige Correspondance.

Ved Slanbuschs's Ankomst til Borstel gjorde Bernstorff først mange forsigtige Ophævelser og angav blandt Andet, at han under ingen Omstændigheder kunde komme til Danmark og tage Deel i det Hele, førend Kronprindsen var confirmeret, hvad han ansaa for det første og nødvendigste Skridt. Ved imidlertid at læse Kronprindsens Plan, hvorefter Bernstorff skulde komme til Trolleborg og derfra søge om Tilladelse at gaa til sit Gods i Sjælland, dog uden at komme til Kjøbenhavn, for paa Godset selv at være tilstede ved nogle der nødvendige Indretninger, og ved af Planen at see Kronprindsens aldeles bestemte Villie, blev Bernstorff alt mere og mere fortrolig med Tanken om, at her maatte voves noget Overordentligt og gav endelig ogsaa sin Indvilligelse til enhver ham paalagt Deeltagelse, da Slanbusch paa Skrømt sagde ham, at man, naar han ei deciderede sig, vilde være nødt til at betroe sig til Stemann, som ganske besad det for et saadant Foretagende nødvendige Mod og Skarpsind. Imidlertid blev dog Bernstorff ved sin Paastand, at Kronprindsen under alle

Omstændigheder først maatte confirmeres, før noget Bestemt kunde foretages. Han indbød iøvrigt Slanbusch til en ny Sammenkomst paa Godset Drey-Lützau i Meklenborg, hvor han da skriftlig vilde medgive ham sine Tanker i denne Anledning.

For ikke at gjøre Opsigt angav Slanbusch for sine Bekjendte, at han vilde gjøre en Tour til Meklenborg for der at besee nogle nye Maskiner, og afgik virkelig, men forklædt, under andet Navn, som Candidat i Theologien, til Wittenberg, som ligger tæt ved Bernstorffs Gods.. Her lod Greven ham til hans store Forundring hente med sin Eqvipage og 4 Heste, og endmere blev han forundret, da han ved sin Ankomst til Drey-Lützau forefandt foruden Grevinden, Frøken Sperling, som var Hofdame hos Enkedronningen; men Bernstorff kom ham imøde med den Forsikkring, „que Mademoiselle Sperling ne le connoissoit pas, et qu'il pouvoit être tout à fait tranquille, comme elle étoit une dame de sa plus intime connoissance". Slanbusch modtog en udførlig Memoire til Kronprindsen og den Forsikkring, at saasnart Confirmationen var ovre, vilde Bernstorff selv indfinde sig. Han foreslog foreløbig at indvie Grev Ahlefeldt i Sagen, for at have en Mellemmand i Kjøbenhavn, men da denne blev ubetinget forkastet, bleve af ham Reventlow og Schimmelmann nævnte som hans bedste Venner, hvorpaa han i alle Henseender kunde forlade sig. Slanbusch forlod nu Meklenborg med de erholdte Papirer, og fortsatte sin Reise til Pyrmont og derfra over Berlin tilbage til Kjøbenhavn i Følge med sin Onkel General Sehested. At Slanbusch gik over Berlin, var ham siden til Nytte, thi dette forledte Eickstedt til at troe, at han entrerede i hans Plan, at see Kronprindsen gift med en preussisk Prindsesse, hvad denne under ingen Omstændigheder vilde. Nær havde dog hele Sagen kunnet blevet forraadt, da Kronprindsen ved Slanbusch's Ankomst ganske utaalmodig udbrød: „Naa! kommer han eller ikke?" Slanbusch beholdt heldigviis Contenance nok til at sige, at General Sehested, hans Svigerfader, ikke var saa vel, at han strax kunde gjøre sin Opvartning. Siden havde han Leilighed til at give Kronprindsen Underretning. Kun med megen Møie fandt denne

sig i, at udsætte Alt til Confirmationen, ligesom han kun ugjerne opfyldte Slanbusch's egen Begjæring om at behandle ham med tilsyneladende Kulde.

Siden bleve Reventlow og Schimmelmann ogsaa indviede i Hemmeligheden og endelig ogsaa Johan Bülow og Huth. Besynderligt var det, at ogsaa Reventlow fra første Øieblik insisterede paa Confirmationen. En Correspondance blev indrettet, som Reventlow lod besørge ved en vis Schwitzer til Trolleborg, hvorfra den ved en Jæger gik over Sandberg til Kiel og derfra gjennem Cramer til Drey-Lützau. Hvad Johan Bülow angaaer, saa havde han i en Scene, han havde havt med Stemann; hvori denne ventelig vilde udforske ham, viist en Forsagthed, som gjorde, at de Andre bad Kronprindsen om ogsaa at meddele Bülow det, hvorhos dog Slanbusch og Bodendieck brugte den Forsigtighed at forsikkre sig denne frygtsomme Mand ved at sige ham, at han, den eller de, der ved ringeste Uforsigtighed kunde være istand til at røbe en Hemmelighed, hvorpaa Kronprindsens Vel og flere Menneskers Liv beroede, kunde ogsaa være hellig overbeviist om inden faa Timer at miste sit eget Liv ved en af de Initieredes Haand, da Sagen var for vigtig for Alle. Og dette bandt Bülow maaskee mere end alt Andet. Senere hen troede Slanbusch at burde som i Unaade forlade Hoffet, en Ting, der saameget lettere kunde lade sig giøre, som Bülow og Sporon begge vare hans Fjender. Dette blev saaledes indledet, at man ved at komme efter, at han havde besvangret en Pige, fremstillede ham som en Person, hvis Grundsætninger kunde være farlige for Kronprindsen, og han fik derfor en Ordre at forlade Hoffet, hvormed man imod sin Villie egentlig entrerte i de af ham selv lagte Planer.

Efter Historisk Tidsskrift 3. Række V (sml. Illustreret Tidende IX 256, af Carl Bernhard).

III.

Ove Mallings Optegnelse om Begivenhederne 1781—83.

Anecdoter om K*ongen* som K*ron*pr*ins*.[1])

Tidligen fatede han Modvillie imod D*ronningen*, Pr*ins* F*rederik* og de, som henhørde til det da regierende Partie. Fra den Tid, da Gr. B*ernstorff* havde faaet sin Afskeed og var reist, yttrede det sig især ved flere Leiligheder til de yngere af dem, som nærmest omgav ham, og i Eenrum. Men for alle andre søgte han at skiule det, og han vidste at skiule det saaleedes, at det ikke blev mærkeligt uden for hvem han vilde. Disse vare især hans K*ammerjun*kere G*edde* og Schl*anbusch* og hans K*ammer*l*akej* B*odendick*.

Om Sommeren, naar H*offet* laae paa F*redensborg*, holdtes de Aftener, naar Statsraadet og Collegiicheferne der vare til Statsraad, Concerter. D*ronningen*, Pr*ins* F*rederik* og nogle af Ministerne spillede da gierne i et Kabinet ved Siden af Koncert-Salen. K*ron*pr*insen* gik omkring med O*ber*h*of*m*ester* E*ickstedt* og sædvanligen kiedede han sig. En Aften gik han om ved Spillebordet. D*ronningen* talede lidet til ham, Pr*ins* F*rederik* intet. Han stod derefter med Ob*er*h*ofmester* E*ickstedt* og hørte Musiken, som varede ham for længe, men O*ber*h*of*m*ester* E*ickstedt* vilde han der skulde blive hos ham, og han blev. Da han var kommen op paa sit Værelse og var eene med Schl*anbusch* brød han ud i heftige Udtryk imod Dr*onningen* og Pr*ins* Fr*ederik* som han sagde ikke at vise ham den Opmærksomhed og Agtelse, de skyldte ham og som havde styrtet

---

[1]) De talrige Forkortelser i denne Optegnelse ere udfyldte med Kursiv.

hans *Moder* i Ulykke, ligeledes imod *Eickstedt*, som tvang ham til at anhøre, længere end han skiøttede om, den af *Eickstedt* yndede Jfr. *Møllers* Sang. I sin Heftighed, ja endog siden, da han var bleven roeligere, yttrede han for *Schlanbusch*, at han maatte skrive til Gr. *Bernstorff* og indhente hans Raad om, hvorledes der kunde giøres Ende paa det nuværende Regieringssystem, og et andet indføres. *Schlanbusch* forestillede ham det vovelige heri og fraraadede det. Derved forblev det for den Gang.

En Tid lang derefter kom det paa Tale ved hans Taffel om den tiltagende Handels Flor og Pengene, som den indbragte. *Eickstedt* faldt da paa at sige, at det var bedre, at nogle af Flaadens Skibe bleve solgte til Handels-Expeditioner end at de laae stille til Unytte. Dette oprørte *Kronprinsen*, men han fattede sig og svarede i et Slags Ironie, at for Fregatten Mars, som nyeligen var solgt fra Flaaden til Handels-Expedition, var jo betalt over 400000 r.; hvormeget maatte da ikke kunne indkomme, naar man solgte af Orlogsskibene, da man vel maatte kunne faae i det mindste 1 Million[1]). *Guldberg*, som var ved Taffelet, og som mærkede Ironien, ligesom han og formodede, at Yttringen i Henseende til Fregattens Salg antydede noget bebreidende, toeg da Ordet og forsikrede, at Salget af Fregatten var besluttet i Statsraadet og ikke beordret fra Kabinettet. *Kronprinsen* svarede, at han i dette Øjeblik ikke havde tænkt enten paa Kabinettet eller Statsraadet, men allene paa Sagen selv. *Guldberg* igientoeg fleere Gange samme Forsikring og *Kronprinsen* samme Svar. Efter Taffelet ved Kaffeen talede *Guldberg* afsondret med *Kronprinsen* om det samme og mueligen lod falde nogle Ord, som enten kiedede eller forbittrede ham. Da han kom op paa sit Værelse med *Gedde* og *Schlanbusch* brød han ud i megen Hæftighed imod det da værende Regieringssystem, yttrede sig paa nye med, at *Bernstorff* maatte

---

[1]) Den Kongl. Resolution om Salg af Fregatten Mars til det asiatiske Komp. var udfærdiget i Statsraadet d. 12. Febr. 1781. Salgssummen blev d. 23. April efter Admiralitetets Indstilling sat efter Vurdering til 50,900 Rdl. „Orlogsskibe“, i Modsætning til Fregatter, d. s. s. Linieskibe.

indkaldes og et nyt System indføres, og begierede, at *Gedde* og *Schlanbusch* skulle være ham behielpelige. *Gedde* gik efter at have tilligemed *Schlanbusch* fraraadet ham ethvert uforsigtigt Skridt. Med *Schlanbusch*, som blev tilbage, indlod han sig fremdeles, og vilde, at han skulde sætte Frygt tilside, og skrive til Bernstorff. *Schlanbusch* forestillede ham, at om noget saadant skulde skee, maatte det skee ved en anden Mand af meere Vægt, og da kom den gamle *Grev Schimmelmann*, som havde opvakt, tildeels fiint Hoved, var meget fortroelig med *Grev Bernstorff* og hæftede sin Opmærksomhed meere til sig selv end til noget Partie, i Omtale. *Kronprinsen* syntes ret godt om ham, og meente, at derpaa kunde lægges an. Men kort efter døde *Grev Schimmelmann* og dermed faldt dette Anslag bort.

Derefter blev det overlagt, at *Schlanbusch*, som af og til leed noget af Brystsvaghed, skulde begiere Tilladelse til at reise til Badet og ved den Leilighed søge *Grev Bernstorff*, som opholdt sig (saavidt mindes) paa Borstel.

Dette skeede, han søgte Tilladelsen, fik den, reiste og medtoeg Brev fra *Kronprinsen* til *Bernstorff* og fik tillige mundtlige Instruxioner. Han røgtede sit Ærende uformærkt, besøgte *Bernstorff* paa Vejen, men fandt ham for først betænkelig imod at indlade sig i at give noget skriftligt Svar. *Schlanbusch* sagde ham tilsidst, at efter den Stemning, han kiendte hos *Kronprinsen* og den Karakteer han havde Anledning at tiltroe ham, vilde det Regieringssystem, som nu fandt Sted, ikke kunne holde sig, og, naar han, *Grev Bernstorff*, holdt sig tilbage, kunde man let falde paa en anden t. E. *Geheime-Raad Steman*, som efter at have faaet *Finants*-Departementet havde været i temmelig heftig Ueenighed med *Guldberg* i Anledning af visse Kabinetsordrer, som angik Udgifter. *Bernstorff* besluttede nu at indlade sig og skrev til Svar en Note, men uden Navn, hvilken *Schlanbusch* fik med sig tilbage.

Nogen Tid efter begyndte man at mistænke *Schlanbusch* for at foranledige eller tage Deel i Anslage, som man ikke yndede, ja endog hans Reise blev mistænkt. Men Mistanken dragede sig til en falsk Side. Det hedte nemlig, at han havde

været i Berlin med Hensigt til at bane Vei for et tilkommende Giftermaal imellem *Kronprinsen* og en *preussisk Prinsesse.* Han fik da pludselig Afskeed.

Dette viser, at den 14. April var ikke grebet ved Øjeblikkets Beslutning; men at dertil alt længe forhen var forberedet.

Originalt Udkast paa brækket Folio.

IV.

Optegnelse af Schack-Rathlou, vedrørende hans Forbindelser med Kronprinsen, 1783—84.

Exposé de ce qui par Ordre de Msgr. le Prince Royal s'est passé entre Mr. de Bülow et moi, relativement à l'Entrée de S. A. R^le^ au Conseil du Roi.

Au Commencement du Mois de Decbr 1782, Mr. de Bülow Gentil'Homme de Chambre de Msgr. le Prince Royal vint chez moi un matin, lorsque je ne m'y attendois pas du tout, pour me faire les Compl. du monde les plûs gracieux de la Part du Prince, pour m'assurer de Sa Bienveillance et de Son Contentement de ma Conduite, et pour me dire, que S. A. R^le^ avoit resolû de m'accorder dorenavant toute Sa Confiance. Je repondis à ces Propos avec ce Respect que je devois à Msgr. le Prince Royal, et il ne se passa pas autre Chose entre Mr. de Bülow et moi dans ce premier Entretien.

Environ 3 semaines après il revint me porter les mêmes Assurances au Nom du Prince, et pour me confier, que S. A. R^le^ étoit peinée de ce que Sa Confirmation n'auroit lieu qu'à Pâques 1784 et qu'Elle desiroit, que je Lui ouvrisse mon Avis sur ce qu'Elle devoit faire pour que cet Acte Se fit plûs-tôt et même s'il etoit possible à Pâques de l'Année 1783. Pour calmer les Inquietudes de S. A. R^le^ d'une Manière qui me parût la plûs convenable à tous égards, je la fis supplier de ne pas trop se presser et de moyenner que Sa Confirmation eût lieu à la St. Michel de l'Année 1783, parcequ'Elle gagneroit du moins six Mois par là, et que la Cour y consen-

tiroit probablement, vû que le Têms qu'Elle avoit jugé à propós de fixer ne seroit abregé aussi que de 6 Mois, de sorte que des deux Cotez on s'entrepartageroit l'Année. J'accompagnai cette Ouverture de tous les Arguments que je croyois propres à persuader Msgr. le P. R., mais je remarquai bientôt que mes Representations avoient eté sans Effêt, car lorsque Msr. de Bülow me fit une troisieme Visite très-peû de Jours après, il ne me parla point de cet Objêt, et quand je lui demandai si Son Altesse Royale avoit approuvè mon Raisonnement, il me repondit en peû de Môts, qu'Elle ne S'etoit pas expliquée là dessus, et qu'ainsi Lui Msr. de Bülow ne savoit point encore à quoi Elle Se determineroit à cet égard. Cette Entrevue n'eût au reste rien de remarquable, si ce n'est que Msr. de Bülow me prevint que le Prince Royal chercheroit une Occasion de me parler seul.

Dans une quatrieme en revanche, c'étoit si je ne me trompe le 6 Janv. 1783, il me chargea de la Part de Msgr. le Prince, de faire en Sorte que la Loi Somptuaire, à laquelle on travailloit alors, fût bien faite et rendue bien utile à l'Etât, et il m'informa de quelques uns des Principes du Prince relativement à cet Objêt. Nous en causions longtêms, et je lui promis de faire ce que je pourrois pour faire etablir ces Principes, pour autant que j'etois convaincu de leur Justesse, car il y en avoit quelques uns de la Justesse desquels je doutois. Je tins en effêt Parole dans les differentes Conferences que le Ministère eût ensuite sur cette Matiere, mais plusieurs des Points qui interessoient S. A. R. le plûs, furent decidez contre mon Avis.

Le 11 Janv. Msr. de Bülow vint derechef me trouver, pour me dire que S. A. R^le^ etoit très-peû satisfaite des Resolutions prises a l'égard de la dite Loi Somptuaire, mais qu'Elle savoit par le General d'Eickstædt, que j'avois opiné dans le sens qu'Elle avoit desiré.

Depuis ce Jour trois Semaines se passerent sans que je vis Msr. de Bülow, mais le 1 fevrier Il vint chez moi avec la Douleur dans l'Ame et peinte sur Son Visage, pour me dire, qu'il ny avoit que trois Jours, que Msgr. le Prince Royal lui avoit dit: Qu'il ne vouloit plûs attendre, mais qu'il vouloit

etre confirmé d'abord et prendre Place au Conseil, au du moins entrer d'abord au Conseil sans attendre Sa Confirmation, et qu'Il s'etoit arrangé de longue Main avec quelques Personnes de Sa Cour et avec quelques Gens de la Ville, pour faire reussir ce Projêt soit de bon gré soit de force; Que Msr. de Bülou devoit m'en faire Part et prendre mon Avis, et que même S. A. R^le^ desiroit me voir au premier Jour dans la Chambre à lui. Celui-çi en me portant ces Ouvertures de Msgr. le Prince, me raconta plusieurs Circonstances relatives à cette Affaire delicate, qui me mirent dans un Etonnement extrème. Je ne balancai pas un Moment sur le Conseil que j'avois à donner à S. A. R^le^, que je fis supplier de ne rien precipiter, d'attendre tranquillement les Pâques de 1784, depuis qu'Elle venoit de voir par une lettre, que le Roi Son Pere avoit ecrit au General d'Eickstædt, precisement dans ces mêmes Jours, que Sa Confirmation et même Sa Participation directe aux Affaires étoit irrevocablement fixée à ce Têms-là, de sorte qu'Elle etoit du moins assurée, que le tout ne seroit differé que jusqu'alors. J'ajoutai les plûs vives Instances pour determiner S. A. R. à prendre ce Parti comme le seul convenable et le plûs sûr à tous égards, et je tachai en même têms de faire prevenir par Msr. de Bülou tout Entretien secret entre le Prince et moi.

Msr. de Bülou etant revenû le lendemain 2 fevrier, pour me confier que Msgr. le Prince, quoiqu'ebranlé par mes Representations, n'etoit pas tout à fait convaincû encore, je me mis sur le Champ après a dresser un Memoire, pour detailler mes Arguments tout au long et de la Manière la plûs persuasive, et je le fis tenir le même soir à Msr. de Bülou par son frere le Capitaine aux Gardes, afin qu'il le montrat à Son Altesse Royale[1]).

Quelques Jours après il revint pour m'annoncer l'agréable Nouvelle, que Msgr. le Prince Royal avoit à la fin resolû de suivre mon Conseil, et qu'Il l'avoit declaré à Ses Amis, que Msr. de Bülou me confia alors étre, outre Msr. de Slanbusch qui precisement dans ces mêmes Jours devoit quitter la Cour

[1]) Trykt i det følgende, blandt Aktstykker IV.

du Prince, le Valet de Chambre Bodendick, le Precepteur des Pages de la Reine Riegelsen, les deux freres Comtes de Reventlou de Christianssæde et de Brahetrollebourg, le General de Huth, et le Comte Ernst Schimmelmann, qui étoient informez de tout le Plan, et qui étoient en Correspondance à cet égard avec Msr. le Comte de Bernstorff, et Msr. de Bülou me fit sur tout cela beaucoup de Details. Effectivement peû de Jours après, les deux Comtes de Reventlou et le Comte de Schimmelmann vinrent chez moi, chacun separement, sans doute sur ce qu'Ils avoient appris par Msgr. le Prince Royal, pour me tout avouer, pour justifier leur Plan et pour me promettre qu'ils l'abandonneroient parceque je ne l'approuvois point.

I'ecrivis là-dessus une seconde Lettre au Prince le 17 fevrier, pour le remercier de ce qu'Il avoit daigné suivre mon Conseil et pour lui faire indirectement toutes les Exhortations, que je croyois etre necessaires à Son jeune Coeur et dans la Situation ou Il Se trouvoit.

Le 14 Mars, Msgr. le Prince eut la Bonté de me marquer Son Contentement de mes deux Lettres par un Billet ecrit de Sa propre Main, que Msr. de Bülou me remit.

Msgr. le Prince m'ayant fait ordonner quelque Têms après de dresser un Memoire sur quelquesuns des principaux Abus dans l'Administration d'alors, afin de pouvoir s'en garantir et y remedier un Jour, je m'en acquittai le mieux que je pûs, en adressant un tel Memoire à mon Ami Msr. de Bülow, pour qu'il pût en faire la lecture à S. A. R^le^, et je priai en même têms Msr. de Bülou de recommander au Prince la Lecture du Livre admirable, Institution d'un Prince par l'Abbé Duguet.

Pendant tout le reste de cette Année il ne se passa rien de remarquable entre Msgr. le Prince et moi, si ce n'est que Msr. de Bülou vint me voir de Têms en Têms par ses Ordres, tantôt pour me donner quelques Informations de ce qui regardoit S. A. R^le^ et nommement lorsqu'il s'agissoit de detourner le Voyage en Allemagne, que la Reine s'etoit proposé de faire cet Eté-là, et tantôt pour me demander mon Avis sur un ou autre Càs, et dans deux Audiences particulieres que S. A. R.

m'accorda avant mon Depart pour la Iutlande et après mon Retour, du sçû du General d'Eickstædt, nous n'eûmes ni le Têms d'entrer en matière sur la grande Affaire qui se preparoit, ni nous ne nous crûmes assez en Sureté pour cela, crainte que quelqu'un ne fût aux ecoutes. Très-souvent, mais surtout après le Retour de la Cour en Ville dans l'Arriere-Saison, S. A. R^{le} me fit proposer d'avoir des Entretiens secrets avec Elle, mais je les detournai tant que je pûs, pour ne pas exposer notre Secret sans necessité, jusqu'à ce qu'enfin vers le Têms de la Confirmation du Prince, savoir aux Mois de Fevrier et de Mars 1784, je crûs moi-même necessaire de m'aboucher quelques fois secrettement avec Lui, ce qui se fit à differentes Reprises tantôt dans la Chambre de Msr. de Bülou et tantôt dans celle que j'avois au Chateau à coté de la grande Salle des Chevaliers, par laquelle S. A. R. pouvoit passer de son nouvel Appartement chez moi, sans être vû de personne.

Dans ces Conversations, que je me rappellerai toute ma Vie avec un Plaisir infini, parceque j'y decouvris dans Msgr. le Prince Royal toutes ces grandes et belles Qualitez qui ne pourront manquer avec l'Assistance divine de rendre l'Etat heureux et de le combler Lui-même de Gloire, je reçus successivement ses Ordres relativement à tout ce qui regardoit les Mesures à prendre tant pour le Moment decisif même, que pour les differents Changements qui devoient necessairement s'ensuivre pour consolider l'Affaire, et j'eûs tout lieu d'admirer la Iustesse de Son Esprit et la Bonté de Son Coeur, ainsi que Sa Fermeté, Son Sens froid et cette Sage Prevoyance, qui loin d'etre l'Effet de la Crainte est la Preuve certaine du Courage, avec lequel on se propose de vaincre les Dangers qu'on a prevû.

Dans ce même Têms je dressai par ecrit le Plan de tout ce qui devoit se faire le Jour même de l'Entrée de Msgr. le Prince Royal au Conseil, ainsi que la Minute du Memoire qu'Il vouloit presenter à Roi son Pere, et celle de l'Ordre à la Chancellerie Danoise que S. A. R^{le} proposeroit à Sa M^{te} de signer, et ce Plan, après avoir été cependant rectifié par les autres Confidents de Msgr. le Prince, fut approuvé et ensuite

executé par S. A. R[le] le 14 Avril 1784, en plein Conseil et en ma Presence, avec toute la Dignité et toute la Fermeté imaginable, et en même Têms avec tout le Respect possible pour le Roi. Le Ciel, qui couronna cette Journée memorable du succès le plûs complet, achevera certainement son ouvrage, en conservant jusqu'à l'age le plûs reculé la Personne precieuse de son Altesse Royale, et en benissant toutes les Entreprises pour le Bonheur et la Gloire des l'Etât.

a Copenhague
le 15. Avril 1784. Schack Rathlou.

Original paa brækket Folio, fundet blandt Kong Frederik VI's Papirer.

V.

Optegnelse af C. L. Stemann, vedrørende hans Udnævnelse til Statsminister m. m. 1784.

P. M.

Meine Ernennung zum Statsminister, Beabschiedigung etc. betr.

Etwa im Anfange des Jahres 1784 sagte der H. Geh. R. Hoegh Guldberg mir, dass die königl. Herrschaften wollten, dass ich zu Ostern in den Staatsrath treten sollte, weil man beständig mit mir zufrieden und ich in einer Reihe von Jahren Chefs verschiedener Departements gewesen und nun Finanz Minister wäre. Ich sollte aber alle meine übrigen Geschäfte beibehalten. Er redete in der Folge mehrmals mit mir darüber und versicherte auf meinem Befragen, dass Seine k. Hoheiten der Cron Prinz es ebenfals wüsten und wollten, und Gnade und Zutrauen zu mir hätten. Keiner der königl. Herrschaften äusserte sich gegen mich, bis der Erb Prinz königl. Hoheiten mir etwa 14 Tage vor Ostern sagte, dass Sie bald Gelegenheit haben würden mir Glück zu wünschen. Niemals hatte ich directe oder indirecte vor irgend jemand ein Mahl den Wunsch geäussert, in den Stats-Rath zu kommen und bin also bei allem passive gewesen. Am 6 Aprill 1784 bekam ich das anliegende königl. Hand-Schreiben aus des Königes eignen Händen, und nachmahls die Bestallung.

Am 14 April 1784 war der gesamte Staats-Rath und zum ersten Mahl die 3 neuen Staatsminister, ich, der H. Geh. R. H'Guldberg und der H. Geh. R. Graf Rosencrone in dem Gemache des Cron-Prinzen königl. Hoheit, wo Höchst dieselben zum ersten Mahle Sitz nahmen, versamlet. Alle Sachen wurden

wie gewöhnlich von den beiden Canzeleien und den beiden Militairdepartements referiret. Selbigen Nachmittags versammelte der Staats Rath sich bei des Königs Maj. Des Cron Prinzen königl. Hoheiten fingen damit an, eine in Ihroselben Nahmen an den König gerichtete Vorstellung aufzulesen, und darauf anzutragen, dass das Cabinet möchte abgeschaft und dass die Geh. Räthe Rosencrantz, Bernstorff, Stampe und der General Huth möchten in den Staats-Rath gesetzet werden.

Sie verlangten zugleich, dass S. M. eine Ihroselb. vorgelegte Ordre an die dänische Canzelei gleich unterzeichnen möchten. Der Protestation und Bitte des Erbprinzen K. H. ungeachtet. dass man in einer so wichtigen Sache den König nicht übereilen möchte, unterzeichnete I. M. solche und der H. Geh. R. Schack-Rathlou nahm sie aus des Cron Prinzen königl. Hoheit. Händen und ging damit ins Vor-Zimmer, um sie nach der Kanzelei zu senden.

Damit war der Staats Rath aufgehoben, und seine K. Hoheit der Cron Prinz befahlen uns allen in Ihroselben Vorgemach zu gehen. Nach etwa einer Viertelstunde kamen Höchst dieselben daselbst zu uns. Es waren schon verschiedene mehrere Departements-Chefs, der Herzog v. Bevern, General Huth und andere daselbst versamlet.

Zu vorderst machten S. K. Hoheit des Königs Willen bekant. dass keine königl. Befehle, die nicht von dem König und Ihnen unterschrieben wären oder aus den Departements eingingen. weiter gelten sollten, weil das Cabinet aufgehoben wäre. Darauf kündigten Sie dem Geh. R. Hoegh Guldberg, dem Geh. R. Graf Rosencrone, mir, und dem Geh. R. Gr. Moltke an, dass der König uns aus unsern Diensten entlassen hätte und wir unsern Abschied suchen sollten. Letztres befolgte ich gleich des folgenden Morgens mittelst des anliegenden Gesuches, worauf ich am 15 April Abends meinen Abschied erhielt. Am folgenden Sonnabend d. 17 Apr. hatten alle Beabschiedigte Audienz bei des Cron Prinzen königl. Hoheit., jeder einzeln. Ich versicherte S. K. H. in den letzten 10 Jahren von allen Chargen, die ich gehabt, nicht eine einzige directe oder indirecte gesucht zu haben und dass ich die bei den Finanzen wider alle meine Proteste aus blossem Gehorsam übernommen

hätte. Mit Dingen, die ausser meines Faches gewesen, hätte ich mich nie befasset, ich berief mich auf das Zeugniss aller und jeder, die S. K. Hoheiten deshalb zu fragen geruhen wollten. Ich hätte bisher gesucht durch Treue und Fleiss den Beifall der königlichen Herrschaften zu erwerben; ich wünschte ein gleiches in Ansehung S. K. Hoheiten und nur die Gelegenheit dazu. S. K. Hoheiten äusserten Sich auf die gnädigste Weise, dass Sie gar nichts gegen meine Persohn hätten, dass Sie wüssten, dass ich ein geschickter Arbeiter wäre, dass Sie für mich und auch für meinen ältesten Sohn, den ich Ihroselben besonders empfohlen hatte, Gnade haben würden.

Am 19. ejusd. ward ich zum Amtmann in Hadersleben mit 2000 Rthr. Gage bestellt, und mir zugleich die mündliche Versicherung auf die Dohm-Probstei zu Hamburg ertheilt.

Von meiner Diensterlassung habe ich, so oft ich mich auch vorgestellet, dass ich in dem mislichen Posten, worin ich als Finanz Minister war, mich besonders bei unseren verfallenen Finanz Umständen in der Länge unmöglich souteniren könnte und würde, nicht das allermindeste, bis den Augenblick, da sie mir angekündiget ward, erwartet oder gemuthmasset. Es war mir mehrmahlen gesagt worden, dass viele unzufrieden wären, dass Veränderungen erfolgen würden, so bald S. K. Hoheiten der Cron-Prinz zu den Geschäften käme. Meine Antwort war immer: das kann gern seyn, das sind Sachen, die mich nicht angehen, ich bleibe bei meinen Geschäften und bin sehr ruhig. Was geschehen soll und Gott will, das wird geschehen und von Menschen nicht abgewandt werden. Ich verhalte mich dabey eben so, als wenn ich in der Ferne ein Gewitter am Himmel sehe. Mehrere, gegen die ich mich so geäussert, könnte ich nahmhaft machen. Ich habe die Zeit, da des Cron Prinzen königl. Hoheiten Theil an den Geschäften nehmen würden, nie gefürchtet, vielmehr das Gegentheil nach meiner Ueberzeugung gegen mehrere geäussert. Ich bin mir keines einzigen Versehens weit weniger Vergehens in aller meiner Dienst-Zeit bewust. Einsichts Fehler kann ich begangen haben, zumahlen da ich oft zu Geschäften gebraucht bin, wozu ich mich unter den Geschäften erst die Kentnisse habe erwerben müssen. Keine meiner Handlungen in und ausser

meinen Aemtern gereuet mich. Ich würde gerade noch so handeln, wie ich gehandelt habe, wenn noch res integra wäre, wenn ich auch den gegenwärtigen Ausfall gewusst hätte. Ich danke meinem Gott, dass er mich auf eine solche Art der schweren Bürden der so höchst verantwortlichen Geschäften entlediget und mich hier her nach Hadersleben geführt hat, wo ich in meinem Posten so nützlich als möglich zu werden suchen will und einst meine Gebeine in Ruhe nieder zu legen hoffe. Er hat überschwenglich in dieser Welt an mir gethan. Ihm sei Lob, Preis und Ehre. Mit dem Vertrauen auf ihn, das nie zu Schanden werden lässt, empfehle ich mit frohem Herzen seiner Gnade meine zahlreiche Familie. Für mich und meine Persohn hat er alles über all mein Denken und Wünschen wohl gemacht.

Hadersleben d. 20. August 1784.

C. L. Stemann.

Original Koncept blandt C. L. Stemanns Papirer.

VI.

Den engelske Afsending Hugh Elliots Fremstilling af Begivenhederne 1782—84.

Depecher til Statssekretæren Lord Carmarthen.

A.

Copenhagen, Septr 1st, 1784.

My Lord,

I have no other apology, for having so long delay'd transmitting to your Lordship a full account of the late total Revolution in the Government of this Country than a chain of circumstances, which, unavoidably, oblige me to postpone Mr. Johnstone's journey to England.

Your Lordship has, in the meantime, been made acquainted with the principal events which attended the Prince of Denmark's confirmation and entrance into the Council. I, consequently, flatter myself that no inconvenience hath arisen from my not having given a more minute detail of the origin, progres and conclusion of a transaction equally important to the interior politicks of this Court and to those foreign Nations who are interested in its publick concerns.

Since the Revolution which was effected in 1772, the only hope of overturning a system of Government, no less detrimental to the most distinguished Families than destructive to the Country, rested entirely on the preservation of the Prince and His arrival at the legal age of majority. He was not entitled to a seat in the Council before confirmation; and, though the Law enacts that a Prince of the Blood may be admitted to that Ceremony at thirteen, yet the Party in

power succeeded in protracting the time till His Royal Highness had attained his sixteenth year.

It is not requisite to trace through so long an interval the numberless instances of incapacity, profusion and extortion by which this Kingdom has been impoverished and nearly ruined. It is sufficient to observe that, after a peace of above sixty years, its finances are in great confusion, its specie annihilated, the necessaries of life at an exorbitant price, the principal merchants on the brink of insolvency and both the naval and military force reduced to a state of weakness and langour unknown in any former Reign. The Queen Dowager and her son, from the year 1772, continued to direct the wheels of Government through the same means by which they got into power. They flattered themselves with the hopes of overpowering even the Prince Royal, by beeing able to command the signature of an infortunate Monarch, whose pen was guided by those in possession of his person.

It is evident, that the King of Denmark is deprived of the use of reason; and his insanity is of that species, which leaves no lucid intervals. In any private rank of life he would have been withdrawn from the publick eye. Upon the throne it has been judged expedient to oblige him to go through the pageantry of so elevated a station; and by long habit his subjects have become less sensible to the striking improprieties of his demeanour than Foreigners, who are not accustomed to so melancholy an exhibition of diseas'd understanding.

The constitution of Denmark is purely despotic, and the will of the sovereign, expressed either by word or writing, supersedes law. In the Council, the King's uttering „Le Roi le veut“ puts a close to discussion. A royal mandate with the sign manual affixed, is absolute, and this, particularly distinguished by the appellation of an order of Cabinet, is the instrument by which Denmark has been governed for many years. As soon as the Queen Dowager had, in 1772, gained the uncontroled disposal of her Stepson, she consigned him over to the management of M. de Schach, late Great Marshal of the Court. That gentleman never quitted his Sovereign night nor day, and, by the treatment usual in

similar cases, established an authority so arbitrary, that he cou'd make him apply his remaining powers of action to any purpose for which they were still competent. It is well known that even compulsion was sometimes exercised to get the King to copy a letter, or to teach him a phraze which he was to repeat. M. de Schach, while in this office, shewed himself devoted to the views of the Queen Dowager, and received every reward of rank or fortune which she could bestow. In return, he was assiduous in preventing all access to his Danish Majesty, and in procuring his subscription to any papers which required the Royal sanction.

The Queen Dowager is not possessed of talents for business, tho' she is intriguing and has a great share of artifice and cunning. Her son, Prince Frederick, who appeared as the ostensible agent in publick affairs, was still less able to conduct them. M. de Guldberg was, in fact, sovereign in Denmark. From having been private preceptor to Prince Frederick, he acquired, not only the confidence, but also the entire direction, both of the Queen and of her son. He was thus raised from the humblest situation to be Secretary to the Cabinet, and the supreme Minister of his country.

M. de Guldberg did not trust solely to his own credit, but was supported and seconded by all the weight of the King of Prussia, who rivetted His influence over the Queen by peculiar attentions to Her Favourite. He frequently corresponded with him, and was not sparing of every species of adulation that was adapted to dazzle an aspiring mind. He was also more liberal in the presents He made on different occasions than was consistent with His usual parsimony. By these means the King of Prussia acquired the compleat direction of the Cabinet of Copenhagen. In all matters of consequence he was consulted, and His advice implicitly followed. Every secret communication entrustened to the Danish Ministry was conveyed to Potsdam; and whatever opinion or proposition came from thence was adopted. He was at the same time very cautious in not interfering with any views of Russia, being too well apprized of the weak and defenceless state of this Country not to know that its existence, as a

separate Power, depends upon the protection of the Court of Petersburg. Concealing, therefore, as much as possible, his intimate correspondance with te Queen and her Favourite, he directed all his intrigues at Copenhagen to the attainment of commercial advantages and other more private and secondary objects.

This system prevailed from the time the Queen Dowager seized the reigns of Government till the Prince Royal asserted his own Rights and entered himself upon the management of publick affairs, an event which, tho long preparing, through many secret causes, was little expected by those who were not immediately in the confidence of His Royal Highness. From the instant that M. de Guldberg began to grasp at the uncontrouled power which he nearly reached, he took measures for gradually removing from Court and publick office those of the Nobility whose Opulence or abilities he had reason to dread; and in pursuing this end exhibited great exertions of deceit and low cunning.

Count Bernstorff was the most formidable object of his jealousy, and stood principally in his way. That Nobleman's distinguished fortune, reputation, and talents enabled him, for some time, to support the interests of the Nobility and the Nation against a system which the Queen Dowager was endeavouring to establish upon the ruin of booth.

The person in high office who, next to Count Bernstorff, enjoy'd the most general estimation in point of capacity, was M. de Schach Rathlow. In order to gain his assistance in the removal of that Minister, Mr. de Guldberg amply provided for the numerous class of M. de Schach's relations and dependents, who either needed or were ambitious of employment in the State.

Your Lordship is well acquainted with the real origin of the Neutral League, and the manly resistance made by Count Bernstorff to a combination subversive of justice and the faith of Treaties. Your Lordship also knows that, tho' the Empress of Russia at last adopted that system as her own, yet it was first started at Berlin, and the principal emoluments arising from it accrued to His Prussian Majesty. Naturally,

therefore, Count Bernstorff's opposition drew upon him the resentment of that Monarch; and Duke Ferdinand of Brunswick, after having been at Potzdam, was sent to Copenhagen with no other errand than to effectuate the dismission of a Minister who had dared to withstand a measure no less beneficial to His Prussian Majesty than injurious to the interests of Denmark. The Count has since informed me that Duke Ferdinand, upon his arrival at Copenhagen, assured him that if he would meet the wishes of the King of Prussia he would have the full countenance and support of that Monarch. This proffer M. de Bernstorff rejected, and accordingly he soon after received his dismission from all his places.

After this event M. de Guldberg appeared to have established his ascendancy in the Danish Counsels upon a foundation not to be shaken; and it was soon manifest to M. de Schach Rathlow that he was marked out as the next victim. His Genius, therefore, naturally versatile, easily led him to follow the biass of his interest, and to connect himself with the Friends of Count Bernstorff, in order to overthrow a favourite whose ambition knew no bounds.

At the time of my arrival in Denmark in 1782 Count Bernstorff was settled upon his estate in Mecklenburg, M. de Schach Rathlow hardly retained a shadow of his former importance, and M. de Guldberg as Ministre d'Etat, and Secretary of the Cabinet, acted with exclusive ministerial power.

M. de Rosencrone, formerly my Colleague at Berlin, had been appointed Secretary of State for the Foreign Department. The principal reason for this choice was because that Gentleman and his Lady had formed very intimate connexions with the Queen of Prussia and the Ladies immediately attached to the Prince of Prussia's eldest daughter, whom the Queen Dowager already looked upon as the future Consort of the Prince of Denmark. Upon this Marriage she intended to lay the foundation of her influence when the Prince Royal should have attained the age of Majority. So early as the year 1779 the King of Denmark's hand had been used to ask the Princess of Prussia for his Son; and, at the age of thirteen, the Prince

himself was prevail'd upon to send a letter of his own writing for the same purpose.

Notwithstanding the pains which had been taken to protract the Prince's childhood and to cramp his Genius His Royal Highness possessed, almost from infancy, an uncommon share of penetration, firmness, and self-command; he sensibly felt the treatment he met with, but concealed those feelings till the opportunity of emancipation occurred. Here may I beg leave to insert an anecdote which shews how soon the Prince was determined to assert that preeminence and dignity so justly due to his Birth.

He had been taught to kiss the hand of Prince Frederick. The Queen Dowager, either from vanity or from a desire of impressing the Nation with a sense not only of her own superiority but also that of her Son, insisted upon the Prince's continuing that mark of respect much longer than is usual here even among private Families. She carried this so far that the heir of the Danish Throne was compelled to submit to this etiquette openly, at the play, in the presence of his Father, and before his own future subjects. The publick could not abstain from discovering symptoms of dissatisfaction at a ceremony which they consider'd as degrading and improper. The Prince soon perceived the general impression, and resolved at once to rid himself of a piece of homage to which, tho' with reluctance, he had long complied. Prince Frederick one evening presenting his hand his nephew threw it from him with such violence as nearly overturned his Uncle, who is both feeble and deformed. These and similar demonstrations of resolution encouraged the discontented to turn their views towards His Royal Highness.

I entered upon my Mission at the Court of Denmark under circumstances so little favorable to myself, on account of my sudden and unexpected recall from Berlin, that I was not consider'd as enjoying the particular confidence or approbation of my superiors. I had therefore little reason to expect that men embarked in measures big with danger to themselves wou'd venture to make me their confidant. Neither was there at that time to the publick eye any symptoms of those

changes which have since taken place, nor had the least intimation been given to me that designs existed which escaped the observation of even those whose interests were most deeply concerned.

During the Spring in 1783 I began to entertain suspicions of the good intelligence that subsisted among the remaining members of Count Bernstorff's Party, and consequently exerted myself to obtain a farther insight into their views. Count Schimmelman was the first who with great caution surmised the hopes they rested upon the Prince Royal's secret support, and I collected from him that there was a regular intercourse kept up between Count Bernstorff and certain individuals of great note at Copenhagen. He also repeatedly expressed a wish that I had been personally known to that Minister. The very perilous situation in which from this moment I saw the Prince of Denmark and his adherents placed determin'd me not to neglect a suggestion of such consequence.

Having soon after been obliged to go to Berlin upon business of a private nature which had attracted the general attention of the publick, I profited of the opportunity to effectuate an interview with Count Bernstorff. I had no reason to repent the trouble I had taken in returning round through Mecklenburg, where I passed some days with the Count on pretence of hiring his Villa near Copenhagen. He gave me as explicit an account of the Prince Royal's plan and of the state of their Party as was consistent with his duty. He was also pleased to mark out the line of conduct most adviseable for me to pursue, in order to forward the success of measures he represented as not indifferent to the interests of Great Britain. These communications were however made to me conditionally and upon a supposition that they were to serve merely as a rule for my conduct, but not to be disclosed to any person whatever.

I must acknowledge that, on reflecting how much the chance of success depended upon the discretion and resolution of a young Prince in his fifteenth year, I could not help distrusting the issue. I learned, besides, that some of those in whom Count Bernstorff was obliged to repose the greatest

confidence were persons who had contributed to his own dismission — who were in full credit with the Queen Dowager, and who had taken an active part in the most odious transaction of her government. I even understood it was principally to them I was to address myself; and, by entering into intimate habits of society with them, to quiet their apprehensions of any remains of resentment that might still be entertained in England. On my return to Copenhagen, therefore, I connected myself as much as possible with the Queens party, and succeeded so far as to have been useful in preventing any suspicion's of the plan going forward, or that I was co-operating in its execution. I am happy to say that my conduct in this respect has since met the warmest thanks of Count Bernstorff and of some of his Friends, as having been of essential service.

My next object was to shew great attentions to M. de Schach Rathlow, a most necessary and important instrument for the execution of His Royal Highnesses designs. This gentleman, naturally suspicious and distrustful, had borne too open and too unjustifiable a share in the fatal transaction from which the misfortunes of this country are to be dated not to be alarmed at the thoughts of overturning a system he had so much contributed to establish. I perceived that noting would encourage him so much to go through with the intended revolution as a certainty that it would be agreeable to Great Britain'; and that the part he might act in it would entirely obliterate the remembrance of what was past. I believe, my Lord, I may with truth arrogate to myself a degree of merit in having strengthened the resolutions and fixt the purposes of a wavering mind, without his being able to discover that I had any knowledge of the plan in agitation farther than what I could infer from his own communications.

Although I was apprized thas other individuals were privy to the Prince's designs. I studiously avoided any conversation concerning them. I thought myself the more obliged to maintain this reserve, by Mr. Fox's answer of August 26th, 1783, to my Dispatch Nr. 23 of Augt 5th. I considered that letter of Mr. Fox's as an instruction not to intermeddle in

the interior politicks of this Court, and, therefore, confined myself merely to observe the secret directions I had received from Count Bernstorff, without seeking to obtain information from other quarters.

For some months previous to the Revolution the Prince Royal seemed to grow more and more attach'd to those very people whom he had determined to overthrow; and in proportion as he approached that period of life which would entitle him to a share in the administration, M. de Guldberg grew more impatient to get quit of all those who were not thoroughly of his own party. I was every day witness to the dismission of persons upon whose presence at Copenhagen I had reason to think everything depended. M. de Numsen, a near relation of M. de Schach Rathlow, was abruptly, and to the general surprise, displaced from office. Knowing this gentleman to have been one upon whom C[t] Bernstorff had a principal reliance, I attributed his disgrace to M. de Guldberg's having discovered their connexion. Every subsequent change was adapted to support the interests of the party in power; and the Prince, even after his confirmation, affected the appearance of so much unanimity with his uncle that it was generally supposed his unexperienced mind had been gain'd over by the art and cunning of the Queen Dowager. M. de Rosencrone having also about this time informed me that a clandestine correspondence between Count Bernstorff and some people in Copenhagen had been detected, I considered the attempt as now in a great measure defeated, and, accordingly, expressed to your Lordship my doubts of its success.

The Queen Dowager and M. de Guldberg thought themselves so sure of commanding the Prince's concurrence that they had not scrupuled to new-model the Council, and to fill it entirely with their own creatures. When they came, however, to take their seats on the 14th of April, the very hour they looked for as the hour of Triumph, put a termination to their power, and covered them with ridicule and disgrace.

Notwithstanding the specious appearances, which had imposed upon the publick, the event demonstrated that the

young Prince remained faithful to the plan which Count Bernstorff had made me acquainted with. His Royal Highness, tho' only in his thirteenth year at the dismission of the Count, had given that nobleman a promise that he might rely upon his future countenance and protection; and such trust had Count Bernstorff in the steadiness of the Prince that he, some time after, began a private correspondence with him upon the most important subjects.

Although Count Bernstorff pays too great respect for the secrets of others to add to his own reputation by detailing the share he had in the whole of so important a Transaction, yet I think myself authorised to affirm that for two years he contrived to furnish daily directions for His Royal Highness, and which he implicitly follow'd. There were but two methods of communication, the one by writing, the other through the medium of those who had an opportunity of appearing in the Prince's presence. I am informed that the packets were delivered by * * * *, a *valet de chambre* to the Prince; and that His Royal Highness, after perusal, immediately committed them to the flames, trusting to his own memory for the contents. When it is recollected that General Eichstedt, his Governor, and M. de Sporon, his private preceptor, both equally creatures of the Queen, were constantly about the Prince's person, it is astonishing that he should have succeeded in concealing, through so long an interval, not only the correspondence with Count Bernstorff, but also with others whom the Prince, by that nobleman's advice, had gradually attached to his cause. There is sufficient reason to suppose that Count Schimmelman, with the Brothers Count Christian and Count Louis Reventlow, were the chief agents who were, from the beginning, entrusted with Count Bernstorff's verbal communications.

I am not exactly apprized at what time the Prince had been induced to turn his eye towards M. de Schach Rathlow, but that Minister has since acquainted me the first letter he received from His Royal Highness was dated a year and a half before the accomplishment of the Revolution; and that during this period not a week had past, while he was at

Copenhagen, in which he had not private conference with the Prince. Some months before the Revolution the persons who, to my knowledge, had embarked in it were Count Bernstorff, M. de Schach Rathlow, M. de Stampe, and General Huth, members of the new Council, together with Count Schimmelman, the two Count Reventlow's, General Haxthausen, M. de Numsen, M. de Bulow, one of the Prince's Chamberlains, besides other inferior Agents. Among those I consider General Huth, Count Schimmelman, and the two Count Reventlow's as particularly attached to Count Bernstorff. The Prince of Hesse was indeed acquainted with what was going forward, but, being at a distance, he had no immediate concern in the execution.

In the present unhappy situation of the King of Denmark there could be no doubt of the legal right the Prince Royal had to assume the reins of Government as soon as he had been confirmed. But as the Queen Dowager and M. de Guldberg were sensible that not only their importance but even their safety depended upon their continuation in power, so it was to be imagined they would exert every means to uphold the Fabrick they had so artfully erected. Many acts of their administration, particularly in regard to finance and expenditure of the publick money, were highly criminal, and, if rigidly enquired into, might have exposed several to capital punishment. No motive, therefore, but the conviction that the Prince Royal wou'd, by compliance, add strength to her Party, could have induced the Queen to consent to his taking a seat in the Council. She trusted to the youth of the Prince for preserving the unlimited influence she had hitherto enjoyed.

The Queen Dowager and M. de Guldberg had now reigned with unquestioned sway for fourteen years. During this interval they had founded an authority so absolute that the property, liberty, and lives of the principal Malcontents might have been forfeited had their designs been diclosed before they had brought over a sufficient military force to secure the palace and the Capital. General Huth, seconded by M. de Schach Rathlow's brother-in-law, General Haxthausen,

who commanded the Norwegian life guards, were entrusted with this commission, and succeeded in it beyond expectation.

As violence is usually employed to overturn a legal constitution, so power is necessary to preserve a Government founded upon injustice. It is seldom that those in possession of usurped authority rely on mere habits of obedience. The Queen Dowager and her party did not seem attentive to this maxim, and, consequently, neglected the proper precautions. They did not apprehend that their designs could possibly meet with any check which they cou'd not immediately suppress by the supreme command of the King. They were, therefore, so little watchful of the Prince Royal's secret motions that his party had secured the assistance of the Norwegian Guards, of the Artillery, and of the Garrison in the Citadel some time before their help was actually requisite. It must be owned that the situation of people so deeply engaged in this transaction was exceedingly hazardous, because an order of the King might either have put the Prince Royal in arrest or sent him to travel till his marriage with the Princess o Prussia had been concluded — and, indeed, this last was an expedient often in agitation. A similar mandate would have been sufficient to have sent all his Partizans to confinement. I am assured by Count Reventlow and General Huth that they are now certain, had they been discovered, imprisonment at least would have been their fate.

About a week before every thing was ripe for execution the discontented had finally settled upon the best measures for bringing their purposes to a happy termination. During this short space they were, however, much alarmed by several accidents. I had, as mentioned before, been acquainted by Count Rosencrone that the Queen Dowager certainly suspected the correspondence with Count Bernstorff, and had even put some very home questions to the young Prince on the subject. His Royal Highness did not lose his presence of mind, but answered with so much unconcern and adroitness that he dispelled every suspicion. Another incident occured a few days afterwards that disconcerted his Party not a little. The Prince Royal's adherents were assembled at Count Schimmel-

mans to agree upon the decivise exertion, when an unexpected message arrived from the Queen desiring Count Louis Reventlow to come forthwith to the Palace, which was the more striking as he had never before been sent for in that way, nor cou'd they conjecture any plausible reason for such a summons. It happily turned out in the sequel that the message originated from some trivial incident, and occasioned no farther apprehension. I was myself witness to a more trying case the very evening before the Revolution. M. de Schach Rathlow, who was still acting in the most unsuspected confidence with the Queen Dowager's Party, was conversing with the Minister of the Finances, M. de Stemman, one of M. de Guldberg's confidants, when a number of Papers were brought in and delivered by a Servant to M. de Schach Rathlow. M. de Stemman expressing some surprise, M. de Schach Rathlow with great composure, drew off his attention by some sudden break in the conversation, and, dispossing of the papers in different pockets, contrived to leave the room without allowing the other time to ask any farther questions. He told me, a few days afterwards, that these were the very papers which were to be sign'd the next evening by the King in Council, and which, hy mistake, instead of having been conveyed privately, were delivered openly at an assembly.

On the 14th of April M. de Guldberg and his Friends took their places in the Council. There were present the King, the Prince Royal, Prince Frederick, Count Gotsche Moltke, M. de Guldberg, M. de Schach Rathlow, and M. de Stemman. This last Gentleman held some writings in his hand, which he was preparing to lay before the Council, when the Prince Royal, rising from His Chair, desired to read a memorial he drew from his bosom where it had been concealed.

This instrumen contained in general the reasons he was pleased to alledge in order to prove the necessity of a total change in the measures of Government, as also the names of those His Royal Highness entreated his Father to call into the Council.

When the Prince had finished he stretched out the paper

to the King begging that it might have his royal sanction. Prince Frederick endeavoured to make some opposition, but the Prince insisting with warmth the King took the Paper from the hand of his son and sign'd it.

His Royal Highness then produced a second Memorial. which was drawn up with a view to regulate the use of the Orders of Cabinet, and which provided that no Order of the King should in future be valid which was not both signed by His Danish Majesty and countersigned by the Prince Royal. The King having also subscribed this, orders were drawn up to acquaint the heads of the principal Departments with its purport, and these papers were all delivered by the Prince Royal to M. de Schach Rathlow, the only Minister of the Council in his confidence. M. de Schach Rathlow carried them to the outer Chamber, where they were put into the hands of M. de Bulow to be forwarded to the different Chanceries.

The Prince's manner in this trying moment was full of dignity and firmness. M. de Schach Rathlow assured me that it struck all present with astonishment, and did not a little contribute to prevent them from making any immediate attempts to withstand this decided measure.

His Royal Highness next waited upon the Queen and acquainted her himself with what had passed. As Her Majesty's passions are naturally strong, she could not refrain from tears and invective, and indeed for several hours after there was a good deal of confusion in the Palace.

I was that evening, with many of the Danish nobility, at Count Moltke's Assembly, when the news was brought of the unexpected Revolution. At first it was not credited, but Count Moltke receiving certain intelligence of its having taken place, and that his son was dismissed from the Council, he appeared to be much agitated, and said to me, with visible emotion, that the King's signature might again be made use of to reverse any innovations. Reports were soon propagated of there being much tumult in the Palace. It was not till near midnight that my apprehensions were quieted by the

following note from one of my intimate friends most deeply concerned.

A 11 heure et demi.

Je ne rentre chez moi que dans ce moment, et Je ne puis m'arrêter que quelques minutes. Tout est heureusement achevé — le Comte Bernstorff est rapellé, le courier est deja parti — le General Huth, Stampe, et Rosencrantz sont nommé Ministres de Conseil — M. de Guldberg, Stemann, et le Comte Moltke ont leur congé — aucune mesure violente n'a eu lieu — personne n'est ni exilé ni arreté — la Providence voudra achever son ouvrage, et faire en sorte que ce qui doit fonder le bonheur futur du Dannemarc ne fasse le malheur d'aucun individu.

The Prince Royal, after having seen the Queen, insisted that a ball, which had been announced at Court for that evening, should not be interrupted, and assisted at it with so much coolness and composure as greatly animated his partizans. For greater security Count Schimmelman and Count Reventlow passed the first, and some of the ensuing nights, in the Prince's apartments; and for several mornings his Royal Highness walked through the town, attended by Baron Bulow and a single running footman. He was followed by a great concourse of people, who expressed the highest satisfaction at the publick appearance of their Prince, tho' the more brilliant demonstrations of joy had been strictly forbidden in order to prevent all disturbance.

M. de Schach, Marshal of the Court, was removed from the King's presence, and his place filled by M. de Numsen, who, with four Chamberlains, was charged with the delicate commission of attending the King.

An express had been sent to Count Bernstorff on the evening of the 14th to call him to Copenhagen, and the department of Foreign Affairs; but it unfortunately happened that that minister was confined by a fit of the gout, and seventeen days elapsed before his arrival. In that interval, serious apprehensions were entertained by some of the Prince Royal's

nearest adherents that the Queen Dowager might recover her power by getting possession of the King, and I did not look upon the Revolution as compleat till M. de Bernstorff had entered into office. He immediately remov'd Mr. Guldberg. Count Gotssche Moltke, and M. de Stemman from Copenhagen. With great address he next prevailed upon the Queen Dowager to separate her summer residence from that of the Prince Royal, and employed every proper means for giving stability to the new Government.

Before I conclude may I beg leave to call your Lordship's attention, once more, to the singular feature in the Prince Royal's character, which enabl'd him, at the age of sixteen, to liberate himself from the fetters into which he had been so artfully entangled. He not only kept his own secret for two years, but carried on private communications and secret correspondences through that period with various individuals, till the hour came when he was to display as much vigour as he had formerly done pliancy and discretion. If his Royal Highness is so fortunate as to escape the danger he is exposed to, from being not only his own master at so early a period of life, but also in possession of uncontroulable dominion, it may well be expected that his reign will be equally glorious to himself and to his kingdoms. Denmark is at present low in the scale of Europe, but it may soon rise again, to be an object worthy of the political attention of greatest Powers.

I have the honor to be with
the greatest truth and respect,
Your Lordship's
Most obedient
Humble Servant,
H. Elliot.

Endorsed:

Copenhagen, Sept[r] 1st, 1784.
Mr. Elliot
R. 28th
by Mr. Johnstone,
(A.)
The Right Honorable the Marquess of Carmarthen.

B.

Private. Copenhagen, 1 September 1784.

My Lord,

I have, in a former letter, had the honor of laying before your Lordship an account of the late Revolution in the Danish Government. I shall now proceed to state, more particularly, some circumstances I think worthy of attention, and beg leave to explain, at the same time, the Part I have acted in so important a transaction.

Your Lordship will have perceived that M. de Schach Rathelow was a decisive Agent in the accomplishment of the Prince Royal's measures, and indeed they could hardly have succeeded without his concurrence and co-operation. The necessity of securing him to the Prince's Interests made it indispensably requisite for His Royal Highnesses other adherents to be very careful not to alarm the timidity natural to this Gentleman, and which at this conjuncture he might rationally be allowed to entertain. I am here obliged to recur to that fatal incident of his Danish Majesty's Reign, which involved this Court in a continued scene of Intrigue, Confusion an Distrust.

M. de Schach Rathelow embarked with warmth into the Views of the Queen Dowager when first she seized the Reins of Government by getting Possession of the King. His name, from that Period, has ever been quoted by the Publick, as one whose Conduct, in several instances, had been conspicuously reprehensible. A singular Anecdote may have reached your Lordship's knowledge, and which if true, would have been sufficient to render all connections between him and the Prince highly improper. It is, however, no more than a duty I owe to truth when I assure your Lordship of my having the greatest reason to believe, that what has been alledged upon that point was not only exaggerated, but even fabricated long after the date at which it was supposed to have taken place. Count Bernstorff Himself, aware of the bad impression that the general belief of this Story might have made in England, once more took the liberty of mentioning

a transaction to me, which, by Mutual Stipulation between the two Courts, was never more to have been made the subject of future discussion.. The Count, in whose veracity and integrity I cannot but have the most perfect reliance, expressed a desire that I would do justice to M. de Schach Rathelow, whom He now considers as thoroughly attached to the good Cause, and I would endeavour to prevent any false surmises that might be carried to England tending to excite Prejudices in the Bosom of my Royal Master. Without entering more circumstantially into this Matter, I beg leave to assure your Lordship that I consider the Imputations particularly alledged against M. de Schack-Rathelow as groundless: and that I look upon Him as a Person who should, by every means, be convinced that no resentment is harboured against Him in England.

I know this Gentleman was long persuaded that all future Connection between the Courts of Great Britain and Denmark was impracticable, and that many Individuals here could never be forgiven. Hence it is not surprising that He continued to espouse the Queen Dowager's System as long as it suited His Personal safety and the convenience of His family. Had not the Plenitude of Power, which the Queen and Her Favourite attained, infatuated their Judgement, they never would have ventured to disgust the only Man of rank and ability who remained steadfast to their Party. M. de Schach Rathelow had not only approved but even furthered Count Bernstorff's dismission; and it was the discovery that He Himself was destined to be the Next Victim, which at length forced Him to take refuge under that very Minister to whose disgrace He had contributed. I must repeat that it was Pique against M. de Guldberg, joined to a fear of falling Himself a Sacrifice to the Arrogant Ambition of the Favourite, which prompted M. de Schach Rathelow to close in with His present Connections. I have thought it the more necessary to state this circumstance fully, as the recollection of it will evidence to your Lordship with what great delicacy it vas necessary to proceed, that neither M. de Schach Rathelow's feelings should be hurt nor His Apprehensions awakened. It seemed

also essential to explain fully the grounds upon which He acted, as this, added to the knowledge of His private Character, will account for the anxiety of the Prince's Adherents, during the interval which elapsed between the Revolution and the Arrival of Count Bernstorff.

In my first letter I have had the honour of acquainting your Lordship that I had, Agreeably to the Wish of Count Bernstorff expressed to me while in Mechlenbourg, been very assiduous in my attentions to M. de Schach Rathelow. I have often taken upon me to insinuate, indirectly, that degree of encouragement which circumstances permitted, in order to abate the uneasiness He evidently felt with respect to England. But the only one of Count Bernstorff's Partizans with whom I maintained a real and uninterrupted Intercourse, at Copenhagen, was Count Schimmelmann. To Him I made no Secret of the Progress I made upon M. de Schach Rathelow, or of any other information I thought of Importance. He, in return shew'd me the utmost Confidence. It was from Him I received the Note transcribed in my former letter; and I also, without losing a moment, communicated to Him my Conversation with Count Moltke on the 14 of April, and the very remarkable observation of that Nobleman: That a new order from the King might reverse what His Majesty had then just signed.

The Situation of the Prince Royal was from that instant most critical. The whole Court then resided in the same Palace; all the officers and servants had been placed by the Queen Dowager. Had she therefore attempted any violence there was in my opinion within the Walls of the Palace a force fully sufficient to have put Her again in possession of the King's Person and to have obtained His Signature to an Order for annulling what had been done.

As a proof what little dependence was to be put upon the military in case the Queen Dowager had made any sudden Exertion, I had it in my power to inform Count Schimmelman of a Circumstance which showed the Necessity the Adherents of the Prince were under of trusting solely to themselves for His Royal Highnes's Preservation.

The very Offfcer who was to have been upon Guard in the Prince's Anti-chamber, the night of the Revolution, had endeavoured to excuse Himself on pretext of Sickness. As I thought it of material Importance to be exactly informed of the Disposition of the Norwegian Guards, I learnt from a Person whom I employed to frequent a House where their Officers generally resorted that the Gentleman above mentioned had acquainted some of His Brother Officers that He was much averse to the whole Business, since He believed all those engaged in it would be totally ruined. As His family Connections were themselves interested in the success of the Revolution, I was the more alarmed at His Conduct. I must say that on this, as well as every other occasion, Count Schimmelman neglected no Hint nor Information which could be of Use, but without delay took proper measures for remedying unforeseen Accidents.

In this Crisis I also spared no means of acquiring hourly Intelligence of every thing transacting in the Palace. I did not even scruple to concert measures for securing a reinforcement, which, coming from an unexpected though hearty quarter, might have added considerable strength to the Prince's Party, had that violence been attempted to which the Queen was instigated by some of Her Dependants.

Count Schimmelman communicated to me the following instance of the Prince's Intrepidity. When His Royal Highness was going to bed His attendants, among whom was the Count, were desirous of securing the Door, but were not a little disconcerted at finding the Bolts had been removed. They proposed to have them instantly replaced, when the Prince said that he should be ashamed to betray any symptoms of Fear, as He trusted sufficiently to the Justice of His Cause and the Precautions His friends had taken; adding that, although the Emperor had often exposed Himself for the good of His Subjects, yet that He had escaped any Harm.

Next forenoon, while His Royal Highness was proceeding through the Streets, in order to show Himself to the Publick. I went to the Russian Chargé des Affaires and took Him with me to the great Place through which the Prince wass

to pass. I walked arm in arm with this Gentleman till the Prince arrived, when We saluted Him conjointly in the presence of the concourse of People assembled there.

The general Impression produced by this Step was on the following day much increased by the distinguished Notice His Royal Highness was pleased to take of me, when again, attended by many followers, He stopt to address me, and graciously accepted a Compliment which I made Him suitable to the occasion. The Idea which from thence universally prevailed that the Courts of London and Petersbourg were privy to the Revolution strongly contributed to damp the Spirits of the opposite Party, and to encourage those who favoured the Prince. With a view to confirm these Sentiments in the Danish Nation, the first time His Royal Highness went to the Play I appeared in the most conspicuous Box to pay my respects to Him in the face of the Publick. This attention was the more remarked, as none of the other Foreign Ministers were there, and especially as the Prussian Envoy declared He did not think it decent for Him to show that mark of respect so soon after the treatment the Queen Dowager had met with. Prince Frederick, who indeed from the beginning of my Mission was jealous of my frequent conversations with the Prince, could not abstain from saying harsh things to me in consequence of this unequivocal support of His Nephew's Cause; but, as I knew it was the intention of Count Bernstorff to gain over that Prince for future Purposes, I avoided betraying the least resentment.

I have in another place acquainted your Lordship that M. de Numsen, one of M. de Schack Rathelow's nearest Relations, had been appointed Great Marshal immediately upon the Revolution, and that the custody of the King's Person had been principally committed to him. M. de Numsen, therefore, was obliged to give up a large Hotel he occupied upon the great Square. I did not hesitate to hire it, and bought all His furniture at His own Price, notwithstanding I already possessed a smaller House in a more retired situation of the town, and which was more suitable to my private circumstances. I did this, not merely for reasons which I

thought essential in other respects, but also that I might add additional strength to the sentiments now prevalent among the Publick, by receiving in my House with due distinction and without loss of time, the Prince's adherents, and by adopting every method of keeping up that Harmony and Good Humour, among themselves so very necessary for the final success of their undertakings. I likewise relinquished my intentions of spending the Summer in the Country, where I had already procured a House by the advice of my Physicians for the recovery of my Health.

The Prince Royal, having eluded the danger of the violent measures which for some days were dreaded, was exposed to new and unforeseen difficulties. Count Bernstorff was, unfortunately, laid up with a fit of the Gout when the express arrived at His Seat in the Country with an account of the Revolution. As this prevented His coming to Copenhagen, the management of every thing in the Interim devolved upon M. de Schach Rathelow. The Queen Dowager ably profited of this circumstance, and began to operate upon His timid and suspicious mind. I was very early apprized of Her Intrigues, and did not fail to impart them to Count Schimmelman.

The Moltke family, of great weight and influence in this country, was the only one which had remained attached to M. de Guldberg's Administration. Count Gotsche Moltke, son to the celebrated Minister of that name, had been, as mentioned before, dismissed from the Council. He was the Agent employed to address Himself to M. de Schach Rathelow; and had made considerable progress upon M. de Rosencrantz, a Member of the New Council. Count Schimmelman took the alarm, and thought it not improbable that M. de Schach Rathelow might give way, or be awed into compliance. One Evening in particular He was so much agitated that He expressed to me the strongest regret He had not placed a large sum of money out of the country, and asked whether, in case of misfortune, He might rely upon the Protection of my most gracious Sovereign. He remained firm, however, and gave me assurances that if any attempt was made against the Prince He, and some others, were determined rather to

perish than to surrender Him into the Hands of those whose vengeance He was persuaded would not even spare the life of His Royal Highness.

I again in this emergency desired Count Schimmelman to let the Prince know that I should certainly be ready to second His Royal Highness with all the force I could command; and I am happy to say that, although this force would not have been inconsiderable, yet the Publick have never gained any knowledge of the resources I had secretly prepared. I hope, therefore, my Lord, that I shall not be subjected to the imputation of imprudence in the arrangement of so delicate a Business.

In the mean time I exerted myself more assiduously than ever to counteract the effect of the Queen Dowager's Intrigues with M. de Schach Rathelow, and to keep Him true to the cause he Had espoused. I pressed upon Him the little hope that those engaged so deeply in the Revolution could have of the Queen's forgiveness, and demonstrated in the most feeling manner that His own safety depended upon the continuation of His present connections.

Thus, although by various means every essential change was prevented, during the seventeen days that elapsed before Count Bernstorff's arrival, yet I am convinced nothing but that Minister's presence could have given stability to the new system of Government.

I have the honour to be, with the greatest truth and respect,

My Lord,
Your Lordship's
most obedient
humble servant
H. Elliot.

Endorsed:

Copenhagen, Septr. 1st, 1784.
Mr. Elliot
R. 28th.
by Mr. Johnstone.
(B.) Private
The Marquess of Carmarthen.

Efter Oscar Browning, The political memoranda of Francis fifth Duke of Leeds, Appendix. (1884).

———

VII.

Af Joh. Bülows Optegnelser om Begivenhederne 1783—84.

1783.

D. 3die Febr. Da Kronprintsen første Gang aabenbarede mig sine Hensigter med at ville strax confirmeres og derpaa at tage Sæde i Stats-Raadet og Deel i Regieringen, blev min Forundring stor. Han sagde, at Grev Bernstorff, hvis Ven Han vidste jeg var, som da opholdt sig paa sine Godser i Holsteen, havde Han længe staaet i nøje Brevvexling med. og at Greven ganske bifaldt Hans Planer i den Henseende. Brevene vare besørgede ved Kammerjunker Slanbusk, Dronningens Page-Hofmester N. Riegels, Dr. Münter, og Pro Cans. Cramer i Kiel m. v. — Medviderne vare foruden disse: Greverne Christian og Ludvig Reventlouerne, Geheimer. Stampe, Gen. Major Sehested fra Norge, og Kr. Pr. Kammertiener Bodendick. Jeg yttrede megen Tvivl om, at Bernstorff saaledes bifaldt Sagen som Pr. fortaalte mig den, og spurgte om jeg maatte læse hans Breve? — Pr. tillod mig det strax, og de bleve mig derpaa leverede af Slanbusck, som i de Dage var syg, og havde dem i Forvaring. — Efter at jeg havde læst dem, fandt jeg at en Deel af min Formodning var ganske grundet. Til Slanb., som søgde at overtale mig til at bifalde Sagen og tage Deel deri, sagde jeg: „For at de kan vide hvorledes jeg tænker om den Sag, saa vil jeg reent ud sige dem: at jeg ikke allene ikke vil facilitere det Foretagende. men jeg vil endog søge af alle Kræfter at fraraade Kronprintsen det Foretagende, og hvis han ei forandrer sine Tanker og sit Forsæt, da forlanger jeg min Afskeed uden Betingelser.

og skal være tilfreds med 100 Rdlr. om Aaret naar jeg kan fortære dem med en god Samvittighed."

. . . .

D. 5 Febr. Det var en Gang da jeg paa Fredensborg 1781 var syg af Ørepine, at der var ved Kronprintsens Taffel en ubetydelig Ord Strid mellem Ham og Geh. Raad Guldberg. — Følgen blev, at Pr., efter Hans Oberhofmester Gen. Eichstedt og fleres Godtbefindende, maatte skrive G. R. Guldberg et Slags Undskyldnings Brev til, som giorde den sidste meget ondt, men hvorover Pr. blev saa fortrydelig, at han, ophidset af K. J. Slanbusch, og efter dennes Forslag, paadrog ham at tilskrive Gr. Bernsdorff, for ved dennes Hjelp at giøre en Forandring i Ministerio. — Slanbusch skrev derpaa til Gr. Bernstorff, og Pr. Selv skrev 2 Breve, hvorpaa Berns. svarede og indlod sig i Sagen. — Slanbusch reiste til Pyrmont, i Foraaret 1782, med den Sehestedske Familie[1]), og havde underveis et Par Timers Samtale med Gr. Bernsdorff[2]), hvorved en Plan til en Forandring blev aftalt, og siden skriftlig opsat af Bern.; Gr. E. Schimmelmann, den yngste Gr. L. Reventlau[3]), Bodendick, Printsens Kammertiener, Riegels, og flere bleve deelagtige i denne Intrigue. — Imidlertid havde det Kongel. Herskab længe været misfornøjet med Slanbusch, da de, ikke uden Grund, mistænkte ham for at lære Printsen det, og forebringe ham det, Han ikke burde, tillige var det dem bekiendt, at Slanb. havde haft løsagtig Omgang med et berygtet Fruentimmer, der var Stuepige ved Hoffet, som ved ham havde faaet et Barn, og som paastod det var skeet under

---

[1]) Han var forlovet med Datteren, som han siden blev gift med.

[2]) Han, Slanb., talte Fransk med Gr. Bernstorff; men denne bad ham at tale Dansk, saa vilde han svare paa Fransk. Dette fortaalte Kr. pr. at Sl. havde selv sagd ham.

[3]) Som ved Pagehofmester Riegels fik adresse til Gr. Bernst. ved Dr. Cramer i Kiel. Brevene til Cramer bleve besørgede af Dr. Münter, Præst ved Tydsk Kirke i Kiøbenhavn.

Ægteskabs Løfte, tillige vidste de, at han meget ofte forsømte Opvartningen saavel Nat som Dag, og at han, isteden for at passe den, svirede i Klubber og hos Kiøbmand Lykke o. s. v., at han længe var bekiendt for at være forfalden til Drik, endog førend han kom til Sorø Academie, hvor han havde studeret. — Dette sammenlagt virkede, at hans Afgang blev besluttet, og Gen. Eichsted, som var noget beslægtet med ham, og den der havde skaffet ham ansat hos Printsen, blev selv den der paatog sig at rydde ham af Vejen. — Dette blev iværksat med Kpr.s Bifald og C. Rd. Sporons Samtykke og Mellemhandling, da Page Harbou, ved den Sidstes Anbefaling, blev Kammerpage i Slanbusches Sted.

Riegels var Kongens Geburtsdag inde i Kongens Gemakker for at eftersee Laasene, om der var Skodder paa Dørrene, og med hvilke Slags Nøgler de kunde oplukkes o. s. v. for at give Rapport derom til Coalisionen — saaledes kaldte de Forbundne sig. — Han fik og en gammel Hoved-Nøgle til de Kongelige Værelser af Etatsraad Jessen i Helsingøer, som denne havde giemt fra den Tid han var Kammertiener hos Kong F 5.

. . . .

D. 15 Febr. Kammerh. Eyben, vores Minister i Regensborg, ved sit Ophold paa Fredensborg om Sommeren 1781, fik der Comission af Printsen ved Slanbusch at tale med Grev Bernsdorff paa hans Rejse igiennem Holsteen, men Eyben reiste, og man hørte ikke noget fra ham siden.

D. 1 Marts. Da Krpr. kom fra Dronningens Taffel, var han meget ilde til mode, og forefaldt da følgende Samtale imellem os: „Nu har Dronningen sagd mig, at Kongen har skrevet til Kongen af Preusen, at Formæhlingen nu skulde declareres imellem Printsesse Frederique og mig, hun vilde dog Først sige mig det, og vide hvorledes jeg var fornøjet dermed, men jeg maatte ikke sige det til noget Menneske. — Jeg svarede Dr., at naar det var Kongen, min Faders Villie, maatte jeg vel tie; jeg spurgte hende derpaa, hvori Declarationen skulde bestaae? — og hun sagde: at det blev meldt til alle Hoffer, og saa blev jeg gratuleret dertil. — Hvordan skal jeg nu forekomme denne Ulykke; thi jeg bekvemmer mig aldrig dertil.

hielp mig nu ud deraf.“ — Jeg svarede: Her er Spørgsmaal om De vil have hende eller ikke? — I første Tilfælde kan De kuns tie, men i sidste er det høyst nødvendigt, at forebygge Brevets Afsendelse med Posten i Aften, thi jeg formoder det endnu ikke er afsendt, og dertil har vi kuns ³/₄ Time. — De vil erindre, at jeg aldrig har til- eller fraraadet Dem at tage hende til Gemahlinde, men da De Selv har kaldet hende Printsesse Müller, og har en Slags Modbydelighed for hendes Person, saa ønsker jeg kuns at der i dette Øieblik ei skeer noget som siden kan fortrydes. „Jeg vil absolut ikke have hende, svarede Printsen, og hvorledes kommer vi nu ud af det Hr. von Bülow?“ — Saa maa De strax sende Bud til Oberhofmesteren, Gen. E., og betro ham Sagen, og sige ham Deres Mening o. s. v. Beqvemmer han sig ikke, da med en ferm Tone declarere, at De ei tillader, at der foretages det mindste Skridt i denne Sag, førend efter Deres Confirmation, og at De strax vil gaae op til Dronningen og sige hende det samme, og hvis han ei vil gaae med, da at gaae allene. — Dette bifaldt Pr., hvorpaa der strax blev sendt Bud efter Oberhofmesteren, som kom, og smigret ved Printsens Fortrolighed, bifaldt Sagen, og fulgte strax op med Pr. til Dronningen, hvor alt blev afgiort efter Printsens Ønske.

. . . .

D. 16de April var jeg hos G.-R. Stampe. — Han sagde at have altid anseet det kuns for Narrerie — med Coalisionens Hensigt — og troet, at der vilde komme saa mange Hindringer i Vejen, at den hele Sag vilde falde bort af sig selv. Man havde ikke sagd ham noget om det Brev som Kongen havde skrevet til E., og siden den Tid at Ludv. Reventlou havde yttret for ham, at man kunde befrygte, at Dronningen og Arveprintsen vilde forgive Kronprintsen (græsselige Tanke!) — som Gen. Huth meente, saa havde han, Stampe, ei vildet have mere med dem at bestille, og ei mere talt oprigtig med dem. Han, S., havde bedet L. Reventlau ei at komme til ham uden meget sielden. — Stampe sagde mig endvidere, at han aldrig havde sagd andet og meent, end at Printsen blot som Auscultant skulde sidde i Stats-Raadet, uden nogensinde

at yttre sin Mening, og at han selv det maatte begiære. Jeg svarede: at man beraabte sig paa, at der ingen Konge var uden allene Kronprintsen og at man erkjendte ingen anden derfor end ham. Stampe giensvarede: at Lud. Reventl. havde en Gang sagd dette til ham, men han havde sagd: deri gaaer I meget for vidt, og lagde til, at det var kuns unge Mennesker o. s. v. Jeg sagde Stampe, at da man altid beraabte sig paa ham i alle disse Tilfælde, at han bifaldt deres Mening, om jeg da maatte føje det Spørgsmaal til første No., om Kronprintsen allene var at ansee for Konge? — Nej! det maa De, Sikkerlig, ikke, svarede Stampe; thi det underskriver jeg ikke. Man kan ei saa let bevise at Kongen er gal. I Konge-Loven nævnes intet om det Tilfælde, og Følgerne kunde blive skrækkelige for Kronprintsen selv. St. var og af de Tanker, at Bernsdorff maatte allene blande sig i de udenlandske Sager. St. bad mig tilsidst at komme ofte til sig, og laante mig nogle Bøger for at læse for Printsen. Da jeg meldte Printsen min Samtale med Stampe, sagde jeg ham m. m. at han maatte behandle Kongen hans Fader saaledes, som han Selv ønskede at blive behandlet af den tilkommende Kronprints.

. . . .

D. 30te Oct. Bad Geheimer. Høeg-Guldberg mig, at komme til sig i Pr. Frederichs Cabinet, hvor jeg om Aftenen havde følgende Samtale med ham: Guldberg: „jeg har vigtige Ting at sige dem, bedste Ven, men jeg taler paa Herskabets Vegne. og af samme har jeg Ordre at tage det Løfte af dem, at de. som Cavalier, giver mig deres Æres-Ord, og for Guds Ansigt. ei at aabenbare for andre end dem som jeg tillader, hvad jeg nu her har at sige dem. De har i lang Tid ei vidst hvorledes de var med mig, og en Hob Omstændigheder har giort. at jeg ei har kundet være det jeg vilde, men jeg har i lang Tid prepareret det som jeg nu vil sige Dem, men glem ikke det Løfte som De har giort om Taushed! De skal være Marschal hos Printsen, og jeg gratulerer Dem af mit ganske Hjerte og ønsker Dem Guds Velsignelse dertil! — Herskabet vil selv sige Dem det. — Geheimeraad Schack og Conferentzraad Sporon har arbeidet paa det samme som jeg, og disse to kan De

tale reent ud med i denne Materie. De have Begge ønsket det, og fornøjer sig derover. Jeg anbefaler disse som Mynster at følge i den Forfatning De kommer. Geh. Rd. Schack ham saae jeg og kiendte, og han har aldrig svigtet mig, ligesom jeg er igien hans bedste Ven. Hans Exempel maa De i et og alt følge, forstaaer De mig? — og da vil De blive rolig og lykkelig som han. En Hofmand bør ei blande sig i Affairer; thi han kan ei følge dem. Lad dem som kan følge dem blive derved, og beklag dem for deres Aag. Det Schack har været mig, det maa De være Sporon. Jeg kan nu og sige Dem at han skal være Cabinets-Secretair hos Kronprintsen, og man er lykkelig i ham at have truffet den Mand som man kunde betro det til. Herskabet ønsker tillige, at De ei siger noget om vor Samtale til Kronpr. og ikke betroer noget af samme til nogen Ven. Jeg gratulerer Dem, lille kiære Hr. Kammerjunker endnu en Gang, og nu haaber jeg, at have givet Dem Beviis paa, at jeg er Deres Ven! Nu kan De og tænke paa, at tage sig en lille Kone, De har før talt til mig derom, og jeg skal giøre alt dertil som staaer i min Magt. — Jeg seer at vor Samtale giør Indtryk paa Dem, afficerer den Dem kuns ikke formeget? Maa jeg give Dem et Glas Vand? — Jeg kan ikke sige Dem, hvor glad jeg har været siden i Tiirsdags, da jeg fik Tilladelse at sige Dem dette, jeg udbad mig det som en Naade, at jeg siger Dem det just i Dag, vil De finde er det største Beviis paa mit Venskab for Dem: thi det er skeet, for at De desto bedre kunde vogte sig for at føde en Mistanke som visse Liaisons har paadraget Dem. De er blandt andet meget lieret med Numsen, tildeels og med Schimmelmann og mindre med Christian Reventlau — hvad den første angaaer“ — — Jeg: Nu maa Deres Excellence tillade mig, at jeg falder Dem ind i Talen, thi det er mig ikke ligegyldigt, om jeg giver Dem Oplysning nu strax eller siden: Geh. Rd. Numsen var Major i Garden, da jeg blev sat i den som Lieutnant, han tog sig af mig og har siden den Tid altid været artig og viist sig venskabelig mod mig. Om D. E. har han altid talt med megen hengivenhed. Nu seer De Grunden til mit Venskab for ham. Jeg veed vel, at Herskabet ei er tilfreds med ham nu, men det er mig jo en ganske uved-

kommende Sag, og var han end nok saa ulykkelig, kunde det ikke formindske mit Venskab for ham. Nu tror jeg D. E. vil finde jeg ikke har Uret. — Han: „Jeg har nok troet, at der har været noget anterieur i Deres Venskab, men De maa nu vel vogte sig. Herskabet er ikke fornøjet med ham, og har ikke heller Aarsag til at være det. Jeg har og altid holdt meget af ham, og jeg har givet ham de største Prøver derpaa, men siden Januarij M. dette Aar, kiender jeg ham ikke mere, men det er ikke ham selv, men en Søster — (Geheimeraadinde Løwenskiold) — som er Skyld deri, og der kunde jeg da sige meget mere. Nu maa De søge Lejlighed til at tale med Sporon og Schack, og med disse kan De tale reent ud. Naar De vil tale med mig, saa kan De komme herop, og skal De altid finde Deres Ven. Nu vil vi sidde ned et Øjeblik. Men nu maa De vogte Dem for General Eichstedt: De veed denne Gamle har Spioner overalt. Jeg veed hvorledes De tænker om ham; jeg har og undertiden sagd Herskabet noget af vore Samtaler paa hans Chapitre, da vi boede lige over for hinanden paa Fredensborg. Nu kjender man ham nøje.“ — Jeg: Numsen skal være hæftig syg. — Han: „Ja! det giør mig meget ondt. Han tilligemed nogle andre deres Opførsel er mig ubegribelig; jeg kan ikke faae dem til noget; alt hvad jeg har giort siden Nye Aar har været blot Nødværge. Vær De forsigtig, bedste Ven, vogt Dem for Venner, jeg har prøvet mange. Jeg har ret meget gode Tanker om Deres Prints. Dronningen er og særdeles fornøjet med ham. Jeg har nyeligen talt med ham, og sagd ham: at han var lykkeligere end mangen en Kronprints at komme saa tidlig til Affairerne, og dem skal han faae nok af, ja lige op til begge Ørene. — Nu! — jeg kan ikke sige, hvor det fornøjer mig, at Herskabet har bifaldet denne Sag med Dem, da jeg har været den som har skaffet Dem til Printsen.“

. . . .

D. 21. Nov. Var jeg hos Gen. Huth. „Han var ei for det gamle Conseils Indsættelse. Har Krpr. endnu et Grevskab at give til Moltke, som allene har tænkt paa at berige sig og sin Familie? Den gamle Reventlau i Kiel var en haard Mand

som Kongen vilde skielve for at see igien. Man maatte være paa Vagt for Krprs Liv, som let kunde staae i Fare. Dronningen kan foretage og tillade sig alt for at regiære, og for hendes Søn, som da blev Konge. Naar man betænker hvad der er skeet i Rusland, siden den Tid kan man tænke sig alt muelig.“ — Jeg: Det er umueligt at kunne mistænke Dronningen for sligt etc. saameget mere som hun har kundet giort det for længe siden, og har havt god Lejlighed dertil, endog uden at giøre sig mistænkt. Dr. kan ikke vente mere Opmærksomhed af Pr. end han nu viser hende, og som jeg haaber han stedse vil vise hende, det har jeg ofte bedet ham om, og vil herefter igientage. — H.: „Printsessen af Preussen var smuk, men —, han vidste ikke hvorledes Pr. skulde giøre sig løs fra hende, man talte offentlig derom, endog i Brunsvig. En elskværdig Printsesse var i Brunsvig[1]), og mindre farlig naar man valgte hende selv, og da havde hun ikke at takke Dronningen for sin Lykke. — Projectet hvorledes Forandringen skulde gaae for sig — at læse Weltbegebenheiten im Groszen. Schack Rathlau vilde have Numsen til Oberhof Marschal, men han, Huth, vilde at jeg skulde være det.“ — J.: jeg takkede ham, men forsikrede, ei at ville modtage den Post, om man tilbød mig den. — „Spørgsmaal om Forandringen skulde skee første Gang Pr. kom i Statsraadet.“ — Han, H., var af den Formening, at den ei maatte skee strax, men nogle Dage derefter ved en beqvem Lejlighed, som strax vilde gives. S. Rathlou vilde ikke skrive noget om Forandringens Maade o. s. v. men havde overladt det til de andre.“ — J.: I Henseende til et Partie mellem Printsessen af Preussen og Brunsvig, da er det i det Tilfælde ei godt at raade, men bedst at overlade det ganske til Kr. Pr. hvad han herefter vilde beslutte, — maaske vælger han da selv den sidste, hvis Fødsel man ei mistænker.

D. 24de Nov. Havde jeg en kort Samtale med Schack Rathlou, som spurgte mig, om Krpr. endnu var af samme Tanker som før? — Jeg maatte paa min Samvittighed sige ham, om Pr. havde Lyst til at occupere sig, den gl. Gr. Moltke

---

[1]) Som siden blev Dronning i England (d. e. Karoline, 1768—1821; ægtede 1785 Georg IV).

havde forsikret ham, at han ingen Lyst havde dertil. Landets Tilstand var yderlig — han havde endnu i Dag sagd til sin Kone, at han takkede Gud for at være saa gammel, og haabede ei at opleve Landets endelige Undergang — Geh. Rd. Stemann giør nu meget Cour til Gh. Rd. Rosenkrantz som støber mange af de Kugler der blive skudte, og var nok den der havde hiulpet til at skaffe Numsen bort, for at faae den Kapital eftergivet som han skyldte Kongen, hvoraf der endnu restede meget, og hvis Eftergivelse han ofte søgte om. (Anm. Rosenkrantz havde laant 130,000 Rdlr. af Kongen for at betale sin Gield med — tildeels giort da han var Minister i Engeland — Deraf skulde der staae 50,000 Rdlr. i Barretskou i Jylland, og til at afbetale det øvrige, skulde han levere Tømmer af sine Skove til Flaaden, og af det Hele ingen Renter betale. Det har saaledes henstaaet i mange Aar). S. Rathlou ønskede at Kammer- og Jagtjunker Holst maatte blive Kammerjunker hos Kronprintsen! — Han sagde, da jeg beklagede mig over den ubehagelige Forfatning at være imellem to Ilde — Herskabet forsikrede mig stedse om tilkommende Lykke og talte fortrolig med mig — jeg maatte tænke paa Landets Vel, det hele velsindede Publicum stolede paa mig, og naar jeg altid vedblev at have Gud for Øjnene, saa vil han vel hielpe mig godt ud af de fortrædelige Omstændigheder som jeg nu er i — jeg: havde jo aldrig ønsket at giøre nogen ulykkelig men det modsatte, det ønskede han ikke heller; jeg maatte kuns vogte mig for at indlade mig i nogen Fortrolighed med dem, saa behøvede jeg ikke at frygte for, at man kunde beskylde mig for noget Duplicitet. I Fald man proponererede noget imod Krpr., da reent ud at afslaae deres Begiæring. Altid beholde, som hidtil, en god Samvittighed, saa vil Forsynet stedse staae mig bi — menagere Gen. Eick., som ei var tilfreds med mig endnu, og som man maa søge at conservere endskiøndt et slet Menneske, fordærvet paa Siæl og Legeme, da Pr. kunde vist have megen Nytte af ham i Øjeblikket. S. Rathlou blev uforanderlig af den Mening, at det gamle Conseil maatte restitueres — Tildeels vare de gamle Folk som ei længe kunde leve, og i Førstningen giøre stor Nytte. Dersom Hoffet ikke havde vidst, at Krpr. havde

Fortrolighed til mig, havde man vist jaget mig bort. Han indsaae meget vel, at Pr. for nærværende Tid ei kunde indrette det anderledes med sin Information — Tiden tillod det ej, og ikke maatte man bryde med Sporon. Juridisk Kundskab maatte Pr. vel have mere af, men det var allerede meget, at have læst Hesselbergs Collegium. Med det Iugement og Hukommelse og Arbeidsomhed vilde det med Guds Hjælp gaae godt."

. . . .

Efter Schack Rathlous Mening skulde Statsraadet bestaae af Kronprintsen, Arveprintsen, Gr. Bernsdorf, Thot, Stampe, Eicksted, Stemann, den gl. Gr. Ad. Moltke, hans Søn Gr. Godsche Moltke, Rosenkrantz, Gr. Reventlau, Guldberg, Rosenørn, Huth og ham selv.

. . . .

D. 8de Dec. Var jeg hos Stampe. „Han vedblev sin Mening, at det var godt at indsætte det gamle Conseil, da det var saa „comode" for Pr., thi saa var det ny med det samme afsat" — Herimod anførte jeg de Grunde som jeg under Lit. A. har indgivet og tillagde flere. — „Søe-Etaten var i saa yderlig Forfald, at han troede at intet var bedre for at ophielpe den, end at Rosenkrantz, der havde været deri i 11 Aar og kiendte den, kom igien deri. Han maatte da have det Departement og sidde i Conseillet. Det var og den bedste Maade at skille sig af med Godsche Moltke, og saa „comode" for Krp. Cabinets Ordrene maatte strax afskaffes.

. . . .

Gr. C. Reventlow havde talt til ham om Pr.s Information, at han maatte forlange at blive underviist i det juridiske af C. Rd. Erichsen, i Navigationen af Lous, i Physiken af Kratzenstein o. s. v., men han, Stampe, svarede, det burde Pr. ikke giøre; thi da vilde det strax bryde med Sporon, siden det var ham, der skulde lære ham alle Ting. Sporon havde offentlig sagd, at Pr. stod sig meget godt med Dronningen, og det var ham, Sp., der var Aarsag deri. Sporon var en stolt indbildsk Mand, og som ei duede til Forretninger. Etats-

raad Schow i Cancelliet, som var Juge competent, og havde lagd paa Collegium med ham, havde sagd, at Studenterne ikke kunde lide ham for hans store Mod.

. . . .

D. 14 Dec. Krpr: „Dronningen talte om S. Rathlou gaar og roste ham meget for sin Forstand og Duelighed, men tilføyede, at han var saa vankelmodig — Hun proponerede tillige Dem til Marschal, Lud. Brochenhuus og v. Krogen til Kammerjunkere, Giedde til at gaae af med sin Gage som Pension og Kammerherre til et Amt blev ledigt" — hvilket Printsen alt bifaldt, men foreslog 1000 Rdlr. til Giedde. Dronningen foreslog ligeledes Gen. Eickstedt til Oberkammerherre; beholde sin hele Gage som Pension, boe frit paa Slottet, men ud af Statsraadet. Endnu sagde Dr. at have noget at tale om, men det vilde hun bie med. Pr. spurgte hvad det var? Det var om Printsessen af Preussen. — Ja! det har min naadige Grand-Mama lovet ei at tale om førend jeg er confirmeret.

. . . .

D. 15 Dec. Samtale mellem Krpr. og mig. Kronpr. „Dronningen har i Dag talt om det tilkommende Statsraad og proponeret G. Rd. Guldberg og Stemann dertil. Man havde kuns S. Rathlow og G. Moltke, thi paa Thot kunde man ikke giøre Regning," hvortil jeg svarede: „Ja, meget gierne; det var jo ret godt!" — Jeg: om De tillader mig at sige min Mening, da var det ret ilde, efter det Forsæt De haver at lade dem gaae strax ud igien af Statsraadet; thi naar De en Gang har givet Deres Bifald utvunget dertil, saa er De pligtig til at holde det, og handler ikke vel naar De siden beafskiediger dem. Kpr. „Ja, det er sandt, nu indseer jeg det! Jeg kan ikke begribe, hvorledes jeg kunde være saa dum?" — J. De udsætter Dem nu for, at man ei foretager sig det ringeste uden at spørge Dem først derom, og da maa De altid sige ja i Blinde, for ei at udsætte Dem for Mistanke, da Dronningen nu siger at kunne vikle Dem om en Finger: De udsættes for, at man foreslaaer at ophæve Commerce

Collegium, og da maa De jo samtykke i at Schimmelmann faaer sin Afskeed, hvilket De dog ikke gierne vil — naar Stemann skal blive i Statsraadet, saa kommer Bernstorff maaske ikke og Schimmelmann gaaer til sine Godser. Hvad Deres Hofstat angaaer, da er det en anden Sag, det angaaer Deres Person; men alt andet er endnu uden for Dem. Krpr. „Det er sandt, men hvorledes skal jeg nu komme ud af det, hvad raader Hr. v. Bülow mig nu til?“ J. De bør, naar De vil blive Deres Forsæt tro, aldrig sige: Ja! eller Nej! naar man foreslaaer Dem noget, men sige: det kan jeg ikke svare paa, jeg kan ikke bedømme det, jeg kiender det ikke, og naar De kommer til Dronningen igien, og hun atter spørger, da svare saaledes, og lægge til: det kan jeg ligesaalidt svare paa, som hvem der kan komme i Conseillet, og derved faaer De da Leilighed til at explicere Dem i den Materie, og saa maa De tale saa reent ud, at der ikke kan tales mere om det. Man ønsker rimelig intet mere end at De vil give Deres Bifald til alle de Fordringer man vil giøre; thi saa har De intet at forekaste dem siden, og hvad vilde Publicum sige? og hvad vilde De sige Dem Selv? Man maa altid lade dem blive i Uvished, i det mindste i Uvished om hvad Deres Tanker ere — Det er tungt nok at man nu nødes til at handle saaledes — thi saa kan De siden altid giøre hvad Ret er. Jeg vil tillige raade Dem, at sige til Pr. Frederich i Morgen Aften paa Komedien, i hvilken Forlegenhed Dronningen havde sat Dem o. s. v. Han vil da strax sige det til Dronningen og Guldberg, og saa faaer De Leilighed at sige Deres Tanker og da har De intet at forekaste Dem. Krpr. „Ja, det vil jeg giøre. De skal have Tak! Sporon talte i Dag om den preusiske Printsesse Frederique, at man maatte tænke paa det skulde declareres til Paaske, hvorpaa jeg svarede, at Dronningen havde lovet, der ei skulde tænkes paa før efter Paaske.“ J. Det var vel, og det maa De blive fast ved, da kan De giøre siden hvad De vil. At tilraade Dem, for resten, at giøre eller lade det, kan jeg vist ikke, det kommer an paa Dem Selv; men spurgte De mig tilraads om at tage Printsesse Marie af Hessen i Slesvig, da vilde jeg endskiøndt det skal være en vel opdraget og smuk Printsesse, raade mindre dertil end til det

andet. -- Hun er i Deres eget Land, Familien er stor o. s. v. Hvortil Printsen ganske gav mig sit Bifald.

. . . .

D. 16 Dec. . . . Om Middagen. Krpr. og jeg: Krpr. „Nu har jeg været hos Dronningen, og sagd hende alt efter vor Aftale, og da Dronningen Selv ingen Anledning gav mig, saa begyndte jeg af mig selv og sagde: Jeg har i Gaar sagd noget som giør mig ondt fordi jeg ei burde sige det, da jeg aldrig har eller endnu vil melere mig med noget. Det vilde være ligesaa slet af mig om jeg nu bekymrede mig om Regiering, som om jeg ikke vilde det, naar jeg kommer i Statsraadet, og jeg veed ikke om det er godt at Guldberg og Stemann sættes i Statsraadet. Dron. svarede, at det var Tegn til min Godhed, og at jeg vilde forsvare Souverainiteten. men man kunde derfor nok sige sine Tanker. Jeg svarede: Nej! det kan jeg slet ikke; thi jeg har ingen Tanker i den Sag, jeg kan ikke dømme derom, og siger hverken at jeg er fornøjet eller ikke fornøjet dermed at Guldb. og Stem. komme i Statsraadet — Dronningen svarede: Numsen og Schimmelmann og Reventlow var det dog umuligt at sætte ind i St. Rd.! — Jeg svarede: det veed jeg ikke!“ Samme Formiddag havde jeg været hos Gr. C. Reventlow. Rev. viiste mig den Plan som han i sit og Schimmelmanns Navn vilde sende til Gr. Bernstorff. Deres Tanker vare, at den gamle Gr. Moltke og Rosenkrantz skulde i Statsr, uagtet alle den sidstes slette Egenskaber. Rosenkrantz vilde blive farligere uden for end i Raadet, ved de sourde Intriguer som han vilde spille med Moltkes Familics Hielp, tildeels, som han giorde det til sin egen — Rosenkrantz havde antaget sig. deres Børn som han havde fundet Forstand hos og hans Tænkemaade liig, for at indprente dem sine Principer for siden at benytte sig deraf. Schimmelmann vilde i Forvejen vide om Stemann skulde blive i Conseillet, for saa vilde han strax tage sin Afsked, som han ei saa godt kunde giøre efter Confirmationen for det Skin af Disgrace.

Da Krpr. og jeg talte om Conseillet, var han af den Mening, „at der maatte flere deri end S. Rathlow og Bernstorff.

Thot og Pr. Frederich kunde man ikke regne paa — men kunde ei bestemme sig til nogen viss. Unødig vil han beholde Gr. G. Moltke og ingenlunde have Rosenkrantz. Ligel: unødig: Blome, Gr. Haxthausen, Gr. Scheel, Rosenørn etc. Schack, Oberhofmarschal, og C. R. Jacobi kunde blive, men man kunde tage Kj. Høeg til at ligge om Natten hos Kongen og blive der om Formiddagen til Schack afløste ham, at Kongen ei et Øjeblik blev allene.

D. 19de Dec. Jeg var hos Gen. Huth, som gav mig sin Plan til Tingens Execution — han sagde at S. Rathlow var ganske af hans Tanker. Han blev ganske imod det gamle Conseil — Reventlow havde sagd ham, at han og de andre havde Carte blanche, hvorover han, Huth, var meget bekymret. Samme Dag var jeg hos Schimmelmann, som gav mig en Afhandling paa Fransk om Finantz Sager, som jeg havde bedet ham om til Printsens Afbetiening. Han var ganske indtaget af Printsen som havde forklaret ham, ved Taffelet, den aerostatiske Machine af Mongolfier.

. . . .

1784.

D. 8de Jan. Pr. stod op som sædvanlig Kl. 7. Vi holdte Bøn. — Kl. 10¼ kom Sporon, hvorefter jeg gik hen at besøge Gr. Ludvig Reventlow, som nyelig var kommen til Byen. Han bragte mig en Hilsen og en Betænkning fra Gr. Bernstorff, samt et Brev fra G. R. Numsen. Fra 4 til 5¼ o. Eftermid. var Bastholm hos Printsen. Om Aftenen talte Pr. og jeg om adskilligt: at laane Millioner, om det behøvedes, for at anvende paa Agerdyrkningens Forbedring; sætte Søe-Etaten i deffensiv og offensiv Stand; Land Etaten i deffensiv Stand; Liden Armee, men vel exerceret og bedre lønnet, strax marschfærdig; Landværn oprettet i Danmark; Caserner for Land-Etaten med Tiden i Kiøbenhavn — flere Nyboder; Tarvelighed — Jeg tilraadte og Printsen at lære det Svenske Sprog, og indføre det Danske i Hertugdømmerne lidt efter lidt.

. . . .

D. 9de Jan. . . . Om Formid. besøgte Geh. Rd. Stemann mig. Vi talte om mange Ting — om S. Rathlow, som han sagde siden 4 Uger var kommen ham saa underlig for — Han var ganske derouteret, han talte saa meget med Gen. Eickstedt og dog ilde om ham naar han var fraværende — S. R. talte og om at rejse bort. Stemann sagde at Dronningen og Arveprintsen vilde, efter Paaske, ikke blande dem i Stats Sager mere o. s. v.

. . . .

D. 10de Oct. Sch. Rathlow havde en Samtale med Dronningen hvori hun viste sig meget opbragt imod Kr. Pr. og alle som ere om hans Person. Hun sagde: Ich habe Ihn aus einem Tiger zu einem Menschen gemacht. Für ihn will ich nicht beten. Fürs Land will ich beten; aber für ihn gewiss nicht. Man hat mir als ein Hund tractirt. Gott behütte! — Gott wird sie schon alle strafen. Der Prinz weiss nichts, er ist ganz unwissend, es komt daher, weil er in den letzen 3 Jahren hat nichts lernen wollen — er hat den Kopf voll von Regierung — gehabt, man hat ihm nur davon gesprochen, die schlechten Leute die um ihn sind! Oberhofmarschal Numsen spurgte Hende derefter: om hun vilde see Cour hos sig? men hun svarede: mein Gott! Ich bin ja nicht gekommen um Cour zu sehen, sondern um Cour zu machen.

. . . .

1786.

D. 30 Decbr. . . . Da Departement-Cheferne d. 14 Apr. kom op til Kronpr., sagde den gl. Brochenh., ganske bestyrtet over det hændte: Jeg holder dog med K. P. de maa saa sige hvad de vil, hvilket blev et Ordsprog. Formodentlig tænkte han paa de mange Gange han havde listet sig op til Dronningen og Kammerfruen og frygtede for Hevn.

. . . .

1787

D. 11 Jan. Hos Geh. Rd. Holmskiold var jeg, som fortaalte mig mange Ting: At Slanbusch havde allerede i

Aaret 1782 talt meget med ham om det der skeedte 14 April 1784. At Sl. var ofte kommet til ham i samme Ærinde, men de vare siden efter blevne brouillerede for Lector Vahls Skyld, hvorefter Sl. var blevet Holmsk. fiendsk. Holmsk. havde advaret Dron. og Guldberg mange Gange, iligemaade Eickstedt. At denne havde lovet at tale med Dronningen, men kom ikke førend hun havde ladet ham kalde for den Sags Skyld. At Dron. vilde have haft mig og Slanbusch bort, for at ansætte lutter nye Individer hos Krpr., men adskillige havde fraraadet det. Dron. havde havt megen Tiltro til Kronpr., og Guldberg havde ladet alting komme an paa Forsynet. Slanb. havde i adskillige Clubber talt om det der hændte d. 14 Apr. Dron. var nu ikke mere vred paa mig, den hun nu var meest opbragt imod, var hendes egen Sønnek(one) S. F.

. . . .

D. 29 Jan. Kongens G. Dag. Cour og Bal parée i Ridder-Salen. Om Aftenen sagde Md. Gr. Juel mig, paa mit Spørgsmaal, at Slanbusch havde paa Torsing, ved sin Giennemr. 1783 fortalt til hende i hendes Børns Nærværelse, alt hvad der siden gik for sig d. 14 Ap. — iligem. havde han engang paa Gieth(uus) Ballet talt i den Tone.

. . . .

D. 9 Martii, blev jeg kaldet til Dronningen, som vilde reise til Fredensborg dagen efter. Hun talte meget om den 14 April, at hun havde vidst hvad der skulde gaae for sig i 3 aar, men havde ikke troet det, da Kronpr. ikke behøvede det, for han kunde have faaet det som han selv vilde, og havde altid ladet at være fornøyet med alle Ting, Giedde havde Printsen havd stor fortrolighed til, og denne havde talt, saavel som Slanbusch, i Klubberne om hvad der skulde skee; at Sporon havde været i med, og ladet sig trække i Snaren, og Sporon havde været Skyld i, at da Printsen da han var 11 aar havde overgivet hende den Bog som Sporon havde skrevet om Kristendommen for Ungdommen, saa havde Printsen bedet om at blive confirmeret, hvorpaa Dr. havde sagd, at det kunde ikke gaae an, for, naar du bliver confirmeret saa

kommer du i Affairerne, og saa maa du ikke være der som en Uvidende, for du maae hjelpe Kongen. Kongen er ikke heller blevet confirmeret saa tidlig —; den Gang man havde sagd det til Sporon, saa havde han svaret, han vilde være fordømt, om han var Skyld deri, saadanne Talemaader havde han —. Man fik ei saa let at vide, om hun saa maatte sige, hvad den lille Mand (Krpr.) tænkte, han var saa tilbageholden etc. Hun var og fornøyet med, at jeg havde givet Krpr. Reise-Route til ham, at han kunde levere den Selv til hende. Jeg undgik at svare meget herpaa, jeg havde kun et Aar vidst noget deraf; Giedde havde jeg ei troet havde saameget haft hans Fortroelighed, men Slanbusch havde vidst alting. Sporon havde jeg aldrig troet var vidende om nogen Ting.

. . . .

1789.

D. 15 Maj. Greve Godsche Moltke besøgte mig. En havde, d. 15de April 1784 spurgt ham: hvad han tænkte om Forandringen der var skeet i Ministerio Dagen før, hvorpaa han svarede: La Farce est la même, mais les acteurs sont differents etc.

. . . .

1792.

D. 24de Juny, i Hoved Qvarteret ved Leiren ved Møibull. Talte jeg med Conferentzraad Sporon, han fortaalte mig, hvorledes hans Afskeed havde været med Kronprintsen, da han sidste Gang var hos ham som Informator. Da han lagde Bogen sammen, sagde han til ham: da Aristoteles forlod Alexander, vilde han give ham en Regel, og gav ham den: at holde sig fra Vrede og tælle til 20 etc. — jeg vil give Dem, m. n. H., en anden Regel; hvorpaa han opslog i Bibelen og forelæste ham: Alt hvad De giør, det giør i Jesu Navn (St. Pauli Ep. til de Colosser. 3. C. 17. v.) Printsen græd meget derved, men vilde ikke, efter Sporons Spørgsmaal hvorfor? svare derpaa. Sp. sagde: han vidste, at der var meget i Giære, Schimmelmann, Reventlow o. s. v. og fleere som han ei

vidste (vare deri), men han bad ham dog at opsætte alle Hoved Forandringer endnu i 2 Aar, da han i den Tid kunde giøre sig bekiendt med Sagerne, og tillige lære de Folk at kiende som han kunde bruge. Pr. græd ved alt dette meget, uden at ville videre udlade sig, og Sporon sagde videre til ham: at han haabede, at han ei giorde ham ont, thi han havde ikke fortient det, og han vilde derved paadrage sig Himelens retfærdige Hevn, han bad ham ikke derom for sin egen Skyld allene men for hans, Printsens Skyld. Da Sporon derpaa gik bort fra Kronprintsen sagde han til H. S.: nu nedlægger jeg da mit Embede; hidtil har jeg befalet, fordi Kongen har befalet mig det. nu er jeg D. K. H. Tiener og skal udrette Deres Befalinger; han vilde kysse Printsens Haand, som han ikke før havde giort; men Pr. omfavnede ham med megen Graad.

(Guldberg sagde i Apartement Sahlen d. 14. Apr. til Sporon et Øjeblik førend Conseillet begyndte: nu, Hr. Conferenzraad! nu skal det snart smelde; men de skal giøre en Skade, naar de ikke har Kronprintsen med; har de ham med, saa er der intet at sige. — Sporon svarede: nu, i Guds Navn! De Efterretninger som de den Gang havde om det som skulde skee, troede Sporon vare fra Berlin.

Nogen Tid efter Bernstorffs Afgang 1782 [d. e. 1780] mærkede Sporon en stor Forskield i Kronprintsens Application. Han vilde ikke lære som forhen. Han sagde derfor engang til ham: jeg troer, for Gud, m. n. H., at De er forbyttet, jeg kiender Dem ikke mere. Og i det Mellemrum fra d. Confirmation til d. 14 April, naar Sporon forelæste ham noget, gad han ikke høre det, viiste Fortrædelighed og Ulyst, var dog for resten høflig imod Sporon, han gik i saa dybe Tanker, som gav Anledning, at Sporon spurgte ham hvad feiler De, m. n. H., De seer jo ud, som om de havde giort noget ont, eller vilde giøre det. Printsen svarede ikke, men blev meget rød derved.)

. . . .

NB. til min Veninde!

Det er en saare vigtig Sag for mig, at det bliver anmærket, at jeg efter d. 14. April bad Kronprintsen at sige til

G. Rd. Guldberg, ved Audiencen den sidste før hans Afreise, at jeg havde været hans Ven; at Pr. virkelig efterkom min Begiæring, og at Guldberg — efter Pr. Sigende til mig — svarede ham: „at han var viss derpaa, og hold De paa Bülow, det er en ærlig Mand og han er Dem tro“ o. s. v. Ligesom at Pr. sagde til Hertuginden af Bevern, at, ifald han havde giort noget godt, da havde han mig at takke derfor.

. . . .

En af de Hændelser som giorde Dronningen meget opmærksom paa Kronprintsen, og foraarsagede mange Deliberationer og Gisninger for Fremtiden, var en ringe Ting: Ved Taffelet hos Dronningen paa Fredensborg, d. 4 Juny 1782, nødte Dronningen Kronpr. meget til at spise; men denne, som havde spiist en god Frokost i Forvejen, kunde ikke spise mere, og blev kiæd af den megen Nøden, svarede temmelig hastig: I Appetitten kan man allermindst rette sig efter andres Hoveder.

(Anmærkning til et Udkast af Riegels om Kronprinsens Opdragelse).

„Misgiærninger“ kan man vel ikke beskylde ham[1]) for, men billig Daddel udsatte han sig for, naar man vidste at han mangen en Aften tilbragte med Sviren, saa at han undertiden ikke kom før langt ud paa Natten og ofte beskiænket hiem, da han dog, som Kammerpage, burde være ved Printsens Afklædning og sove i hans Forgemak. I Kiøbmand Lykkes Huus søgte han sit sædvanlige Selskab.

Den sande Aarsag hvorfor Schl. kom fra Krpr., var nok den, at han havde talt om de Forandringer der skulde skee d. 14 Apr. og brugt uforsigtige Udtryk om Dronningen, Arveprintsen, Guldberg o. f. Dette havde Frøken Sehestedt, hans Forlovede, hørt, betroet det til Frue Lærke, fra hvilken Dronningen fik det at vide, han maatte derfor saasnart bort, og Gen. Eickstedt, som selv havde anbragt ham som Kjunker hos

---

[1]) Talen er om Schlanbusch.

Printsen og hvis Beslægtet han var, var selv villig dertil. Som Paaskud brugtes en Skiøge, Stuepige paa Slotten, som han, efter hendes Sigende, under Ægteskabs Løfte havde besvangret. Hun søgte hos Guldberg om at blive nobiliteret for at blive værdigere til hans Haand; men Gen. Eickstedt lod hende komme til sig, og afkiøbte hende alle hendes Prætensioner for 24 eller 30 Rdlr.

. . . .

Frygtsomhed har man og mistænkt mig for. Viiste jeg Frygtsomhed, da jeg alene omstyrtede hele Coalitionens umodne Projecter, i Anledning af d. 14. Aprils Begivenheder, hvorved jeg udsatte mig selv imellem 2. Ild, og lagde mig ud med to meget gieldende Partier? Paa den ene Side: Dronningen, Arveprindsen, Guldberg, Sporon, Moltke, Steemann, Rosencrone m. fl., og paa den anden Side: Christian og Conrad Reventlou, Schimmelmann, Gen. Sehested, Slanbusch, Riegels, Bodendich m. fl. med hvert Parties Tilhængere. Jeg stod i Førstningen med Sandheden alene paa min Side. Men den og min gode Sag stod mig bi, og jeg udrettede det jeg ønskede til Printsens Vel og Tilfredshed.

Dels efter Orginalen, dels efter Bülows egne senere Afskrifter.

61815B

VIII.

Optegnelser af B. V. Luxdorph i hans Skrivkalendere.

1780.

13. November. Paa Cancelliet blev den uforventede og for mig endnu fast ubegribelige Tidende bekiendt, at Grev Bernstorff hâr faaet sin Afsked. Tingen er vis, men Omstændighederne fortælles paa adskillig Maade.

16. s. M. Besøgt Bernstorff om Formiddagen. Meget rørende.

24. s. M. I Societetet[1]) Guldberg udvalgt til Membrum honorarium.

1781.

4. Februar. Spiist om Middagen hos Schimmelmann med Sprengtporten, Sacken, Schack, Bernstorff, Godsche Moltke, Numsen, Guldberg, Jansson, Ludv. Juel, Aagaard, Holm, Kaas, Krabbe, Storm, Schimmelmann fra Vestindien etc. etc. Rosencrone.

21. s. M. Spiist om Middagen til Stampes . . . . med Sacken. Grev Scheel, Stemann, Lerche, ... Guldberg og Frue.

Siden spiist ved Kongens Taffel med Bernstorff. . . .

7. August. Reist til Fredensborg. Herskabet spiiste i Haven, og Jeg i mit Kammer.

8. s. M. Spadseeret om Morgenen i Haven og mødte Oberhofmesterinden. Refereret i Stats Raadet præs. Principe. Moltke og Eichstedt. Frokost hos Eichstedt. Besøgt K Jkr Bulow, som er syg. Spiist ved Kongens Taffel

---

[1]) Videnskabernes Selskab, hvor L. nylig var bleven Præsident.

om Middagen med Moltke, Ahlefeldt, Numsen og Schutz. Reist til Nærum.

1784.

4. April. Været ved Kronprintzens Confirmation. Han svarede med megen Færdighed og især giorde sin Bekiendelse med Rørelse. Den heele Act varede omtrent 2½ Tiime, Overhøringen 1 Tiime, fra 4 til 6½ Eftermiddag i Slotskirken af Dr. Bastholm.

10. s. M. Om Aftenen Audientz hos Printz Fridrich, som befalede at Extracten eller Rotulus skulde sendes ham hver Mandags Aften.

14. s. M. Stærk Tøe med Blæst. Refereret i Stats Raadet i Kron Printzens Gemak. Præss. Begge Printzer, Schack Rathlow, Moltke, Stemann, Guldberg, Rosencrone. Spiist ved Kongens Taffel med Hertug og Hertuginden af Bevern, Ahlefeldt, Guldberg, Krabbe, Fontenay; . . Siden besøgt Eichsted. Stampe kom med en aaben Ordre underskrevet af Kongen og parapheret af Kronprintzen, at Cabinettet skulle ophæves og alle Ting gaae igiennem Collegierne, samt Rosencrantz, Bernstorff, Huth og Stampe gaae ind i Stats Raadet, hvilket strax er bekiendtgiort Vedkommende. Senere besøgte Jeg Frue Hielmstierne, som vidste det. Voltelen var her og fortaalte, at Kronprintzen havde sagt til Stads Hauptmand, at ingen Ordre galt herefter, uden den var parapheret af Kronprintzen.

15. s. M. Kronprintzen besøgte Thott, som har parapheret de 4 Stats Ministres Ordres, og Schack. Moltke, Steman, Guldberg og Rosencrone forlange og faae deres Afskeed.

16. s. M. Været længe hos Grev Thott.

18. s. M. Giort Visiter. Huth, Moltke, Rosencrone toge imod. Schack, Rosenkrantz og Guldberg ikke.

21. s. M. Refereret i Stats Raadet præss. Begge Printzer, Rosenkrantz, Schack Rathlou, Huth og Stampe. Rosencrone besøgte mig.

23. s. M. Gude besøgte og fortaalte, at Printzen d. 14. Aprilis længe havde gaaet og grædt, men da Schack og

Reventlau havde været hos ham, strax faaet sin Munterhed igien.

26. s. M. Sehested Juell skal komme i Told- og Reventlau i Rentekammeret.

1. Maj. Bernstorff kom om Aftenen. Rosenkrantz og Schack vare strax hos ham, og de fremmede Ministre siges at have modtaget ham i Roskilde.

2. s. M. Været hos Bernstorff og siden til Cour. Baade Dronningen og Printzen vare ude.

5. s. M. Refereret i Stats Raadet præss. begge Printzer, Rosenkrantz, Schack, Bernstorff, Huth og Stampe.

10. s. M. Bulow og Lowtzow faae Baandet.

18. s. M. Der siges, at Guldberg reiser, enten til Jægerspriis eller Jylland.

20. s. M. Spiist til Frue Hielmstiernes om Middagen med Hersleb . . . . og om Aftenen med Bulow, Suhm og Fruen . . .: for at tage Afskeed med Rosencrone og Frue, som reise paa Løverdag.

24. s. M. Været hos Guldberg, som ville slæt ikke være hiemme, og derpaa spadseret i Kongens Have.

7. Juni. Guldberg lod indlevere en trykt Seddel pour prendre congé.

IX.

Optegnelser af A. Hennings.

Avant propos aux „annales, dédiées à la posterité, écrites par Auguste. 1777“.

. . . . A peine j'étais entré dans ma carrière nouvelle [1777] que j'apperçus deux maux que j'avais à combattre: le plan absurde et la marche insensée de Schimmelmann et l'indolence de son fils. Quant au premier, Ernst[1]) étant d'accord avec moi, ou plutôt c'était lui qui me mettait sur la voie. Combien de fois ne s'est il plaint des entraves que son père mettait à ses vues et à la prospérité de l'Etat. Si je tachais d'y remedier, si j'en parlais à Guldberg, je n'etais que l'interprète de ses idées. On peut bien se figurer que jamais l'idée ne pouvait venir ni à Ernst, ni à moi, de nuire personnellement à Schimmelmann ou de le mortifier. Nous voulions seulement le faire revenir de ses idées extravagantes, les soumettre aux nôtres, le forcer pour son propre bienêtre à suivre nos plans et nos vues, et à sauver ainsi la patrie de la ruine qu'il préparait.

Guldberg était entêté du systeme de Schimmelmann. Un aveuglement qu'il croyait lumineux fascinait ses yeux. Il était enchanté de l'idée de convertir le papier-monnaie en vaisseaux, et puis après en poissons, et ceux-ci en or & en argent. J'avais beau lui représenter qu'une richesse prématuré qui n'est pas le résultat des travaux & de l'industrie, appauvrit le pais, dût-elle être tirée des mines de l'Amérique comme en Espagne, et moins encore à coup sûr, une richesse imaginaire, basée sur du papier. Que le numéraire excessif qu'il répan-

---

[1]) D. e. den yngre Schimmelmann, H.'s fortrolige Ven.

dait était une avance qu'il faisait à la valeur véritable, une dette que l'Etat contractait, et dont il assignait le payement sur des gains futurs. Qu'avant que d'atteindre ces rentrées, l'affluence du numéraire animerait le luxe et la dépense de manière qu'après avoir converti les poissons en piastres, le devoir se trouverait de beaucoup au dessus de l'avoir. En vain je priais le Sécrétaire d'Etat de considérer l'espace du temps qui s'écoulerait jusqu'à la réalisation des fonds, les incidents imprévus, les dépenses qui surviendraient, les chances auxquelles la navigation et la commerce étaient exposés. Tout fut en vain. Ce qu'on nomma alors les grandes vues, ce qu'un Ministre avait projetté qui possédait au fond le talent de s'enrichir, mettait bien à l'écart les idées mesquines d'un mince conseiller. Ce n'etait qu'après la mort de Schimmelmann que Guldberg m'avoua qu'il avait été le dupe de son aveugle confiance pendant douze [ɔ: diz] ans, qu'à prèsent il y voyait clair, qu'il se chargerait lui même de la conduite des affaires et que tout irait mieux. Pauvre mortel! Il déchira le bandeau pour en prendre un autre plus épais encore. Je le lui fis entendre, je voyais qu'il allait se jetter entre les bras de Stemann. Pour bien juger les qualités d'un homme, lui disais-je, voyez les dégrés par lesquels il s'est élévé. Schimmelmann doit son élévation à des vues mercantiles, il a un génie admirable pour en saisir les avantages. Mais de cette tournure d'esprit il a dû resulter un double désavantage pour l'homme d'etat, premièrement parceque les spéculations d'un banquier ou d'un négociant sont par leur nature bien différentes du coup d'oeil d'un ministre, secondement parceque le penchant naturel et l'habitude d'acquérir prédomineront toujours et feront jouer un rôle sécondaire et souvent nul à l'intéret du pais. Voyez Stemann. Il a reçu son éducation dans les bureaux. Il est rompu dans l'expédition journalière des affaires. Jamais il n'a fait un vol au delà. On ne lui connait aucun champ ou il a étendu ses idées. Il a du plomb où il faut en avoir pour être grand travailleur, jamais je ne lui [en] ai trouvé dans la tête ou dans le cerveau. Il est bon a exécuter, à faire observer les ordonnances, il est incapable d'en inventer. Lorsque je parlais

ainsi, je prévoyais les suites qui devaient naître de la jalousie qui regnait entre Ernst et Stemann, un des deux devait l'emporter, et sans doute Ernst eût été bien préférable. C'etait alors la veille de l'émancipation du prince royal. Guldberg aurait pû se sauver s'il avait pû se resoudre à rappeler le Comte de Bernstorff et à se rapatrier avec Ernst et son . . ami le Comte de Reventlow. Il ne voulut point en entendre parler. A ma demande: Qu'avez Vous contre Bernstorff, c'est l'homme d'Europe, si ce n'est le vôtre? Il me répondit ces propres mots: „Tro mig, min Kjære! han er underfundig.“ Pour le prouver, il assura que Bernstorff avait intrigué pour nous entraîner dans une guerre contre la France. Quant à Schimmelmann & Reventlow il me disait: je ne leur ferai aucun mal, je les laisserai dans leur poste, mais quand le prince royal sera à la tête des affaires il s'appercevra bientôt de leur incapacité.

On sera moins surpris des discours confidentiels entre Guldberg & moi en apprenant qu'après l'éloignement de Bernstorff j'avais été l'agent intermédiaire entre Guldberg et Schimmelmann. Vous qui êtes l'ami de la maison de Schimmelmann, me dit Guldberg, dites-moi quelle est la cause de l'altération subite et totale que je trouve dans la conduite de Schimmelmann envers moi, je n'ai rien à me reprocher, je lui ai toujours témoigné la même confiance. Je promis d'être, autant que je pouvais, le médiateur de paix. Ayant fait mes ouvertures j'étais étonné de voir l'ame de Schimmelmann si fort émue. Bernstorff a été de tout temps mon ami affidé, je ne cesserai pas de regretter sa perte, elle me conduira au tombeau. „Sein Verlust ist ein Nagel zu meinem Sarge.“ Je lui représentais que, quelque déplorable que fût l'éloignement du Cte. de Bernstorff, il n'y avait que le rétablissement d'une intelligence parfaite et confiance plénière entre les ministres du Roi pourraient faire bien aller les affaires de l'Etat. Il en convint, mais les sensations du coeur l'emportaient sur les calculs de l'esprit.

Arkivfuldmægtig J. Blochs Afskrift efter Orginalen
i Professor W. Wattenbachs Eje.

X.

Udtalelser og Optegnelser af Hertuginde Louise Augusta og Konferensraad L. Engelstoft.

Augustenborg $^{23}/_{3}$ 41.

Hr. Conferenzraad!

. . . .

Har De læst Steffens was ich erlebte? I mine Tanker taler Manden vel meget om sig selv, og alt hvad der siges om andre Mennesker, eller om Begivenheder, som han har oplevet i Forening med andre, meget fejlagtigt. F. Ex. at de kongelige Prindser bleve confirmerede med de øvrige Confirmanter af Slotsmenigheden. Jeg skal ej nægte, at jeg finder de Grunde paa hvilke St. bygger sin Forestilling derom meget gode og antagelige, dog bør man ej skrive en Fortælling som man tænker og ønsker sig den, men saaledes som den er. Ligeledes er hans Beskrivelse om den 14 April, ganske fejlagtig. Hr. Professoren glemmer aldeles, at enhver Confirmant gaar først til Alters, inden han indlemmes i noget borgerligt Samfund, idet han siger at Cr. Pr. Dagen efter sin Confirmation tog Sæde i Statsraadet og gjorde den Forandring, som da hendte. Dernæst er Udførelsen af denne rolige Revolution aldeles fejlagtig fortalt. Det var ingen vagthavende Officeer, som fraholdt Enkedronningen at gaae ind til Kong Chr. 7; hvem der kjendte Localiteterne paa Christiansborg Slot vidste alt for vel, at der stod ingen Vagt ved Kongens indre Gemakker, til hvilke Dronning Juliane, som vi alle havde fri Adgang. Det var den gamle Hertug af Bevern, Stadens Gouverneur og Dronning J's Fætter, som Kronprindsen sendte til hende

for at formaa hende til Rolighed og hindre hende fra at gaa ind til Kongen, som var i Statsraadet, og som underskrev de ham af Kronprindsen forelagte Ordrer. Naar De engang taler med Statsminister Møsting om den Begivenhed, i hvilken han selv deltog, saa vil han vist erindre, at jeg har ret i min Paastand om St. Utilforladelighed. Kuns en Begivenhed eller Szene fortæller han rigtig: det er den Aften 1787, da han saae Gustav 3 i Skuespillet.

Med langt meer Interesse har jeg læst Carl Bernhards Gamle Minder; de ere smukt fortalt og med megen Delicatesse . . . . .

Gandske Deres hengivne

L. A.

Augustenborg d. 28/9 41.

Hr. Conferenzraad!

Jeg takker Dem forbindtligst for de to saa interessante Breve, som jeg med de sidste Poster har modtaget fra Dem og iler med at besvare disse for ei at være alt for længe Deres Skyldner. Meget spændt er min Forventning paa Deres Erindringer om den 14de April. Statsminister Steemann vil i følge det han har erfaret ved sin Fader, vel ogsaa give Dem interessante Data til denne mærkelige Dag. Han selv var i første Øjeblik vist uvidende om, hvad der var skeet. Han dandsede med største Munterhed paa Ballet den Aften, senere har jeg erfaret at hans Lystighed kom deraf at den 14 April var hans Fødselsdag, og at han netop fyldte paa samme sit 20de Aar. Iøvrigt var det unægtelig et stort Misgreb at afskedige Steemann og Godske Moltke, som upaatvivlelig vare langt bedre Statsmænd end de i deres Sted indsadte Rosenkrantz og Stampe. Ventelig har man befrygtet, at de hørte til Dronning Julianes Partie. Dagbladene beskieftige sig meget med det Guldbergske Ministerium og med hans Person i denne Tid. Det havde sikkert været klogere om Generalmajor Guldberg ei havde offentlig yttret sin Ømfindtlighed over den Dom.

der fældtes over hans Fader i Folkecalenderen, men denne gode Mand er vel hidsig.

. . . .

Med sand Hengivenhed forbliver jeg
Deres oprigtige Veninde
Louise Augusta.

Udkast af L. Engelstoft, med Randbemærkninger af Hertuginden.

(Efter mundtlig Relation).

Det var Onsdagen den 14 April 1784, første Statsraadsdag efter at Kronprindsen Søndagen den 4 April[1]) var bleven confirmeret og næste Søndag[2]) havde communiceret i Slotskirken, at der om Eftermiddagen som sædvanligt blev holdt Statsraad i Kongens Overværelse, senere skulde der være Hofball[3]). Under 6 April var der bleven udnævnt to nye Statsministre, Steemann og Guldberg[4]), foruden at Grev Rosencrone nu ogsaa var bleven udnævnt til ordentligt Medlem af Statsraadet, da han hidtil kun havde taget Sæde deri som Minister for de udenlandske Anliggender. Disse nye Ministre skulde nu for første Gang tage Sæde i Konseilet, og havde derfor indfundet sig med de øvrige. Det hørte til, at de nye Statsministre skulde som saadanne aflægge en egen Eed. Den sædvanlige Regel var imidlertid, at Formularen dertil fra Kancelliet sendtes til Underskrift, men denne Gang vilde de. for større Høitideligheds Skyld, selv oplæse og aflevere Eden i Statsraadet. Stemann som den ældste skulde først begynde dermed, og dermed Statsraadet aabnes.

---

[1]) Palme Søndag.
[2]) Skiertorsdag derefter.
[3]) det sædvanlige Onsdags Ball.
[4]) tre nye Statsministre, St., G. og Grev Gottske Moltke, den Tid Chef for Rentekammeret. Artiklen angaaende Gr. Rosencrone er fuldkommen rigtig opfattet.

Kongen (Christian 7), Kronprindsen, Prinds Frederik, de gamle og nye Statsministre havde taget Sæde. Stemann som den ældste af de nye Ministre begyndte nu at ville tale i sit og de øvrige nye Ministres Navn. Men Kronprindsen afbrød ham strax, idet han fremdrog et Papir og sagde (omtrent): Behag at bie lidt; jeg har først Noget at tilkjendegive fra min Fader. Kronpr. oplæste da i Kongens Navn en af Kongen underskreven Discours, hvori han gav tilkjende, at han ansaae adskillige Forandringer for nødvendige med Hensyn til Regeringen, at Hs. M. i denne Anledning havde ganske ophævet det hidtilværende Kabinet, samt besluttet at foretage en Forandring med sit Statsraad, og i Forbindelse dermed at fritage de sidst udnævnte Ministre for videre Pligt og Forretning i denne Egenskab, hvoraf da ogsaa fulgte, at ingen Edsaflæggelse vilde have Sted. En Expedition til Cancelliet angaaende Kabinettets Ophævelse blev med det Samme forelagt Kongen til Underskrift, undertegnet tillige af Kronprindsen, Schack-Rathlou og Thott som Statsministre. I Kancelliet, hvor Stampe fungerede som Præsident, og allerede iforvejen var indviet i den hele Plan, var han og Kancelliets øvrige Medlemmer samlede for at modtage det kongelige Rescript, og uopholdelig at lade Bekjendtgjørelse udstæde. Stemann, Guldberg og Rosencrone havde altsaa været første Gang tilstede kun for at erfare deres Afskedigelse, hvorfor de Dagen efter gave deres Dimission. Det Hele havde iøvrigt været saa klogt og hemmeligt forberedt, at hverken Dronning Juliane eller Nogen af hendes Partie havde anet det Mindste; ja Dronning Juliane skal endog have været ganske beroliget og tryg, forsaavidt hun tidligere havde havt nogen soupcons. Man mente, Kronpr. havde ikke Sands for andet end det Militaire, hvormed han kunde vedblive at amusere sig, og deri bestyrkedes man efter Sigende, ved hans Lærers, Sporons Yttringer. Til de faa indviede hørte, foruden Stampe og Schack-Rathlou, ogsaa Kronprinsens Kammerjunker Joh. Bülow og en Officier i Garden, Rømeling, som den Dag ogsaa havde jour, og paa hvem man i fornøden Fald kunde stole, hvis noget skulde komme i Bevægelse fra Dronningens Side. Saasnart Kongen (Christ. 7)

i Statsraadet havde underskrevet det ham forelagte Document, bortfiernede han sig som sædvanligt strax og gik ind i sit Kabinet eller Værelser, der nok vare i Forbindelse med Statsraadsværelset. Men ligesaa hurtig ilede Pr. Frederik, som nok havde mærket, at der var noget paa Færde, men nok egentlig ikke havde ret forstaaet, hvad det var, og i alt Fald var bleven bange, bag efter ham (Kongen), og lukkede Døren af, saa at han og Kongen nu vare indesluttede, uden at nogen kunde komme ind til dem.

Imidlertid var Kronprindsen gaaet ud i et Gemak eller Apartement, som førte Navn af l'eremitage, hvor flere af de højere Hofbetjente m. v. vare forsamlede — maaske ogsaa i Anledning af det forestaaende Bal. Her kom Enkedronningen der havde under Statsraadet været i sine egne Gemakker, men nu havde faaet Nys om, at der var skeet noget Mærkeligt, — hvilket øjeblikkelig udbredte sig paa Slottet — i stor Bevægelse ind, og idet hun saae Kronprindsen, henvendte hun sig umiddelbart til ham med de Udtryk: was ist's denn? was ist hier geschehen? hvorpaa Kpr. skal have svaret med megen Rolighed: Nichts, Mama[1]), der König (eller: mein Vater) hat eine Veränderung in seinem Statsrathe gemacht — das ist alles. Men hvad dette var, maatte Guldberg nærmere sige hende og var hun derefter i kiendelig Oprør. Hun sagde til Kronprindsen, at hun havde en forskrækkelig Hovedpine og kom ikke til Ballet i Aften. Men Kronprindsen svarede hende meget fattet og med sin sædvanlige Aabenhed, at han haabede det vilde gaa over, og at hun ikke maatte giøre Skaar i Aftenens Fornøjelse ved at blive borte. „Kommen Sie ja!" sagde han til hende, „auf den Bal, ich bitte Sie recht sehr; Sie werden mir ein grosses Gefallen thun"; hvorpaa Dronningen svarede meget spodsk, men dog eftergivende: „Ja, wenn Eure königliche Hoheit es befehlen, dann ist es was anders." Virkelig kom hun ogsaa, var ved Couren før Ballet, giorde sit Partie som sædvanligt, og Ballet selv var et af de muntreste,

[1]) „Ihre Majesteten"; ingen af os kaldte hende Mama.

man længe havde seet*). Sophia Frederikke var virkelig upasselig og derfor ikke tilstede.[1])

Men imidlertid havde Kronprindsen efter Statsraadet, da Arveprindsen havde indesluttet sig med Kongen i dennes Værelse, været meget urolig over, hvad Prinds Frederik der foretog sig med Kongen. Han henvendte sig derfor til Guldberg, som var tilstede, med de Ord: Kan De sige mig, hvad mon vel min Oncle bestiller derinde hos min Fader? hvorpaa Guldberg svarede très naivement: „Slet intet, Deres Kongelige Højhed.“ Enkedronningen havde ogsaa villet ind til Kongen og Arveprindsen, men var bleven afvist med den Erklæring, at de havde lukket Døren af, og Ingen kunde komme ind. Iøvrigt varede det ikke længe, inden den hele Spænding blev opløst derved, at Kongen lukkede op for at forlange Thee og Prinds Frederik, som nu havde tabt Frygten, kom ud.[2])

*) I en Renskrift af denne Fremstilling, som i flere Exemplarer findes blandt P. L. Stemanns Papirer, har denne hertil føjet: „urigtigt“.

[1]) høifrugtsommelig, hun nedkom samme Aar den 3die Mai med èn Prindsesse, som døde den 28de Oktober samme Aar.

[2]) Han løb op til Prindsessen, strax efter at han kom fra Kong Chr. 7., gav hende et Glas Vand, paa det hun ei skulde forskrække sig, dog uden ret at kunne forklare hende, hvad skedt var. Derpaa gik han meget agitert til Dr. Jul., lod sig aarelade og kom til anden eller tredie Dands, som jeg havde den Ære at dandse med ham. — En Anecdot angaaende Confirmationsdagen, kan jeg ikke undlade at anføre her, fordi den charakteriserer den Aand, som herskede i Dron. Julianes Regiering, og i Særdeleshed den gamle Theolog Guldberg, som iøvrigt var en honett og godmodig Mand, som tillige besad megen Resignation*). Kort efter at vi alle havde forladt Kirken og at den kongelige Familie var samlet i det saakaldte hvide Gemak, og der havde lykønsket Kronprindsen til den foregaaende hellige Handling, gav Dr. Juliane et Vink til ham, og til Arveprindsen om, at følge hende ind til Kong Chr. 7., som alt tidligere havde forføied sig i sine indre Gemakker. Der

Iøvrigt skal der til Udførelsen af dette Slag i Begyndelsen have været udkastet en anden, mere dristig, et formeligt Regentskab etablerende Plan, men som den kloge Schack-Rathlou, gjennem Johan Bülow, skal have fraraadet, menende at det Samme lettere og sikkrere vilde opnaaes paa en Maade, der i Formen mindre havde Udseende af en Regeringsforandring.

---

forelæste Guldberg for de høie Herskaber et Formaningsbrev til Kronprindsen, underskrevet af Kongen hans Fader, i hvilket hans tilkommende Virkekreds og Adfærd bestemtes, og hvori fandtes følgende mærkelige Ord: „Som vi hidindtil have været Tre i Et, saa ville vi fremdeles være Fire i Et“. Alt hvad jeg her har optegnet, angaaende den 14de April, er mig fortalt af min salig Broder, Frederik 6. Thi omendskiøndt at Dr. Juliane i det hun bon gré mal gré sluttede Fred med ham, udtrykkeligen paalagde ham, intet at meddele mig om det forefaldne, saa var han dog saa god at indlemme mig i den hele Sag, saasnart han fandt en passende Leilighed dertil, dog med det Forbud at tale derom til nogen.

---

*) Da Guldberg kom ud af Statsraadsværelset d. 14. April sagde han til de Personer, som vare i Kongens Forgemak, med megen Rolighed: „Es ist aus, es ist ganz aus“.

Aktstykker.

I. Bernstorffs Afskedigelse og dens nærmeste Følger.

Oversigt over de vigtigste Stats- og Hofembedsmænd
den 12. November 1780.

Gehejme Statsraadet.

[Kongen og Arveprinsen].
Grev Otto Thott, Statsminister, Gehejmeraad.
Joakim Otto Schack-Rathlou, Statsminister, Gehejmeraad.
Hans Henrik Eickstedt, St. Min., General i Kavalleriet, Oberstlieutenant ved Hest-Garden, Over-Hofmester hos Kronprinsen.
Grev Andreas Peter Bernstorff, St. Min., Geh. R., Minister for de udenlandske Affærer, Direktør i tyske Kancelli.

Danske Kancelli.

Bolle Villum Luxdorph, Geh. R., Deputeret.
Peter Aagaard, Konferensraad, Deputeret.
Henrik Stampe, Geh. R., Generalprokurør.

Tyske Kancelli.

A. P. Bernstorff, Statsminister, Direktør.
Adolf Gotthardt Carstens, Konf. R., Overprokurør.

Departementet for de udenlandske Affærer.

A. P. Bernstorff, Statsminister, Minister for d. u. A.

Generalitets- og Kommissariats-Kollegium.

Vilhelm v. Huth, General i Infanteriet, Chef for Ingeniørkorpset og Artilleriet, første Deputeret.
A. Hauch, H. A. Ahlefeldt, H. J. Schultze, G. Pentz, H. F. Stange, Deputerede.

8*

Admiralitets- og Kommissariats-Kollegium.

Fredrik Christ. Kaas, Admiral, første Deputeret.
K. Schindel, F. M. Krabbe, A. F. Moltke, Fr. Reventlau. H. Lunde. Deputerede.

Finans-Kollegium.

Grev Joakim Goske Moltke, Geh. R., første Deputeret.
Grev Ernst Henrik Schimmelmann, Geh. R., 2. Dep.
Christ. Ludvig Stemann, Gehejmeraad, 3. Dep.
Lorens Prætorius, Konferensraad. 4. Dep.

Rentekammeret.

J. G. Moltke, første Deputeret.
F. Bardenfleth, A. Berner, J. Erichsen, Deputerede.

Vestindisk-guineisk Rente- og General-Told-Kammer.

Chr. L. Stemann, første Deputeret.
H. H. Schilden, D. Schleth. Deputerede.

Økonomi- og Kommerce-Kollegium.

E. H. Schimmelmann, første Deputeret.
P. H. Classen, Grev Chr. Ditlev Reventlou, Deputerede.

Bergværks Direktorium.

J. G. Moltke, C. D. Reventlou, L. Prætorius, Deputerede.

Stats-Balance- og Over-Skatte-Direktion.

O. Thott, H. C. Schimmelmann, Schack-Rathlou, A. P. Bernstorff. H. Stampe, J. G. Moltke, E. H. Schimmelmann, C. L. Stemann, L. Prætorius.

Skat-Kammeret.

Direktører: O. Thott, Grev Henrik Carl Schimmelmann. Geh. R. og Skatmester, Schack-Rathlou.
Assessorer: O. H. Guldberg, E. H. Schimmelmann.

Banken.

Direktører: O. Thott, H. Stampe, E. H. Schimmelmann.

Over-Hofmarskal.

Engel Karl Ernst Schack, Geh. R., daglig opvartende Kammerherre, Ordenssekretær.

Over-Kammerjunker.

Chr. Fr. Numsen, Geh. R., Direktør ved Øresunds Told.

Stats- og Gehejme Kabinets-Sekretær.

Ove Hoegh Guldberg.

Kronprinsens Hofetat.

H. H. Eickstedt, Statsminister, Overhofmester.
Johan Bülow, V. H. R. R. Gedde, Kammerjunkere.
Benjamin Georg Sporon, Etatsraad, Prof., Informator.
Theodor Georg Schlanbusch, Kammerpage.
Joh. Chr. Bodendick, Livkirurg.

Arveprinsens Hofetat.

Kabinetssekretær og Kasserer.

O. H. Guldberg, Stats- og Geh. Kabinetssekretær.

10. November 1780.

1. Memoire sur les reproches de Mr. le $Ç^{te}$ de Panin, renfermés dans le rapport de Mr. Schumacher du 13 8bre 1780. Af A. P. Bernstorff indleveret til det Gehejme Statsraad. Trykt i Hist. Tidskr. 3. Række V. 154—64.

11. November 1780.

2. Schack-Rathlou til Guldberg: Imod den i Anledning af Forholdet til Rusland paatænkte Afskedigelse af Bernstorf. Dat. Kbhvn. Fransk. Optaget i C. D. Biehls Historie[1]; derefter trykt i Hist. Tidskr. 3. Række. V. 295 ff.

---

[1]) Om en formentlig dybere liggende Grund til Bernstorffs Afskedigelse haves der flere Udtalelser fra Samtiden. Saaledes findes der i C. D. Biehls senere Fremstilling af Tidshistorien følgende Randbemærkning.

„Den egendtlige Aarsag til Grev Berndorffs Afgang bestod deri. at han en Dag i Sommeren 1780 paa Fredensborg talte fortroelig med Eichstedt om Kabinets Ordrenes Skadelighed og Kronprindsens Confirmation og sagde til Generalen, at om han vilde foreslaae det i Statsraadet, saa vilde han understøtte det, og saa for fremtiden med forenede Kræfter sætte sig imod Cabinets Ordrene. Eichsted blev eenig med ham, men gik derpaa strax hen og aabenbarede det til Guldberg, som blev meget oprørt derover. Grev Bernstorff fik endnu samme Middag at vide, at han var forraadt, thi Greve Godske Moltke, som havde faaet et Nys af det, der var bleven talt og den Forskrækkelse og Opinærksomhed det havde foraarsaget, talte med Grev Bernstorff om Sagen uden at vide, det kom fra ham; og fra det Øyeblik af var Bernstorffs Afskeed besluttet.“

I sit Mindeskrift om B. siger Eggers ligeledes, at den ydre Politik kun var et Paaskud, medens den egenlige Grund laa i Forholdet til Guldberg („Denkwürdigkeiten“, S. 142 fl.). Samme Opfattelse har Rasmus Nyerup („B.'s Eftermæle“ I 99 fl.).

12. Nov. 1780.

3. Kabinetsordre til Bernstorff med Paalæg om at søge sin Afsked.

Mon cher comte de Bernstorff. (skrevet med Hans Majestets egen Haand) L'arrangement, que j'ai fait avec le Roi de la Grande Bretagne, n'a rien, qui de raison puisse choquer la Cour de Petersbourg et faire soupçonner la fidelité des engagemens, que j'ai pris avec elle et celle de Suède. Je ne doute pas non plus, que je ne réüssisse à La faire revenir de la fausse idée, qu'elle s'est faite sur la nature et sur les suites de l'explication d'un article équivoque et toujours contesté. Mais cette Cour a une méfiance, qui date de plus loin et découle d'une toute autre source. La paix, qu'elle fit avec les Turcs, et celle, qu'elle négocia à Teschen conjointement avec la France, eurent sur les dispositions de cette Cour une influence très-défavorable pour les Anglois. On forma chès nous le projet d'une médiation armée, dont le but seroit de faire conserver à la Grande Brétagne ses possessions en Amerique et sa superiorité en mer. On souhaita de la faire gouter à la Russie; et la Russie n'etoit plus dans les interêts Anglois. Le ministère de Londres nous fit des offres des subsides; on vouloit me les faire accepter. La Russie, qui ne pouvoit l'ignorer, devient mefiante. C'est vous, qu'on croit moins neutre, et à qui on donne une pente vers les Anglois. Ma conviction de votre probité et de votre zèle pour mon service ne peut Vous rédonner la confiance de mon Allié et pourroit me faire risquer l'intimité, que je veux avec cette Cour. L'animosité, que Vous avès prise contre le Comte de Panin, ami prouvé du Danemarc, et qu'annonce hautement Votre mémoire lû avanthier dans le conseil, me fait craindre pour mes Etats les mêmes suites, dont les Anglois font l'épreuve. Le Code maritime, que médite la Russie, et qui rend nécessaire la confiance la moins gênée, amènera des négociations et des arrangemens, pour lesquels il faut entre ma Cour et celle de Petersbourg une identité de principes et de mésures. C'est là, mon cher Comte, que je prévois, que Votre sistème ne sera pas le mien, et qu'un conflit des sentimens chès nous embarassera mes résolutions, dont la

suite sera une froideur en Russie, toujours fort nuisible à mes interêts. L'ensemble de ces raisons doit Vous porter Vous-même à désirer de prévenir à tems un éclat, et de me démander d'abord, que je Vous permette de me rendre les charges que je vous ai confiées. Vous quiterès Votre place, en conservant pleinement les bonnes graces de Votre Maitre, qui vous fera une retraite honnête et convenable, jusqu'à ce que je trouverai occasion de vous offrir dans mes duchès un poste assorti à celui, qui désormais n'auroit eu pour Vous que des désagremens et des inquiétudes. Vous pourrés être persuadé, que je me plairai à Vous donner des marques de mon éstime et de ma bienveillance, étant vraiment Votre très affectionné Roi

Christian R.

Christiansbourg ce 12de Nov. 1780.

(Græve Bernstorff begierte sin Afskeed Morgenen derefter og fik den.)

Guldbergs Kabinetsprotokol.

4. Kongen til Statsministrene om Forretningernes Førelse.

Christiansborg d. 12. Novb. 1780.

Min(e) kiere Statsminister(e). De Aarsager ere Dem alle bekiendte, hvorledes Jeg har befalet Græve Bernstorff at begiere sin Afsked og jeg nu har tilstaaet ham samme, hvor høit jeg ellers agter hans Indsigter, Nidkierhed og Arbeide. Min Fortrolighed er til Dem og Deres Erfaring, Redelighed og Enighed. Til at forestaae Departementet for de Udenlandske Afairer har jeg bestemt min Envoïé i Berlin, Kammerherre Rosencrone, og allerede med Gaardags Post derfor tillagt ham Befaling ufortøvet at komme. Indtil hans Ankomst ville jeg, at min gode og troe Græve Thott paatog sig alt det Udvortes af Departementet, saa at bekiendtgiøre strax for Departementet og for de Udenlandske Ministre ligesom og for mine Ministre ved de fremmede Hoffer denne Forandring med alt andet i saadant Tilfælde sedvanligt: ogsaa er jeg vis paa, at han seer

imidlertid een Gang, høist to, de fremmede Ministre. Jeg er og overbevist om, at min redelige Geheimeraad Schack Rathlou vil giøre sig en Fornøielse af at lette i hvad der kunne i denne Tid behøve at skrives og besørges, Sin gamle værdige Collega, og at min kiere og tilforladelige General Eickstedt vil med Raad og Daad foreene sig med de Andre paa det alt kand gaae ordentligere, og det Bedste opnaaes, da Jeg med den fuldeste Tillid altid vil være

Deres gode og bevaagne Konge.

Koncept med Rettelser, skrevet med Guldbergs Haand. Ejes af v. Schack til Nüstrow. Afskrevet 1885 af V. A. Secher.

5. Bernstorffs Afskedigelse.

à Christiansbourg d. Nov. 1780.

Mon cher Comte de Bernstorff. Je recois Votre démission, affligé sur le concours des circonstances, qui m'a mis dans la triste nécessité de l'agréer. Vous emporterés avec Vous mon éstime et les bonnes graces d'un Maitre, qui reconnoit sincèrement la fidélité de Vos services et le zèle infatigable, qui a caracterisé Votre ministère. J'irai au devant de toutes les occasions, qui se présenteront pour contribuer à Votre contentement et au bonheur de Vos enfans, et je ne veux point, que Vous cessiés un moment de me regarder comme celui qui est et sera toujours Votre trés-affectionné Roi.

Koncept, skrevet med Guldbergs Haand. Ejes af v. Schack til Nüstrow. Afskrevet 1885 af V. A. Secher.

13. November 1780.

6. Enkedronning Juliane Marie til Bernstorff, med Beklagelse over hans Afskedigelse. Dat. Christiansborg. Fransk. Optaget i C. D. Biehls Historie; derefter trykt i Hist. Tidskr. 3. Række V 299.

14. November 1780.

7. O. H. Guldberg til A. P. Bernstorff, med Beklagelse over hans Afskedigelse. Dat. Christiansborg. Fransk. Optaget i C. D. Biehls Historie; derefter trykt i Hist. Tidsskrift 3 Række V 302.

16. November 1780.

8. Kabinetsordre om Tyske Kancellis fremtidige Styrelse.

Til Vores Tydske Cancellie.

Da Vores Statsminister Græve Bernstorff allerund. har begiert sin Afskeed, og Vi i denne duelige, retskafne og kyndige Mands Sted ville strax see Vores Tydske Cancellie forsynet med en Directeur af Indsigt og Tilforladelighed: saa ville Vi dertil herved have udnævnt Vores Geheimeraad Carstens, der tillige bliver ved at være Ober-Procureur. og som haver, hvad Directionen angaar, nøie at holde sig efterrettelig den Instruction, som Vi desangaaende havde tillagt Græve Bernstorff. Referatet for Os Selv, som fra Cancellierne skeer ved een af Vore Ministre, bliver herefter paa samme Maade, og skal det nødvendige desangaaende nærmere blive bestemt.

Christ. d. 16. Nov. 1780.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

14. November 1780.

9. F. L. Stolberg til sin Broder Christian, dat. Kjøbenhavn.

Ich werde Dich nicht so bald sehen, wie ich glaubte, aber öfter, hoffe ich, 'und auf längere Zeit. Mein Schwager hat seinen Abschied. Auf ausdrückliches Verlangen des Hofes reist er erst gegen den Frühling. Der König von Preuszen hat durch den Prinzen Ferdinand die Sache gemacht. Der Hof ist beschämt, die ganze Stadt bestürzt. Ich bitte heute um meinen Rappel. Rosencron succedirt ihm. Uebermorgen haben wir Conferenz bei Thott; der gute Greis ist gezwungen worden, das Portefeuille zu übernehmen; Schack hat es ausdrücklich refüsirt. Viele werden Bernstorff folgen. Die ganze Schimmelmann'sche Familie ist äuszerst bestürzt und betrübt. Ich zweifle, dasz Baudissin noch etwas bleibt, lange gewisz

nicht. Niemand dauert mich so wie Ernst. Die königliche Familie überhäuft Bernstorff mit Freundschaftsprotestationen. — Vor 14 Tagen hat ohne Bernstorff's und Schimmelmann's Wissen Kaas Ordre gekriegt, 20 Kriegsschiffe und 10 Fregatten zu equippiren[1]). — La Houze und Sacken haben wohl mittramirt, vielleicht auch Bismark; die Andern sind furieux.

. . . .

Dr. J. H. Hennes. Aus F. L. v. Stolbergs Jugendjahren (1876) S. 136 f.

14. November 1780.

10. Den Oldenburgske Afsending, Grev F. L. Stolbergs Depeche til sin Minister, Grev F. L. v. Holmer, dat. Kjøbenhavn.

Vorgestern Nachmittag erhielt der Herr Graf von Bernstorff einen Brief des Königs, worin Se. Majestät ihm erklärt, durch die Umstände genöthigt, ihn bitten zu müssen, seine Entlassung zu verlangen; er versicherte ihn dabei in den lebhaftesten Ausdrücken seiner Hochachtung und gnädigen Gesinnungen. Als er seine Entlassung erhielt, empfing er Briefe des Königs, der Königin und des Prinzen Friedrich, sämmtlich voller Achtungs- und Freundschaftsbezeugungen. Alle beklagten das Zusammentreffen der Umstände, die den König nöthigten, diesen Schritt zu thun.

Es ist der König von Preuszen, von dem dieser Schlag herkommt. Französisch gesinnt mit Herz und Seele, trachtet dieser Fürst darnach, Ruszland und Dänemark dahin zu bringen, sich mehr für Frankreich als für England zu erklären, statt bei gänzlicher Neutralität zu beharren. Er sah keine Hoffnung, dasz Dänemark auf seine Absichten einging, so lange der Graf von Bernstorff an der Spitze der Geschäfte wäre. Der Prinz Ferdinand, Bruder der Königin, hat hier im Sinn des Königs eingewirkt; während ihrerseits der Marquis de la Houze und Herr von Sacken aller Wahrscheinlichkeit nach in Uebereinstimmung mit dem Prinzen gehandelt haben.

---

[1]) Kabinetsordren om at forberede, at man til Foraaret „betids kan have 20 Skibe af Linien med behørige Fregatter i Søen", er af 8. November.

Herr von Sacken konnte die Verlegenheit nicht bergen, in welcher er einige Tage vorher sich befand; und man weisz, wie sehr Graf Panin in alle Ansichten des Königs von Preuszen eingeht.,

Graf Thott, ehrwürdig durch das Verdienst eines langen fleckenlosen und dem Staat gewidmeten Lebens, ist genöthigt worden, das Portefeuille so lange zo übernehmen, bis ein Nachfolger den Grafen von Bernstorff ersetzt. Man wollte Herrn von Schach-Rathlow interimistisch damit beauftragen: aber er hat erklärt, nicht auf eine Viertelstunde werde er es übernehmen. Ich weisz auch, dasz er schriftlich die stärksten Vorstellungen zu Gunsten des Grafen von Bernstorff gemacht hat.

Erst jetzt hat man erfahren, dasz der König vor 14 Tagen einen Kabinetsbefehl an den Chef der Admiralität Herrn von Kaas erlassen hat, 20 Linienschiffe und 10 Fregatten auszurüsten, ohne dasz weder Graf Bernstorff noch Graf Schimmelmann auch nur ein Wort davon gewuszt. Der letztere ist in Verzweiflung, und scheint entschlossen, sich bald von den Geschäften zurückzuziehen. Herr v. Rosencrone, der Gesandte in Berlin, ist zum Chef des Departements der auswärtigen Angelegenheiten ernannt, ohne erst Mitglied des Staatsraths geworden zu sein. Er steht nach seinen Gesinnungen und Talenten auf einer noch niedrigern Stufe, als er es seiner Herkunft nach ist. Im Publikum ist diese Wahl noch nicht bekannt.

Die ganze Stadt ist bestürzt, und selbst der Hof verhehlt nicht, dasz er es ist. Der gesammte Adel kommt zum Grafen, ihm sein Bedauern auszudrücken. Die Kaufleute fürchten für den Handel, der unter der Administration des Grafen blühend war; der öffentliche Credit leidet schon fühlbar, und gestern sind an der Börse gar keine Geschäfte gemacht worden. Gleichwohl weisz das Publikum noch nichts von der schreckenerregenden Ausrüstung der Schiffe. Die vom vorigen Jahre, die gerade nur halb so stark war, hat alle Matrosen nöthig gehabt, an denen es sogar zu fehlen anfing; und es ist kaum zweifelhaft, dasz man genöthigt sein wird, die Kauffahrteischiffe des besten Theils ihrer Bemannung zu berauben.

Man hat verschiedene Vermuthungen über diese Ausrüstung. Einige glauben, man werde sich bei der geringsten Veranlassung offen gegen England erklären. Andere sind der Meinung, man wolle nun in Uebereinstimmung mit Ruszland vor der bewaffneten Neutralität mehr Furcht einflöszen. Endlich behauptet man auch, der Hof, dessen gewisz, dasz man England erzürnen werde, indem man den Grafen Bernstorff den Interessen Frankreichs opferte, wolle sich in die Lage setzen, von dieser Seite her nichts fürchten zu müssen.

Der König gibt dem Grafen Bernstorff eine Pension von 4000 Thlrn., und von 1000 Thlrn. einem seiner Söhne; ein anderer von seinen Söhnen soll dienstthuender Kammerherr und ein dritter Kapitän bei der berittenen Garde werden.

Der König, die Königin und Prinz Friedrich haben den Grafen dringend gebeten, bis zum Frühjahr hier zu bleiben, damit seine Dimission nicht als Ungnade angesehen werde etc.

Hennes, anf. Skrift, S. 133 ff.

18. November 1780.

11. F. L. Stolberg til Holmer.

Vorgestern hat Graf Schimmelmann seine Entlassung verlangt, und er hat sie sogleich erhalten, unter der Bedingung jedoch, mit seinen Erfahrungen und Einsichten noch bei der Ausrüstung der Flotte behülflich zu sein. — Herr v. Karstens, früher Generalprocurator der deutschen Kanzlei, ein ehrenwerther Greis, der alt geworden ist in diesem Collegium, ist an Bernstorffs Stelle zum Director derselben ernannt worden. — Die Indischen Actien sind seit Montag um 20 Procent gefallen. — Herr v. Sacken hat am Mittwoch einen seiner Gesandschaftssecretäre als Kurier nach Petersburg geschickt. Gestern erhielt er einen Kurier mit einem schönen Kästchen für Herrn v. Guldberg, was zu mehrern falschen Vermuthungen Anlasz gegeben hat. Unabhängig von dem, was eben vorgegangen, hat man ihm dies Geschenk gelegentlich des Etablissements der Prinzen von Braunschweig geschickt.

Hennes, anf. Skr. S. 138.

21. November 1780.

12. F. L. Stolberg til Holmer.

. . . .

Die Motive der Entlassung Bernstorff's, so weit ich sie angeben kann, sind diese. Der König von Preuszen hat mehrmals Gelegenheit gehabt, anzurennen vor der Festigkeit dieses Ministers. Immer eine Bahn verfolgend und nur Dänemark's Wohl im Auge haltend, sah Graf Bernstorff sich oft in die Nothwendigkeit versetzt, den Hof von Kopenhagen abzuhalten, in die Ansichten des Königs einzugehen. Dieser hat mit Frankreich einen Tractat geschlossen, worin er sich verpflichtet, ihm zehn Jahre hindurch Schiffbauholz zu liefern, jedes Jahr für zwei Millionen Thaler. Er wollte, dasz der Hof hiesige Kaufleute ermächtige, den Holztransport zu übernehmen. Dem widersetzte sich Graf Bernstorff, indem er bemerklich machte, dasz man, ohne die Neutralität zu verletzen, für die man sich erklärt hat, den militärischen Bedürfnissen einer der kriegführenden Mächte nicht Mittel herbeischaffen dürfe. Ueber die Vereitelung seines Vorhabens auf's äuszerste verletzt, hat der König von Preuszen auf eine Gelegenheit gelauert, dem Grafen zu schaden, und eine solche stellte sich bald genug ein.

Im Handelsvertrag zwischen England und Dänemark war der Artikel, die Contrebande betreffend, welche die Schiffe der einen Macht den Feinden der andern nicht verschaffen sollten, Gegenstand vager und endloser Erörterungen geworden. Der schwächere Theil hatte den Nachtheil davon; England nahm den Dänen mehrere Schiffe weg. Seit drei Jahren hatten die beiden Höfe darüber in's Reine zu kommen gesucht; aber England beeilte sich dabei keineswegs; und gestattede unter dessen fortwährend seinen Caperschiffen, Beute zu machen, gestützt auf die Unsicherheit der Rechte Dänemarks. Lord Suffolk's Tod brachte neue Verzögerung. Endlich, vorigen Sommer, verständigte man sich über jenen Artikel, in einer Weise die Dänemark nichts zu wünschen übrig liesz; indem der Handel seiner Kaufleute gesichert wurde gegen die Angriffe der Englischen Caper, den einzigen Fall ausgenommen, dasz man dem Feind Kriegsbedarf, als Waffen, Tauwerk, Schiffsbauholz etc. liefern wollte. Diese neue Convention

ward geschlossen, zur Zeit wo die drei nordischen Mächte ihr Project einer bewaffneten Neutralität veröffentlichten.

Graf Bernstorff begnügte sich, den beiden andern Höfen die Convention mitzutheilen; und handelte, ohne sie zu Rath zu ziehen. Man wuszte es dahin zu bringen, dasz dieser Schritt in einem für Ruszland gehäszigen Lichte angesehen wurde; und benutzte den Moment, um dem Hofe von Petersburg, demjenigen von allen Höfen Europa's, der am meisten eifersüchtig in Betreff seines Einflusses ist, Misztrauen einzuflöszen.

Der Hof von Kopenhagen fühlte sich nicht stark genug, dem Andringen, das von zwei Seiten auf einmal kam, zu widerstehen.

Voll Hochachtung für den Grafen, sah er zugleich in ihm den einzigen Mann, der unerschütterlich war jeder Gunst sowohl als Ungnade gegenüber. Nie von seinen Grundsätzen abweichend, hatte er oft miszfallen; und da er nie eine Blösze gab, reizte er um so mehr die Ungeduld derer, die ihm schaden wollten.

Allgemein ist der Unmuth des Publikums. Mehrere Kaufleute, die auf Unternehmungen sich einzulassen versprochen hatten, haben dem Hofe erklärt, dasz sie auf ihr Vorhaben verzichteten. Ein überzähliges Schiff der ostindischen Compagnie sollte bemannt werden. Die Gesellschaft wollte die Ruhestörung in Europa benutzen, um mehr Geschäfte zu machen als bisher; aber jetzt hat sie den dazu gegebenen Befehl zurückgenommen. Der Hof ist sehr empfindlich über die Entmuthigung der Kaufleute, die man als bösen Willen ansieht.

Hennes, anf. Skr. S. 138 ff.

22. November 1780.

13. Guldberg udnævnes til Geheimeraad.

Vi have af 11te Octbr.[1]) 1780 fundet for godt allernaadigst at udnævne Vores Stats- og Geheime-Cabinets Secre-

---

[1]) Arveprinsens Fødselsdag.

taire, Ridder af Dannebrog Hoegh Guldberg, til Vores Geheime Raad; thi skal Vores Cancellie herom udfærdige Bestallingen og Os tilsende, da Vi ham den gratis forunde ville.

Christiansborg Slott d. 22 Nov. 1780.

Christian Rex.

Til
Vores Danske Cancellie.

Originalen med Arveprinsens Haand.

24. November 1780.

14. Kabinetsordre til Schack-Rathlou.

Til Vores Statsminister Gehraad Schack Rathlau.

Da det ikke er muligt for vores Statsminister Græve Thott at overkomme sine Forretninger og antage endnu tillige flere, Saa have vi den Tillid til Vores Statsm. Graad Schack Rathlaus altid viste Nidkierhed for Vores Tieneste, at han paatager sig Referatet for Statsbal.- og Over-Skatte Directionens samt Skatkammerets Sager, da disse Ting ei kand af nogen anden bedre og mere Os til Fornøielse blive foredragen.

Christ. d. 24 Novbr 1780.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

15. Guldberg udnævnes til Statsminister.

Christiansborg d. 1 Dec. 1780.

Til min Geheimeraad og Stats Secretaire Hoegh Guldberg.

Kiære Hoegh Guldberg.

Ligesom Jeg har med sand glæde for Din Uegennyttigheds skyld udnævnet Dig til Geheimeraad; saa har Jeg og den Tillid til Dig herved at lade Dig vide, at Jeg har udseet Dig til medlem af Mit Geheime Statsraad, fra denne Dags dato af, dog befaler Jeg nærmere naar du skal tage ordentlig Sæde i samme. Din Post som Du til Mit bifald forestaar og som Jeg vil at Du skal endnu vedblive, har alt fuldkommen tilberedet Dig til dette mit Øiemaal: Din Troskab som Jeg

har prøvet, skal Jeg altid vide at paaskiønne og stedse vedblive at vise Mig som

din naadige Konge

Christian Rex.

(Herpaa har Stats-Secretairen skriftlig aflagt Taksigelsen til Kongen)

F.

Med Arveprinsens Haand indført i Guldbergs Kabinetsprotokol.

16. Kabinetsordre til Guldberg.

3. December 1780.

For Vores Geheimeraad og Stats-Secretaire Høegh Guldberg.

Da Vi agte det høist fornødent, at Vores Kammerherre Baron Rosencrone, hidtil Vores Envoïé Extraordinaire ved det kongl. Preussiske Hof, og som vi have bestemt til Vores Minister for Vort udenlandske departement, bliver fuldkommen underrettet om Vores sande politiske System, og Vores Stats rette Forhold til de fremmede Magter, paa det han nøie kand vide Vores Villie, og strax kiende den Plan, han skal arbeide efter: saa ville vi, og herved befale Dig, Vores Geheimeraad, at Du, som Vores Stats-Secretaire, og som den, der kiender Vores Villie og Vores Tænkemaade, strax opsetter dine Tanker kort og fuldstændigen over denne vigtige Sag, hvorpaa Du haver, saa snart dette Arbeide er fuldført, at overlevere det til Vores Hr. Broder, som vil i Vores Statsraad nærmere lade det tage i Overveielse og derfra med dets paategnede Betænkning til Vores forventede Approbations Erholdelse besørge det Os allerund. forelagt, da Vi siden ved en Ordre fra Os selv vil herom give bemeldte Minister for Vores udenl. Depart. Vores allerhøieste Villie tilkiende.

Christ. d. 3. dec. 1780.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

17. Bernstorff afløses formelt af Rosencrone.

4. December 1780.

Til Vores Finants-Collegium.

Da det allernaadigst har behaget Os under Dags dato at beskikke Vores Geheimer. Baron Rosencrone, hidtil Vores Envoié Extr. ved det Kongl. Preussiske Hof til Vores Minister for Vores udenlandske Departement, saa have Vi og fra Dags dato tillagt ham den for hans Embede bestemte Gage af 8000 rdr. uden Afkortning. Og indtil denne 4 dec. skal Vores Gh.-Confer. Græve Bernstorff udbetales, hvad han deraf kand tilkomme. Ligeledes ville Vi, at fra samme 4 dec. skal Græve Bernstorffs yngste Søn anføres i det extraord. Regl. for 1000 rdr., hvilke tages af de 3000 rdr., som Vi den 28 Apr. 1780 befalede Vores Fin. Coll. aarlig til Chatol-Cassen at erlegge. Disse 1000 rdr. beholde denne unge Bernstorff, indtil han kand i Vores Tieneste med Gage emploïeres: hvorom nu og Colleg. underretter hans Fader.

Christ. d. 4 Dec. 1780.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

18. Rosencrones Udnævnelse.

4. December 1780.

Da det allernaadigst har behaget Os, at udnævne Vores Kammerherre Baron Rosencrone, hidtil Vores Envoïé Extraordinaire ved det Kongelige Preussiske Hof til Vores Geheimeraad under Dags dato: saa bliver Bestallingen ham herpaa gratis at expedere. Ligesaa have Vi endvidere under samme Dato beskikket denne Vores Geheimeraad til Vores Minister for Vores udenlandske Departement, da han og i disse udenlandske Sager haver at bivaane Vores Statsraad; thi haver Vores Danske Cancellie i nøie Overeensstemmelse hermed strax at udfærdige ham gratis Bestallingen.

Christiansborg d. 4. Dec. 1780.

Christian R.

Til
Vores Danske Cancellie.

O. Høegh Guldberg.

6. December 1780.

19. „Danmarks Forhold d. 6. December 1780 til de fremmede Magter“, Afhandling, udarbejdet af O. Høegh-Guldberg, tiltraadt af O. Thott, Schack-Rathlou og Eichstedt i det Geheime Statsraad paa Christiansborg, d. 8. s. M., og s. D. bifaldet af Kongen.

Trykt hos H. P. Giessing, Struensee og Guldberg, (1849), S. 171—203.

II. Forholdet til Rusland og Preussen 1780—83.

1. Kong Frederik II af Preussen til Enkedronning Juliane Marie.

ce 31 d'8ber 1780.

Madame ma Soeur.

La Goutte dont j'ai eté jusqu'ici cruellement incomodé m'a empeché de repondre plustot aux deux Lettres de ma chere et Incomparable Reine. Mon Silance m'a d'autans plus humilié qu'il etoit involontaire; je me faisois neanmoins des reproches de ne pouvoir satisfaire a mes plus tendres Desirs. Votre Majesté entre avec tant de bonté dans les Idées, que je lui ai exposées, que je ne trouve point de termes pour Luy en temoignér ma reconoissance. On a projeté Le Mariage de la princesse de Wirtember[1]) avec le Prince Royal de Dannemarc presque en meme tems que j'avais penssé a cette alliance: La Grande Duchesse a ecrit a ce sujet au Duc son pere, et pour fortifiér la cour de Petersbour et le Conte Panin dans ce Dessein j'ose bien confiér a mon Incomparable et fidelle amie, que j'ai fait repressentér au Conte Panin, qu'apres que la Russie avoit confié Les dessendans du malheureux Antoine Ulric aux Soins de Votre Majesté elle n'avoit rien a risquér pour le pressent, mais qu'en suivant Les regles de La prudence il convenoit a la Russie de s'assurer egallement de L'avenir, ce qu'elle ne pouvoit faire avec plus de Sureté qu'en mariant La Soeur de La Grande Duchesse avec L'heritiér pressomptif du Tronne du Dannemarc. Cela est si vrai et si con-

[1]) Elisabeth, Datter af Hertug Fred. Eugen af W. og Søster til Sofie (Storfyrstinde Maria Feodorowna), g. m. Pavl (I) af Rusland. Hun ægtede 1788 Frans (I) af Østrig.

forme aux interets de La jeune Cour que je ne doute nullement, que ces Raissons ne frapent Le Conte Panin et L'obligent d'agir en Consequance. Ma chere Reine aura par ce Moyen une petite fille, sur La quelle Elle pourra comptér, et Les Liens de La Russie et du Dannemarc se ressereront, ce qui convient egallement aux deux puissances; que ma chere Reine ne s'inquiete pas d'ailleurs, je me conformerai si bien a ses Intentions, que tout Viendra de La part de La Russie et que ce sera Le Conte Panin, qui entamera cette negotiation. J'avoue toutefois que je ne Suis pas entierement tranquile du Coté du Mombelgard jusqu'a La Reponse, que j'atant de La bas ne m'ait entierement rassuré. J'ai eté bien senssible au Souvenir du prince de Danemarc et du cher Prince Ferdinand; ce Derniér sera au Comble de ses voeux se trouvant chez Son Auguste et Incomparable Soeur. Je remets entre les Mains de ma chere Reine La Lettre qu'Elle a eu la bonté de m'ecrire et je L'assure, que rien n'egalle ma reconoissance, mon tendre attachement et La haute Consideration avec la quelle je Suis etant

Madame ma Soeur
De votre Majesté
Le fidele frere et beaufrere
Federic.

2. Frederik II til Juliane Marie.

ce 19 9ber 1780.

Madame ma Soeur.

Mon incomparable Reine s'interesse avec trop de bonté a La Santé d'un vieillard infirme, incapable de Luy en temoignér toute sa reconoissance; j'ai payé cette année mon Dividende a La Goutte, ce qui me fait esperér qu'elle attendra jusqu'a L'echéance du Terme, l'année prochaine, et que rien jusqu'a ce tems ne m'empechera d'ecrire a Mon Auguste et chere Amie. Je me Suis conformé en tout, Madame, a Vos Volontéz et aux Sages Messures, que vous avéz daigné me prescrire et j'ai Lieu d'esperér que La cour de Petersbourg suivra La marche La plus naturelle dans la Negotiation, qu'elle se pro-

posse d'entamér. Nous perderons ici avec regret Le Baron de Rossencron, mais Comme il peut rendre de plus grand Servisses a Son Maitre et a Sa Patrie dans Le Poste, qu'on Luy Destine, je Crois devoir preferér Les avantages permanants du Danemarc a ma Satisfaction personelle, et je fais Mille Voeux pour qu'il reussisse dans Son Nouvel Emploix a La plus Grande Satisfaction du Gouvernement Du Roy et de l'Etat. J'ai L'honneur d'informér en meme tems mon incomparable Reine que mon Neveu de Prusse est de retour de la Russie. Il ne Sauroit assez Se Louér de L'accueil et des bontéz de L'imperatrisse, et il est tres Content d'un Voyage ou il a pû admirér de prets tant d'eforts D'Industrie et de Genie par Les quels L'Imperatrisse a Su ellevér sa nation au haut periode de Gloire ou elle brille maintenant; mon age m'interdit ces sortes de Coursses, j'admire L'Imperatrisse de Loin, je benis et cheris egallement de Loin une Certaine Grande Reine De Danemarc. et je me rejouïs avec une satisfaction interieure en me rapellant Le bonheur dont j'ai jouï dans ma jeunesse, de La voir, de L'entendre, et meme d'avoir eu quelquefois Le bonheur de Danssér avec Elle a Salzthal et Antoineten Ruh. Apressent mes beaujours Sont passéz, La fortune m'a tourné Le dos, mais je Lis et relis encore avec un Contentement infinis Les Lettres, que mon Incomparable Reine Daigne m'ecrire, et je questionne avec Empressement Ceux, qui ont eu Le bonheur de se mettre a Ses pieds. Voila, Madame, ma Situation pareille a Celle des bons Cretiens, ils adorent Dieu dans Ce Monde, et ils ne jouiront que dans L'autre De La Vision beatifique, qui Les recompensera de leur perseverance. C'est en faissant mille voeux pour mon Incomparable Reine que je La prie de me Croire avec le plus tendre attachement et La plus haute Conssideration

Madame ma Soeur
De votre Majesté
Le fidele frere et beaufrere
Federic.

3. Frederik II til Juliane Marie.

ce 23 9ber 1780.

Madame ma Soeur.

La bonté que Votre Majesté me temoigne de me Confiér Les Motifs qui ont porté Le ministere du Danemarc a Signér une accomodement avec L'angleterre, ces bontéz, di je, me sont d'autant plùs Sensibles, quelles servent de nouvelles marques de L'amitié de mon incomparable Reine, et je dois Lui dire avec La meme Confiance, que cette transaction avec L'Angleterre avoit parû a Petersbourg un engagement qui annulloit presque entierement Le Code maritime et L'assossiasion des Puissances que L'Imperatrisse de Russie projectoit pour assurer Le Comerce Des Puissances du Nord, et si mon incomparable Reine veut bien me permettre de Luy parlér Sans Deguisement, je regarde Le Renvoy du Conte de Bernsdorf Comme Le Moyen Le plus eficasse de Consservér La bonne Union entre Le Danemarc et la Russie, union qui difficillement auroit pû Se Soutenir si ce Compte etoit resté dans Le ministere de Copenhague. Il ne me Convient pas d'entrér dans une plus grande exsplication, toutefois Sui-je perssuadé que Votre Majesté Consoit tout ce que je pourois ajoutér a Ceci.
. . . . je suis

Madame ma Soeur
De Votre Majesté
le fidelle frere et beaufrere
Federic.

28. November 1780.

4. O. H. Guldberg til den danske Afsending i St. Petersborg, A. Schumacher.

Høiædle
Allerhøistærede Hr. Legationsraad.

. . . .

Ogsaa maae De i et Brev til mig omstændeligen fortælle, hvad Indtryk Græve Panin og alt Vigtigt i Petersborg har følt ved Forandringen med Græve Bernstorff. Det er under-

rettende og tillige værdt at vide. Dette Beviis paa det Kongelige Herskabs Tænkemaade og Uryggelighed og Myndighed hos Sig Selv tænker jeg kand være nok for at overbevise Rusland om, hvor sikker man kand regne paa os. Hvad den store Familie-Sag angaaer, saa er vel nu og al Betænkning ophørt at legge Haand paa Sagen efter den Plan, som er bleven insinueret: jeg troer da, at her vil findes al Villighed; kun man ville følge den angivne Plan, hvis Bevæggrunde den kloge Græve Panin strax mærker. . . . .
. . . .

De ville forsikre H. Exc. Græve Panin om min høieste Ærbødighed, og troe, at af Deres Velbaarenhed er jeg den oprigtigste Tiener

O. H. Guldberg.

Christ. d. 28. Nov. 1780.

5. Guldberg til Schumacher.

9. December 1780.

Monsieur.

. . . .

Pour Vous même et pour Votre zèle patriotique et pour la fidélité inébranlable, que Vous avés montrée dans nos affaires épineuses, soiés assuré, mon cher Schumacher, qu'on Vous rend justice, et que Vous en aurés avant la fin de l'année des preuves non équivoques. Notre bonne et inéstimable Reine m'a ordonné de Vous garantir Son souvenir gracieux; et notre Prince Patriote Vous prépare les bontés de notre Maitre. Le ministère d'aujourdui Vous chérit et a beaucoup de confiance en Votre merite, en Votre probité et dans la situation où vous êtes à Petersbourg. On vous laissera là jusqu'à la bonne saison; mais on aura soin de Vous aussi par raport au travail où l'on ira Vous soulager soit par M. Könnemann, soit par quelque autre qu'on Vous enverra au plutôt. Mr. de Rosencrone, qui nous est arrivé et que le Roi a nommé Son Conseiller Privé et Son Ministre pour le département des affaires étrangères, et qui en cette qualité assistera dans ces affaires au conseil d'Etat, Vous connoit

déja et apprendra de moi à connoitre Votre merite. Cette Excellence nous convient tout à fait: elle est de coeur et d'ame dans notre sistème: le concert est parfait dans les déliberations, et j'éspère de la bonté divine, que tout ira bien. Je suis persuadé, que le grand Ministre, le seul accompli, que je connois, a appris avec satisfaction, mais aussi avec étonnement le changement inattendu que le Roi fit dans Son Ministère. Les vents contraires, qui arreterent si long tems le Courier de M. de Sacken à Stokholm, ont retardé de huit jours une nouvelle aussi importante, et qu'on eût désirée le même jour à Petersbourg: personne n'en a été plus affligé que moi vû l'embarras que j'ai compris, qui genât toutes les mesures du digne Comte Panin. A présent nous sommes à attendre les nouvelles que Vous nous donnerés tant de l'impression, que cet évenément aura causée là, que du plan à former et de tout le reste.

. . . .

Votre très-humble et
très-obéïssant serviteur
O. Høegh Guldberg.

à Christiansbourg
ce 9 d'Dec. 1780.

6. Frederik II til Juliane Marie.

10. December 1780.

Madame ma Soeur.

Tout ce que monsieur de Rosencrone a Dit a Mon Incomparable Reine, tout ce que je peu Luy ecrire ne Luy peindra que faiblement le tendre attachement que je Luy ai voué pour La Vie, Elle merite de Captiver Les Coeurs et amoins qu'ils n'ayent La Dureté du bronsse, Mon Incomparable Reine doit Les amolir et Les Subjuguér. Toute L'Europe aplaudit au Changement de Ministere de Copenhague et regarde cette revolution aussi utille a La politique exsterieure qu'interieure du Danemarc, Les Operations precedentes de l'exministre avoient causées une sensation facheuse a Peters-

bourg, qui maintenant est entierement effacée et de la maniere la plus Satisfaisante pour La Russie.

. . . .
. . . .

Federic.

7. Dronning Juliane Marie til Kejserinde Katrine II.

ce 23[1]) Decbr 1780.

Madame ma soeur.

La confiance qu'il a plu a V. M. I. de me temoigner et que je m'empresserai de conserver avec un soin religieux et inalterable m'inspire la hardiesse de m'ouvrir à Elle au sujet d'une affaire importante pour nous et (graces à Ses bontés envers nous) pas indifferente pour Elle. Nous avons notre Prince Royal qui va bientot avoir treize ans, que nous avons elevé avec soin et qui repond tres bien à notre esperance. Dans quelques années d'ici le Roi ira lui donner une epouse, mais toute Princesse ne'convient ni à nous, ni à lui ni à l'état. Il m'est venu dans l'esprit que la soeur cadette de la Grande Duchesse nous accomoderoit à tous égards et que ce mariage seroit le sceau de l'amitié entre nos deux maisons et de l'alliance entre nos deux etats. Leur age ne differe gueres et ils professent aussi la meme religion, qui est aussi celle du Pais, et V. M. I., qui a tout fait pour fortifier le sisteme du Nord auroit le plaisir de couronner son ouvrage par cette alliance qui parait s'offrir d'Elle meme à nos voeux. Si c'est que V. M. trouve cette idée raisonnable et dans son plan, j'ose esperer qu'elle daignera me faire part de Ses Volontés (quoique je prevoys que Sa delicatesse s'y opposera) et comment Elle veut que nous entamions cette affaire. Sa bonté excusera la liberté que j'ai prise de deposer dans Son coeur genereux ce secret du mien. Elle ne sauroit qu'aimer une franchise qu'Elle a encouragée Elle meme et qui n'est

---

[1]) Rettet til 29.

que le fruit de l'amitié qu'Elle nous a toujours temoignée et à moi bien particulierement.

Afskrift ved det fra Kejserinden modtagne Svar.

8. Kejserinde Katrine II til Dronning Juliane Marie.

5. Januar 1781.

Madame ma Soeur.

Aussi Sensible a la nouvelle marque de confiance que Votre Majesté vent bien me temoigner par Sa lettre du 23 Decembre, qu'a toute celle que j'ai reçue de Sa part, j'ai à la remercier de l'amitié avec laquelle Elle a jugée de propos de me communiquer le projet dont Son ame est peinée. Si parmi les particulier le mariage est regardé comme l'affaire la plus importante de la vie, combien ne le devient il pas lorsque l'interet d'un Etat si trouve engagé. Si la Prudence a dicté a Votre Majesté de penser dès apresent au choix d'une princesse, qu'elle desireroit pour Epouse au Prince Royal, l'age de Son Altesse Royale, Lui donne encore tout le tems d'apreçier Son choix Sans rien precipiter, d'autant plus que mon amitié me dicte d'avouer franchement à Votre Majesté qu'il y a aparence que les Parens de la Princesse de Wirtemberg Sont a la veille d'entendre pour la meme Princesse des propositions de mariage de grande importance aussi pour leurs maison. C'est en Vous demandant la continuation de Votre amitié Madame que je Suis avec la plus haute consideration l'estime et l'amitié la plus constante Madame Ma Soeur

De Votre Majesté
La bonne Soeur
Catherine.

a St. Petersb. ce 5 Janvier 1781.

9. Frederik II til Juliane Marie.

7. Marts 1781.

Madame ma Soeur.

. . . .

On m'ecrit de Russie que L'Imperatrisse n'avoit point agréé le mariage de La princesse De Wirtember avec Le

prince Royal de Suede, cela m'a fait venir une Idée que je proposse a ma chere et Imcomparable Reine comme a ma bonne et fidele ami, et Elle aura la bonté de me repondre sans se genér en aucune fasson; comme nous devons empecher de toute maniere L'alliance de L'Autriche avec une Soeur de la Grande Duchesse, il m'est venu dans L'esprit de la demandér pour mon petit neveu de Prusse, et j'ai imaginé de meme que peutetre ma petite Niesse de Prusse, qui est Egallement celle de Votre Majesté, pouroit peutetre convenir au Pr. R. de Danemarc. Ma chere Reine me repondra tout ce quelle jugera apropos Sans que cela ne change en rien Le tendre Devouement, que j'ai voué a Sa Perssonne. . . . .

. . . .

. . . .

Federic.

10. Frederik II til Juliane Marie.

24. Marts 1781.

Madame ma Soeur.

. . . .

Au reste j'ai Crû ma Demarche peutetre trop Temeraire en propossant a mon Incomparable Reine le Mariage du Prince Royal de Dànemarc avec ma petite Niesse. Je suis d'autant plus charmé de ce que le Roy et mon Incomparable et chere Amie L'ont agréé. Je me flatte et j'espere qu'ils n'auront pas Lieu de s'en repentir, par ce que cette jeune perssonne est bien ellevée et Surtout qu'elle aura Le plus respectueux attachement pour son Auguste grand Tante. Il ne Dependera que de mon Incomparable Reine de conclure La chose, quand Elle Le jugera apropos, d'autant qu'etant vieu mon age m'oblige d'achever au plustot ce qu'il y a de bon a faire. Tous les jours me fournissent des nouveaux sujets de reconnoissance envers ma chere pressieuse et Auguste Amie, qu'Elle Soit aumoins perssuadée qu'Elle peut entierement Compter sur moi, et que personne n'est avec un

plus tendre attachement ni avec une plus haute Considera-tion que

Madame ma Soeur
De votre Majesté
Son fidele frere et beaufrere
Federic.

11. April 1781.

11. Kronprins Frederik til sin Farmoder, Dronning Juliane Marie.

Deres Majestet
Min Naadigste
Grand-Mama!

Med den hierteligste Taksigelse erkiender jeg Deres Majestets mig stedse beviste Bevaagenhed og moderlige Kierlighed, som i alt øvrigt, saa i Særdeleshed i den saa vigtige Sag, mit Giftermaal i Tiden angaaende: en Sag hvorpaa den timelige Velfærd for mig, og tillige en Deel af Statens Vel, beroer. Jeg overlader med Tryghed den Sag til min Naadigste Grand-Mama, men da Deres Majestet Befaler, at jeg med mig selv skal overlægge det, Saa har jeg med min Overhofmester igiennemgaaet Tabellerne over de Kongelige og Fyrstelige Huse: og da skeedte det, at ved et Sted standsede min Opmærksomhed første Gang, og blev siden, ved igientagen Giennemlæsning, ved samme Sted staaende. Jeg fandt det jeg ønskede, og troede at være best, nemlig: Alder med mig selv; en priselig, og, (hvilket jeg ogsaa meget ønskede), med min naadigste Grand-Mama saa nær beslægtet Stamme. Hvad kan jeg andet, end ønske dette: og Hvad skulde jeg kunne ønske bedre? Seer jeg til det Politiske; synes og efter menneskeligt Øiesyn intet Parti for mig meere passende. Jeg meener herved Prindsessen i Preusen Friderica Charlotta Ulrica, en Datter af Kongens Broders Søn. Jeg tør da vel haabe, at min Naadigste Grand-Mama vil bevise mig den Naade, at foreslaae denne Prindsesse i denne Henseende for Hans Majestet Kongen min Fader. Dette er mit Ønske: dog saaledes, at om min Naadigste Grand-Mama ei fandt dette mit Valg

overeenstemmende med Deres Majestets fuldkomnere Indsigt og Overlæg, da er det mig en glædefuld Pligt, at overlade Min Naadigste Grand-Mama mit gandske valg. Jeg er da forsikret. at jeg i den Henseende bliver lykkelig.

Med en sønlig og fuldkommen Ærbødighed henlever jeg fremdeles

Min Naadigste
Grand-Mama
Deres Majestets
Lydigste Søn
Frederik.

Christiansborg
den 11[1]) April
1781.

12. Kristian VII til Frederik II. 10. April 1781.

Monsieur mon Frère!

L'ancienne amitié qui subsiste heureusement entre les états de Dannemarc et de Prusse, et que V. M. a bien voulu conserver pendant tout le cours de son glorieux regne: le même sistème politique que nous professons, et qui affermit la tranquillité du Nord, et les alliances que nos deux maisons ont accoutumé de rénouveller de siècle à siècle, tous ces motifs m'ont inspiré le désir de recevoir des mains de V. M. l'épouse du prince roïal, mon fils. Sa petite Niéce la Princesse Friderique Charlotte Ulrique, Fille ainée de S. A. R. le prince de Prusse étant du mème age que mon fils nous convient préférerablement, si V. M. veut bien nous l'accorder. La bonne education. qu'elle a et ses agrements personelles assureront à mon fils son bonheur doméstique, et la satisfaction que nous aurons d'avoir parmi nous une si proche parente, garantira à V. M. ce projet de mariage. Je me flatte d'obtenir son consentement, qui resserera nos liens et augmentera, s'il est possible.

[1]) Rettet fra 10.

l'amitié sincère et la consideration infinie avec lesquelles je serai toujours

à Christiansbourg a 10 Avril 1781.

Monsieur mon Frère
de Votre Majesté
le bon Frère et ami

à S. M. le roi de Prusse.

Efter Koncepter af Arveprinsen og Guldberg.

10. April 1781.

13. Kristian VII til Prins Frederik Vilhelm af Preusen.

Monsieur mon Frère et Cousin!

En recevant cette lettre Votre Altesse Roïale saura déja par Son Auguste Oncle, de quoi il s'agit. Je Lui demande Son consentement pour le mariage futur de S. Alt. R. la Princesse Friderique Sa Fille ainée avec le Prince Roïal mon fils, dans l'espérance certaine, que sa Majesté Prussienne voudra bien nous accorder Son aprobation Roïale. Il nous a paru ici, que ces deux jeunes Personnes Se conviennent à tous égards: même age, même réligion, amitié constante et ancienne de Leurs familles: tout cela concourt pour désigner Leur union. Son Alt. R. retrouvera chés nous Ses parens, et nous aurons pour Elle toute la tendresse qu'inspire le sang et que Ses belles qualités meritent. En mon particulier il me sera bien agréable de voir un jour chés moi une Belle fille, qui est la Petite Niece d'un Grand Roi, que je vénére, et la Fille d'un Prince, qui marche avec gloire sur les traces de Ses Augustes Ancêtres, et qui a pour nous Leur inclination et Leur attachement. Voila, Monsieur, ma demande et mes sentimens: ceux-ci me vaudront l'accomplissement de nos voeux; et l'estime que je Vous ai vouée, Vous sera le gage de l'amitié, qui me fera être à jàmais

à Christiansbourg
ce 10 d'Avril 1781.

Monsieur mon Frere et Cousin
de Votre Altesse Roïale
le bon Frere et Cousin

Efter Koncepter af Arveprinsen og Guldberg.

21. April 1781.

14. Frederik II's Svar.

Monsieur mon frère!

C'est avec une satisfaction trez particulière, que j'ai vu par la lettre, que V. M. vient de m'ecrire en date du 10 d'Avril, qu'elle me démande en mariage pour le Prince Royal son fils ma pétite nièce la Princesse Friderique Charlotte, fille de mon neveu le Prince de Prusse. Je consens avec d'autant plus de plaisir et d'empressement à cette démande que les motifs que V. M. veut bien allèguer dans sa lettre sont trez conformes à mes sentiments et que je régarde avec Elle cette union un des moyens les plus heureux et les plus propres à resserrer de nouveau les liens d'amitié et d'alliance, qui ont subsistées dépuis tant de siècles sans interruption entre nos maisons royales à leur avantage réciproque. Le caractère personel et l'éducation du prince et de la princesse doit nous promettre le succès le plus heureux pour ce mariage. Je suis infiniment charmé que nos sentiments se sont rencontrés de part et d'autre dans une occasion si agréable, et qu'elle me fournisse le plaisir de pouvoir rénouveller non seulement l'assurance mais aussi une preuve des sentiments invariables d'amitié et d'éstime avec lesquels je suis

à Berlin ce 21 d'Avril 1781.

Monsieur mon frère
de Votre Majesté
le bon frère
Frederik.

à S. M. le roi de Danemarc.

Efter A. B. Rothes Afskrift.

21. April 1781.

15. Prins Frederik Vilhelm af Preussens Svar.

Sire!

J'ai sçu par le roi mon Oncle ce que la lettre de Votre Majesté vient de me confirmer, L'intention ou Elle est d'unir

le prince son fils à ma fille ainée la princesse Friderique. Je consens de tout mon coeur à la démande que V. M. m'en fait, sachant d'ailleurs que le roi l'approuve avec plaisir. J'espère ainsi que V. M. que cette union ne sauroit être qu'heureuse par les offres obligeants de V. M. en faveur de ma fille. Je me flatte qu'elle ne s'en rendra pas indigne et que ses sentiments répondront toujours aux miens, qui sont ceux de la haute considération et de l'attachément le plus parfait avec lequel je suis

à Potsdam ce 21 d'Avril 1781.

Sire
de Votre Majesté
le trez affectionné serviteur et Cousin
Frederic Guillaume. Pr. de Pr.

à S. M. le roi de Danemarc.

Efter A. B. Rothes Afskrift.

23. April 1781.

16. Frederik II til Juliane Marie.

Madame ma Soeur.

. . . .

C'est en Remerssiant encore Mon Incomparable Reine de Toute Les bontéz qu'Elle me temoigne et des noeuds d'une Union plus etroite qu'elle Daigne resserer par Le Mariage de ma petite Niesse entre Le Danemarc et la Prusse que je prends La Liberté de Luy renvoyér en Cette inclusse Les reponsses plaines de reconoissance de tout mes parents. Etant avec Le plus tendre attachement et La plus haute Consideration

Madame ma Soeur
De votre Majesté
Le fidele frere et beaufrere
Federic.

17. Katarina II til Juliane Marie.

a Czarskoçelo ce $\frac{22 \text{ d'Avril}}{3 \text{ May}}$ 1781.

Madame ma Soeur.

La Satisfaction que Votre Majesté veut bien me marquer par Sa lettre du 10 d'Avril n. St: Sur les arrangemens que j'ai prise pour faire payer les dettes de premier etablissement des Princes et Princesses Ses Neuveux et Niéçes, qui demeurent a Horsens, ne peut que m'etre infiniment agreable. Je prie Votre Majesté de vouloir bien en recevoir les assurances par celle çi, de meme que mes remercimens de la confiance et candeur avec lesquelles Elle me fait part des nouvelles qu'Elle a reçues de Montbeillard. Il faut avouër, que cette Princesse de Wurtemberg, Sans etre une aussi riche heritiére que l'étoit Marie de Bourgogne ou la Reine Elisabeth d'Angleterre ne manque pas de pretendant. Elle a le choix des Couronnes. Je confie a Votre Majesté, que l'Empereur par mon Organe vient de lui proposer le fils ainé du grand Duc de Toscane. S'étoit la les propositions desquellès j'ai parlés a Votre Majesté et que j'entrevoyois, mais que je ne pouvois Lui nommer par ce que S'etoit le Secret d'un autre. Je ne puis au reste que feliçiter Votre Majesté du choix qu'Elle est intentionnée de faire et de proposer au Roy Son fils pour le Prince Royal Son Petit fils, de la Princesse fille ainée du Prince de Prusse. Cette Princesse appartient de Si prés a Votre Majesté, Elle est élevée sous les yeux de la Reyne sa Soeur, que je ne doute nullement que cette alliance projetté ne tourne au contentement et a la Satisfaction de Votre Majesté. Qu'Elle veuille bien etre persuadée d'avance de la part que mon amitié pour Elle m'y fait prendre, et des voeux sincere(s) qu'en bonne et fidele Allié(e) du Roy Son fils je fais pour la prosperité de Son Royaume et de Sa famille en particulier etant avec la plus haute considoration, Madame Ma Soeur,

De Votre Majesté
La bonne Soeur
Catherine.

4. September 1782.

18. Ministerresidenten i Petersborg A. Schumacher udnævnes til Envoyé extraordinaire m. m.

Da Vi have al Aarsag at være fornøiet med Vores Etatsraad Schumacher, Vores Ministre-Resident ved det Russisk-Keiserlige Hof, og Vi til den Ende haver under Dags Dato udnævnet ham til Vores Envoïé Extraordinaire ved bemeldte Hof: Saa have Vi og fundet nødvendigt end videre at beskikke ham til Conferentsraad og tillegge ham Rang med General-majorer: hvorpaa Vores Bestalling saa hastig som mueligt giøres færdig fra Cancelliet og Os tilskikkes. Ligeledes have Vi ophøiet ham i Adelstanden, da han beholder sit Navn, og naar han haver giort sit allerunderdanigste Forslag til sit Vaaben, udstædes ham gratis Patentet.

Fredensborg d. 4. Sept. 1782.

Christian R.

O. Høegh Guldberg.

Til
Vores Danske Cancellie.

18. Februar 1783.

19. Frederik II til Juliane Marie.

Madame ma Soeur.

Si quelque fois le sentiment m'emporte et que j'exsprime une Partie de mon admiration a mon Incomparable Reine, j'ose Luy avancér que tous ceux qui comme moy ont le bonheur de La Conoitre doivent penssér de meme, L'aimer, L'honorér, La benir, je respecte Sa modestie exstreme Sans quoi j'ajouterois ce que les aplaudissemens de tout l'Univers repetet d'éloges sur Son sujet; je me gardrois bien d'exsaltér de meme L'alliance des deux Cours Imperialles, c'est La Liaisson de deux Voleurs de grand chemin qui veuillent depouillér un Etrangér qu'il guettent; Selon Mes Conjectures le Prince Conis fera Son posible pour detournér cette guerre,

par l'entremise de la france il a exstorqué de la Porte une reponse tres douce aux propositions que la Russie luy a fait. le pr. Conits a perssuadé a la france de faire quelques ostentations guerieres pour que L'empereur ait une pretexste a faire aprehendér a la Pantocratrisse les Dangers dont Son projet pouroit estre suivi, et Les chosses en Russie etoient la derniere poste en un etat de Crise, dont un Caprise que Lon ne peut prevoir Decidera. Si La guerre se fait contre les Turcs La prusse gagne un repit de 8 ou 10 ans, Si la paix continue L'empereur tachera de brouillér L'Imperatrisse avec ses annsiens alliéz, et ausitot il nous declarera la guerre; Voila mon Incomparable Reine La veritable Situation des diferentes Cours de l'Europe, La fortune desidera de ce qui en sera pour L'avenir. Je suis tres obligé a mon Incomparable Reine de La bonté qu'Elle a de me comuniquér Les desseins du Roy de Dannemarc sur Le Pr. Royal, nous pouvons tres bien attendre jusqu'apres Paques, pourvû qu'allors ces Liens soyent rendus publics, par ce que beaucoup de Princes recherchent ma niesse, et qu'on est ambarassé a Leur repondre avant que tout soit reglé. J'espere que cette jeune personne se rendra digne des bontéz de son Auguste Grande Tante, elle a un bon caractere et La Reine s'est donné tous Les Soins possibles pour perfectionér son education. C'est en assurant mon Incomparable Reine du plus tendre attachement et de la plus haute Consideration que je La prie de me Croire

Madame ma Soeur
De votre Majesté
Le fidelle frere et beaufrere
Federic.

25. Marts 1783.

20. Frederik II til Juliane Marie.

Madame ma Soeur, un fort acces de goutte au brads, au genoux et au pied gauche m'a empeché de repondre plustot a mon Incomparable Reine, ce n'est encore qu'avec peine que je puis ecrire, ce qui m'obligera de me resserrer pour

pouvoir la finir. Il parait tout Decidé que Les deux Cours Imperialles vont Entamér la Cour Imperialle de Constantinople. Cet Evenement ne tardera pas d'ariver, et sans doute qu'il s'ensuivera un changement Total dans Le Sistheme Politique de L'Europe. Ma tres chere Reine doutoit que L'Influance de L'Empereur a Petersbour iroit si loin, mais Ce prince a si bien engoué L'Imperatrisse qu'il ne faut pas s'atendre de sitot qu'elle en reviene a ses Defuds(?) alliéz. Les anglais se sont atiré tout le Mal, qu'ils endurent, c'est une suite d'une Conduite ni Calculé ni raisonable, Le tems, et les Tresorts des Indes Orientales pouront les remettre avec Le Tems. Les francais sont egallement acablé du poid de leurs Deptes et L'Europe aura bessoin de repos pour retablir ses forces. Tandis que les Cours Imperialles epuissent les leurs, le reste des Potentas pourra respirér librement. Nous attenderons Madame sans Impaciance Les Paques de l'Année 1784, Comme vous daignéz L'Indiquer pour publiér Le marriage que vous avéz voulu agreér, charmé de me conformér en toute occasion a vos volontéz assurant mon Incomparable Reine que personne n'est avec un plus tendre attachement ni une plus haute consideration que

Madame ma Soeur
De Votre Majesté
Le fidele frere et beaufrere
Federic.

11. April 1783.

21. Frederik II til Juliane Marie.

Madame ma Soeur.

. . . .

Pour le Mariage de ma petite Niesse, je m'en remets entierement Sur ce que ma chere Reine a trouvé apropos de reglér. Je Crains, je L'avoue, que La Majorité du jeune Prince ne cause quelques mouvements a Copenhague, mais je ne doute pas que mon Incomparable Reine n'ait prit des

Mesures Convenables pour contenir chaqun dans ses bornes. C'est en faisant Mille Voeux pour la Divine Julie que je La prie de me Croire avec Le plus tendre attachement et La plus haute Consideration

Madame ma Soeur
De votre Majesté
Le fidele frere et beaufrere
Federic.

5. Maj 1783.

22. Frederik II til Juliane Marie.

Madame ma Soeur.

Apresent me Voila entierement rasuré par mon Incomparable Reine au sujet de Sa Santé, et Ce qui met Le comble a ma joye c'est que c'est de sa propre main que j'aprends ces bonnes nouvelles: il est vray que j'ai remarqué avec chagrin que tout le Monde ne s'interesoit pas ausi vivement que je Le fais a La conservation des Jours de la Divine Julie. et je trouve que ma chere Reine fait tres bien de pensér a L'avenir et de S'atachér Le prince son petit fils autant par La reconoissance, qu'il Luy doit, qu'il doit L'estre par Les Liens du Sang. Moy, qui Suis L'ami de Coeur et d'Ame de mon Incomparable Reine je La prie et La Conjure de Veillér avec Vigilance sur une faction que je soubsonne se formér en Danemarc, et principallement sur Ceux qui entourent Le Pr. son petit fils, afin que la Malignitè des Cabaleurs ne pervertissent pas Son Inocence. J'avoue, que je desire beaucoup que Le moment de Sa majorité arive et se passe, Sans que des Gens ambitieux et mal Intentionéz n'y portent Le trouble. Ma chere Reine voit que ce moment S'approche et je ne doute nulement que Sa Sagesse et Sa prudence Luy sugereront de si bonnes mesures, que tout se passera a Son plus grand Contentement et a celui de Ses vrais amis, a la Tete des quels je La prie de me Comptér. C'est en faisant mille

voeux pour Sa prosperité que je La prie de me Croire avec Le plus tendre attachement et la plus haute consideration

Madame ma Soeur
De votre Majesté
Le fidele frere et beaufrere
Federic.

23. O. H. Guldberg til A. Schumacher.

10. Maj 1783.

Høivelbaarne
Allerhøistærede Ven.

. . . .

Skulle en Dansk Statsminister dandse fra sin Post, naar en Russisk Envoïé ei maatte begegne ham med Grovhed: saa farvel Fædreneland; men dertil er vi endnu ikke kommen, og aldrig skal komme. Jeg veed ikke meer, hvor Sindighed er, og jeg frygter, at saadan Paastand er en Spaadom.

Skal en Statsminister ei troes, naar han under fire Øine maae handle, og skal han have Vidner for at troes; han, der ingen Vidner kand have: saa kand ingen nogensteds handle med en fremmed Minister. Jeg forsikrer Dem, min Ven, at den Sindighed, som Rosencrone viiste, havde jeg aldrig havt, og havde Sacken kneppet med Fingrene for min Næse, og spurgt: est-ce ainsi que vous repondés au Ministre de la Russie? Allés porter des plaintes sur moi, elles s'en iront en fumée; comme celles que Vous portates dernierement à ma Cour; havde han saa svart mig og saa behandlet mig, jeg veed ikke hvad Enden havde blevet. Rosencrone tog vist det bedste Partie, det nemlig, at spørge ham med samme gestus, om det var den, han brugde, naar han tracterede om Affairer, hvorpaa Sagen endtes. Siden har han truet med at skulle forjage Rosencrone; og endelig er han bleven stillere, og har nok faaet fra sit Hof en god Mercuriale. Saadan er Sagen, min Ven, som jeg vil, at De maae vide; dog nu uden at tale videre derom; thi deels er Sagen høist forargelig, og bør ikke nævnes; deels vil vi ikke her giøre en Mand, ellers

god som B. Sacken, ulykkelig; hvilket vi krympe os meere for, end man der har giort ved at give baade mig og Rosencrone en dementi. Men det er et stort Hof, og vores et lidet: Sacken har sagt Schach Rathlow det eengang; og enfin vi vil huske det, og det skal vist blive husket. . . . .
. . . .

Endeligen er jeg med den sandeste Høiagtelse og et ærligt Venskab

Deres Høivelbaarenheds
opri̇gtige Ven
Christiansborg d. 10. Mai 1783. O. H. Guldberg.

Gid man engang, naar S. kommer bort, ville giøre Czekalewski til Envoié, saa ville Tingene gaae overmaade got. See. at De derhen kunne lede det.

24. O. H. Guldberg til A. Schumacher.

13. Maj 1783.

Høi-Velbaarne
Allerhøistærede Ven.

Deres Brev af 22. Apr. har jeg rigtig bekommet, og hvor ondt jeg endog for Forretninger har i denne sidste Uge. Kongen er i Byen, at finde Tid til at svare Deres Høivelb.. vil jeg, og bør jeg dog giøre det. Men taal, at jeg giør det i korte Setninger.

Vistnok har Hoffet selv stødt sig over den stærke Begiering, at give en Statsminister Afskeed, fordi han ikke grovt har villet lade sig af en Russisk Envoïé begegne. Thi vær De vis paa, at Ghr. Rosencrone skeer aabenbare Uret, og at Kongen aldrig enten kand, eller vil, eller bør tænke anderledes. Men jeg har derom sagt alt, og Sagen kand jo nu staae saaledes, som Kongen sidst har befalt. Deres Høivelb. nævner den ikke meere der, men stille opbier Keiserindens egen Foranstaltning. Her skal jeg tale med Hr. Baron v. Sacken, naar han forlanger det, og altid med den Høflighed. som jeg skylder en fremmed Minister, og det fra et allieret Hof. Hoffet selv vil og saaledes begegne ham. Ghr. Rosen-

crone, skiønt haardeligen saaret, lader det ikke en public mærke; men videre kand han ikke gaae.

Den gode B. v. Sacken har (Gud veed hvorfor) troet, at han ei skyldte Ghr. v. Rosencrone nogen besynderlig Agtelse, og det fra første Øieblik af. Dette veed vi alle, og ingen bedre end jeg. Men at forklare sig over alt dette og formeligen opregne alle B. Sackens Underligheder, det har Hoffet forbudet, fordi det er nedrigt, og om man endog tillod mig det, giorde jeg det ikke, fordi Manden har aldrig viist mig uden Venskab, og jeg vil ei skade ham; ikke skrive om ham meer, end jeg haardt har været nødt til.

Hvad det endog nyttede, har min Ven selv seet; thi mit Brev er jo lige saalidet troet som Ghr. Rosencrones.

De kand vide, hvad Mand Sacken er at tale med, naar han kand troe, at B. Rosencrone er Preussisk sindet. Dem kand jeg nu i al Fortrolighed sige, at han hverken er det eller har været det meer eller andet, end enhver Dansk Minister, som kiender sit Lands sande Interesse bør være det, og som løber ud paa denne liden Setning: Det er os høist tienligt, at Rusland og Preussen ere allierte, og at vi er det med Rusland. Man maae jo være dum eller rasende klog, naar man kand troe, at andet er os tienligt.

Og De veed, at jeg endog troer, at det er til Ruslands sande Sikkerhed og Høihed og Overvægt i Europa, at dyrke og vedligeholde denne Alliance med Preussen: og jeg torde saaledes bevise og oplyse denne Setning, at jeg gad seet den Russiske Minister, som kunne gjendrive den. Rusland ska tabe hvert Aar af sin Overvægt i Europa, som den handler anderledes. Saa tænker jeg, saa tænker B. Rosenkr., saa tænker Hoffet; saa tænker Ministerium. Men man skal vel herefter vogte sig, at tale endog med eet Ord fortroligen i disse ømme Materier. Tænk, min Ven, at endog jeg har af den oprigtigste Hengivenhed for Rusland to Gange holdt, over alt dette, Collegium for Sacken. Har De aldrig mærket noget deraf? Har De ikke giort det, spørg da ei derom.

Græve Bernstorff tiltroede sig den største Siel, og skrev derfor over alt i Verden til vore Ministre, og giorde Systemer à perte de vue. Bar. Rosencrone tiltroer sig den sunde For-

stand, og den er varsom. Han skriver mindre; men tænker, jeg tør sige det, rigtigen: han agter ikke at kaste, som hans Formand, Europa i et andet System; men at vedligeholde vores og hvad dertil hører. Han har derfor mindre Aarsag til at bebyrde Posten: Græve Bernstorff ville have Os, Rusland, Keiseren og Engelland foreente; og Frankerige, Preussen og Sverrige. Frankeriges Søemagt skulle ecraseres; og Preussen bringes til det point, som Seculum begyndte med. Engelland hvis sande Minister han var, skulle have og beholde sin superiorité til Søes, og give Alle Magter Love. Tænk, min Kiere Hr. Conferentsraad, hvad det var for et System, og hvor Dansk det var; og det som endnu deri meest glædede mig, han ansaae dette som den rette Grundvold for la liberté du Corps Germanique, og for la tranquillité du Nord. Kand De heri finde enten vores eller Ruslands Vel!

Hvad det angaaer, at Ghr. Rosencr. ei skriver ofte les nouvelles du tems: saa veed De Selv, hvor man vover sig ved at skrive til Rusland, hvor man slet giemmer, og let kiøber; og endnu eet: i Ruslands besynderlige nu værende Forbindelser veed man ikke, hvad man tør skrive. At rose alle disse Baand med Keiseren, bør man ikke, og at dadle dem, tør man ikke. Hverken i Frankerige, Spanien, Engelland, eller Holland og end ikke i Preussen (hvor den gamle Konge vil bie efter Udfaldet) nævner man snart Rusland: saa aldeles er dette Land som glemt. Men det, jeg nu med Vished kand sige Dem, er at Sverrig har faaet og faaer store Subsidier fra Frankerige for at sette sin Flode i en mægtig Stand; og at Sverrig ved disse Penge har i et Aar bygget 2 Skibe af Linien og to svære Fregatter; at et Skib af Linien og 1 Fregatte til Mikkelsdag igien ere færdige; at overmaade meget Sølv fra Frankerige over Hamborg adresseret meesten altid til Kiøbmænds-Huse, i et Aar er gaaet til Sverrig; at det skal være vist, at et got Campement i Aar skal være i Finland; men at det andet er en Sandhed, som Græve Reventlau, der med permission er her, har bekræftet os, og som jeg fra en anden Side har nu al Vished om. Hvad nu Udfaldet bliver med den besynderlige Tyrke-Krig, fæstes nu hele Europæ Agtsomhed. Jeg troer her ikke førend jeg seer; men

Tyrkerne skal dog ruste sig, og maae vel. Frankriges Taushed er forunderlig. Aldrig har jeg saa længtes efter en Knudes Opløsning som nu. Endelig slutter jeg med et: lev vel. Her er Hof og Ministerium med Dem sær fornøiet, og B. Rosencrone og: bliv ved at dyrke hans Venskab: han fortiener det: og i det øvrige lad os nu lade Keiserinden i Roe, og have selv Tid til at tænke, og handle. Maaskee jeg havde skullet i mine Breve lade mig legge for hendes Majestets Fødder og takke for al Tillid og Naade; men jeg har troet, at dette ikke skikker sig for en Undersaat mod en Souveraine: jeg har derfor kun bevidnet for hendes Ministerio min store Erkiendtlighed. Overalt har De vel Selv vidst at opfylde al min Mangel. Til Hr. Bezborodka beder jeg Dem at sige det allerforbindligste. Si res sit in integro, skal jeg tale for Hr. Groot; men jeg frygter, at Sagen er anderledes afgiort: det giør mig ondt.

Bliv altid ved at elske Deres
sande Ven.

d. 13. Mai 1783.

19. August 1783.

25. O. H. Guldberg til A. Schumacher.

Høivelbaarne
Allerhøistærede Ven.

Kun to Ord i Dag. Tak for Deres meget vigtige Brev. Endog Herskaberne have befalet mig at takke Dem derfor. See, om De kand faae at vide, hvem der her ere saa ivrige Venner af Bernstorff og det Østerrigske System, og meld mig det da; men for alting søg det ikke uden ved Leilighed.

Det Østerrigske System for Danmark er ret smukt. Vores Hertugdømme og Jylland ere da exponerte, og ikke kan sikres uden ved en Armée; thi Preusserne have der fri Indgang. Kort sagt: vi skal blive Offer for et Constantinopolitansk Keiserdømme, men dertil ere vi ikke Tosser nok. Ogsaa giør Rusland falsk Regning, om det tænker, at ville sette eller afsette Ministre hos os: endog Græve Bernstorff skulle have staaet, om en fremmed Magt ville, at han skulle have faldet.

Min Ven maae kun troe alt dette uforanderligt. Skye herefter alle Discourser om Sacken; nævn ham ikke: hans Indflydelse her er en Latter. Men De maae for den Svenske Sag bie i Petersborg. Gud bevare Deres Helbred: vær De kun der behagelig; men følg nøie Deres Ordre; og vær altid forvisset om,

at jeg er

Deres

Fr. d. 19. Avg. 1783. O. H. G.

III. Forandringer i den indre Styrelse 1781—83.

4. April 1781.

1. J. G. Moltke udnævnes til Statsminister fra 1. Maj.

Min kiere Geheimeraad Græve Moltke.

De Indsigter, Du har erhvervet Dig i de forskiellige Departemens, som Du har været i, og har forestaaet, den Flid og Nidkierhed, Vi altid have fundet hos Dig, og den Klogskab og Sindighed, som udmærke Dig og Dine Handlinger, alt dette haver bestemt Os til at udnævne Dig herved til Vores Statsminister og Medlem i Vores Statsraad, hvori Du fra 1. Mai af tager Sæde. Og er det Vores Villie, at naar Vores Statsminister Græve Thott for sin høie Alder skulde hindres fra at kunne foredrage for Os det Danske Cancellies Sager, Du da antager Dig denne Forretning, ligesom Vi og ville, at Du efter ham samme skal beholde, saavelsom og General-Postamtets Sager. Ligeledes seer Vi gierne, at Du bliver ved under Din besynderlige Omhu at have Vores Store Bibliothek og Vores Medailler og Mønter med hvad didhen hører. Iøvrigt ere Vi forvissede om og af den bedste Erfaring vide, at Du i denne vigtige Post, som Vores fulde Tillid har givet Dig, skal fortiene altid at have i Os

Din gode og bevaagne Konge
Christian R.

Christiansborg d. 4 Apr. 1781.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

4. April 1781.

2. F. C. Numsen sættes fra sin Hoftjeneste ind i Generaltoldkamret.

Til Vores Geheimeraad og Ober-Kammerjunker Numsen.

(Ordren siger, at i Geheimeraad Stemanns Sted skal Geheimeraad Numsen til 1. Mai som første Deputeret antage sig det Vestindisk-Guineiske Rente- og General-Toldkammer, men at Island, Færøerne og Finmarken gaae over til Rentekammeret. Ober-Kammerjunker Tienesten nedlegges, men Geheimeraad Numsen bliver ved at være Directeur for Øresunds Toldkammer med de dertil lagte 2000 Rdlr. og beholder denne Tieneste som en Retraite, saa at Kongen nu til disse 2000 Rdlr. føier, hvad der til den første Deputeredes Gage behøves.)

Chr. d. 4 Apr. 1781.

Saaledes i Uddrag i Guldbergs Kabinetsprotokol.

18. April 1781.

3. Kabinetsordre om Forandringer i Kollegiernes Personale.

Da Vores Geheimeraad Græve J. G. Moltke træder ud fra de Collegier, hvor han hidtil har været den første, og Vores Geheimeraad Græve Ernst Schimmelmann har faaet et besynderligt Tilsyn ved Vores Skatkammer: Saa

1) flyder deraf i Vores Finants-Collegio følgende Forandringer:
   Vores Geheimeraad Stemann bliver i dette Collegio Første Deputeret; da
   Vores Kammerherre Hans Henrich Schilden, og
   Vores Etatsraad Aggerskow, hvilken Vi tillige herved udnævne til Vores Conferentsraad af Dags dato, hvorpaa Vores Bestalling gratis udstædes, blive tilligemed i samme Collegio Deputerte.

2) Hvad Vores Rente-Kammer angaaer, da have Vi udnævnt
   Vores Geheimeraad Stemann til at være Første Deputeret;
   Vores Kammerherre H. H. Schilden til at være Anden Deputeret i Vores Kammerherre Bardenfleths Sted,

som længe haver ønsket Andensteds at bruges, og nu af Os allernaadigst er tilstaaet sit Ønske.

Vores Conferentsraad Berner bliver ved at være Tredie Deputeret.

Vores Etatsraad Erichsen ligeledes at være Fierde Deputeret, som Vi tillige af Dags dato med fri Bestalling beskikke til Conferentsraad; og

Vores Kammerherre Joh. Ludvig Græve af Reventlau bliver Femte Deputeret, men uden Gage, indtil nogen Deputerets Gage bliver ledig, da Vi Selv ville fastsette, hvad han skal have.

3) Angaaende Vores Bergværks Directorium, da sette Vi deri

Vores Geheimeraad Stemann til Første Deputeret,

Vores Etatsraad Andreas Holt til Anden Deputeret, og

Vores Etatsraad Carsten Ancher, der hidtil har i Commerce-Collegio været Committeret, til Tredie Deputeret.

Da de andre hidtil i dette Collegio værende Assessorer have andre vigtige Forretninger, saa blive de i al Naade entledigede fra Bergværks Sagerne og beholde i øvrigt alt, hvad de hidtil i Gage haver havt.

4) Til Vores Vestindisk-Guineiske Rente og General-Told-Kammer beskikke Vi følgende:

Vores Geheimeraad og hidtil værende Ober-Kammerjunker Numsen bliver Første Deputeret.

Vores Etatsraad Schleth Anden Deputeret, og tillige af Dags dato Conferentsraad med fri Bestalling.

Vores Kammerherre Rosenørn, hidtil i Commerce-Collegio Committeret, Tredie Deputeret.

Endvidere er herved at agte:

Kammerraad Ove Malling bliver som Femte Committeret strax efter Justitsraad Hansteen introduceret i Collegio; men da Vores Villie er, at han endnu forbliver ved Kammer-Secretariatet, tiltræder han saa længe ikke nogen af en Committertes Forretninger, men erholder alleene derved ancienneté i Collegio, og siden og til Gage som Committeret.

Da Conferentsraad Schleth nu nedlegger sin Post som Tydsk Committeret, træder Kammerraad og Renteskriver Georg Frid. Frelse som Tydsk Committeret ind i Collegio, og bekommer Sæde efter Kammerraad Malling. Kammerjunker Niels Sehestedt, hidtil Auscultant i dette Collegio, beskikke Vi og sammesteds til Committeret.

5) Vi komme nu til Vores General-Land-Oeconomie og Commerce-Collegium: Da Vi deri have en anden Bestemmelse med Vores Kammerherre Græve Reventlau[1]): Saa beskikke Vi

Vores Etatsraad Hennings til Tredie Deputeret

Og i de tvende udgaaende Committertes Sted

Kammerraaderne Westermann og Lavätz, som Vi herved beskikke tillige til Justitsraader gratis; men de tage Sæde i Collegio efter de Anordninger, som allerede ere dette Collegio meddeelte.

Justitsraad Reinhard udnævnes og til Committeret; men beholder de Tydske Brand-Sager som Secretaire.

6) Vores Geheimeraad Stemann træder i Gehejmeraad Græve Moltkes Sted tillige ind i Vei-Commissionen.

Alle disse af os herved befalte Forflyttelser og Embeds-Forandringer i disse Vore Collegier tage deres Begyndelse den 1 Mai førstkommende; thi til denne Dag forbliver enhver paa sin nuværende Post.

Saa haver da Vores Danske Cancellie i Overeensstemmelse hermed ufortøvet at bekiendtgiøre for Geheimeraaderne Stemann, Numsen og Schimmelmann disse de dem bestemte Departemens vedkommende Forandringer, og saa at besørge, saasnart mueligt kand være, alle de øvrige og fornødne Expeditioner.

Christiansborg d. 18. Apr. 1781.

Christian R.

Til
Vores Danske Cancellie.

O. Høegh Guldberg.

Samtlige Bestallinger, af 28. April s. A. i Sjæll. Tegn.

[1]) Chr. Ditlev R., hidtil tillige Deput. i Bergværkskoll. Sml. Nr. 5.

30. April 1781.

4. Reskript om Søetatens fremtidige Bestyrelse ved to Kollegier.

Da Vore Rigers Beliggenhed og Sikkerhed og Anseelse forene sig for at giøre Vores Flodes Styrke til eet af Vore vigtigste Øiemeeder, og Vi for at opnaae samme have efter den nøieste Undersøgelse ved en af Os nedsat Commission dertil lagt en god og passende Plan; Saa for at see samme i alle sine Deele omhyggeligen og nøie udført er det, at Vi Allernaadigst finde for got, at deele de til Vores Søe-Etat henhørende Sager imellem tvende Collegier; eet Admiralitets Collegium og eet Søe-Commissariats Collegium, paa det ethvert for sig, naar det kun haver de sig egentlig tilhørende Ting, kan med des større Opmærksomhed følge dem, og ved at have Tid til at sørge for Orden, Hurtighed og Forbedring i enhver Deel, befordre det hele Søevæsens fulde Vel. Til Søeetaten hører Folk og Skibe: de første skal haves, dannes og gives Kundskab, Duelighed og Mod: De sidste skal bygges, bevares, og have alt nødvendigt i Beredskab. Disse to saa meget forskiellige Ting, og som fordre en lige nøie, bestandig og omstændelig Omhu, vil Vi nu betroe hver til sit eget besynderlige Opsyn, forvissede om, at ethvert Collegium,. naar det har under sig ei meere end det kan omfatte, skal være i Stand til at sette Os en Etat, som Vi besynderligen elsker, i den Virksomhed og Anseelse, Vi attraae. Det er Os og det kiere Fædreneland saa vigtigt, at have et klækkeligt Antal Matroser, og derimellem en god Andeel Befarne. At see begge Slag formeerte: at have dem tilrede, naar de skal bruges og at udtænke de bedste Midler dertil og følge dem i deres Iverksettelse med et stadigt Øie: at have et got Forraad af gode Artillerister til Flodens Tieneste, og vaage over, at dette Antal haves, og see til, at denne Duelighed kan blive imellem Vore Søe-Folk meere udbredt: at være sikker paa Cadetternes retskafne Opdragelse og stadige Øvelse: at holde de unge Officierer i Arbeide og besørge dem Indsigter og Erfaring; og endelig at befordre Orden, Lydighed og Duelighed i den hele Etat. Dette bliver det store og svære Arbeide, som Vi i Freds Tider vil, at Vores Admiralitets Collegium skal giøre til sin

besynderlige Omhu, og som kan give Tre eller Fire værdige Officierer, der deri ere Vore Deputerte, dagligen nok baade at tænke og besørge. Ikke mindre ere de Forretninger, som høre under Vores Commissariats Collegio. Holmen, Vort hele Skibs-Byggerie, alle Magaziner, den hele Oeconomie indeholde saa mange, store og forskiællige Ting, at naar det hele Arbeide skal drives med Eftertryk, Orden holdes i alle Deelene, og den for Vores Casse saa nødvendige Sparsomhed, der er en rigtig og klog Anvendelse af Fonden til dens sande Bestemmelse, blive iagttagne, behøves vist Tre eller Fire Deputerte til et Tilsyn, saa stort og mangfoldigt. Af disse vigtige Aarsager er det, at Vi allernaadigst have besluttet, at deele de til Søe-etaten henhørende Sager efter deres egen naturlige Forskiellighed under et Admiralitets Collegium og et Søe-Commissariats Collegium, og derfor ved denne Vores Allerhøieste Befaling nu saaledes fastsette ethvert Collegii Forretninger.

. . . .

Christiansborg d. 30. April 1781.

Christian Rex.

Friderich.

O. Thott. Schack Rathlou. Eickstedt.

For
Vores Admiralitets Collegio og for Vores
Søe-Commissariats Collegio.

O. Høegh Guldberg.

30. April 1781.

5. Geheime-Raad Hr. Christian Ditlev Greve af Reventlou anlangende at være Deputeret udi Søe-Commissariats-Collegio.[1])

Christianus septimus.

V. S. G. T. Vi give Dig hermed tilkiende, at vi allernaadigst have antaget og beskikket, ligesom vi og hermed

[1]) Under 4. April var der udfærdiget en Kabinetsordre til R., i hvilken „Kongen bifalder, at han villig vil som anden Deputeret gaae ind i det Søe-Commissariats Collegio, som skal oprettes, og derfor lover ham at ville have ham til Befordring som Chef for et Departement i besynderlig Erindring.“ (Guldbergs Kabinetsprotokol).

antage og beskikke Dig til at være Deputeret udi vores nu oprettede Søe-Commissariats-Collegio.

Thi haver Du Dig i samme Embede med al Troeskab og Vindskibelighed at lade finde efter den Eed Du os derpaa afleggendes vorder, saa og rette Dig efter de, angaaende bemeldte Collegio ergangne Befaling[er], saa viit Dig kand vedkomme; Bef. etc. —

Christiansborg den 30te April 1781.

Danske Kancellis Sjæll. Tegnelser.

18. Februar 1782.

6. Kabinetsordre, fremkaldt ved Skatmester, Grev Schimmelmanns Død.

Til Vores Stats- Balance- og Ober Skatte-Direction og Geheimeraad Græve Schimmelmann (Græve Schimmelmann Skatmesteren døde d. 15 Febr. Kl. $11^1/_2$ før Midnat). En Raport vil Kongen have fra Directionen om hele Tilstanden i Ober-Skatte-Directionen, og vil have den saa hastig som mueligen fra Directionen: for at befordre denne Raport paatager Græve Schimmelmann og Ghr. Steman sig det dagl. Arbeide dermed og til den Ende dispenseres fra deres Collegiers Forretninger. Kongen vil for Foraarets Nærhed denne Raport hastigen; thi alle den Sl. Skatmesters gode Planer vil Kongen have fulgt. Den offentl. Credit maae vaages over; og til de Tilfælde, hvor hastig Hielp og Taushed behøves, skal Statsministeren Ghr. Schack Rathlau og Ghraaderne Schimmelmann og Stemann og Høgh Guldberg besørge dette alleene, og have umiddelbar Referat.

Chr. d. 18 Febr. 1782.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

4. Marts 1782.

7. Der nedsættes en Kommission til Overvejelse af Finansvæsenets fremtidige Bestyrelse.

Da Vi nu saavel fra Vores Finants-Collegium, som fra Vores Stats-Balance Direction og Skatkammer, allerunderdanigst

have faaet indsendt Tilstanden af de derhen hørende Casser i Henseende til sammes Indtægt, Udgift og Beholdning: Saa agte Vi det for Høistnødvendigt, paa det ikke alleene dette indeværende Aars Udgifter i alle deres Deele kand vorde ordentligen og efter Muelighed paa det bedste besørgede, men og, saavidt det nogensinde lader sig giøre, en vis stadig Plan lagt til Vores Udgifters ordentlige Bestridelse og til Gieldens Afbetaling saavel ved Stats Ballance-Directionen, som ved Vores Finants-Collegium, at nedsette en Commission, som skal bestaae af Eder, Vores Statsminister Geheimeraad Schack-Rathlou, og Vore Geheimeraader Græve Schimmelmann, Første Deputeret i Vores Commerce-Collegio, Stemann, Første Deputeret i Vores Finants og Rente-Kammer-Collegio, og Høegh Guldberg, Vores Stats-Secretaire. Vi kand med Tillid og Sikkerhed betroe til Eders Tavshed, Indsigter og Redelighed disse for Staten betydelige Sager, og denne allervigtigste Undersøgelse, hvilken fordrer:

I) At naar Commissionen paa det nøieste har giennemgaaet bemelte trende Cassers nuværende Tilstand i Henseende til de paa dem for dette Aar hvilende Byrder, samme da søger at udfinde og Os allerunderdanigst foreslaae, hvorledes og hvorvidt samme Udgiftter for dette Aar at bestride kand blive mueligt. Til den Ende, og paa det Commissionen kand blive underrettet om alle extraordinaire til dette Aar henhørende Reqvisitioner ville Vi

(a) nedsende til Commissionen alle i Cabinettet værende og til den extraordinære Commission indkommende Sager, ligesom Commissionen selv kand forlange fra Vores Sl. Skatmesters Stervboe sig udleveret alle de til samme extraordinaire Commission der værende Papirer.

(b) Bemyndige Vi Commissionen at fordre fra alle Vore Departements og Directioner, hvilke de endog ere, alle Oplysninger og Papirer, som den agter sig nødvendige, ligesom at indbyde til sig de første Deputerte, og hvem anden den vil, for at handle med dem om de forefaldende Ting.

II) Men da det er Os af yderste Vigtighed, at og for Fremtiden en Plan til Stadighed, saavidt de menneskelige

Ting tillade, bliver lagt: saa ville Vi og vente, at Commissionen til saadan Ende tager i nøieste Overveielse Fiire Ting:

(a) Hvorledes Finants-Collegium kand settes istand til at faae ligevægt i sine Indtægter og Udgivter, og afhielpe den farlige Undervægt, som Vi seer hos samme.

(b) Hvorledes Statens Gield, der er saa betydelig, kand dog engang vorde betalt. Herved give Vi Commissionen allernaadigst tilkiende, at den Sl. og for Vores Tieneste saa ivrige Skatmester havde med Vores fulde Samtykke udarbeidet en Plan, hvorefter en vigtig og til Gieldens Afbetaling successive i nogle Aar klækkelig Andeel af de til Stats-Balance-Directionen lagte Indtægter skulle overdrages til Banco Contoiret, og under en derfor og for Banquen sat Direction allene til Gieldens Afbetaling anvendes. Vi havde end mere befalet Selv Vores Skatmester just over denne Plan at yttre sig til Commissionens Medlemmer. Og nu ville Vi, at I ved Dig, Vores Græve Schimmelmann, seer til, imellem Skatmesterens Papirer at finde bemeldte Plan, den I tage i Overveielse, og derved da tillige agte, at Vores udtrykkelige Villie er, at af Stats-Ballance-Directionens Indtægter det fornødne til Gieldens Betaling skal til Banco-Directionen, som Vi ville oprette, henlegges, og Os derover fra Eder en Plan forelegges: end videre skal af Stats-Ballance-Directionens øvrige Indtægter En Deel overdrages til Skatkammeret, og en anden, som skal være den største, legges til Finants-Collegium. Hvorpaa Stats-Balance- og Ober Skatte-Directionen ophører; men naar, i hvad Orden, og hvorledes alt dette kand skee, derover forvente Vi Os Commissionens gode Forslag.

(c) Ligesom Commissionen agter paa, og Os forelegger, hvorledes Vores Forbindtligheder kand blive opfyldte mod de nu oprettede Compagnier: saa haver den og at tage i nøie Betragtning de nye og af Os allerede besluttede Compagniers Octroier, hvilke Vi tillade Commissionen, i hvorvel de af Os allerede ere approberede, dog paa nye at undersøge, og derover, førend de maae bekiendtgiøres, Os deres Betænkning at foredrage. Ligesaa maa Canalens

Fuldfærdigelse med Omhu haves til Øiemeed, og det Skibsbyggerie ved Canalen, samt de Pakhuses Opførelse. som ere tænkte paa, ei tabes af Sigte.

(d) Vores uigienkaldelige Villie er, at Skatkammeret skal med sine Indtægter blive staaende urørt, og samme endog efter den anden foregaaende Post forøges.

Endeligen III) tillade Vi allernaadigst Commissionen, da adskilligt kand under dette Finants-Væsenets almindelige Undersøgelse forekomme, som Vi her ikke have nævnet, dog ikke allene i dens Forestilling at tage det med, men og at udstrække dertil med fuld Rettighed Sin Undersøgelse.

Det staaer til Commissionen at antage og bruge, hvilke Secretairer den vil, men det ville Vi udtrykkeligen, at da Vort heele Finants Væsens Tilstand vil ved Hoved Forestillingen og de dertil hørende Bilager blive kiendt, maa den Secretaire, som dertil skal bruges, ikke alleene varsom vælges, men og give til Commissionen sin eedelige skriftlige Tavsheds Forpligtelse.

Christiansborg d. 4. Mart 1782.

Christian Rex.

O. Høegh Guldberg.

Til Vores Geheimeraader Statsminister Schack-Rathlou, Græve Schimmelman, Steman og Høegh-Guldberg.

8. April 1782.

8. Kongelig Resolution paa Finans-Kommissionens Indstilling.

Vi have allernaadigst ladet os foredrage Vores, angaaende Finantsvæsenet anordnede Commissions allerunderdanigste Forestilling af 2den April sidstleden, og paa Commissionens derudi fremlagte Betænkning og Forslag Allernaadigst resolveret saaledes:

. . . .

12) Vi ville Allernaadigst, at Ober Directionen for Vores octroyerede Banque skal bestaae af Nie Lemmer, Banquens

3de Stands Commissarier iberegnede, og udnævne Vi dertil Allernaadigst følgende:

Vores Statsminister, Greve Thott,
Vores Statsminister, Geheime Raad Schack Rathlou,
Vores Geheime Raad Stampe,
Vores Geheime Raad Numsen,
Vores Geheime Raad, Grev Schimmelmann,
Vores Geheime Raad Stemann,
Vores Geheime Raad Høegh Guldberg,
Vores Geheime Raad, Grev Reventlow,
Vores Kammerherre von Schilden;

hvoraf Vore Geheime Raader, Grev Schimmelmann og Stemann skal med en besynderlig og daglig Omhu antage sig Directionens Sager; ligesom Vores Statsminister Schak Rathlou, naar Grev Thotts Svaghed ham det ei tillader, skal for Os referere, hvad af Os Selv skal besluttes og befales.

13) Vi ville Allernaadigst, at Etats Raad Wendt skal være den af de nuværende 2de bestandig administrerende Bank Commissarier, der skal bivaane Ober Directionens Samlinger, der føre Protocollen, og besørge alle Expeditioner, og derfor aarlig fra 1ste April dette Aar nyde 300 r. i Tillæg.

. . . .

20) Vi ville allernaadigst udnævne en separat Ober Lotto Direction, som skal bestyre de 3de Lottos, det i Kiøbenhavn, det i Altona, og det i Wandsbek, dog skal deres Indbringende flyde i Skatkammerets Casse.

. . . .

22) Skiønt den af Commissionen allerunderdanigst foreslagne Plan ikke skal ganske fuldføres, førend med 1783 Aars Begyndelse, saa ville Vi dog Allernaadigst, at Vores Stats-Balance- og Ober Skatte-Direction, naar den har afleveret, baade til Ober Directionen af Vores Banque de bemeldte Banque i Valuta for den paatagende Gield overdragende Effecter, som og til hvert Collegium eller Direction de, til hver af de imellem dem fordeelte Indretninger henhørende Papiirer og Documenter, skal ophøre, og at Skatkammeret

skal for indeværende Aar have alle Indtægter, og bestride deraf alle Udgifter, som forhen vare henlagte til Stats-Balance-Directionen. Til hvilken Ende Vi Allernaadigst ville, at Vores, ved Stats-Balance-Directionen forhen ansatte, Underbetiente skal, under deres hidindtil havte Vilkaar, ved Skatkammeret ansettes som et nyt og separat Comptoir, der tillige under Skatkammerets Direction i Fremtiden haver at besørge alt, hvad Vi af Stats-Balance-Directionens Sager der have henlagt, at beregne alle bemelte Directions med Skatkammeret foreenede Indtægter og Udgifter, og at aflevere det aarlige Overskud til Hoved Cassen.

Banquens Ober Direction forvalter imidlertid Banquen efter forrige Maade, indtil den nye Indretning med 1783 Aars Begyndelse finder fuldkommen Sted.

. . . .

Christiansborg Slot, i det geheime Stats-Raad,
den 8de April 1782.

Christian Rex.

Friderich.

O. Thott. Schack Rathlou. Eickstedt. J. G. Moltke.

10. April 1782.

9. Personalforandringer m. m. i de finansielle Kollegier.

For at see de adskillige Deele af Vore Finantser under et paalideligt og dagligt Opsyn har det allernaadigst behaget Os at lade Vores Geheimeraad Stemann træde fra Rentekammeret, saa at han alleene herefter af sine hidtil havte Forretninger beholder Finants-Collegium og Bergværks-Directorium, men i det Sted bliver tillige Med-Directeur i Vores Skatkammer, i Vores Banco-Direction, ligesom og i Vores Banco-Contoir.

I hans Sted træder igien Vores Geheimeraad Numsen som Første Deputeret til Vores Rente-Kammer, og saaledes forlader Vores Vestindisk-Guineiske Rente- og General-Told-Kammer.

Til dette sidste Kammer som Første Deputeret ville Vi have forflyttet Vores anden Deputeret i Søe-Commissariats Collegio Geheimeraad Græve Reventlau. Thi haver Vores Danske Cancellie herefter de fornødne Bestallinger at udstæde, og det saa snart muelig̃t, for enhver af de Vedkommende.

Endvidere have Vi for at udtrykke de vigtige og besynderlige Forretninger, som Vi nu betroe Vores Geheimeraad Stemann, (villet) tillegge ham det Navn af Vores Finants-Minister; ligesom Vi og af samme Aarsag tillegge Vores Geheimeraad Græve Schimmelmann Navn af Vores Commerce-Minister, siden han foruden sine Forretninger i Skatkammeret tillige træder ind i Directionen over Banquen og Banco-Comptoiret, og med Geheimeraad Stemann skal over disse Ting have det daglige og besynderlige Tilsyn.

Christiansborg d. 10 Apr. 1782.

Christian R.

Til
Vores Danske Cancellie.

O. Høegh Guldberg.

Bestallingerne af 13. April i Sjæll. Tegnelser.

20. April 1782.

10. (Iver Kr.) Malling udnævnes til Sekretær ved Kabinettet.

Ordre og Instruction for Vores Casserer og ved Cabinettet ansatte Secr. Kammerraad Malling.

Da Vi paa det gode Vidnesbyrd, som Vores Stats Secretaire bliver ved at give dig, allernaadigst haver udnævnet dig til Casserer ved Vores Chatol-Casse og tillige ansat dig som Secretaire ved Vores Cabinet med en ved Finants-Collegio fra 1 Apr. 1782 reglementeret Gage af 700 Rdlr., uden Afkortning, og 100 Rdlr. til en Fuldmægtig, ligesom du og, som en betroet Embedsmand, skal undertegne den sædvanlige Eed: Saa haver du og allerunderdanigst denne Vores Instruction i alle sine Poster at holde dig efterretlig.

1) Vores Stats-Secretaire og Geheime-Cabinets Secretaire er og bliver din Chef, under hvilken du staaer, og hvis Anordning over alt Arbeidet du haver at følge, da du skal troligen i alt, som han giver dig at giøre, gaae ham til Haande.

2) Regnskabet for Chatol-Cassen, at det føres rigtigen paa den af Os foreskrevne Maade, bliver du herefter eene ansvarlig for; hvorfor du og parapherer de ugentlige og aarlige indgivne Regnskaber, og derfor faaer ogsaa Vores Eegen aarlige Qvittering.

3) Af det Arbeide, som forefalder ved Cabinettet, giør du saameget, som Stats- og Geheime-Cabinets Secretairen dig betroer, og det saaledes, som han det anordner: i sær skal du, naar han saa foreskriver, indføre i Cabinets-Protocollen de udgaaende Ordrer. Men til den Ende haver du nu strax til Vores Cabinet at indlevere din besynderlige Tausheds Eed.

4) Saalænge Vores Hr. Broder kand og vil, bliver du ved tillige paa den Maade, som hidtil skeet er, at forestaae Høisammes Casses Regnskab; men da Vi med Hans K. Høihed er kommen overeens om, at Fuldmægtigen Secretaire Bugge ogsaa skal gaae dig til Haande i dine Forretninger: saa skal han nyde det 100 Rixdaler, som Vi til en Fuldmægtig haver udsat; Hvorimod du fra H. K. Høiheds Casse beholder igien det 100 Rdlr., som du hidtil haver havt, og Høisamme dig Naadigst endnu vil forunde. Thi haver du dig efter denne Instruction i alle dens Poster og dens hele Mening med al Troskab, Flid og Ærekierhed allerunderdanigst at rette.

Chr. d. 20. April 1782.

Guldbergs Kabinetsprotokol
(Mallings Haand).

4. September 1782.

11. Udenrigsminister Rosencrone faar Sæde i Statsraadet.

Det har allernaadigst behaget Os at beskikke Vores Geheimeraad Baron Rosencrone, Vores Minister for det Udenlandske Departement, til at være tillige Vores Statsminister: dog da han selv allerunderdanigst har indstændigen været begierende, at maatte beholde sin nu værende Rang, og at

være fritagen fra at bivaane Statsraadet i de indenlandske Sager: saa ville Vi og indtil videre have ham allernaadigst denne hans Begiering og Beskedenhed tilstaaet: hvilket nu ogsaa i Overeensstemmelse hermed skal nævnes og anføres i den Bestalling, som Cancelliet haver at udfærdige og ham tilstille.

Fredensborg d. 4. Sept. 1782.

Christian Rex.

Til
Vores Danske Cancellie.

O. Høegh Guldberg.

Oktober 1782.

12. Optegnelse af Schack-Rathlou om hans Udtrædelse af Bankdirektionen m. m.

Da imod min paa fuldkommen Overbeviisning grundet Meening i en Sag, betræffende eet stort Penge-Laan af Banquen, (jeg troer af 70,000 Rd.) som det von Hemmertske Huus her i Staden ansøgte om, Hds. Mayst[t] havde tegnet approberet paa Memorialet, hvilket saaledes paategnede Memorial Geheime-Raad Guldberg heel uventet, og ikke førend vi længe havde disputert om Sagen, producerte i Ober Banque Directionens forsamling paa Fredensborg d. 17de Octobr. 1782, maatte jeg naturligviis lade mig det gefalde; men den 20de eiusd. begjærte jeg i eet Memorial til Kongen, under Paaskud af mit svage Helbred, som og virkelig var meget maadelig den gang, at gaae ud af bemelte Direction, saavell som af Skatt-Cammeret, af den Extraordinaire Commission og af Directionen for det Westindiske Handels Selskab. Jeg ledsagede dette Memorial med eet Skrivelse til H. K. H. Arve-Prinzen, og skrev tillige eet Brev dets angaaende til Geheime-Raad Guldberg.

Derpaa fik jeg den 22de Octobr. eet preliminair Svar fra H. Kgl. H., at Kongen formodentl. vilde accordere min Ansøgning, hvilket Geheime-Raad Guldberg ogsaa meldte mig den samme Dag, og den 26 Octobr. entledigede Hds. Mayst[t] Selv i et meget naadig Brev mig fra ovenmeldte 4. Commissioner.

Dette var det første Laan, som blev accorderet eet Kjøbenhavns Handels Huus af Banquen, og som meget blev understøttet af Geheime-Raad Grev Reventlou og Etats-Raad Wendt, og hvorpaa Tiid efter anden mange fleere bleve bevilgede; hvilket jeg forudsaae, og derfor søgte at befries for alle forrettninger i Hds. Mayst[ts] Penge Sager.

Hist. Tidskr. 3 R. V 445.

Oktober—November 1782.

13. Akterne i den Hemmertske Sag.

15. Okt. 1782: „Kiøbmændene Joost von Hemert & Sønners allerunderdanigste Ansøgning om et Laan af 80000 Rdr. af Hans Majestæts egne Casser.“

Paategning (med Guldbergs Haand):

„Et godt Huses Betryk; Creditens store Svækkelse, om det brast; alle Magters og Vore egne foregaaende Exempler: samt Frygt, at man ved at holde Hielpen tilbage, vovede ulige meere; alt dette bevæger Os til at ville her bønhøre. Sikkerhed sørges for; og Tilbagebetalings Tid og Terminer fastsettes efter bedste Overlæg.

Fredensborg d. 16. Oct. 1782.

Christian R.“

24. Oktober forelagde Wendt Overdirektionen denne Ordre (tillige med en anden) med Indstilling til Kongl. Korroboration. Herpaa voterede Medlemmerne saaledes:

Schack-Rathlou: Imod denne forestillings Concept kand intet være at erindre.

H. Stampe: eenig med begge Deele.

Stemann: lige saa.

O. H. Guldberg: ogsaa jeg.

C. D. Reventlov: Endskiønt ieg er af den Formeening, at naar Etatz-Raad von Hemmert kunde bevise, at hans Formue er henimod 500000 Rd., og naar han vilde forbinde sig til inden een kort fastsettende Tiid at betale det ansøgte Laan og dertil strax at

begynde at realisere, Ober Banque-Directionen havde haft vigtige Aarsager til ogsaa uden kongelig Ordre at bevilge det ansøgte Laan og derved at forebygge eet saa stort Huuses Fald; saa dog da det er Oberdirectionens Pligt at søge at forekomme alt, hvad der kunde give Anleedning til Afvigelser fra den til Banquens Bestyrelse lagte Plan og de til sammes Sikkerhed foreskrevne Regler, holder ieg for, at i Anleedning af det til Banquens Oberdirection d. 13. April a. c. ergangne Rescript, hvorudi det paalegges samme at holde over at det i alle Maader forholdes paa det nøyeste efter Octroyen, Oberdirectionen i Forestillingen burde bemerke, at da denne allernaadigste Forskrifts Efterfølgelse er grundet paa Banquens Natur, saa maatte Directionen ved saadanne kongelige Befalinger som denne siste, hvis Iverksettelses Hastighed ikke tillod samme forud at indkomme med allerunderdanigst Forestilling, frygte ikke, som den ellers bestrebede sig efter, at kunde gandske opfylde de af Hans Mayestet samme til Banquens og Statens Sikkerhed paaliggende Pligter.

E. H. Schimmelmann: Jeg er saa meget meere af Hands Excellentz Geheimeraad Reventlous Meening, da jeg befrygtede, at dersom i Vores nærværende Forfatning eet af de solideste og ældste Kiøbmands Huuse kuldkastedes, maatte Vores Credit endnu derved svækkes, og hvad Hans Excellentz Anmærkning i Henseende til den medfølgende Forestillings Concept angaaer, biefalder jeg den aldeles, da Hans May. haver allernaadigst befalet at Banquens Ober-Direction skulde forestille Banquens Interessenter.

31. Okt. forelagde Wendt en ny Forestilling med det af Reventlov koncipered Tillæg; derpaa voteredes:

Stampe: Jeg er gandske eenig med Gr. Schimmelmand og Gr. Reventlaw . . . . .

Numsen: Jeg er aldeles eenig med, at saadan forestilling, som Hs. Excl. Herr Greve Reventlaw haver fore-

slaaet, maatte fra Directionen allerunderdanigst forelegges Hans Majestæt.

Guldberg: ogsaa jeg.

Stemann: ligesaa holder ieg med fuld Overbeviisning for, har og alrede tiidt givet mine Tanker tilkiende, at det er af den høieste Nødvendighed for Statens Vel, at Banquen bestyres alleene efter Octroyens og Conventionens Forskrift og Tilhold, og at alle Afvigelser og Undtagelser, ligesom og Banco-Sædelernes Forøgelse, hvis ganske uforholdsmæssige Mængde vel for største Deelen er Kilden til deres for Landet saa skadelige Mis-Credit og til den meget ufordeelagtige Vexel-Cours, er og vil være af de ubehageligste Følger og giøre det umuelig nogensinde at ophielpe Banquens nu værende, os alle bekiendte, Forfatning. D. 5 Nov.

Den „allerunderdanigste Forestilling“ er dateret 2. Nov.; Kongens Resolution er undertegnet 25. November.

20. Oktober 1782.

14. Schack-Rathlous Ansøgning om Afsked fra Bankbestyrelsen.

Stormægtigste
Allernaadigste Arve-Konge og Herre!

Ingen Glæde var større end min, da jeg effter at have havt den Lykke at tiene Deres Kongl. Maystt. i 15 Aar paa een gandske liden Mellemrum nær i den forrige Stats-Balance og Ober-Skatte-Direction, og i 8 à 10 Aar deels i det Kongl. Skatt-Kammer og deels i den Extraordinaire Commission, kunde i dette sidste Foraar, tillige med de tree andre af Deres Kongl. Maystt. dertil Allernaadigst anordnede Commissarier, nedlægge for Allerhøystsammes Fødder een fuldstændig Rapport om bemelte Stats-Balance og Ober-Skatte-Directions samt Skatt-Kammerets Tilstand, og tillige een Plan til Deres Kongl. Maystts. Financers Reglering for Fremtiden, som fandt Allernaadigst Bifald, og hvis nøyagtige Befølgelse under den Høyestes Bistand gandske tilforladelig, skiøndt med noget

langsomme Skritt, som i saa vigtige Sager altid pleye at være de sikkreste, vill give de behageligste Udsigter til Statens Gields Betaling og til alle de deraf flydende herlige Fordeele.

Men da saaledes nu een heel nye Epoque i Deres Kongl. Maystts. Finance-Væsens Bestyrelse har taget sin Begyndelse, hvilken heldst i de første Aar vill udkræve den allerstørste Nøyagtighed og giøre Arbeydet i den nye anordnede Ober-Banque-Direction samt i Skatt-Cammeret og i den extraordinaire Commission overmaade vidtløfftig og bestandig vedholdende, og mit Helbred, som allerede i nogle Aar, men i særdeleshed fra Januarii Maaned af, har været bestandig svag, alt meere og meere svækkes, hvilket baade betager mig Kræfter og Munterhed til eet saadant bestandigt og uafbrudt vigtigt Arbeyde; Saa indflyer jeg til Deres Kongl. Maystts. Naade, for Allerunderdanigst at udbede mig, at jeg, nu den nye Plan allerede er i fuld Drifft, maa blive dispensert fra bemelte Departements og fra det Vestindiske Handels-Sellskabs-Direction, og at mig saaledes alleene maa forbeholdes den mig Allernaadigst betroede Plads i det Geheime Stats-Raad og det for omtrent 2 Aar siden dertil lagte Referat af det Kongl. Tydske Cancellies Sager samt mit Sæde i Canal-Commissionen.

Deres Kongl. Maystt. vill, ved at bønhøre denne min Allerunderdanigste Ansøgning, beviise mig en Naade som vill giøre mig langt mere skikket og beqvem til bemeldte mig tilovers blivende Embeds-Forretninger, og hvilken jeg, da jeg anseer dette, som een for min Sundhed uomgiængelig nødvendig Lettelse, saa længe jeg lever med den Allerunderdanigste Taknemmelighed skal erkiende.

I dybeste Submission forbliver jeg til min sidste Aandedrætt,

Stormægtigste
Allernaadigste Arve-Konge og Herre,
Deres Kongl. Maystts.
Allerunderdanigste troepligtskyldigste
Tienner og Undersaat
Schack-Rathlou.

Kiøbenhavn d. 20de Octobr. 1782.

Indlæg til Sjællandske Tegnelser.

28. Oktober 1782.

15. Forandringer i Bankens Bestyrelse.

Da Vores Statsminister Geheimeraad Schack Rathlou i vedlagte Memorial har allerunderdanigst været begiærende, at maatte, siden hans Helbred paa et Aar har været saa slet og ingen Bedring synes at kunne ventes, løslades fra den Extraordinaire Commission, Skatkammeret og Ober-Banque-Directionen: Saa have Vi paa hans indstændige og vedholdende Begiering, som hans kiendelige Svaghed fornyer, ikke kunnet andet, end herved befale, at Vores Danske Cancellie til Vores allernaadigste Underskrift udstæder Vores Tilladelse til, at han fra disse tre Commissioner udtræder. Til disse Forretningers Besørgelse

1) I den Extraordinaire Commission og Skatkammeret indtræder igien Vores Statsminister Geheimeraad Baron Rosencrone, som Medlem i Begge.
2) og i Over-Banque-Directionen ville Vi til Medlem have beskikket Conferentsraad Agerskow, tredie Deputeret i Vores Finants-Collegio; thi besørges til Begge de sedvanlige Expeditioner.

Christiansborg d. 28 Oct. 1782.

Christian Rex.

Til
Vores Danske Cancellie.

O. Høegh Guldberg.

19. August 1783.

16. H. Stampe afskediges fra Bankens Bestyrelse.

Til Vores Geheimeraad Stampe.

Min kiære Geheimeraad Stampe.

Da det høistvigtige Banque- Finants- og Credit-Væsen fordrer saavel til enhver Tid som især under den Handelens Forvirrelse, der nu er i Europa, og den Forlegenhed, hvori Vores Handlende, ja Staten selv befinder sig, at dette hele Væsen maae dagligen med uafbrudt Omhue hurtigen og mo-

ligen følges; Saa i Betragtning af Din Alder og Din Svaghed, som ikke tillader Dig meere, som Du gierne ville, enten at bivaane Directionens Samlinger eller at give til disse Ting den uafladelige Opmærksomhed, de behøve, haver Vi herved af besynderlig Naade villet fritage dig for den følgende Tid fra alle Over-Banque-Directionens og Banquens Forretninger, men ville, at Du til et Beviis paa Vores vedvarende Naade skal fremdeles beholde, hvad Dig for disse Forretninger har været tillagt, ligesom Vi og altid bliver ved at være

Fredensborg d. 19 Aug. 1783.

Din naadige Konge
Christian Rex.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

19. August 1783.

17. Numsen afskediges fra Bankens Bestyrelse.

Til Vores første Deputeret Geheimeraad Numsen.
Min kiære Geheimeraad Numsen.

Det høistvigtige Banque- Finants- og Credit-Væsen fordrer saavel til enhver Tid som især under den Handels-Forvirrelse der nu er i Europa, og den Forlegenhed, hvori Vores Handlende, og hvad mere er, Staten selv befinder sig, at dette heele Væsen maae styres efter de samme Grundsetninger eenigen, og med uafbrudt Omhue og med det Mod, som allene kand hielpe det vanskelige og svære tilrette. Derfore er det, at vi som veed, at et saa vigtigt Collegium som Vores Rentekammer kand fordre Din heele Siæls Opmærksomhed, og som desuden ikke er ukyndig om, at Du med Frygt og Tvivl har taget Deel i disse Banque-Sager, har besluttet at løslade Dig fra Over-Banque-Directionen, ligesom Vi og herved og fra nu af fritager Dig derfra, forvisset om, at Du med saameget større Lyst og Iver anvender Tid og Kræfter paa det andet Dig betroede betydelige Embede, og i saadan Overbevisning er Vi da

Fredensborg d. 19 Aug. 1783.

Din naadige Konge
Christian Rex.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

19. August 1783.

18. H. E. Schimmelmann afskediges fra Bankens Bestyrelse.

Min kiære Græve Schimmelmann.

De høistvigtige Deliberationer, som angaaende Banken og det dermed forbundne Credit og Finantz-Væsen hyppigen i nogle Maaneder ere forekomne, have viist mig, at Du med nogle Flere af Over-Directionen have visse Grundsetninger, som ikke alleene bestrides af andre Medlemmer, men som, hvad meere er, paa ingen Maade kan foreenes med den Plan Vi Selv have foresat Os, og de Hensigter, som Vi have og bør have som Konge. Skiønt Jeg da nu ingenlunde haver tvivlet om, at jo Du tilligemed dem, som have været af Din Mening, have fulgt Eders bedste Overbeviisning, indseer Jeg dog fuldkommen, at det store Finants-Væsen ingenlunde kan bestyres af Mænd, der have de meest stridige Grundsetninger, og at Vi nødvendigen maae betro det til saadanne, der ere overtydede om Vore egne Grundsetningers Rigtighed; derfore er det, at Vi herved løslader dig, Vores Commerce-Minister, fra alle de Forretninger, som Vi have paalagt Dig i Vores Banque og Banque-Comptoir, i Vores Skatkammer og Extraordinaire Commission, ikke af nogen Unaade, men fordi Tingenes foranførte Natur saaledes fordrer, og siden Du i et vist Tilfælde selv endog haver begiert af Os at maatte forskaanes fra al Deeltagelse.

Iøvrigt ere Vi, hvad Vi altid har været,

Fredensborg d. 19 Aug. 1783.

Din naadige Konge
Christian Rex.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

19. August 1783.

19. C. D. Reventlov afskediges fra Bankens Bestyrelse.

Til Vores Geheimeraad og første Deputeret Græve Reventlau.

Min kiære Græve Reventlau.

(Begyndelsen ligelydende med ovenstaaende Skrivelse til Grev Schimmelmann) — Derfor er det, at Vi herved løslader Dig, kiære Græve, fra den Forretning, som Vi hidtil i Vores Over-Banque-Direction haver givet Dig, og det giøre Vi ikke af nogen Unaade, men alleene (det Du sèlv ogsaa begriber) fordi Tingenes ovenanførte Natur saaledes fordrer.

I alt øvrigt er Jeg, som Jeg altid har været,

Fredensborg d. 19 Aug. 1783.

Din naadige Konge
Christian Rex.

Guldbergs Kabinetsprotokol.

23. August 1783.

20. Forandringer i Bankens Bestyrelse.

Da Vores Geheimeraad Stampe for sin svagelige Alder, og Vore Geheimeraader Numsen, Schimmelmann og Reventlau, for at kunne anvende al deres Tid paa de dem allernaadigst betroede Departemens, ere med Vores Villie traadne ud af Vores Over-Banque-Directionen: Saa have Vi igien i deres Sted, til den Anden Plads i bemeldte Direction næst efter Vores Statsminister Græve Thott udnævnt Vores Statsminister General Eickstedt; og til den femte Plads næst efter Vores Stats-Secr. Geheimeraad Høegh Guldberg, Vores Statsminister Geheimeraad Baron Rosencrone; og siden, efter Vores Conferentsraad Agerschow, Vores Conferentsraad og Vice-General-Procureur Bang og Vores Etatsraad og Professor Juris Colbiørnsen, hvilke da saaledes tage Sæde og Stemme i bemeldte Vores Direction. End videre ville Vi, at i Banquen som Stands-Commissairer indtræde i de Afgaaendes Sted Vores Statsminister Baron Rosencrone og Vores Anden Deputeret

Kammerherre Schilden; hvilket Vi denne Gang og uden Følge saaledes beslutte.

I øvrigt, saavidt Tid og Embede det tillade, forblive for Vores Finantsminister Geheimeraad Stemann samme Forbindligheder i Henseende til Banquen som forhen. Men det ville Vi herefter fritage Stands Commissairerne fra at have nogen Andeel i Banque-Contoirets Bestyrelse, hvilket deres andre Forretninger dog ikke vil tillade dem at giøre med den Nøiagtighed som de ønske. Vi betroe derfor bemeldte Contoir til Vores Finantsminister, og ville Vi, at Justitsraad Frisch skal træde derind næst efter Justitsraad Thulstrup, da Vi ere forvissede om, at den duelige Etatsraad Wendt med disse andre ogsaa duelige Mænd skal under bemeldte Vores Finantsminister svare aldeles til Vore Hensigter. Skulle ellers ved Contoiret i Altona, hvis Handlinger aldeles fra det KiøbenhavnskeBanque-Contoir maae og skal bestyres, nogen Forandring behøves, da ville Vi, at Os derom Forestilling skal giøres. Referatet i alle de Sager, som fra Directionen Os allerunderdanigst bliver at foredrage, kand herefter beqvemmest skee ved Vores Finantsminister Geheimeraad Stemann, da Vores Statsminister General Eickstedt haver bedet derfor at være befriet. Endeligen vil det være fornødent at Communication om denne Vores Villie strax besørges giort til alle Vedkommende.

Fredensborg d. 23 Aug. 1783.

Christian R.

O. Høegh Guldberg.

Til
Vores Over-Banque-Direction.

21. E. H. Schimmelmann til A. Hennings.

Lindenbourg, le 28 d'Août 1783.

Votre lettre m'est parvenu fort tard aujourdhui à Wildmosenhoff ou je m'occupe de l'agriculture et de l'oubli des hommes. Il y a huit jours que l'ordre du Roi et la lettre du Prince Fréderic qui me donne à connaitre ma demission m'est parvenu; le premier moment cela m'a frappé, mais pas sur-

pris. On me reproche une opposition dans les principes de Finance, je me reprocherai toujours trop de complaisance et trop de ménagements. Je sais qu'on parle toujours d'affaires et que les vues personnelles décident. L'époque parait d'ailleurs assès bien choisi de me sacrifier à Mr. Stemann, quand les affaires parraissent se debrouiller et quand les difficultés presque insurmontables semblent s'applanir.

Je ne saurais être ebranlé ni agité de ce qui vient d'arriver, ce n'est pas, comme on croit, mon aisance, mais ce sont mes sentiments qui me font pas attacher un plus grand prix à ce qui vient d'arriver.

Je n'ai pas encore demandé ma démission, je ne pourrais juger que par les conséquences de ce qui vient d'arriver, si je dois, ou si on veut me forcer de prendre ce parti.

Votre lettre est remplie d'inquiétude, Vos plaintes m'affligent et me navrent, ne puis-je Vous convaincre que Votre bonheur m'est cher.

Vous m'obligerez si Vous vouliez me donner des nouvelles de la ville et de la Cour, tout le monde me croit instruit et de cette manière je ne saurais l'être. Je crois que Vous feriez bien d'adresser Vos lettres à M. de Buchwald ou aussi a l'inspecteur Andkier à Lindenbourg. Il faut prendre quelque précautions avec les disgraciés.

E. H. Schimmelmann.

P. S. Pour plus d'éclaircissement je Vous envois la copie de l'Ordre du Roi et de la lettre du Prince[1]); la dernière ligne de l'ordre du Roi vise sans doute à mon sentiment que la

---

[1]) Sml. Nr. 19. Arveprinsens Brev lyder saaledes:

Kjære Commerce Minister Schimmelmann. Jeg tror, at De længe selv har ønsket at gaa ud fra en Bestyrelse, hvor De ikke har kunnet have de Grundsætninger, som Vi have villet, at der skulde følges. Derover tænker jeg, at De selv er fornøjet, at De nu er entlediget derfra. Thi Kongens Naade og min Yndest ville De som tilforn regne paa, da jeg i Sandhed er

Deres meget bevaagne
Friderich.

Fredensborg d. 19. Aug. 1783.

banque devait être aussi sacrée maintenant que si elle était un bien privé.

Arkivfuldmægtig J. Blochs Afskrift (sml. S. 105).

3. November 1783.

22. C. Fr. Numsen meddeler Joh. Bülow, at han efter et Sammenstød med Arveprinsen og Guldberg venter sin Afsked. (Sml. foran S. 6[1]).

Trykt i Hist. Tidskr. 3. Række, V 446 f.

4 November 1783.

23. Forandringer i Rentekammeret.

Da Vi have fritaget Vores Geheimeraad Numsen fra sit Embede ved Rentekammeret: saa have Vi i hans Sted beskikket Vores Kammerherre Schilden til Første Deputeret; Conferentsraad Erichsen til igien at oprykke, og Kammerherre Græve Reventlau[2]) til igien at tage Conferentsraad Erichsens Plads: thi haver Vores Danske Cancellie at udstæde de derhen hørende fornødne Bestallinger.

Christiansborg d. 4 Nov. 1783.

Christian R.

Til Vores Danske Cancellie.

O. Høegh Guldberg.

Bestallinger af 8. Nov. i Sjæll. Tegnelser.

---

¹) Den her omtalte Kabinetsordre blev iøvrigt først under 3. April 1784 forelagt Kongen til Stadfæstelse, med en Forestilling, i hvilken Rentekammeret retfærdiggjorde sin Skrivelse af 25. Okt. som den eneste rigtige Afgjørelse efter den bestaaende Lovgivning. Den kongelige Resolution herpaa er af 5. April og lyder saaledes: „Indbemeldte Vores Cabinets Ordre af 3. November forrige Aar, hvorefter Bondekarlen Lars Willumsen fra det Kronborgske District er afgivet til Vores elskelige kiære Herr Broders Regiment, stadfæstes herved, og have Vi ladet Os foredrage de herudi indeholdte Oplysninger.“

²) Johan Ludvig R.

IV. Kronprins Frederik før Konfirmationen.

---

1. B. G. Sporons Optegnelse om Kronprinsens Opdragelse i de første Aar.

Den store Forandring var skeet 1772 den 17. Jan. Og der maatte iblandt de første Ting tænkes paa den unge Kronprinds. Han var indtil den Tid bleven opdraget i en Haardhed uden Lige. Man kiendte da temmelig almindelig Virkningerne af en Forkiælet Opdragelse: men ingen kunde bifalde den Maade som mod ham blev brugt, hvilken end ikke var overeenstemmende med Dyrenes Omsorg for sine Afføddninger. Med et halv nøgent Legeme og et bart og blottet Hoved blev han udsat for Kulde og Frost, Iis og Snee, ikke i kolde Gange, men ogsaa i aaben Luft paa Altaner og ubedækkede Svaler. I Selskab aleene med en ung Dreng omtrent paa hans Alder, eller lidt ældre, blev han overladt til sig selv og til den Adfærd, som imellem saadanne Børn kunde falde. De kivedes og sloges: og endskiøndt Carl (saa hedde den fremmede Dreng) enten han selv begreb Sammenhængen eller og var bleven derom underrettet, gav efter saa vidt hans Barne Alder vilde tillade, forefaldt dog Optrin imellem dem, som ingen for sin Søns Vel omhyggelig Fader havde villet tillade. Man gav dem Grød i en Skaal hensat paa Gulvet, som de da kunde gaae til at spise af, naar deres Lyst tilsagde, hvoraf Virkningen blev den, at de sloge Grød og Skeer af Munden paa hinanden, naar Maden gik til Bunde, eller den eene troede at den anden fik for meget. Mælk gav man dem i en Flaske, som snart blev slaget i tu: og disse Børn gik da med bare Fødder imellem Glasskaarene. Saadant Væsen

kunde man i Byen ikke andet end forfærdes over. Alle talede derom: men det var ikke mueligt at frembringe Forandring deri. Thi Struensee, som eene raadede herfor, raabte stedse paa en stærk Opdragelse og at skaffe Prindsen et sund Legeme. Dog lod det, som der paa det sidste skeete nogen Forandring formedelst Forestilling af Etatz R. Christ. Joh. Berger, hvilken formedelst en ubegribelig Lyst til Hoflevnet, eller hvad anden Aarsag det maa have været, havde forladt sin ærefulde og rige Praxis i Kiøbenhavn og begivet sig i Hoffets Tieneste med en maadelig Gehalt, hvoraf Virkningen blev den, som han burde forudseet, at han blev trukket ind i alt det lumpne Tøi, som gik for sig, og som han vel ikkun havde liden Deel i, men kunde blevet uden for.

Saa snart den mærkelige Handling paa 17 Januar 1772 var gaaet for sig, blev strax tænkt paa en sømmelig Opdragelse. Prindsen blev givet en Overhofmesterinde, Feldmarskalkinde Numsen, en aldrende, Forstandig og sleben Dame. En Læse Mester fik Prindsen ogsaa, hvortil blev antaget en Søn af Provst Hee til Holmens Kirke, i øvrigt et skikkeligt Menneske af ingen synderlig Duelighed, men gandske skikket hertil formedelst Stilhed, Flid og Taalmodighed. Det kan og ikke nægtes, at der jo blev i denne Tid giort med Kronprindsen, hvad der var mueligt efter den Tilstand hvori han befandtes. Overhofmesterinden sørgede strax for at hans forkomne Legem og Helbred kunde bringes tilrette efter Lægernes Anviisning. Og efter nogen Tid saae man Hævelsen og Frosten i Hænderne og Fødderne at forgaae, saa at enhver glædedes over at see at der dog var Haab, at Kronprindsen skulde igien bekomme en sundt og stærk Legeme. Hans Kongelige Høihed opvoxede saaledes frisk og sund og lærede Børnekundskaberne — Hofstatens Forandring var fastsat at skulle skee fra den Tid om to Aar, det er at sige ved Foraaret 1774. Jeg blev strax af alle, inden noget derpaa var tænkt af Herskabet selv, peget paa som hans tilkommende Informator, og inden noget til mig derom kunde været talet af dem, som det tilkom at tale derom, var det almindelig afgiort. Dertil giorde nu en stor Deel det Bekiendskab jeg længe tilforn havde giort med Hans Kongelige Høihed Arveprindsens Informator Professor Guldberg.

som i den bekiendte Forandring 17 Jan. 1772 var et af de store Hiul, hvortil kom at det var en bekiendt Sag, at jeg som Pagernes Hofmester hos Hendes Majestæt Dronning Juliane Marie og hans Kongelige Høihed Arveprinds Frederik havde havt den Lykke at erhverve mig alles Yndest, og i sær at ingen var uvidende om, at jeg endog i de urolige Struenseiske Tider baade hemmelig og aabenbare havde holdet stedse, endog førend min Ansættelse ved Dronningens Hofstat, Parti imod det daværende Struenseiske. Imidlertid vidste jeg intet deraf førend den 20 Maj 1773, som var Christi Himmelfarts Dag. Jeg besøgte da min gamle Ven Etatz Raad Guldberg, som da sagde mig, at han ved den Leilighed vilde sige mig det, som han havde Befaling og Tilladelse af Hans Kongelige Høihed Arveprindsen at forekomme mig om, at jeg var udseet til at være Kronprindsens Informator, og at det blev mig sagt, paa det at jeg endnu maatte eftertænke i Forveien, hvorledes jeg til det Øiemeed kunde indrette mine Studeringer. Dette sagde han da vilde skee, som oven er anført, næstkommende Aar 1774 ved Kongens Afreise paa Landet.

Men samme Sommer skeete paa Fredensborg en Ting, som giorde Forandring deri, hvilken jeg her ikke kan anføre, da jeg derom aldrig har kunnet faae andet end en mørk og utydelig Kundskab. Saa meget syntes at være vist, at Kronprindsens Overhofmesterinde Fru Numsen tilligemed nogle fleere havde anrettet en Kabale imod Guldberg for at støde ham fra den Tillid, han havde hos Arveprindsen, hvoraf nok skulde været en Følge, at Kronprindsen skulde været givet en udenlandsk Informator og hans Hofstat indrettet efter den viis som denne nye Kabale fandt for got.

Da kom der om Sommeren et uformodenlig Bud til mig, at jeg havde at holde mig færdig til strax at tiltræde denne Post, naar det maatte mig befales, uden at skyde paa Opsættelse, og derfor om der skulde være private Ting, som jeg behøvede at reise til Kiøbenhavn for, maatte det ske nu, da det ikke kunde vides, naar Ordren vilde komme for mig at tiltræde denne Post.

Koncept paa brækket Folio.

6. September 1773.

2. Det paalægges Statsministrene at udtale sig om Kronprinsens fremtidige Opdragelse.

Mine kiere Geheimeraader. Den Omhue, jeg har for min Søns Cronprinzens Opdragelse, der er saa vigtig for mit Folk, giør, at jeg ikke kand dølge for dem den Bekymring, jeg føler baade som Fader og Konge. Hand er i een gammel Kones Hænder, der, endog med god Villie, ikke kunde længere have den tilbørlige Aarvaagenhed over ham; hand maa lære noget, og holdes til den sande Anstændighed. Alt dette giør det nødvendigt, at hand gaaer over til de Mand-Folk, hvorunder hand skal blive. Dog da Sagen er een sand Staats-Sag, vil jeg, at I, mine kiære og troe Mænd, strax skulle give mig skriftelig Eders Tanker, om I ikke troer, at denne Forandring, er saa nødvendig, at den endog bør skee før min Indreise til Byen, og om I ikke meene, at jeg sikker kand betroe min Søn til den gode og ærlige General Eichstedt.

Jeg er Eders bevaagne Konge.
Christian R.

Friedensborg den 6te Sept 1773.

Udenpaa:

Til
Mine Staats-Ministrer Grev
Thott: Schack Rathlou:
Rømling og Bernstorff.
strax at aabnes af Græv Thott.

Originalen er skreven egenhændig af Kongen.

8. September 1773.

3. Statsministrenes Forestilling og Kongens Resolution om Kronprinsens Opdragelse.

Stormægtigste, Allernaadigste Arfve-Herre og Konge!

Det har behaget Eders Kongl. Mayt. allernaadigst at befale os, skrifftligen at tilkiendegifve vores uforgribelige tancker,

om vi icke eragte nødvendigt at Hands Kongl. Høyhed Kron-Printzen, endog før Deres Mayts. indreyse til Byen gaar ofver til de Mandfolck, som med Hands opdragelse herefter skall hafve Opsigt, samt om dette med sickerhed kand betroes General Eichsted.

Vi erkiende med allerdybeste ærbødighed og Tacknemmeligheds rørelse Deres Kongl. Mayts. vidtudbredte og høystpriseligste Forsorg for sit Folckes sande Beste, som i alle andre, saa og i særdeleshed i dette Tillfælde.

Da Hands Kongl. Høyheds Undervisning og videre opdragelse er af alleryderste Vigtighed for disse Rigers og Landes Velfært i tillkommende Tidsalder, saa kunde vi ey rettere skiønne, end at det er nøttigt og fornødent, at Høystsamme med forderligste, og forinden Deres Mayts. indkomst till Byen, ofverlefveres til de Mandfolck, som allernaadigst maatte betroes, dermed at hafve Indseende. Vi troe ogsaa, at General Eicsted besidder de Egenskaber, som dertill udfordres.

Vi forblifve i allerdybeste Underdanighed til vores dødsstund,
Eders Kongl. Mayts.
allerunderdanigste troe, Pligtskyldigste Tienere

O. Thott. Schack Rathlou. Rømeling. A. P. Bernstorff.

Fred. 8 Sept. 1773.

Vi igientage og stadfæste Vores Forsett i Henseende til Vores elskelige kiære Søns Vackre Opdragelse, og vilde at de dertil, fornødne Ordrer strax udfærdiges.

Fredensborg d. 8. 7bre 1773.

Christian R.

Forestillingen er skreven af Thott, Resolutionen egenhændig af Kongen.

11. September 1773.

4. Kongen til Arveprins Frederik.

Allerkiæreste og allerdyrebareste Hr. Broder.

Ligesom jeg allereede under 6te og 9de Sep. har erklæret, at min Søn Cron-Printsen skal til 15de Octobr. gaae over til Mand-Folk, og at jeg og tilsamme Tiid vil betroe Ham til Gen. Eichstedt som hans Oberhofmester: saa er end videre min Tanke, at der hos Ham skal settes

1. Til Cammer-Junkere de tvende: Urne, som er ved den kiære Moder, og den Lieutenant Bülow, som er i min Liv-Vagt.
2. Til Informator: Hofmester Sporon, der skal gives Navn af Professor.
3. Til Cammer Page: Pagen Gedde.
4. De toe Pager skal fra Cadetterne requireres, ligesom det er hos mig Self.
5. Til Kammer-Tiener: Majol, min Søns Fyrbøder. Bach, min Friseur, skal og være Kronprintsens med Navn af hans Cammer-Tiener, og Hundrede og Halvtredsindstiuve Rthlr Gage.
6. Een af min Søns Laquaier, om hand dertil er duelig, skal være hans Fyrbøder.

Overalt vil jeg bede Dig, min kiære Broder, baade nu og siden, at have Omhue for Din Neveu, og see til, at ingen uden gode Folk er i hands Tieneste. Dersom Du troer, at disse af mig her nævnte Folk at være gode, saa kunne Du til deres Antagelse giøre, naar Tiid er, de fornødne Anstalter. Derved forbinder Du mig, der alltiid er

din
oprigtigste, hengivenste
og takskyldigste Broder
Christian R.

Fredensb. d. 11te Sep. 1773.

Originalen er skreven egenhændig af Kongen.

1. Oktober 1773.

5. Kongl. Reskript om Kronprinsens fremtidige Opdragelse.

Da Vores Elskelige og Kiere Søns Kronprintsens Opdragelse fortiener al Vores Kongelige og Faderlige Opmærksomhed, og er for disse Vore Lande og Riger af høieste Vigtighed. Saa have Vi, for at opnaae des kraftigere Vort Øiemeed og Vore Undersaatters Ønske og Haab, allerede besluttet til nu forestaaende 15de Octobr. at overgive Vores Hr. Søn til den Opdragelse, hvorunder han herefter skal forblive, og derfor udnævnt Vores Statsminister General Eickstett, til hvis Troskab, Danske Hierte og fornuftige Omhyggelighed Vi med al Føie sette Vores Lid, til at være tillige Kronprintsens Oberhofmester, ligesom Vi og til Hans første Kammerjunker have beskikket den hos Hendes Majestets Vores Elskeligste Frue-Moders Hof staaende Kammerjunker Urne, og til den Anden den i Vores Liv-Vagt til Fods tienende Premier-Lieutenant Bülow, som og til Hans Informator Page-Hofmester Sporon, hvilken Vi tillige herved udnævne til Professor med samme Rang, som Universitetets Professorer er tillagt. Thi skulle Vores Danske Cancellie hertil besørge de sædvanlige Bestallinger, som alle Vedkommende gratis skal tilstilles, og derhos forsyne Enhver med de Instructioner, som Vi Selv allernaadigst ville tilsende Cancelliet.

Fredensborg i Vores G. St. Raad
d. 1. Oct. 1773.

Christian R.

Friderich.

O. Thott. Schack Rathlou. Rømeling. A. P. Bernstorf.

For
Vores Danske Cancellie.

Originalen med Guldbergs Haand.

5. Marts 1782.

6. O. H. Guldberg til Kronprinsen.

Deres Kongelige Høihed.
Naadigste Kronprints og Herre.

En Gave meere hellig for min Ærbødighed og kier for mit Hjerte har Deres Kongelige Høihed ikke kunnet glæde mig med. Deres Skilderie, saa ligt, er en Skat for den, der under sine Arbeider saa gierne sigter til Deres Kongelige Høihed, og som finder en sød Lettelse i at vide, at De, Dyrebareste Herre, med Naade anseer hver Bestræbelse for det Folks Bedste, der hører Dem til, og for det Fædrenelands, som De føler med saa megen Ømhed. Min Siel, som kiender denne Gaves hele Værd, er giennemtrængt af den sandeste Taknemmelighed. At vise denne Erkiendtlighed i den oprigtigste Underdanighed for Deres Kongelige Høiheds hellige Person, det er mig ligesaa naturligt som alle gode Danske; men ville den Allerhøieste vande alle de Planter, som Kongen Deres Hr. Fader haver sat og agter i sin Orden at sette, og maatte Deres Kongelige Høihed engang treffe dem i den frodigste Vext, og ved Siden paa dem og med en viis Omhu for dem opelske mange andre flere: da opfyldes mit fulde Hiertes hele Ønske; da hviler over vor elskede Kronprints de bedste Velsignelser, og da skal jeg frydefuld døe det, jeg med den inderligste Hengivenhed, samt skyldigste og dybeste Ærbødighed har levet,

Deres Kongelige Høiheds
Min Naadigste Kronprintses og Herres
allerunderdanigst troe Tiener
O. Høegh Guldberg.

Christiansborg den 5. Mart. 1782.

7. Kongl. Tilkjendegivelse til Eickstedt om at Kronprinsens Konfirmation og Indtrædelse i Statsraadet er fastsat til Paaske 1784.

Christiansborg d. 13 Jan. 1783.

Min Kiære Statsminister General Eickstedt. Da min Kiære Søn Kronprintsen nu nærmer sig til den Alder, hvor

Jeg selv blev confirmeret, saa er det min fulde Agt, at han, om Gud vil, mod Paaske i Aaret 1784 skulle offentlig aflegge Reede for sin Troe, og fornye sin vigtige Daabs Pagt med Gud. Det vil da blive hans Informators Sag med den besynderlige Flid, han hidtil har redeligen viist, nu at see denne min elskelige Søn fuldkommen grundet i Sandheden, og Sandheden til et Gudeligt og lykkeligt Liv lagt paa hans unge Hierte. Men da Du og, Min kiære General, hidtil har med den bedste og roesværdigste Omhu anført min kiære Søn til at tænke og anstændigen at udtrykke sig, saa at Jeg efter hans Alders Maade til min store Glæde og din sande Ære finder megen sund Forstand hos ham, ligesom hans Kiære Grand-Mama og Onckel giver ham det mig behagelige Vidnesbyrd, at han i det sidste Aar meget har tiltaget i Sindighed og Beskedenhed: Saa vil Jeg af den fulde Tillid, som Jeg har til Dig, endvidere tilkiendegive Dig, at Jeg har foresat mig, saasnart han efter Confirmationen har med Os communiceret, at give ham Sæde i mit Statsraad, paa det at han strax kan komme i Forretninger, og efterhaanden til min Trøst og Landets og hans egen Nytte danne sig til alt det gode, som Jeg saa inderlig ønsker ham. Men denne min Bestemmelse med ham fordrer nu og, at dette hele Aar, og hvad der kan overskyde, maa med den ømmeste Flid anvendes paa at styrke og samle de Kundskaber, som behøves høyligen om Vore Lande og deres Forfatning, om de Europæiske Staters Natur og deres Sammenhæng med os, om Vore Næringsveye, om de rette Stats og Finants Principer, om den sunde Klogskab og Varsomhed, om Religions og Dyds Nødvendighed, og hvad meere, der endelig maa ligge til Grundvold, for at kunne bivaane nyttigen Vores Statsraad. Desuden maatte min kiære Søn dagligen øve sig i at skrive Breve, og engang i det mindste om Ugen korteligen selv opsette sine Tanker over een eller anden Materie. Jeg veed at han selv med den priseligste Flid vil arbeyde paa, at dette vigtige og fornødne Aar, som ogsaa bliver det sidste han skal have en Oberhofmester og Informator, omhyggeligen til dette Vort gode Øyemeed anvendes, og at alt andet derefter indrettes saaledes, at Kronprintsen kan frisk og munter komme

og blive ved samme. Du maae fra mig tilkiendegive Etatsraad Sporon, at jeg i Henseende til denne overmaade vigtige Underviisning setter til ham og hans Nidkiærhed den bedste Tilliid, og derfor eene vil betroe ham og samme, paa det min Elskeligste Søn ikke skal, som ofte er skeet, forvirres ved forskiellige og stridige Grundsætninger; og Jeg er overbeviist om, at Du i alt ømmeligen seer til, at Kronprintsen endnu til alt andet beholder til sit eget Huus den kiærligste Hengivenhed, hvilken vil være Guds og min Glæde og befæste hans egen daglige, ja heele Landets Lyksalighed, thi hvor kand han have eller finde bedre og fastere Venner? og det er min inderlige Fryd at see og ofte at høre, hvorledes han heri nu opfylder mit Ønske. Jeg hans Fader velsigner ham derfor, og tilbeder ham af Vore Fædres Gud al Naade og Lyksalighed, da Jeg og altiid vil taknemmeligen erkiende Din Omhu og Bestræbelse for hans min kiære Søns Bedste, ligesom og alle deres som retskaffen tiene mig og ham. Endeligen lader Du min Søn selv læse og afskrive dette mit Faderlige og under Sinds-Rørelse skrevne Brev, at hand kan læse og følge det, og nyde af Gud min Faderlige Velsignelse, som jeg i Opløftelse til Gud skienker ham. Jeg er med det bedste Hierte

Din meget naadige Konge
Christian R.

P. S. Min allerkiæreste Søn, skal beholde originalen, og Du til en glædelig Erindring hans Afskrift.

Baade den egenhændige Original og
Kronprinsens Afskrift findes.

30. Januar 1783.

8. „Spørgsmaale forelagte af Gr. Ludv. Reventlau for Geh. R. Stampe til sammes Besvarelse“.

1ste Qvæstion. Om det ikke maatte eragtes rimeligt og anstændigt, at Hans Kongelige Høihed Kron Printsen, som nu gaaer i sit 16de Aar, blev jo før jo hellere confirmeret?

Svar. Da de specielle Omstændigheder, som her mueligt maatte være forhaanden, ere mig aldeles ubekiendte, saa maa jeg abstrahere derfra, og alene overveie Qvæstionen i Almindelighed, og, naar jeg da betragter:

a. At hos os tilforn ikke var fastsadt nogen vis Tid til Ungdommens Confirmation, men at det dependerer af Vedkommende dertil at presentere sig, naar de formeente sig tilstrækkelig preparerede;
b. At det ved Forordningen af 25 Maji 1759 er fastsat, at Ungdommen ikke maa confirmeres, førend de ere 14 til 15 Aar gamle;
c. At den Alder derved er bleven den, i hvilken de fleste confirmeres, naar der ikke ere specielle Omstændigheder, som ofte giøre, at Confirmation længere udsættes;
d. At det i nærværende Tilfælde ikke kan fattes paa grundig Underviisning, ligesom man og (Gud skee Lov) er forvisset om, at det her ikke fattes paa Genie og Lærvillighed;

Saa kan jeg ei skiønne rettere, end at det under de fleste forhen ommelte Vilkaar vilde være rimeligt og anstændigt, at Hans Kongelige Høihed, som nu har fyldt sit 15de Aar, jo før jo heller blev confirmeret.

2den Quæstion. Om det ikke var rimeligt og nyttigt, at Hans Kongelige Høihed jo før jo heller tog Deel i alle Affairer af Vigtighed og altsaa Sæde i det Geheime Conseil?

Svar. Efter mine Tanker staaer denne Qvæstion just ikke i nogen nøye Connexion med den foregaaende, men beroer fast alene paa de specielle Omstændigheder, i hvilke vi befinde os, og som ikke ere mig videre bekiendte end af de almindelige Rygter, og, naar jeg da ifølge deraf skal sige min Mening (hvorved jeg atter maa igientage, at de specielle Omstændigheder ere mig ubekjendte), kan jeg ikke skiønne rettere end at det ville være baade nyttigt og billigt, at Hans Kongelige Høyhed jo før jo heller tog Deel i alle Sager af Vigtighed, saa at samme blev ventilerede i hans Overværelse, og af Vedkommende for ham

forklarede, saavel de Grunde de havde for deres Mening, som hvad de havde imod, og Uleiligheder, som de skiønnede, at kunne flyde af eet eller andet, da det forstaaer sig selv, at enhver vilde giøre sig en Fornøyelse af at forklare for Hans Kongelige Høyhed Grunden til Alt, som blev foretaget, og den Nytte, man deraf kunde vente.

Kjøbenhavn d. 30 Januarii 1783.

Stampe.

Dette blev mig givet af Gr. E. Schimmelmann til at afskrive d. 11de Apr. 83.

Dette Document dicteret Gr. L. R. af Stampe, blev efter L. Rev. instændige Begiering til St., forandret saaledes som det her oven for staaer, da der forhen stod: jo før jo heller fik Kundskab i alle Sager etc. Stampe paalagde ham at vise mig begge Originalerne, for at jeg kunde deraf vælge, hvilket jeg vilde viise Printsen; men man viiste mig kun dette, det andet saae jeg hos Stampe d. 18. April 83.

Bülow.

I Bülows Afskrift, i det Kongl. Bibliothek.

2. Februar 1783.

9. Schack Rathlous „første Brev" til Kronprinsen.

Monseigneur!

Je comprends très-bien Monseigneur, que V. A. R., tant qu'Elle avoit lieu de Supposer, qu'on reculeroit le Têms de Sa Confirmation au delà des Bornes ordinaires, pour L'eloigner par là d'une Participation directe aux Affaires, pouvoit en étre affectée, et pouvoit desirer de prendre des Arrangements qui La rapprocherirent de Son Bût, quoique j'avoue très-respectueusement et avec cette Franchise, avec laquelle par Devoir et par Conscience je dois parler à V. A. R[le], que Si Elle m'avoit fait l'Honneur de me consulter là-dessus, j'aurois également été d'une Opinion differente.

Mais actuellement, et depuis que la Lettre ecrite par le Roi Son Pere au General d'Eickstædt fixe le Têms ou Elle sera confirmée pour les Pâques del'Année qui vient, et annonce même qu'immediatement après Elle sera admise aux Deliberations du Conseil sur les Affaires del'Etât, je ne vois plûs rien du tout, absolument rien Monseigneur, V. A. R[le] me permettra de lui le dire, qui puisse ou qui doive L'engager à accelerer l'Arrivée d'un Jour, que la Providence Elle-même semble avoir fixé dans ce Moment-çi, pour tirer V. A. R[le] de toute Incertitude à cet égard, et pour prevenir par là tous les Inconvenients qui auroient pû resulter d'une plus longue Durée de cette Incertitude.

Une Année, une seule Anné Msgr, s'ecoule bien rapidement, et avec les Talents heureux dont le Ciel Vous a doué et l'Application soutenue et infatigable avec laquelle Vous travaillez tous les Jours à augmenter vos Connoissances, Vous employerez si utilement cette Année et Vous Vous y preparerez avec tant d'Ardeur et avec tant de succès a bien remplir un Jour la Place si distinguée dans le Monde pour laquelle le Ciel Vous a fait naitre, que ce petit Delai ne pourra tourner qu'à Votre plus grande Gloire personnelle et au Bonheur d'autant plûs grand d'autant plûs assuré del'Etât qui sera le Vôtre et que Vous desirez si vivement de rendre heureux, de sorte que Vous ne serez certainement jamais dans le Cas de regretter ce Delai. Peut-être même que Vous le benirez un Jour.

Mais quand je pourrois supposer, que V. A. R[le] ne pût et ne voulût point se resoudre à l'accorder, ce que j'aime pourtant à me promettre de la Bonté de son Coeur et de la Clemence divine, Elle me permettra de lui demander avec le plûs profond Respect, puisqu'Elle m'a ordonné de lui ouvrir mon Avis sur cette Affaire importante, de quels Moyens pourroit Elle se servir pour obtenir son Bût sans faire naitre des Inconvenients peutêtre bien plus grands encore que ceux qu'Elle desire de prevenir? Les Moyens de la Persuasion, depuis que la Parti de differer la Confirmation de V. A. R[le] jusqu'à l'Age ou le Roi fût confirmé lui-même, a été decisivement pris et annoncé, n'opereroient probablement rien et V.

A. R^le^ n'en seroit que d'autant plus peinée de les avoir employez, et pour des Moyens moins doux et accompagnez d'un Eclat quel qu'il pût étre, je ne puis jamais me les representer comme admissibles, et moins encore me permettre de lui conseiller de s'en servir. Quand ils réuissiroient Monseigneur, Votre Altesse R^le^ ne tarderoit pas de regretter qu'Elle les eût choisis, et ne se les rappelleroit jamais qu'avec Douleur. Il faut que l'Epoque fixée par la Providence, ou V. A. R. commencera à travailler directement au Bonheur del'Etat, soit marquée au loin d'une Benediction universelle, et aucun Nuage ne doit obscurcir une si belle Aurore. V. A. R^le^ voudroit-Elle, que ses sujêts futurs, que toute l'Europe, et que la Posterité puissent douter un Instant, que le Desir de faire le Bien eût été son seul Guide? Non, Elle ne le voudra assurement point.

Je supplie donc V. A. R^le^, je L'en conjure même à Genoux, d'attendre encore cette seule Année. Elle sera alors confirmée à la face de ses Sujets futurs, dont la Joie sera extrème de voir l'Heritier du Trône, qui dejà est l'Objêt de leur Tendresse et de leurs Esperances, preter cet Hommage à l'Etre suprème, par lequel les Rois regnent et qui seul peut rendre leur Administration heureuse; Elle entrera alors au Conseil, appellé par le Roi son Pere, qui dejà Lui l'a promis et qui L'y recevra avec le plus grand Plaisir, la plus grande Tendresse, quand Il pourra lui-meme y assigner la Place a V. A. R^le^, et la Benediction du Ciel promise à ceux qui ne donnent que des sujets de Joie et de Satisfaction à l'Auteur de leurs Jours, ne pourra manquer de rendre cette Place glorieuse pour V. A. R^le^, heureuse pour les Peuples, et memorable dans les Annales du Dannemarc; Elle pourra alors, sans donner aucune secousse à l'Etât, ou tout Changement subit peut devenir nuisible, redresser facilement tous les Abus qu'Elle pourra trouver et operer tout le Bien, que les Circonstances rendront possible, le tout avec Bonté et avec Douceur, sans affliger personne; En un mot Monseigneur, les Choses resteront alors dans leur Cours naturel, qui sans contredit est toujours le meilleur, et auquel on fait toujours bien d'adapter Ses Demarches et Ses Operations. Il en est des Affaires

comme de tant d'autres Choses dans le Monde; il faut qu'elles murissent pour reuissir.

Voilà Monseigneur, tous les Avantages qu'offre à V. A. R^le^ le Delai que j'ose Lui proposer, au lieu que tous le Desagrements opposez et mille autres qu'il n'est pas possible de prevoir peuvent rendre les Suites d'une Demarche plûs vive et pas tout à fait regulière, excessivement facheuses, contre les Intentions et les propres Voeux de V. A. R^le^..

Puisse ce Conseil, que je viens d'ouvrir selon les Ordres exprès de V. A. R^le^, avoir le Bonheur d'étre approuvé d'Elle; Puisse son Effêt, si Elle daigne l'agréer et le suivre, n'avoir pour Elle comme j'en suis intimement convaincu, que les suites les plus heureuses et les plus agréables, ainsi que pour l'Etât; Et puisse la Franchise et l'Epanchement de mon Coeur, avec lesquels j'ai ouvert mon Avis dans une Affaire aussi decisivement importante, au moins Vous prouver Monseigneur, que je n'ai consulté dans tout çeçi que mon zèle pour le Bonheur et pour la Gloire de V. A. R. ma Fidelité pour le Roi, et mon Desir de voir l'Etât heureux; trois Objets si etroitement unis, que je ne saurois manquer à l'un d'eux sans manquer en même Tems aux deux autres.

Egenhændig Afskrift, funden blandt
Kong Frederik VI's Papirer.

5. Februar 1783.

10. Schlanbusch fjernes fra Kronprinsen.

Da Vi have bestemt og udnævnet den hidtil som Kammer-Page ved Vores Kiere Søns Kronprintsens Hof-Stat staaende Kammerjunker Schlanbusch til Assessor i Vores Ober-Hofret i Norge: Saa have vi og fra denne Dag af bestemt ham en Gage af 800 Rd. uden Afkortning, saaledes at forstaae, at hvad der i disse 800 Rd. mangler af den Gage, han nyder i Ober-Hofretten, skal ham suppleres paa Skatkammeret. Med allerførste bliver en Plads i bemeldte Ret ledig, saa ham da

i Retten tilfalder den underste Gage. Thi haver Vores Skatkammer da saadant at iagttage.

Christiansborg d. 5 Febr. 1783.

Christian R.

Til
Vores Skatkammer-Direction.

O. Høegh Guldberg.

17. Februar 1783.

11. Schack-Rathlous „andet Brev“ til Kronprinsen.

Monseigneur!

Jamais je ne saurois exprimer à V. A. R^le toute l'Etendue et toute la Vivacité de ma Joie de ce qu'Elle a bien voulû reçevoir avec Bonté les très humbles Representations, qu'en conformité de ses Ordres j'ai pris la Liberté de lui faire dans ma Lettre precedente, et les Arguments sur lesquels j'ai fondé mon Opinion, qu'il ne convenoit point d'anticiper sur le Têms fixé par le Roi Son Pere pour Sa Confirmation et pour Son Entrée dans le Conseil, mais qu'il est à tous égards conforme au Bien de la Chose et à la propre Gloire de V. A. R^le d'attendre tranquillement l'Arrivée de cette Epoque si peû eloignée.

Je rends Graces à Dieu Msgr., d'avoir ouvert à cet égard un Avis, qui a eû le Bonheur de meriter l'Approbation de V. R. A^le, tant parceque je suis intimement convaincû, qu'Elle n'aura jamais Lieu de regretter qu'Elle l'a accordée, que parceque cette Approbation prouve evidemment, comme je n'en ai pas douté un Instant, que non seulement Elle desire d'approfondir la Verité, mais aussi qu'Elle ecoute sa Voix avec Plaisir et s'y conforme sans Peine, même dans des Càs ou au premier Aspect il pourroit paroitre plus agréable de s'en ecarter que de la suivre; Disposition aussi heureuse que rare, et dont je ne puis qu'augurer avec Certitude que le Dannemarc jouira un Jour de tout le Bonheur possible sous le Sceptre d'un Prince doué de tant de Sagesse.

J'invoque le Ciel avec cette Ardeur, que l'Importance del' Objêt et mon très-respectueux Attachement personnel pour V. A. R[le] m'inspirent, pour qu'Il L'affermisse de plûs en plûs dans des Sentiments si vertueux et si dignes d'Elle, qui assureront à jamais Son Bonheur et Sa Gloire, ainsi que la Felicité du Roi et de la Maison Royale, et qui acheveront de lui gagner les Coeurs de tous les Sujêts de Sa M[té], qui dejà sont penetrez du plûs tendre Respect pour Elle, dans la douce Certitude ou ils sont, que la Crainte de Dieu, le Desir de remplir tous les Devoirs de Son Auguste Vocation, et l'Amour pour Ses Peuples regleront constamment toutes Ses Demarches.

Mon zèle m'a peut etre trop entrainé Msgr. en m'engageant à entretenir V. A. R[le] sur les Objêts, sur lesquels je ne puis certainement rien Lui dire de nouveau et qu'Elle ne sache et ne sente Elle-même, mais Elle me le pardonnera en faveur de ce zèle, qui est au dessus de toute Expression, et qui ne auroit étre égalé que par le profond Respect, avec lequel autant par Penchant que par Devoir je Lui serai inviolablement attaché jusqu'au dernier Jour de ma Vie.

Egenhændig Afskrift, funden blandt Kong
Frederik VI's Papirer.

7. Marts 1783.

12. Kronprinsen til A. P. Bernstorff.

Da jeg er kommen i Erfaring om alle Kammer Junker Slangenbuskes slette og ildemeente Streger; saa beder jeg Deres Excellence, at De vil vare sig for ham, ifald han reyste til Dem. Skulde han tale til Dem om sin Fuldmagt, da vil jeg sige Dem, at han haver den ikke meere. Mine Tanker om Dem bliver stedse de samme og jeg ønsker intet meere end ofte at kunde give Dem Prøver derpaa.

Jeg forbliver altiid deres Ven

Kbhvn., den 7 Martii 1783.

Friderich.

Hist. Tidsskr. 3 R. V 360.

Marts 1783.

13. Schack Rathlou til Kronprinsen.

Med den dybeste Ærefrygt har jeg imodtaget Deres Kgl. Høyheds naadigste Skrivelse, som inderlig har glædet mig, deels fordi det indeholder saa naadige forsikkringer om den Bevaagenhed Høystsamme beærer mig med, og deels fordi den naadige Velbehag, med hvilken De har anseet mine tvende underdanige Breve, er eet Beviis paa, at Deres Kgl. Høyhed elsker Sandheden, og vill at man uden Undseelse skal forestille Dem Tingene saaledes som man troer dem at være.

Lykkeligt det folk, som forsynet har bestemt een saadan Regent, og lykkelige de Mænd, som i sin Tiid skal tiene een saadan Herre.

Gud Selv befæste Deres Kgl. Høyhed fremdeles i een saa ypperlig, og Dem saa værdig een Tænkemaade; Hand leede alt meer og meer Deres Hierte til Sig og til Hands sande Tieneste; Hand forøge daglig den Kiærlighed som De bærer for Deres Nation, som allereede elsker Dem saa høyt i den visse forhaabning ved Dem at blive lykkelig og hvis Kiærlighed vill' tiltage alt som den herefter seer dette sit Haab voxe; Hand afvende fra Deres Kgl. Høyhed, fra det Kgl. Huus og fra de Danske Stater alt hvad som kunde giøre ringeste Skaar i Deres fuldkommenste Lyksalighed; Og Hand giøre den Deeltagelse, som Deres Kgl. Høyhed nu snart skal paatage Sig i de offentlige Sagers Bestyrelse og eengang, naar den Tiid kommer, Deres egen Regiering saa priisværdig, saa lykkelig og saa velsignet, at den Tiids-Punkt altiid maa vorde anseet som een af de herrligste og meest ærefulde i den Danske Historie.

Min snart tilstundende Alderdom og mit svagelige Helbred betage mig det Haab selv længe at være Vidne til alt det Gode vi love Os af Deres Kgl. Høyhed, men mine Ønsker og mine Bønner for Dem skal derfor ikke være mindre ivrige og anholdende; Og den glade forvisning at mit saa kiære fædreneland eengang igien skal opreises af den beklagelige Tilstand, det nu i saa mange Aar og i saa mange Henseender har befunden sig udi, og at een saa lykkelig forandring skal

være frugten af Deres Kgl. Høyheds Bestræbelser, vill giøre mine sidste Dage lige saa fuldkommen glædelige som om jeg selv i mange Aar kunde deele mine Medborgeres Lykke.

Kiøbenhaun d. Mart. 1783.

underdanigst
Schack-Rathlou.

5. April 1783.

14. Schack-Rathlou til Joh. Bülow: Vidtløftigt Memorandum om de vigtigste Regeringsprinciper, til Brug for Kronprinsen. Fransk. 15 Sider i stor Folio. Afskrift i det Kongl. Bibliothek.

16. April 1783.

15. H. Stampes Svar paa et af J. Bülow forelagt Spørgsmaal.

Qv. Var det anstændigt og antageligt, om Hans Kongelige Høyhed Kron Printsen, efter den Kgl. skriftlige Forsikring om at blive confirmeret og at tage Deel i Stats Raadets Forsamling, vilde med Magt forkorte den Tid?

Svar: Alt hvad der har mindste Anseelse af Magt, er altid odieux, og her vilde det være endnu mere, da man seer, at det som intenderes omtrent vil falde og komme af sig selv, da det vil være baade behageligere og nyttigere, ligesom det og er uden for al Contradiction, at det i sig er høyst lovlig.

Kiøbenhavn d. 16de April 1783.

H. Stampe.

Original i det Kongl. Bibliothek.

22. April 1783.

16. Schack-Rathlous Betænkning om den udenrigske Politik.

Jeg har nu paa nye og med megen Agtsomhed igiennemlæst den Betænkning, som af Geheime-Raad og Stats-Secretaire

Høegh-Guldberg, i følge Hds. Maystts. Befaling, blev indgiven d. 6 Decembr. 1780, angaaende Danmarks forhold til de fremmede Magter, og som, effter at være bleven overveyet i det Geheime Stats-Raad, der fandt de udi samme anførte Grundsættninger overeensstemmende med det Kongelige Interesse, blev d. 8de Decbr. ej. a. af Hds. Maystt. Allernaadigst approbert og meddeelt Geheime-Raad Baron Rosencrone, som just da havde tiltraadt Departementet for de udenlandske Affairer, for at tiene ham til Instruction; Og jeg maae tilstaae, at jeg ikke finder andet udi samme end hvad som i Almindelighed virkelig er passende til Danmarks sande Systeme politique.

Vel have i disse sidste Tider adskillige Omstændigheder forandret sig. Den imellem de store den gang Krigførende Søe Magter nu sluttede fred har giordt Nord-America independent; Vennskabet imellem de tvende Keyserlige Hoffer er bleven saa befæstet, at det ikke synes troeligt at Preusen i mange Aar kand faae sin gamle Indflydelse igien i Rusland: Tyrken trues af bemelte tvende Keyserlige Hoffer med een Krig, som giør heel uviss, hvorledes frankrigs og Engellands Systemer om nogle Aar vill blive; Holland, som før altiid lod sig lede af Engelland, styres nu fornemmelig af det franske Ministerio; med eet Ord, der er skeet mangfoldige og store Forandringer i Europa siden Sluttningen af Aaret 1780, som nødvendigviis maae giøre Os agtsomme, og kand give Os Anledning til at tage adskillige Mesures, som vi da ikke kunde forudsee. Men dets uagtet blive dog Hoved-Grundsættningerne af vores udenlandske Systeme uforandrede de samme, og effter dem bør alt hvad vi foretage Os i den Henseende rette sig, eller dog nærme sig til disse Hoved-Sættninger saa meget som mueligt, og i det mindste aldrig være stridende imod dem.

Imidlertiid er jeg af de Tanker, at vi for nærværende Tiid alleene skal søge at henholde Tingene, saa at de *in essentialibus* kand blive *in statu quo*, indtil den Dag kommer, hvor de udenlandske Sagers Bestyrelse kand besørges af H. Geheime-Raad Grev Bernstorff effter Hds. Kgl. Høyhed Cron-Printsens mig naadigst betroede Plan, som jeg ey andet end aldeles kand bifalde, og saa længe skal jeg, saa meget som af mig kand dependere, søge at bringe det derhen, at intet væsent-

ligt skal foretages, som kunde foranledige nogen Hoved forandring i vores forhold til de fremmede Magter; Thi at vi, for at ikke være den sidste Europæiske Magt, som giør Vennskab med Nord-Americanerne, bør saa snart som mueligt søge at slutte een Venskabs- og Commerce-Tractat med denne nye Puissance, som især i henseende til vore Westindiske Øer er af største Betydelighed for Os, og at vi ligeledes, for at afgiøre de gamle Stridigheder med Preusen om den Øresundske Told, bør tragte effter, joe før joe bedre, at slutte med denne Magt den Commerce-Tractat, som allereede i nogle Aar er bleven arbeydet paa, er noget som ikke kand være Tvivl om, og som ikke heller, naar den nødvendige forsigtighed bruges, kand have nogen skadelig Indflydelse i Vores Politiske Systeme.

Kiøbenhaun d. 22de April 1783.

Schack-Rathlou.

29. April 1783.

17. Kronprinsen til Grev Bernstorff.

Min kiere Greve Bernsdorff!

Grev Reventlau, som snart faaer den Fornøyelse at tale med Dem, vil mundtlig kunde berette Dem det, som De her kunde have ventet skriftlig af mig. Jeg har talt med ham og han veed mine Tanker. Jeg har altsaa kun tilbage at forsikkre Dem, min kiere Grev Bernsdorff, at jeg er saa overtydet om Deres Dyd og Retskaffenhed, at De altid skal finde i mig en bestandig Ven.

Kh. d. 29 April 1783.

Friderich.

Hist. Tidsskr. 3. R. V 361.

23. Juni 1783.

18. J. L. Reventlow til Joh. Bülow om et Besøg hos Bernstorff paa Borstel i Holsten. Dat. Hannover. Fransk. Trykt i Hist. Tidsskr. 3. Række V 447—50.

12. August 1783.

19. P. F. Suhm til Joh. Bülow.

P. M.

Jeg sender herved Euphron med reglerne efter forlangende, og har ingen at tillegge uden en, som jeg har sat paa den anden side[1]; Intet skal være mig kiærere end om kiære Ven lever vel, og ønsker jeg dets vedligeholdelse. Min kone og jeg ere vel paa nogen hoste nær, som nu er forbi. Dette skrives i Kiøbenhavn, hvor alting forekommer mig indskrænket, snevert, og hvor man ei aander saa frit som paa landet.

Khavn d. 12. Augusti 1783.

P. F. Suhm.

[1]) Befat dig ei selv med handelen, men overlad den til dine undersaatter, og giør intet fremlaan til Kjøbmændene. (Sml. Aktstykker III Nr. 13—22).

Sorø Akademis Manuskriptsamling. 37 f 1.

Anm. Suhms „politiske Roman" Euphron udkom 1774, men den offenliggjorte Udgave indeholdt ikke de 42 „Regeringsregler", som udgjorde dens egenlige Kjærne; med dem fremkom den først i 3. Del af hans „samlede Skrifter" (1789). Af de mange liberale Forslag kunne især følgende fremhæves:

6. Hold Jævnvægt mellem Stænderne; brug Adelen fornemmeligst til Krigs- og Hof-Betieninger, Middelstanden til alle borgerlige og juridiske Æmbeder; men und dem alle Frihed.
7. Denne Frihed bør og Bonden nyde, og den nyder han endnu ikke, desværre! i dit Land. Frihed bestaaer i at dyrke sin egen Jord, i at ey kunne dømmes uden efter Lovene, og i at have ubundne Hænder i at kunne nedsætte sig hvor man vil i Landet.

Februar 1784.

20. Udtalelser og Forslag af General V. Huth.

Pro Memoria [Nr. 1].

Wann Sr. K. H. der K. P. den rühmlichen vorsatz haben, der Macht und Gewalt Einhalt zu thun, welche bisher unter dem vorwand von des Königs Willen ausgeübt worden, so möchte es wohl die vorsicht erfordern, alle dahin abzweckende Schritte so zu thun, und abzumeszen, dasz der gantze vor-

gang so wenig als möglich, den Schein einer revolution haben möchte.

Der beste und schicklichste Zeit Punckt zur Ausführung, scheint wohl der zu seyn, da S. K. H. ins Conseil treten.

Solche würden sich dann ohnmaszgeblich, den ersten tag bey dem referiren der Departements Cheffs gantz ruhig verhalten, nicht allein um zu sehen, wie daselbst die Geschäffte verhandelt werden, sondern auch vornehmlich wie S. M. der K. bey dieser Neuen erscheinung verhalten, in dem man behauptet, dasz allerhöchst dieselben, bei einer jeden veränderten Scene etwas unruhe blicken laszen, über dem, wird ein Ruhiges und passives verhalten in denen ersten Tagen auch darzu dienen, dasz man wehrender Zeit, mehre gelegenheit fände S. K. H. mündlich zu sprechen, um mit höchst denenselben über verschiedens nähere abrede zu nehmen, in dem man von denen gegenseitigen Maszregelen nicht ehender, als bey diesem Auftritt unterrichtet, und solche zu vereideln, auch keine vorschläge thun kan. Solte man S. K. H. von den Conseil Sachen vortragen wollen, so würden Sie solche wohl anhören, dabey aber sagen, dasz Sie wann die Sache in Conseil vorgetragen würde die Meinung der Hern Geheimt Räthe weiter vernehmen würden.

Der erste tag in Conseil wird wahrscheinlicher weise mehr mit Ceremoniel als mit geschäfften zugebracht werden, Ereichnet sich aber der Fall, dasz den 2ten oder 3ten Tag oder wohl gar den 1sten tag Cabinets orders zur Coroberation in den Staats Rath kähmen, so würden I. K. H. fragen:

> „Ob die gegenständte der orders bereits in Conseil erwogen worden, bevor diese orders selbst expedirt wären?"

Ist diesz nicht geschehen so würden höchst dieselben mit einer gelaszenen entschloszenheit sich aüsern,

> „Sie seyn unterrichtet dasz S. M. des K. wille und Befehl diesz geböthe und Sie fünden nöthig dasz man des K. befehle respectirte und nachlebte; um fernerhin von dem Willen S. M. des Königs Ihres Herrn Vatters genau unterrichtet zu seyn, behilten Sie sichs vor dergleichen befehle in Zukunft S. M. selbst zur unterschrifft vorzulegen."

solte sich aber ereichnen dasz keine Cabinets orders mehr zur coroberation in Conseil vorgelegt würden, so dürfte doch wohl, über verschiedene in Conseil verabrede sachen, des Königs unterschrifft erforderlich seyn, hier würden S. K. H. sehen ob solche unterschrifften in Conseil geschähen, oder ob ein oder anderer diese orders in Cabintet unterschreiben liese, geschähe letzteres würden Höchst dieselben Sich äusern,

> „Wie Sie gewilliget wären, fernerhin alle orders selbst von S. M. dem Könige unterschreiben zu laszen, deszgleichen würden Höchstdieselben nicht ohne ahndung laszen wer sich unterstehen würde dagegen zu handeln."

Hier wird sich denn bald zeichen, ob S. K. H. P. F. oder ein oder anderer von denen Geheimen Räthen dieser gesinnung beyfall gäbe oder nicht, gantz ohne wiederspruch dürfte es wohl nicht abgehen, wann aber die übrigen H. in Conseil der äuserung S. K. H. des K. P. bey Pflichteten, so würden Höchstdieselben fertig gemachte ordre zu bekräfftigung obiges S. M. dem Könige vorlegen, wäre diese unterschrifft einmahl erfolgt, so müsten andere orders bereit seyn wodurch sämtliche departements von dem Willen S. M. des Königs benachrichtigt würden.

Solten aber S. M. der König über obgedachte propositionen unruhig werden und vieleicht nichts unterschreiben wollen; so müste in der ordre an die Departements, die unterschrifft seiner K. H. des Cron Printzen und des Conseilles hinlänglich seyn, und mann könte dabey ohne bedencken äusern, dasz des Königs unpäszlichkeit die unterschrifft verhindert hätte.

Bey diesem vorgang könten S. K. H. zugleich nochmahlen zu erkennen geben,

> „Dasz Sie es nicht ohne Ahndung laszen würden, wann Sich jemandt unterstehen solte, ohne Dero vorwiszen Ihrem H. Vater etwas zur unterschrifft vorzulegen."

Dieses müste alsdenn auch gleich dem Oberhof-Marschal bekandt gemacht werden. Finden Sich S. M. der König geneigt obgedachte ordre zu unterschreiben, so könten sogleich einige ordres wegen B. mit vorgelegt werden, wäre diesz geschehen so würden alle übrige operationes ohne anstandt vor sich

gehen; B. erhielt sogleich eine ordre anhero zu kommen, und währendt der Zeit blieb dann das Conseil noch in seiner activitet, sobald aber B. angelangt ist wird mit Ihm überlegt, wie die Geschäffte fernerhin am besten zu betreiben wären.

Sr. M. der Königin wird hierauf von dem ganzen vorgang entweder Mündlich oder schrifftlich nachricht gegeben, es wird darin die Ursache detailirt, warum S. K..H. sich genöthiget gesehen diesen Schritt zu unternehmen, man wird geschehene Sachen weder untersuchen noch ahnden aber denenjengen vorbeugen, so dem Königs Hausze und dem Staat nachtheilig seyn könten. Solte S. M. der K. durch einige Glieder des Conseils unruhig gemacht werden, und Sich weigern die gedachte ordre zu unterschreiben, und die gegen parthey faszte den entschlusz sich vor der Hand von S. M. dem Könige Meister zu machen, Allerhöchst Dieselben vieleicht gar nöthigen ordres zu unterschreiben, oder wohl gar von denen in händen habenden Planchets den gefährlichen Gebrauch zu machen, wodurch S. K. H. der Kron Printze und Dero Bedienten aretirt werden könten, so müste auf diesen Fall ordres bereit seyn wodurch allen departements sowohl Civil als Militair Etat, zu erkennen gegeben würde, dasz alle ordres welche nicht von S. K. H. dem K. Printzen und dem Conseil unterzeichnet, würden als falsch und untergeschoben anzusehen seyn, und dasz alle diejenigen, welche solchen ordres nachlebten, eine harte Ahndung zu erwarten hätten.

In fall eines wiederspruchs könten S. K. H. fragen,

„Warum man dann vor nöthig gefunden hätte ein Conseil zu constituiren? ob es etwan andere ursachen wären als die dermahlige schwäche des Königs. Alles was auser diesem Conseil dermahlen verhandelt wäre, seye ohngüldig, und als usurpation des Königs gewalt anzusehen."

Sagte mann laut, dasz dies oder jenes des Königs wille sey, so könten höchstdieselben Ihrem H. oncle antworten,

„Es seye gut dasz man gegen das Publicum eine solche Rede führte, und Sie selbst würden so lange der König lebten eine gleiche Sprache führen, allein so etwas in Ernst gegen Ihm zu behaupten, da er seinen herrn

Vater sähe, und seine verstands kräfte beurtheilen könte, dasz sey nicht aufrichtig gehandelt, Anjetzt sey Er nächst dem König die Erste Person im Reich und also auch sein Wille höher als anderer. Da nie der König in die Umständte gesetzt worden, weder zu wollen noch nicht zu wollen, so würde man leicht schliesen können, weszen willen man ferner zu befolgen habe."

Bey allen diesen auftritten würden Sich S. K. H. besonders vornehmen, auf keine propositionen, sie sey auch wie sie wolle einige versprechungen einzugehen, noch sich durch unterschrifft verbindlich machen, ohne Sich einige Tage Zeit Sich darüber zu bedenken zu nehmen.

Ohngefehrer entwurf zurnr ordre.

Nachdem S. M. der König mein Herr Vater in Gnaden zu befehlen geruhet haben, dasz ich mich denen Geschäften des Reichs unterziehen soll, als worzu mich meine Geburth bestimt, so thue ich hiermit bey dem antrit derselben allen departements, sowohl Militair als Civil Etat zu wissen dasz die den u. den — — ergangene Verordnung, eingedenck seyn mögen, mit dem beyfügen, dasz fernerhin alle zu befolgende Königl. ordres von mir werden unterzeichnet seyn.

P. M. [Nr. 2].

Einige Gegenständte betreffendt auf welche vorzüglich zu achten wäre.

1. Fernerhin keine Befehle mehr zu expediren ohne dasz vorhero die Sache in Conseil erwogen und von S. K. H. contrasingnirt worden.
2. Kein Subject in Dinste zu nehmen, dasz nicht die Fähigkeit besitzt, ohne gevolmächtigen sein Amt zu verwalten.
3. Keine Bedienten abzuschaffen ohne die ursachen seiner entlaszung untersucht zu haben, ist deszen betragen sträflich, musz er wenigstens keine pension haben.
4. Keinen Müsiggänger zu begnadigen.

5. Niemand einen Caracter oder Standeserhöhung zu bewilligen, wenn nicht notorisch bekandt ist, dasz das Subject dem Staat reele Dinste geleistet habe.
6. Den Acker Bau und die bevölkerung auf alleweise zu begünstigen, weil ohne beyde weder Fabriquen, noch Handel noch Militair bestehen kan, Es ist wiedersinnig, ohne Menschen, ohne producte und ohne Geld, mit vortheil handeln zu wollen.
7. Alles Böse ohne rücksicht auf die Familien zu bestrafen, und alles gute zu belohnen.
8. Eine veränderung in der Rangverordnung zu trefen, um dadurch den Lux zu steuern, welcher den untergang aller Staaten befördert.
9. Keinem Militair eine Hofcharge zu geben.
10. Keinem Subaltern das Heyrathen zu erlauben.
11. Ein Sistem zur innern und aüsern Sicherheit zu formiren und festzusetzen.
12. Norwegen besonders zu protegiren, den Ackerbau, population und Viehzucht zu befördern, und aüch vornehmlich dafür zu sorgen, dasz das Volck in einigen provintzen, von der verderblichen, sogenante Radesüge befreiet werde.
13. Nur allein officiers Kinder und Edelleüthe, zu cadets, und officiers zu machen.
14. Keinen pagen, weder zum Hofjunker noch zu sonst was zu machen, wann er nicht vorher etliche Jahre auf Sore gewesen.
15. Dahin zu sehen dasz alle junge Edelleüthe entweder auf Sore oder einer andern academie Studiren müszen wan solche anwartschafft auf Bedienung haben wollen.
16. Eine gute wahl zu trefen, in Ansehung der Leüthe, welche zu Auswärtigen Ministern bestimt werden.

P. M. [Nr. 3].

Einige Mängel der jetzigen Staatsverwaltung betrefendt.

1. Bey der 12 jährigen administration haben sich die Schulden des Königs vermehrt, statt vermindert, und der Credit des gantzen Publici ist dabey verlohren gegangen.

2. Dasz ist groszentheils durch die Menge von Banco Billets. womit man so ohnbedachtsamer weise, den Handel unterstützt hat, verursachet worden.
3. Der so gerühmte Handel hat höchstens nur einige particülies bereichert; der rest der unterthanen Seufzet unter Theüerung und Mangel.
4. Der See Etat ist äuserst vernachläsziget, und bey N. (?) zeiten durch Cabinets orders beynahe gantz vernichtet.
5. Der Land Etat besonders, ist wegen der mehr als doppelt erhöhten Preiszen aller lebens Mittel und bedürfnisze, beynahe bis zum betteln herunter gesetzt, alle ambition, diensteifer, Subordination, gehen dabey verlohren und die grosze dürftigkeit erzeücht sogar verachtung.
6. Alle vorstellungen, welche die sicherheit des Staats betrefen, werden verächtlich angesehen, und nicht ein mahl beantwortet.
7. Man hat sich mit nichts als Caracter Pensionen, und ohnüberlegten handelsgeschäften abgegeben, um sich mit dem ungerechten Mamon freunde zu machen.
8. Aus denen Zeither genommenen Masz-Regeln müszte man fast folgern, dasz mann die absicht gehabt habe, den König, von allen resurcen zu aufrecht haltung seiner dignidet zu entblösen, man hat Ihm ohnnöthiger weisze in ohnerhörte Schulden gesetzt, man hat den Credit des gantzen Staats geschwächt, man lebt dabey Ruhig und überläszt sich dem Willen der Nachbahrn und Fremde, man verachtet alle entwürfe zur Sicherheit des Staats und macht beynahe den Hof zur Börse, man macht den grösten Miszbrauch von Ehrenzeichen, und Chargen, man vernachläsziget den Ackerbau, als den grösten Reichthum des Staats, die meisten domänen seyn verkauft und zwar an Proprietairs, die allein aus denen waldungen den kaufschilling erhalten haben.

   Mann hätte die letzten 12 Jahre als eine Regirung unter Vormundschafft oder minderjährigkeit ansehen, und daher nicht so grosze projecte unternehmen sollen.

NB. weder die Banck dem publico entziehen noch den Canal Bau unternehmen so lange noch Schulden vorhanden.

Efter Originalen, funden blandt Frederik VI's Papirer. En Afskrift med Bülows Haand har Paategning: „Leveret mig af Gen. H. for at vises til Kr. P., men ei til nogen anden, Febr. 1784. Originalen tilbage lev. d. 19. Martii 1784."

21. Forslag af Schack-Rathlou.

A.

Fra nu af og til D. K. H. Confirmation troer jeg, at De giør vel, bestandig at fortfare i den eengang antagne Ligegyldighed ved alt hvad som angaaer de offentlige Forretninger, uden paa nogen Maade at tage Deel i samme, ja at de ikke eengang i fald de sonderes om noget, hverken giver D. Bifald tilkiende, for i sin Tid at beholde frie Hænder og at man ikke skal kunde forekaste Dem at De ophæver eller forandrer hvad De eengang havde bifaldet, ikke heller Deres Misfornøielse. for ei at opvække Mistanke.

I den korte Mellemrum af 10 à 12 Dage, som bliver imellem Deres Confirmation og D. Indtræde i det Geheime Stats-R., bliver, som man trôr, det saa kaldede Cabinet med alle dets Protocoller og Papirer transporteret til D. K. H. Gemakker, for under Dem at bestyres af H. E. R. Sporon som Hs. Maist. og D. Cabinets-Secretaire, paa samme Fod som det hidtil har været bestyret af Hr. Geh. R. H. Guldberg under Hs. K. H. Arve-Prinzen.

Det er da at formode, at bemelte E. R. Sp. strax vil formaae D. K. H. til, om ikke Selv at tage Deel i de Forretninger som Cabinettet anseer for sine, saa dog ved D. Bifald at give dem den fornødne Vægt og den Modenhed som De bør have førend Expeditionerne H. Kgl. M. til Underskrift kan forelægges og til de vedkommende Stæder kan afsendes. Da nu D. K. H. har givet mig naadigst tilkiende, at De, ligesom det heele Publicum, er af den Tanke, at det saa kaldede Cabinet er een aldeles overflødig Indretning, som ret ofte har været skadelig og i mange Henseende kan blive det, som ingen af Kongerne Deres Høysalige Forfædre har brugt lige fra Souverainitetens Begyndelse af til 1768 eller 69, da de første Cabinets Ordrer, dog ikkuns sielden, blev givne til

Collegierne, skiøndt deres alles Regieringer i mere end 100 Aar have været høistpriselige og høistlykkelige, og at D. K. H. altsaa fast og uryggelig haver besluttet, aldrig at tilraade D. H. Fader at betiene Sig af eet Cabinet til Regieringens Bestyrelse, eller Selv i sin Tid, naar Gud efter hans dødelige Afgang havde sat Dem paa Tronen, at ville betiene sig deraf. saa bliver i mine underdanigste Tanker denne Tiidspunkt, jeg mener det Mellem-Rum imellen D. K. H. Confirmation og Deres Indtræde i der Geh. St. R., den første hvor De kan lægge Grunden til denne Deres Beslutnings Iværksættelse just ikke ved at sige D. Meening og Deres Forsæt reent ud til E. R. Sp., naar han vil forelægge Dem noget af Cabinets-Arbeidet, hvilket ikke vil være passende eller forsigtig, men ved at give ham tilkiende, at De, saa længe De ikke endnu efter Hs. M. Befaling havde taget virkel. Sæde i Høistsammes Conseil, ikke paa nogen Maade ansaae sig berettiget at kunde befatte sig med de publique Affairer, og at De altsaa ikke vilde høre noget samme angaaende førend den Tid, hvorved D. K. H. vinder deels at ingen af de Cabinets-Ordres som bemeldte E. R. Sp. mueligt vilde forelægge Dem til Eftersyn og Bedømmelse kan siges at have vundet Deres Bifald, deels at disse Ordres, efter den Indretning jeg supponerer at være i Cabinettet, ikke kan præsenteres Hs. M. til Underskrift og endelig, at om de ogsaa af H. M. blev underskrevne, det dog kunde staae D. K. H. frit for, naar de kom til coroboration i Stats-R., at fremsætte de Dubia de kunde have for Deres H. Fader, og saa at imodtage Hans endelige Allernaadigste Befaling, hvilket alt ikke kunde skee, naar D. K. Hd. havde seet og enten expresse eller tacite bifaldet disse Ordres førend de vare blevne Hs. M. forelagde. Skulde H. E. R. Sp., naar D. K. H. gav ham det ovenanførte Svar, ikke dermed lade sig nøie, men søge Argumenter at overtale Dem til at tage Del i Cabinettets Forretninger, saa giør De vel udi, uden at indlade Sig i videre Samtale derom. at vedblive Deres Resolution, og om han, som af saa fornuftig en Mand dog ikke kan formodes, alt for længe og alt for stærk vedblev at ville formaae Dem dertil, saa bliver intet andet tilovers, end at D. K. H. med en med Naade og Mildhed blandet Alvorlighed forbyder ham videre at besvære Dem med

Forestillinger dets angaaende. I hvem der siden vilde overtale D. K. H. til at forandre denne Deres Resolution, maatte De paa den beste Maade søge at tilkiendegive, at De hverken kunde eller vilde entrere derudi.

Naar nu endelig den Gud give lykkelige Dag er kommen, da D. K. H. tager Sæde i Hs. M. Geh. St.-Raad, og af Deres H. Fader er sat i Besiddelse af den fulde Ret at tale og at aabne ham Deres Tanker, saa er Øyeblikket der, hvor de efter Deres Ønske og Deres Overbeviisning kan søge at raade Bod paa de Uleiligheder, som et Regierings Cabinet, thi saaledes trôr jeg man kan kalde det hidtil existerende Cabinet, kan tilveiebringe. Og dette kunde i mine underdanigste Tanker føieligst skee saaledes. Uden al Tvivl bliver strax den første Dag adskillige Cabinets-Ordres til den sædvanlige Corroboration, som dog hidintil ikkun har været en blot formalitæt foredragne af de Collegier som den Dag referere. Alle de paa saadanne Ordres sig grundende Forestillinger kunde D. K. Hd. under Paaskud Selv at ville igiennemgaae dem og at lade dem circulere imellem Medlemmerne af det Geheime St. R., strax tage til sig der paa Stedet, uden videre at yttre sig i Overværelse af de for Collegierne refererende Herrer, men saasnart alle disse havde retireret sig og St. Raadet var alleene, kunde D. K. H. udlade Sig til H. K. Hd. Arve-Prinzen og til de tilstædeværende Stats-Ministres omtrent saaledes:

„At De nu af egen Erfaring saae hvad De alt i lang Tid havde hørt, at neml. mange og meget vigtige Ting Statens Styrelse angaaende bleve afgiordte ved Cabinets-Ordres uden først at være igennemgaaede af de vedkommende Collegier og uden at have været ventilerte i det Geh. St. R.; at denne Omgangs-Maade ikke kunde andet end, i mange Henseende være skadelig for Affairerne, som saaledes ikke bleve tilfulde oplyste, og hvis Referat alleene ankom paa den eeneste Mand som forestod Cabinettet og forestilte dem for Hs. Mst., da en saadan eeneste Mand, i hvor ærlig og fornuftig han end kunde være, dog ikke altid kunde vogte sig for at blive surpreneret, ikke kunde være universel og have lige Ind-

sigter i alle Deelene af Statens almindelige Huusholdning: at deraf kom naturligviis en Forvirring i Sagernes Drift og en Mismodighed iblandt Undersaatterne; at ingen af de forrige Konger, saa vidt D. K. H. vidste, havde betient Sig af et saadant Cabinet, og dog som souveraine Konger og Eenevolds-Herrer havde regieret Deres Riger og Lande med den allerfuldkomneste Kongelige Myndighed og Autoritæt og paa den priisværdigste Maade; og at altsaa D. K. Hd. herved maatte declarere, at De efter Deres Overbeviisning og Deres Samvittighed ikke kunde tilraade Deres H. Fader, herefter mere at lade Sit Cabinet befatte sig med de Ting som af de vedkommende Collegier Høistsamme skulde foredrages, allermindst nu. da Hs. Maist. havde havt den naadige Fortroelighed til Dem at overdrage Dem Overopsynet over Cabinettet, hvorved Ansvaret af alt hvad derudi blev foretaget og afgiordt vilde falde paa Dem, hvilket De, som vidste hvad De skyldte Gud, Kongen og Dem Selv i den Høistvigtige Post Deres H. Fader havde betroet Dem, paa ingen Maade kunde underkaste Sig, og at De saaledes fast og uryggelig havde besluttet, at forstille og paa det indstændigste at bede H. M. at indskrænke sit Cabinet eene og alleene til Høistsammes egne particuliaire affairer. og sætte alting i den Henseende paa den samme Fod igien som det havde været i forrige Tider og omtrent indtil 1770, hvorved da ogsaa Hensigten af Forordningen af d. 13 Febr. 1772 igien blev opnaaet.“

Tillige kunde D. K. Hd. tilkiendegive, at De ønskede, at saavel D. K. Hd. Arve-Prinzen som Stats-Ministrerne mundtlig vilde give deres Tanker tilkiende over denne deres tagne Beslutning, ikke fordi De agtede at forandre den, da ingen uden De Selv kunde føle hvad De i Deres egen Samvittighed ansaae for at være Deres personlige Pligt, men paa det at de alle kunde have deres Samvittigheder frie i saa vigtig en Sag at have sagt deres Meening efter deres Overbeviisning.

Tilforladig vil der ved den Leilighed existere vidtløftige og maaskee heftige debatter i det Geheime St. R. hvilke D. K. H. med største Taalmodighod og Gelassenhed bør høre paa og

saa meget som muleligt undgaae at tage Deel udi, med mindre Nødvendigheden udkræver det, i hvilken Fald De formodentlig vil finde for godt at besvare H. K. H. Arve-Printsens Indvendinger med al muelig Kierlighed, og de andre Herrers med megen Sagtmodighed men tillige med den fermetet som allene kan give Sagen et got Udfald. Og naar da disse Debatter have ophørt, eller og for at faae dem til at ophøre naar de have varet noget, kan D. K. H., om De naadigst behager, fremviise en liden kort Forestilling til Deres H. Fader, skreven og underskreven af Dem Selv alleene, som De til den Ende kunde have hos Sig, og hvilken De kan declarere, samme Dags Eftermiddag at ville overlevere Hs. M. Kongen i Geh. St. R.; og ligeledes kunde D. K. H. fremvise en Concept til Resolution, som Hs. M. kunde have den Naade at paategne. Hoved Contenta af disse tvende betydelige Instrumenter har jeg søgt at fremsætte paa een herved følgende underdanigst Bilage.[1])

Naar nu D. K. H. har giordt denne Ouverture til det Geheime St. Raad og ledsaget samme med de høitideligste Forsikringer, at De paa ingen anden Maade med god Samvittighed kunde tage Deel i de publique Affairer; at De aldrig med Ligegyldighed kunde ansee om nogen forelagde Hs. M. Cabinets-Ordres til Underskrift, at den som iligevel befattede sig dermed kunde vente for bestandig at have mistet Deres Fortroelighed og Deres Venskab, og at De, om det imod Forhaabning ikke behagede Deres H. Fader at approbere Deres Forestilling, maatte saa vel strax som ved alle Leiligheder give alle og enhver, ja det heele Publico tilkiende hvad De i henseende til Cabinettets Afskaffelse havde foreslaget og at De aldrig vilde tage ringeste Deel i de udi Cabinettet forefaldene Expeditioner, saa er det ei at formode, at nogen synderlig Hindring bliver lagt D. K. H. i Veien; Men for at gaae saa meget sikkrere til Værks, var det vel, om D. K. H. strax efter St. R. lod kalde alle St. Ministrene til Sig, en hver i sær, for for at igientage dem hvad De i det samlede Stats R. havde declareret, og at De fornemmelig med største Alvorlighed men

[1]) Udelades her.

dog tillige med megen Naade og Mildhed dets angaaende talte med Geh. R. H. Guldberg, som da formodentlig er St. Min. og af hvem de stærkeste Indvendinger er at vente, og kan D. K. H. overtale ham, eller i det mindste mage det saa at han holder sig passive, saa er saa at sige al Vanskeligheden hævet.

Det bliver ogsaa høist nødvendig, ja den Kiærlighed Hendes M. Dronningen og H. K. H. Arve-Prinzen stedse fra D. K. H. første Barndom af har beviist Dem, vil giøre Dem det til en behagelig Pligt, endnu samme Formiddag i en ret fortroelig og ret kiærlig Samtale med dem, at overbeviise disse Deres tvende saa nær paarørende Høie Slægtninger om Nødvendigheden af de Skridt De havde giordt og agtede at giøre, og at forsikre dem om al Deres Kierlighed og Erkiendtlighed samt Deres oprigtige Forsæt derpaa ved alle Leiligheder at give dem de stærkeste Prøver; men skulde Hendes Mayst. og H. K. Hd. søge at formaae D. K. H. til at tilbagekalde sin engang tagne Beslutning, saa maatte Høistsamme forestille dem, hvor meget det streed imod Deres Overbeviisning og følgelig imod det som De ansaae som Deres Pligt, og hvor umueligt det var, efter at De paa saa høitidelig en Maade havde tilkiendegivet Deres fattede Resolution, igien at forandre den tvert imod bemelte Deres Overbeviisning.

Med Oberhofmarskalken Geheime-Raad Schack, som stedse er om Kongens Person, bliver det ligeledes en Hoved-Sag at D. K. Hd. Selv taler, for deels ved Løfter paa den naadigste Omsorg De stedse vilde have for ham og hans Familie, og deels ved Advarsel ei at paadrage sig Deres ufeilbarlige og bestandige Unaade, at formaae ham til at overtale Hs. M. til at approbere D. K. H. Forestilling.

Endelig kunde vel ogsaa D. K. H. tale et naadigt Ord herom med Etats-Raad Sporon, og tilkiendegive ham, at det ikke var nogen Mistanke til ham der havde foranlediget Dem at ønske Cabinettets Ophævelse, men Tingens Natur selv, og at intet kunde bevæge Dem til at raade Kongen at lade en Indretning vedblive, som De i alle henseender holdt for at være skadelig. Jeg behøver ikke underdanigst at erindre D. K. Hd. om, at De, især i denne Samtale, afpasser Maaden at tale med ham og at svare ham paa efter den Maade han

tager Sagen paa, thi der vil det maaskee være vigtig engang for alle at viise, at De af ingen af Hands M. Undersaatter imodtager Forskrifter og Irettesættelser men vel gode Raad og velmeente med Respect foredragne Forslag.

Effter at saaledes alting er bleven indledet, tør jeg haabe, at Deres K. Høiheds Forestilling af Hs. M. bliver bifaldet, i hvilken Fald alting er godt, og den nødvendige communication derom strax saasnart mueligt maa skee til alle Collegierne formedelst en skriftl. Kongel. Befaling til det Danske Cancellie parapheret af Deres K. Hd., af H. K. H. Arve-Prinzen og af alle Stats-Ministrerne, og til en saadan Befaling har jeg den Ære herved at hosføye et Udkast; men skulde Hs. M. imod Formodning endda vegre Sig ved at approbere bemeldte Forestilling og at underskrive den Resolution dets angaaende som Allerhøistsamme blev forelagt, saa var i mine Tanker intet tilovers for D. K. Hd. end at temporisere noget, at vedblive Deres Beslutning aldeles ikke at befatte sig med Cabinettet, aldrig at lade Sig forelæse nogen der conciperet Ordre, og hver Gang en saadan Ordre af de vedkommende Collegier blev foredragen i det Geh. St. Rd. for af Hs. M. at corroboreres, da at befale Stats-Ministrerne skriftl. at give Deres Allerunderdanigste Tankers Betænkninger, samt Selv at give Sin, for tillige med Corroborations Forestillingen at refereres til Kongen, som da i egen Person kom til at decidere, og endelig at tilkiendegive alle vedkommende Personer, at De aldeeles ingen Deel havde i Cabinettets Forretninger. Jeg tør sige, at naar D. K. Hd. behager at tage dette Partie, som i saa fald er den eeneste muelige Udvei, saa vil inden en ganske kort Tid Cabinets-Arbeidet ophøre af sig selv.

Dette er, i mine efter D. K. Hd. naadigste Befaling opsatte underdanigste Tanker, den sikkerste den korteste og tillige den lovligste og lemfældigste Maade at naae D. K. H. Øyemærke at faae Cabinettet ophævet, og naar det er vunden, vil det ei blive vanskelig Tid efter anden at iværksætte alt hvad D. K. H. videre kan ønske som gavnlig for Hs. M. Tieneste og for Staten.

Den Almægtige Gud legge Selv Sin naaderige Velsignelse til D. K. Hd. Bestræbelser; Han give Dem i alle Ting de beste

Raad, og lade alting lykkes til Hans Ære og til Kongens, det Kongel. Huuses og Fædrenelandets Beste.

Joh. Bülows Afskrift.

B.

Naar D. K. H. har opnaaet Deres Ønske at faae Cabinets-Ordrene afskaffede, hvilket i mine Tanker best kand skee paa den af mig i mit underdanigste Pro Memoria Nr. 1 foreslagne Maade, saa er det første og det vigtigste Skritt giordt, som kand bane Veyen til alt det øvrige, som D. K. H. ønsker at iverksette.

Den anden Hoved-Demarche, neml. at indsætte fleere Medlemmer i det Geheime Stats-Raad, og især effter D. K. H. fattede Forsætt, igien at tilbagekalde Hr. Geh. Raad Grev Bernstorff, kunde da skee den næste derpaa følgende Stats-Raads Dag, omtrent paa samme Maade som var bleven brugt ved Cabinettets Forandring, at neml. D. K. H. i det Geh. St. Raad, som kommer til at holdes hos Dem om Morgenen, heel uformodentl. prævenerte Hds. Kgl. Høyhed Arve-Prinzen og Stats-Ministrerne om Deres Forsætt, samme Efftermiddag at foreslaae Hds. Maystt. igien at indsætte i Sit Conseil de 3 Geheime-Raader Grev Moltke, Rosencrantz og Grev Bernstorff: thi joe meere jeg har efftertænkt Sagen, joe nødvendigere og nyttigere finder jeg ikke at udelukke nogen af disse tree; og Argumenter kand ikke feyle D. K. H. for at bestyrke dette Deres Forsætt med, da alle disse 3 Geheime-Raader ere Mænd, som besidde megen Kundskab, Erfaring og Nidkiærhed, og som nu i mange Aar, skjøndt de koste Staten anseelig, have været satte ud af Stand til at være samme til Nytte. I hvad der end herimod kand blive indvendt, og hvilket bliver lett at igiendrive, da Sagens Godhed selv forsvarer den, bliver det nødvendig, at D. K. H. med Fasthed vedbliver sin Beslutning; og skulde, som ikke er umuelig, nogle af Stats-Ministrerne da lade sig forlyde med, at de i saa Fald heller vilde vige deres Sæder, saa kunde D. K. H. blott og alleene med megen Sagtmodighed svare, at her ikke var Qvæstion om at sætte nogen ud af Stats-Raadet, men at tilbagekalde tree værdige og nyt-

tige Ministrer, heldst i een for Staten meget critisk Tidspunkt; men at De i det øvrige maatte overlade til een hver af Stats-Ministrerne især, hvad de for deres Personer ved den Leylighed kunde finde for godt at giøre. Skulde derimod Hds. Kgl. Høyhed Arve-Prinzen giøre megen Modstand, saa maatte D. K. H. saavell i Stats-Raadet selv som siden effter giøre alt, hvad i Verden mueligt var, for i Kiærlighed at faae Hands Samtykke, da Hand næst effter Kongen og D. K. H. er den første og dyrebareste Person i Staten, som ogsaa i den Henseende fortiener D. K. H. største Agtelse, ligesom vi alle skylde ham een dyb Ærbødighed og oprigtig Kiærlighed. Samme Omgangsmaade maatte da ogsaa iagttages af D. K. H. i Henseende til Hendes Maystt. Dronningen. Men at give effter vil formodentl. D. K. H. Selv ikke finde raadeligt.

Om Efftermiddagen i Stats-Raadet ved Kongen kunde da D. K. H. forelegge Hds. Maystt. den liden Forestilling jeg effter Befaling vover her at hoslegge Udkastet til, saavell som til Resolutionen, som Hds. Maystt. kunde have den Naade at tegne paa samme, samt til en Befaling dets angaaende til det Danske Cancellie.

For imidlertiid at være viss paa, at Hds. Maystt. ikke blev prævenert og overtalt til ikke at approbere D. K. H. Forslag, bliver det nødvendig, at Høystsamme endnu før Stats-Raadets Forsamling ved Kongen meget alvorlig talte dets angaaende med Geh. Raad Høegh-Guldberg og tilkiendegav ham, at De vidste meget vell, at det eene og alleene dependerte af hands Influence, at Hds. Maystt. gav Sit Samtykke til denne Forandring eller nægtede den, og at De altsaa vilde holde Sig til ham, om det sidste skeede. I denne Samtale maae D. K. H. endelig have den Naade at tale med den allerstørste fermetæt; og skiøndt det er langt fra mine Tanker, nogensinde at tilraade Dem, at betiene Sig af Ord og Udtryk, som kunde synes haarde og bedrøve nogen, i hvem det end maatte være, da jeg tvertimod ønsker, at ligesom Gud har givet Dem et naadigt og fromt Hierte, der ikke heller nogen Tiid maae høres andre Ord af Deres Mund, end saadanne, som ere naadige, trøstefulde og glædelige for de Personer, de tales til; saa er dog her det Tilfælde, hvor Statens Beste udkræver, at

De, om det er nødvendig, maa tale med Myndighed og i een bydende Tone, som kand opvække een alvorlig Efftertanke hos Geheime-Raad Høegh-Guldberg. Skulde dets uagtet, imod Formodning, Hds. Maystt., naar D. K. H. foredrager Ham Sagen i Stats-Raadet, nægte at approbere den, saa overlader jeg underdanigst til D. K. H., om De ikke finder for godt at bede Hds. Maystt. at befale det heele Stats-Raad, strax mundtlig der paa Stædet at yttre sine Tanker; og om saa nogle af Stats-Ministrerne fraraadede Hds. Maystt. at samtykke i den foreslagne Forandring, da reent ud at declarere, dog med den allerstørste Respect for Deres tilstædeværende Hr. Fader:

„At De aldrig kunde overtale Sig til at arbeyde i Statens Sager med Ministrer, som i saa klar, saa billig og saa god een Sag som denne turde af Hensigter, der umuelig kunde være upartiske, fraraade Hds. Maystt. at approbere den, og at De altsaa saae Sig nødsaget til at bede Hds. Maystt. paa det allerindstændigste at befale, hvad enten D. K. H. eller disse Ministrer skulde forlade Stats-Raadet“;

dog maatte, i Fald H. Kgl. Høyhed Arve-Prinzen ogsaa havde voteret imod Sagen, nødvendig tilføyes:

„At hvad Hands Dem saa kiære Person angik, saa forstod det af sig selv, at de altiid var saa fuldkommen overbeviist om Hands reene og dydige Hensigter, at naar ogsaa Deres og Hands Meeninger ikke vare overeensstemmende i een Sag, De dog med største Glæde og Fortroelighed stedse og bestandig vilde deele Arbeydet i Statens Sager med een Dem saa dyrebar og saa kiær Oncle, og at altsaa den af Dem nu giordte Declaration paa ingen Maade kunde være at forstaae om ham.“

Jeg føler meget vell, hvor stærk denne Demarche imod de dissentierende Stats-Ministrer er; men den kand naturligviis ikke andet end giøre sin Virkning, og det er den eeneste, jeg kiender, som D. K. H., om Hds. Maystt. formedelst andres Persuasioner ikke vill approbere Deres Forestilling, kand giøre uden at tilsidesætte den sønlige Ærbødighed, som De skylder

Deres Konge og Deres Fader, hvilken De gandske viszt, det love Vi os alle af Deres christelige og dydige Tænkemaade, aldrig vill sætte ud af Øynene.

Afgiøres Sagen paa denne Maade, saa er med eet alting giordt i Henseende til Stats-Raadets formation; men gaar det ikke saa vidt, og alle Stats-Ministrerne tilraade Kongen at give den af D. K. H. proponerte Forandring Sit naadigste Bifald, saa er den Deel af D. K. H. Ønsker opnaaet, neml. at de 3 Geheime-Raader Moltcke, Rosencrantz og Bernstorff igien træde ind i Conseillet; men saa staaer endnu tilbage, at de Mænd udgaae af samme, som D. K. H. ikke ønsker at beholde der; og dette bliver da inden faa Dage meget lett at iværksætte; ja jeg troer, at dertil alleene vill behøves, at D. K. H. enten Selv giver dem tilkiende eller ved nogen anden i Deres Navn lader dem insinuere, at de giorde vell, for at undgaae all Fortrædelighed, selv at begiære deres Demission af det Geheime-Statsraad, hvilken dem i saa Fald paa den naadigste Maade skulde accorderes (eet Løffte, som da ogsaa paa det nøyagtigste maatte holdes dem); hvorimod de, om de ikke giorde dette Skritt, vilde nøde D. K. H. til at proponere Kongen saadanne Mesures, som ikke vilde blive dem fordeelagtige, og som kunde have de ubehageligste Følger.

Under alle disze Omstændigheder drister jeg mig til paa nye underdanigst at tilraade D. K. H., aldrig at ophøre eet Øyeblik at beviise Hendes Maystt. Dronningen og Hds. Kgl. Høyhed Arve-Prinzen all muelig Vennskab og Kiærlighed, at forsøde dem med den allerkiærligste Omgang det, som disze Forandringer kand medføre ubehagelig og modbydelig for disze Høye og Dem saa nær paarørende Personer; med eet Ord: paa den Sag nær, som er saa naturlig og saa billig, at D. K. H., naar De eengang af Deres Hr. Fader er satt ind i Hands Conseil, er Hands første og fornemste Raadgiver, hvilken vigtige og Dem af Gud, af Naturen og af Kongen tildeelte og betroede Plads De ikke kand eller bør overlade til nogen anden, at giengielde Hendes Maystt. og Hds. Kgl. Høyhed, saa længe de leve, det ømme Vennskab, som De have beviist D. K. H. fra Deres spædeste Aar af.

Alt, hvad saa vidre bliver at foretage for igien at oprette det, som er forfalden i de fleeste Deele af Statens almindelige Huusholdning, kand, naar først D. K. H. virkelig er i Besiddelse af den vigtige Post, som De tiltræder, og arbeyder med Mænd, som De beærer med Deres naadige Tilliid og Fortroelighed, effter Haanden overlegges, aftales og iverksættes; og derom nu i Forveyen at giøre noget Forslag vilde være meget for tiilig, overgaaer ogsaa langt een Mands og især mine Indsigter og mine Kræffter.

Pastor Crones Afskrift efter Originalen paa Ravnholt.

22. Ludvig Reventlovs m. fl. Bemærkninger til Schack-Rathlous Forslag.

HErr Geheimeraad Schack Rathlow har anmodet os, at forelægge Deres Kongelige Høyhed vore underdanige Tanker over hans til Deres Kongelige Høyhed indgivne Plann; vel havde vi ønsket, at kunde afwarte Grev Bernstorffs endelige Betænkning over Udtoget af hans saavel som fleeres Meeninger. Sagen angaaende, som Deres Kongelige Høyhed ved H. Kammer Junker Bülow har været overleveret, og hvilken vi haabe med det første at skulde indløbe, men da det dog er uvist. hvor hastig det kan skee, saa bør vi derfor ikke udsette, at efterkomme H. Geheimeraad Schack Rathlows Anmodning. Vi have derfor med mueligste Opmærksomhed igiennemgaaet HE. Geheimeraad Schack Rathlows Plan og derudi ikke kundet miskiende den viise, redelige, og Hans Majestät, Deres Kongelige Høyhed og Landet med patriotisk Iiver hengiven Mand. som han af alle hans Medborgere erkiendes for. Imidlertiid maatte det tillades os at forelægge Deres Kongelige Høyhed de Betænkeligheder som ved een og anden Post af denne Plann hos os er opkommen, hvilket vi kan giøre med des meere Frimodighed, da vi ere forvissede om, at HErr Geheime Raad Schack Rathlow vil ansee dem med sin sædvanlige Upartiskhed og Venskab imod os.

Vi kand ikke andet, end give vor fuldeste Bifald til det viisse, og med Omstændighederne fuldkommen overeenstem-

mende Raad, som H. Geheimeraad Schack Rathlow fremlegger for Deres Kongelige Høyhed i Henseende til Deres Forhold fra Confirmations Dagen af, indtil Deres virkelige Indtrædelse i Stats-Raadet. Vi skulde bare tilføye dette, at endskiønt det ikke kan formodes, at nogen Vanskelighed skulde møde, det dog synes høist nødvendig, for at være i Bereedskab imod alle optænkelige Tilfælde, at alle de Befalinger, som kan tiene til Ordens Vedligeholdelse og andre maaskee fornødne militairiske Foranstaltninger, maatte være bestemte og færdige før Confirmationsdagen, og General Huth tilstillede for at kunde bruges efter Omstændighedernes Udfordrende.

Hvad derimod betræffer den af Herr Geheimeraad Schack Rathlow foreslagne Iværksættelse af Deres Kongelige Høyheds Hensigter i det første udi Deres Overværende holdende Stats Raad, saa finde vi vel den derudi proponerede Deres Kongelige Høyheds declaration og Forestilling samt de deraf foranledigede Kongelige Befalinger saa grundigen og saa vel opsadte som det af saa indsigtsfuld en Mand kunde ventes: Men i henseende til den heele foreslagne Omgangs Maade vilde Deres Kongelige Høyhed tillade os at forelægge Deres Bedømmelse følgende Anmærkninger. Det synes os, at være forbunden med mange Uleyligheder og Vanskeligheder at underkaste Sagen om Cabinettets Ophævelse en ventilation og discussion i et Stats Raad, hvor de Personer maae formodes at være tilstæde, hvis Interresse det udfordrer at være af en Deres Kongelige Høyhed modsat Meening. Disse Uleyligheder synes ikke ganske derved at kunde hæves, at Deres Kongelige Høyhed forud erklærede, at De ikke begiærede deres Tanker at erfare for derefter at bestemme Sin egen Beslutning, som De alligevel agtede at vedblive, men for at give dem Leylighed, ved at yttre deres Meening, at befrie deres Samvittighed; tvertimod frygte Vi, at derved kunde foranlediges ufordeelagtige Tanker og Yttrende om Deres Kongelige Høyheds Tænke og Handlings Maade, ligesom Deres Kongelige Høyheds Hensigt var, at tage en fast Beslutning i Sagerne, uden først at undersøge om de Grunde, som derimod kunde frembringes fortiene at tages i Betragtning, især, da ved saadan Omgangs Maade, det Spørgsmaal kunde fremsættes, hvad enten Deres

Kongelige Høyhed i dette Tilfælde skulde betragtes som Stats-raadets voterende Medlem, eller som den, hvis Meening burde give Udslaget; dernæst kunde i denne Sag, om Cabinettets Ophævelse fra begge Sider anføres saa mange Grunde for og imod, i sær da Cabinettets Bestyrelse aldeeles overlades til Deres Kongelige Høyhed, at Ventilationen vilde blive meget langvarig, og tilsidst dog ikke kunde afgiøres uden ved en brugende Myndighed. End videre finde vi, at denne Maade til at udvirke Cabinettets Ophævelse og andre Statsministres Indkaldelse angaaer saa nær visse paa den Tiid formodentlig i Stats Raadet siddende Personer, at de ved deres egen personlige Interesse ligesom opfordres at giøre all muelig Modstand og dertil at benytte sig af alle de Leyligheder, som dennem dertil gives; ikke at tale om det Skin af Haarhed som det kunde have, om de bleve sadte i den Nødvendighed at yttre deres Mening i en for dem saa ubehagelig Sag. Vi skulde derfor være af den uforgribelige Formening, at de Udtryk i HErr Geheimeraad Schack Rathlows foreslagne declaration, som synes at hengive Sagen til Stats Raadets Ventilation kunde forandres derhen, at Deres Kongelige Høyhed blot tilkiendegiver sin i den Henseende tagne Beslutning og Forsæt. med tilføiede,

„at de nærværende Omstændigheder, som De ønskede at kunde skiule, men som dem alle var noksom bekiendte, og hvilke De i alle andre Tilfælde saae sig forpligtede til at fortie, baade paalagte Dem som en Pligt, og bemyndigede Dem til den af Dem tagne Besluttning, som De af den Aarsag paa ingen Maade kunde eller vilde fravige.“

Paa denne Maade troe Vi, at HErr Geheimeraad Schack Rathlows og Grev Bernstorffs declarationer kunde foreenes, ved paa begge Sider at forandre eller udelade, hvad der maatte synes betænkeligt eller forbunden med Vanskeligheder.

For at erholde Hans Majestæts Underskrift paa de ved Deres Kongelige Høyhed allerhøist samme foreleggende Forestillinger og Befalinger troer Vi ogsaa, at ingen Mellem Tiid burde lades imellem denne Deres Kongelige Høyheds declaration i Stats Raadet og Underskriften selv, da ellers let saa-

danne Mesures kunde tages, som giorde Underskriftens Erholdelse meere vanskelig om ikke ganske umueligt. Ligesom vi og frygte, at det vil blive for vidtløftig for Hans Majestæt, selv at skrive Paategningen paa Forestillingerne, men at disse allerede maatte være skrevne og af Hans Majestät alleene underskrives.

Skulde ellers Deres Kongelige Høyhed vedblive Deres havende Forsæt at foredrage Sagen i den Samling af Stats-Raadet, hvor Hans Majestæt selv er nærværende, saa vilde derved declarationens Indhold aldeeles forandres, ligesom den øvrige Omgangs Maade. Imidlertiid finde vi her den selvsamme Betænkelighed, i det Tilfælde, at dette Foredrag skulde indrettes som et Forslag der indstilles til Hans Majestæts allerhøyeste Resolution, fordi i saa fald en hver Medlem af Stats Raadet kunde holde sig berettiget og forpligtet derover at give Meening tilkiende, hvilket vilde medføre maaskee endnu fleere Uleyligheder end dem vi forhen i Anledning af HErr Geheime Raad Schack Rathlows Forslag have anført. Vi skulde derfor være af den underdanigste Formoedning, at i dette Tilfælde det vilde være sikkerst, om Deres Kongelige Høyhed maatte finde for godt, ligesom i følge af en foregaaende ved Hans Majestæts Dem givne Befaling at forelægge allerhøistsamme de forhen meldte Forestillinger og Befalinger til Underskrift, ved kortelig at tilkiendegive sammes Indhold. Men i saa fald maae vi underdanigst indstille til Deres Kongelige Høyheds Overveyende paa hvad Maade i det foregaaende deliberative Stats Raad Leylighederne til at yttre Deres Meeninger og Forsætt best kan undgaaes, uden at man deraf skulde tage Anledning til at udtyde det, ligesom Deres Kongelige Høyhed stiltiende havde samtykket i det der handles om; hvilket vi troe best at kunde skee, naar Deres Kongelige Høyhed vilde behage at tage de Sager, som ere af saadan Beskaffenhed til sig, ved at erklære, at De først selv vilde gaae dem igiennem.

Vi holde for, at naar Sagen paa denne Maade indledes, endog det Tilfælde, at nemlig Hans Majestæt skulde i Stats Raadet vægre sig at biefalde og underskrive, ikke ville existere; dog maae vi, om det skulde skee, være af den underdanigste

Formeening, at Deres Kongelige Høyhed da nødvendig, saavidt det for det øvrige kan lade sig giøre, maatte strax tale reent om Sagens Beskaffenhed og Omstændigheder til dem, som maatte være Aarsag i Hans Majestæts Vægring og paastaae denne Sags Afgiørelse i overeenstemmelse med Deres Hensigt, da vi formeene at den, naar den engang er begyndt, ikke kan lades ufuldført, men troe, at Deres Kongelige Høyhed i dette Tilfælde heller maatte gribe til de virksomste Midler, hvilcke derfor i den Henseende ogsaa forud maatte være paatænkt.

Endskiønt det bliver fuldkommen tilstrækkelig, naar vedkommende igiennem det Danske Cancellie underrettes om Hans Majestæts i det første Stats Raad tagne Beslutning og givne Befalinger, saa troer vi dog med HErr Geheime Raad Schack Rathlow, at om Deres Kongelige Høyhed skulde finde for godt at lade dem opkalde til sig, for dennem det mundlig at bekiendtgiøre, det ikke lidet vil forøge deres Kiærlighed, Tilliid og Hengivenhed til Deres Kongelige Høyheds Person, i hvilcket Tilfælde vi dog holde for, at de første Deputerede i Hans Majestæts Côllegier tillige maatte indfinde sig.

Original med L. Reventlovs Haand
i det kgl. Bibliothek.

23. Schack-Rathlous forandrede Forslag.

Paa Grund af de meget gode Anmærkninger, som de andre Herrer have giordt ved den af mig paa Deres Kongl. Høyheds Befaling forfattede Plan til den af Dem besluttede Forandring, troer jeg nu selv, at Deres Kgl. Høyhed giør vell i det første Deliberations Conseil, som De bivaaner, ikke at yttre noget, som kunde røbe Deres Hensigt; dog at De til egen Giennemlæsning og Circulation tager til Sig alle de Forestillinger, som den Dag kunde forekomme og være grundede paa Cabinets-Ordres; saa at det decisive Skritt i Henseende til Cabinettets Ophævelse først skeede om Efftermiddagen i Hds. Maystts. Overværelse. Men saa behøves ikke den Introduction, som jeg i min Betænkning Nr. 1 har anført; og det

bliver da nok, at Deres Kgl. Høyhed med nogle faa Ord gandske gelassen og med allerstørste Respect for Deres Hr. Fader beder Ham, at maatte forelegge Ham een Forestilling, som De havde opsatt, og som sigtede alleene til Hands egen sande Ære og Beste og til Statens Vell; hvorpaa De strax kunde oplæse bemelte Forestilling og bede Hds. Maystt. alleene at skrive det Ord: approbert og Hands Navn paa samme. Derefter kunde Deres Kgl. Høyhed oplæse den hos Sig havende og reenskrevne Ordre til det Danske Cancellie, som blott med Hds. Maystts. Navns Underskrift blev at forsyne, dog vell ogsaa, om det lader sig giøre, burde parapheres af det heele Stats-Raad, men i det mindste af Deres Kgl. Høyhed Selv. Og dermed var da alting giordt. Skulde derimod Hds. Maystt. nægte at underskrive disse tvende Instrumenter, saa maatte Deres Kgl. Høyhed paa det allerindstændigste og kiærligste bede ham derom, og med de meest indtagende Caresser, som kand passe sig for en kiær Søn imod en kiær Fader, søge at formaae Ham dertil; i hvilken Fald Han formodentlig til sidst lader Sig bevæge til at underskrive. Om Hds. Kgl. Høyhed Arve-Prinzen giorde Indvendinger, saa maatte Deres Kgl. Høyhed ligeledes med største Lemfældighed og Kiærlighed besvare dem, og deels med Argumenter deels med vennlige Persuasioner bevæge Ham til at lade Sig Sagen befalde. Men i Fald nogen af de tilstædeværende Stats-Ministrer skulde sette sig derimod, saa kunde Deres Kgl. Høyhed med Alvorlighed erindre ham eller dem om, at i een Sag, som De personlig effter Deres Samvittighed troede Sig forbunden til at foredrage Deres Hr. Fader, og som i sig selv var god, haabede De ikke, at nogen af Ministrerne skulde fraraade Kongen at bifalde den, men snarere søge at formaae Ham dertil; og at især de imellem dem, som selv havde foranlediget og ved alle Leyligheder fremmet den Indrettning, hvis Afskaffelse de foreslog H. M., neml. Cabinettet, i det mindste i den Deel ikke kunde ansees som Sagen uvedkommende, og at altsaa deres Meening over den ey kunde komme i nogen Betragtning. Men ved at sige dette paa een alvorlig og efftertrykkelig Maade, erindre D. K. H. Sig vell tillige, at De der taler i Deres Hr. Faders Nærværelse, og indretter altsaa i det Øyeblik alle

Deres Udtryk og Deres heele Adfærd effter den dybe Ærbødighed De skylder Ham.

Strax effter dette Stats-Raads Sluttning, troer jeg, at D. K. H. giør vell udi at begive Sig til Hendes Maystt. Dronningen og at tage H. K. H. Arve-Prinzen med Sig, for at sige til Hendes Maystt., hvad der er gaaet for sig, og for at tale med Hende og Deres Hr. Oncle i Eenrum og Fortroelighed. just saaledes som jeg i min Betænkning Nr. 1 underdanigst har foreslaget, og det med all muelig Ømhed og Kiærlighed. Men førend D. K. H. gik med Arve-Prinzen op til Dronningen, maatte De vell lade komme Ober-Marskalken ind til Kongen, og der i Hds. Maystts. og Arve-Prinzens Overværelse sige ham, at da H. M. nu havde besluttet Cabinettets Ophævelse, saa skulde Ober-Marskalken være H. M. ansvarlig, at ingen Expedition af Cabinettet meere til Underskrifft blev forelagt.

Til alle Stats-Ministerne kunde D. K. H., førend De gik bort med Kongen af Conseil-Gemakket, befale, strax at forføye sig til Deres eget Forgemak og der at oppebie Dem, uden at begive sig nogen anden Stæds hen, førend De havde nærmere talt med dem; og naar da Høystsamme fik dem i Tale. kunde De yttre Sig imod dem saaledes, som De i deres Henseende har besluttet.

Imidlertiid maatte der være gaaet Ordre til alle Cheferne af Departementerne, til Gouverneuren og Commandanten, til Holmens-Chef, til Stadt-Hauptmanden, til Ober-Præsidenten, til Politie-Mesteren og til Biskoppen (NB. ligeledes til de commanderende af begge Garderne), alle at møde ved eet viszt Klokkeslett i D. K. H. Forgemak, hvor da D. K. H. deels separatim, deels til fleere samlede kunde sige dem, at Hds. Kgl. Maystt. havde ophævet Cabinettet, og at D. K. H. strax havde villet prævenere dem derom, samt at de med det allerførste fik den skrifftlige Communication af H. Ms. Ordre dets angaaende. Ved den samme Leylighed kunde D. K. H. give Original-Ordren til det Danske Cancellie til Hr. Geheime-Raad Luxdorff i en separat audience, for at besørge saa hastig som muelig dends Communication til de øvrige Collegier og de andre vedkommende Embedsmænd her i Staden, for saa vidt

Høystsbemelte Ordre vedkomm een hver af dem, samt for at udfærdige de ellers udi samme befalede Expeditioner.

ad Nr. 2.

Da D. K. H. Selv troer, at det vill falde Dem lettere, saaledes som af de andre Herrer er bleven anført, at udvirke Stats-Raadets Forandring den samme Dag som Cabinettets Ophævelse og paa eengang, i Stæden for dertil at bruge een særskillt Dag, saa overlader jeg naturligviis dette i dybeste Underdanighed til Deres egen naadigste Decision; og jeg har til den Ende i Stæden for de toe Forestillinger, som fulgte ved mine første toe Betænkninger, sammendragèt begges Indhold udi een Forestilling, og ligeledes ikkuns giordt Udkast til een Kgl. Befaling til Cancelliet, som indeholder begge disse Sager. I dette Udkast har jeg pligtskyldigst rettet mig effter D. K. H. mig tilkiendegivne naadigste Villie, at de neml. ikke, som jeg dog havde ønsket, vill proponere H. M. den gamle Grev Moltke til at indtræde i det Geheime Stats-Raad, men Geheime-Raad Rosencrantz, General Huth og Geheime-Raad Stampe, samt Geheimeraad Grev Bernstorff.

Pastor Crones Afskrift efter Originalen paa Ravnholt.

24. A. P. Bernstorff, uden al Tvivl til Grev L. Reventlov.

Borstel den 23 Märtz 1784.

Ich fühle es als etwas sehr unangenehmes, mein lieber Graf, dasz ich noch die ganze Schwäche des Fiebers habe, die mir diejenige Anstrengung unmöglich macht, so ich bey Beantwortung Ihrer so wichtigen Briefe so sehr bedürfte und so gerne gebrauchte. Ich habe indessen heute die China angefangen, und werde suchen, durch Ruhe und Diät die beynahe ohnfehlbare Wirkung dieses herlichen Mittels zu befördern, und wills Gott gegen die entscheidende Zeit in Stande seyn, zu jeder Stunde die wichtige Reise anzutreten. Selbst wen meine Gesundheit mir meine frühere Reise erlaubte, würde ich sie den Umständen garnicht angemessen finden. Sie würden insonderheit jede längere Auszetzung beynahe

unmöglich machen und es können ja unvermuthete Umstände kommen, die dieselbe nothwendig machen, und nie würde ich es mir vergeben, wen ich auf irgend eine Art der Haupt Sache schadete. Der Unterschied der Zeit ist auch nicht sehr beträchtlich. Bey günstigen Belten kan eine Estafette in 3 Tagen hier seyn, und ich werde dan gewisz auch nicht saümen. Es geht mir gewisz sehr nahe, die Schwierigkeiten der ersten Ausführung nicht theilen zu können: Ich werde dieses in meinem ganzen Leben bedauern, und ich bin gewisz, Sie kennen mich genug, um mit mir alles das zu empfinden. wovon meine Seele so voll ist. Ich verliehre dadurch einen schönen und groszen Auftrit meines Lebens, aber es ist unbillig sich bey dem unmöglichen aufzuhalten. Solte der Wiederstand des Kron-Prinzen in Ansehung des alten Conseils wirklich festgewurtzelt und auf Ueberzeugung gegründet seyn, so laszt uns ja denselben nicht mit zu vieler Lebhaftigkeit angreifen. Sie wissen, dasz ich von je her nichts gefährlicher gefunden habe als alles, so einem Herrn unrichtige Meinung von seinem Conseil beybringen kan. Er musz die Mitglieder desselben ja nicht als seine Vormünder, sondern als seine Freunde und seine Vertrauten ansehen; die ganze Stärke der Vertheidigung des Cabinets besteht ja eben in dieser unrichtigen Vorstellung des Conseils, es war ja auch das einzige Fundament der Veränderung von 1770. Noch mehr; Bey einem jungen Herren komt es alles darauf an, ihm den rechten Gang der Geschäffte angenehm und wichtig zu machen, dieses ist aber nicht mehr möglich, so bald nur ein einziges Mitglied des Conseils ihn zu einer Art der Zurükhaltung und des Mistrauens zwingt. Ich bin also itz der ganz entschiedenen Meinung, dasz man zwar dem Kron Printzen die vorigen Gründe wiederhohlen, aber nicht darauf beharren, sondern alles auf seine eigene freie Entscheidung ankommen lassen müsse. Man hat deshalb noch gar nicht nöthig, den Gedanken aufzugeben, es ist möglich, dasz der Wiederstand des Kron Prinzen von selber wegfält, solte dieses aber auch nicht seyn, so würde ich doch sehr wünschen, die Fähigkeiten des Geh. R. Rosenkrantz nicht alleine genützet, sondern auch auf irgend eine Art ihm eine öffentliche Probe von Achtung

erzeiget zu sehen; ich glaube, dasz ich hierzu schon Möglichkeit finden würde; ich habe selbst einige Gedanken darüber, die ich aber billig bis zur mündlichen Ueberlegung aussetze. Das Alter und die Schwächlichkeit des Grafen Moltcke machen in Ansehung seiner vieles schwerer. Es ist aber auch in mehr als einer Absicht weniger wichtig. Stampe und Huth sind meine sehr lieben Freunde, werden mir also gewisz sehr liebe Collegen seyn; den ersten halte ich fast für unentbehrlich, fordern Sie ihn auch in meinem Nahmen zur Bereitwilligkeit auf; wie schön wird es nicht für ihn und für uns alle seyn, mit vereinigten Kräften an der Wiederherstellung der Ordnung, der Würde der Regierung und der Aufrechthaltung der Gesetze zu arbeiten; ich kan sehr tief durch die Vorstellung gerührt werden, und mich sehr lange, ohne einige Rücksicht auf mich selbst damit beschäftigen. Ihre Zusammenstellung meiner Gedanken ist gewisz sehr gut gerathen, das erleichtert vieles, und ich dancke Ihnen recht sehr dafür. In der Haupt Sache, deucht mich, sind unsere Freunde mit mir einig. Einige Zusätze und Änderungen sind sehr gut. Ich erkenne den groszen Vortheil der gemeinschaftlichen Ueberlegung und sehe es sehr ein, dasz meine einsame Lage es mir öfters unmöglich macht, das beste und leichteste in der Ausführung zu treffen. Ueberhaupt sehe noch keine Ursache, von meinen vorigen Gedanken abzuweichen, es können aber verschiedene Gründe eine Abänderung anrathen, hauptsächlich, so viel ich einsehen kan, 3. Erstlich, wen der Kron-Prinz selber einen andern gleichfals möglichen Weg vorzöge und man deutlich sähe, dasz derselbe seinem Caracter angemessener wäre. 2, Wen Guldberg und Steemann schon im Conseil eingetreten wären, wodurch vielleicht alles im Conseil so erschwert würde, dasz der Kron-Printz seiner Sache weniger gewisz würde. 3, wen es sich bey Gelegenheit der Confirmation auswiesze, dasz der König dem Kronprintzen entweder so abgeneigt oder vor demselben so scheu wäre, dasz die erste Unterschrift äusserst schwer, vielleicht unmöglich zu erhalten seyn würde. In diesem letzten Fall würde der Rath des Gener. Huth so viel Zeit zu gewinnen, dasz der Kron Printz dem Könige seinem Vater weniger frembd würde, gewisz sehr viele Auf-

merksamkeit verdienen, und würde es dem Kron Printzen überhaupt anzurathen seyn, von nun an alle mögliche Gelegenheit zu nützen, seinen Herrn Vater an sich zu gewöhnen und ihm alle Entfernung von ihm zu benehmen; auch in der Zwischenzeit im Conseil würde der Kron Printz sich ganz passive verhalten und alles wichtige durch den Wunsch, sich erst etwas zu unterrichten, zurückhalten. Vorzüglich nothwendig wird es seyn, in der Ausführung keinen Zwischen Raum zu lassen, auch nicht von einer viertel Stunde; darum komt es mir bedenklich vor, dem Kron Printzen anzurathen vor dem Conseil mit Guldberg zu sprechen; ist dieser alsdan schon Mitglied des Statsraths, so kan es meiner Einsicht nach mit viel mehr Würde im Conseil selber geschehen. Ist er nicht darinnen, so scheint es mir gar nicht nöthig zu seyn. Dasz die ersten Ordres von einigen, vielleicht von Tott und Schack Rathlow, vorzüglich von den ältesten Mitgliedern des Statsraths nebst dem Kron Printzen contrasignirt werden. scheinet mir sehr rathsam zu seyn, alsdan ist es von den vorigen Cabinets Ordres wesentlich verschieden, und kan niemals zur Entschuldigung der anderen angezogen werden. da ja der Befehl, der sie alle in der Folge zernichtet, eben in derselben enthalten ist. Der Printz Friderich wird vielleicht ein Gravamen daraus machen, ich sehe es aber nicht ein, dasz es wohl vermieden werden kan, und in gewissen entscheidenden Augenblicken ist es völlig unmöglich, sich genau an alle Formen zu halten. Ich bin mit Schack Rathlow völlig einig. dasz in den Äusserungen des Kron Printzen alles vermieden werden müsse, wodurch es den Anschein gewinnen könte, als wen derselbe sich eine eigene Autorität beylege; dieselbe hat er freylich nicht, allein für Wahrheit liebende Männer ist es leicht über den Sinn der Worte, die übrigens deutlich, bestimt und stark seyn müssen, überein zu kommen. Dem Könige allein komt alle Macht zu, Gott hat ihn zu dem beklagenswürdigen physicalischen Zustand sinken lassen, wodurch ihm der Gebrauch dieser Macht unmöglich wird; so lange dieses Unglück währet, ist der Kron Printz der einzige rechtmäszige Stell Vertreter und nichts kan die freye Ausübung seiner Macht einschränken als sein Herr Vater selbst, so bald

derselbe einen mit Verstand verbundenen Willen hat und haben kan. Es ist freylich äusserst wichtig hierüber nicht allein völlig einig zu seyn, sondern auch einerley Sprache zu führen, damit weder durch unnöthige Einschränkungen eine innere Schwäche der Regierung entstehe, noch durch Ausdehnung der Begriffe bei dem Kron Printzen unrichtige, für die Folge höchst bedenckliche Sätze entstehen mögten. Da es bey Aufhebung des Cabinets ganz vorzüglich auf die Aufrechthaltung der Verordnung von 1772 ankomt, so ist es auch meiner Meinung nach der richtige Weg, dasz die für die anderen Departements deshalben zu erlassende Ordres durch die dänische Cancelleye gehen: sonst dächte ich, were es nicht ganz natürlich gewesen.

Von der Nothwendigkeit Guldberg und Steman sogleich zu entfernen können die gegenwärtigen besser urtheilen als ich: Ich sehe aber nicht recht ein, warum ihnen Zeit gelassen werden soll, sich von der Betäubung zu erhohlen: So viel ich aus der Erfahrung anderer ähnlichen Fälle urtheilen kan, hat man es allezeit sehr bedenklich gefunden, hierin Zeit zu verliehren, und wen man es gethan hat, hat man es allezeit bereuet, und wie (viel) bedencklicher ist dieses nicht bey Guldberg, der so angesehene Beschützer, und das Hertz und die Entschlüsse des Printzen Friedrich in Händen hat. Durch seine Entfernung wird aller Wiederstand von der eintzigen Seite zernichtet, wo er dem Kron Printzen wichtig seyn kan: wäre es möglich, dasz es der erste von allen Schritten wäre, würde alles übrige in einem Augenblicke ohne Wiederrede vollführt werden. Wegen der Entfernung vom Ober Marschal, von Jacobi, trete ich allem was darüber beschlossen wird, völlig bey; so was auch die Wahl ihrer Nachfolger betrift. Der König liebt natürlicher Weisze alle Neuerungen, so bald sie ihn nicht erschrecken. Es ist eine edle Empfindung des Kron Printzen Seinen Herrn Vater auch in diesem Falle schonen zu wollen: ich glaube aber, es wird nur wenige Zeit dazu gehören, den König dahin zu bringen diese Veränderung nicht ungerne zu sehen. Numsen wird sich aus allen möglichen Gründen sehr gut zum Obermarschal schicken. Dasz der Kron Printz so gleich nach der Confirmation keine

Befehle Seines Vaters als von Deroselben selber annehmen müsse und könne, versteht sich von selbsten. Dieses kan er auch leicht, doch ohne darüber zu expostuliren, den andern zu erkennen geben. Eine Art von Behutsamkeit bleibt allezeit bis zum letzten Ausschlag der Sache rathsam und vielleicht nothwendig. Es ist in diesem Falle viel besser auf einmahl als nach und nach sich zu zeigen. Gegen alle Zudringlichkeit in Geschäften etwas zuzustehen zu der Zeit der Confirmation und Communion kan sich der Kr. Pr. durch so natürliche, ehrwürdige und ihm selbst ehre bringende Ursachen verwahren, dasz ich kaum glaube, dasz hierin mehr als ein schwacher Versuch gemacht werden könne. Wer von uns wird auch nicht wünschen, dasz diese Entschuldigungsgründe wirklich in der Denkungs Art des Kr. Printzen gegründet, und er von der Ihm bevorstehenden Heiligen Handlung ganz durchdrungen seyn möge, um vorzüglich in diesen Tagen seine ganze Aufmerksamkeit darauf zu wenden, alle seine Empfindungen derselben zu widmen. Ich hoffe, die welche sein Zutrauen besitzen werden nichts versäumen, dieses dem Kron Printzen aus Herz zu legen.

Gegen die aufgesetzten, dem Könige vorzulegende Befehle, habe ich im ganzen nichts zu erinnern. Sie sind ihrem Zweck angemessen: und Aengstlichkeit bey einzelnen Ausdrücken würde hier überflüssig seyn. Ich überlasse es übrigens meinen Freunden, ob in dem Briefe an mich nicht auch der Deutschen Cancelley solte gedacht werden müssen, und wiederhohle, was ich Ihnen wohl eher gesagt habe, dasz ich ganz gewisz bin, dasz Carstens nicht allein zufrieden, sondern vergnügt sein wird, wen er Director bleibt, und allenfals den Titel als Præsident erhalte; alles was diesen lieben Freund kränken könte, würde mir äusserst nahe gehn, aber ich beruffe mich auf seine eigne Entscheidung, bey der mir aus vielen Ursachen nicht der geringste Zweifel überbleibt. Die schleunige Wiederbesetzung der Commandanten Stelle halte ich vor sehr wichtig: der Gedanke des Gener. Huth, Haxthausen für Kopenhagen, Stange für die Citadelle und Pentz für Cronenburg, scheint mir unverbesserlich. Ich glaube auch, dasz jedermann damit

übereinstimmen und empfinden wird, dasz diese Ernennungen keinen Aufschub leiden.

Wen Sporon keine Stütze im Herzen des Kron Printzen hat, so wird sein gefürchteter Einflusz wie ein Rauch verschwinden; In sich selbst hat er nichts empfehlendes: Seine alten Freunde können ihn nicht heben, und jede ernsthafte Erklärung des Kron Prinzen, verbunden mit dem Entschlusse ihn nicht alleine zu sehen, bringen ihn zu seinen Schranken zurück. Solte ihn sein Stoltz verleiten sich zu vergessen, so ist es natürlich, dasz er auch die Folgen der Unbesonnenheit empfinde. Ueberhaupt scheint er mir nicht verschlagen genug um furchtbar zu seyn. Die Gründe, welche den Kron Printzen bewegen könten zu wünschen Seine Haupterklärung nicht im deliberativen Conseil, sondern in Gegenwart des Königs zu thun, kenne ich nicht genug: da ich sie nicht weisz, so musz ich befürchten, dasz wen der Pr. Fridrich wiederspräche, alsdan eine nicht zu hebende Verwirrung entstehen würde, die eine fruchtlosze unentschiedene Scene zur Folge haben würde, und einen sehr bedenklichen Zwischen Raum veranlassen könte. Diese Zweifel musz ich aber den Anwesenden, so wie überhaupt die Ausführung überlassen, und mich der Hoffnung getrösten, dasz die besten Maaszregeln den glücklichsten Erfolg in der besten Sache sichern werden.

Ich schliesze mit der Anmerkung, dasz jeder Wiederstand sogleich in seiner Geburt mit der grösten Lebhaftigkeit erstickt werden müste: Dieses ist so einleuchtend, dasz ich es nur anführe, um so viel als es mir möglich ist, nichts unberührt zu lassen. Darum müssen auch Freunde in der Nähe seyn, die Dieses möglich machen, und auf alle Fälle gefaszt und genug unterrichtet sind jeden Winck zu verstehen und zu befolgen.

Mehr erlauben mir meine Kräfte nicht hinzuzufügen, doch versichere ich noch Sie und alle meine Freunde meiner zärtlichsten und aufrichtigsten Liebe. Führt uns die Vorsehung wieder zusammen, so wird es mein Leben versüssen, mit und nebst Ihnen dem gemeinen Besten zu dienen, und diesz wird mich für die Ruhe und übrigen zeitlichen Vortheile

mehr wie schadlosz halten, die meine Lage mir itzo gewähret und die sich mit keiner andern vereinigen lassen.

Ludvig Reventlovs Afskrift, i det kongl. Bibliothek.

23. Marts 1784.

25. A. P. Bernstorff til Kronprinsen. Om Forandringerne i Statsraadet. Fransk. Trykt i Hist. Tidskrift 3. Række V 451.

31. Marts 1784.

26. B. G. Sporon til Kronprinsen.

Naadigste Herre.

Jeg kan føle paa mig at jeg ikke giør ilde i at blive hiemme i Dag: og jeg kan altsaa ikke tvile paa, at Deres Kongelige Høihed vil tillade det. Men jeg syntes at jeg burde skrive disse Linier, heller end sende et Budskab mundlig, paa det at Deres Kongelige Høihed ikke skulde troe at jeg igien var bleven syg: thi det er jeg ikke. Men maaskee det snarere er i grunden lidt Poltronneri.

Geheime Raad Guldberg fortalte mig i gaar at han havde været nylig hos General Eickstedt, at Generalen da havde sagt: Jeg hører af alle at Deres Excellence til Paaske nedlægger Deres Post: Ja svarede Guldberg. General Eickstedt sagde derpaa: og at Sporon faaer Deres Plads, siger ogsaa alle mig. — Det er ogsaa rigtigt svarede Guldberg, og jeg har vidst det siden i Torsdags.

Dette har Geheime Raad Guldberg bedet mig at berette Deres Kongelige Høihed; at De ikke skulde være uvidende om at Generalen nu veed det. Guldberg troer at Deres Kongelige Høihed vilde bifalde hans Meening, at det vilde have været en affecteret Tavshed og nesten Skikane, om han nu meer havde villet dølge det for ham, da han paa den Maade talede derom; og han har bedet mig at underette Deres Kongelige Høihed derom.

Deres Kongelige Høihed vil uden min Erindring vide at brænde dette Brev.

Christiansborg den 31 Mart. 1784.

underdanigst
B. G. Sporon.

Udskrift:

Til
Hans Kongelige Høihed Kronprindsen

underdanigst.

26. Marts — 2. April 1784.

27. Spørgsmaal med Hensyn til den forestaaende Forandring, med Kronprinsens Besvarelser.

1. Ja! og da befales, at ingen kommer ind førend nærmere Ordre.	1. Om D. K. Hd. ikke vil foredrage Sagen til H. M. før den sædvanlige Referat?
2. Ja. Leveres til B. til videre Befordr.	2. Om, naar de Hs. M. forelæggende Forestillinger og Befalinger ere underskrevne, Hr. Geh. R. S. Rat. ikke strax maatte overlevere Befalingerne til en, som dertil maatte være tilstæde i Hs. M. Forgemak for samme at henbringe til Hr. G. R. Luxd. til hastigste Expedition,? og om ikke strax en Person som dertil maatte findes bequem, med en Skrivelse fra D. K. Hd. skulde sendes til Gr. Berns. for at tilkiende(give) ham hans M. Villie at indtræde udi Stat-R.?
3. Nej, at følge allene med Kongen. Ifald Pr. Fr. *(vil følge med, da at bede ham blive*	3. Om, naar Hs. M. skulde forlade St. Raadet medens disse Sager bleve allerhøists. forelagt til Underskrift, D. K. Hd. ikke

tilbage; men om han ej var at overtale) ei var at holde tilbage, da ei at giøre videre Paastand.	maatte finde for godt at følge H. M. og dertil anmode H. K. H. Pr. Fr. og G. R. S. Rat.?
4. Ja!	4. Om de øvrige Lemmer af St. R. ikke skulde anviises at blive tilstæde, indtil D. K. Hd. Tilbagekomst, for at tilkiendegive dem at Hs. M. havde underskreven de allerh. s. forelagte Befalinger.
5. *(At sætte Skaaden for Døren efter K. Befaling).* At søge at overtale K. at gaae tilbage til St. R. og i Fald han ei vilde, Selv at gaa tilbage og i Hs. Navn give de fornødne Befalinger.	5. I fald H. M. Dron. skulde være tilstæde i Hs. M. indere Gemak?
6. I fald Kongen nægtede at underskrive *(da f(ormaa?) allerhs. til at forlade St. R. for at overlægge det nøjere i Cabinettet)* da at foreslaae at St. R. kunde give dets Betænkning og i Fald Hd. end nægter de(t), da at overtale Ham med mig.	6. Om imod Formodning Hans M. skulde nægte at underskrive og dog forblive i Stats R. D. K. H. ikke vilde anmode dets Lemmer at formaae Hs. M. dertil, med Betydning til en hver i sær, som maatte undslaae sig derfor, at ansee og offentlig erkiende dem, som dem der sadte sig imod, og i saa Fald, efter at St. R. er til ende, om Aftenen at lade arretere alle dem der i det Øyeblik torde vove at giøre Modstand eller Modsigelse?
7. Ja!	7. Om K. Junker Bü. ikke imidlertid ved D. K. Hd. Laquaier eller

Løbere maatte lade tilsige Ober H. M., Chefferne af de tvende Garder, Commendanten, Ober-Presidenten, Politimesteren, Stifts Amtmanden, de første Deputerede i Departementerne, Bispen til Audienz i D. K. Hd. Forgemak og D. K. H. ikke strax mundtlig der vilde declarere dem, i Hs. M. Navn, den Forandring som var foregaaet med Allerhøistsammes Cabinet?

8. Paa samme Tid men faae først Audientz —
(Senere tilføjet:)
Og alle de andre paa engang for Tidens skyld.

8. Om de Ministre som D. K. H. maatte finde for godt at tilkiende give, at de havde at søge om deres Entledigelse ligeledes, men en halv time sildigere maatte tilsiges at møde i D. K. Hds. Forgemak for der at have Audienz, efter at D. K. H. var kommen tilbage fra Hendes M. Dr.?

9. Ja — indtil Gr. Berns. Ankomst og tillige for det første at have Financernes *(Forestilling)* Bestyrelse,
(Senere tilføjet:)
som kun behøvede at skee mundtlig.

9. Om HE. G. R. S. Rat. ikke, i fald Gr. Rosen. blev forafskeediget skulde anbefales det udenlandske Departement?

10. Ja, tilligemed Geh. R. Numsen.

10. Om alle de, som D. K. H. har benaget at lade underrette om Deres Hensigter, ikke til den Tid skulde samles paa et vist bestemmende Stæd i Nærheden som hos K. J. B., og Bodendik, og siden, medens Sagens Ud-

			førelse, nogle begive sig i Eremitagen, for der at være ved Haanden, for ved forekommende Omstændigheder at iværksætte D. K. H. Befalinger?
11.	Ja! I fald Kongen ei selv underskriver dem — og ei udleveres uden Nødvendighed.	11.	Om ikke alle Befalinger, Sagens Udførelse angaaende, skulde udstædes af D. K. H. efter H. M. Befaling, og alle fornødne Ordres til Generalitetet, Admiralitetet, Gen. Huth, Commendanten, Ober Præsidenten, Chefferne af Garden allerede maatte være udstædet at D. K. H. strax kunde betiene sig deraf i paakommende Tilfælde?
12.	Af den vagthavende O. og *(sættes)* bringes til videre imellem K. Spise Gem. og reserve Sahlen.	12.	Om i Tilfælde, at nogen skulde arreteres, til hvem saadan Ordre skulde udstædes, og hvor de skulde blive arresteret. i deres Huse eller andenstæds, og disse Ordres ikke ligeledes maatte være udfærdigede?
13.	Ja! efter Stats R.	13.	Om den forehavende Forandring ved H. M. Hofstat ikke strax skulde have stæd, og de nye samme Aften endnu tiltræde deres Function?
14.	Ved min Forestilling.	14.	Hvorledes til denne Forandring H. M. Samtykke best skulde erholdes, at han derover ikke skulde foruroliges og bedrøves?
15.	Ja, og derom har jeg allerede tilskrevet Stampe.	15.	Om Gr. Tott ikke i Forveien var at avertere og formaae, om muligt, at være tilstæde ved dette første Stats-Raads-Holdelse?

16. Ja. --

Fr.

D. 2. April 84.

16. Om ikke alle Befalinger som betreffer Hof Etatens indvortes Indretning, og som nu besørges af H. K. H. Ar. Pr. i Fremtiden skulde gives af D. K. H. og i fald H. K. H. Ar. Pr. havde forbeholdt sig samme, han, ved at forestille ham de Irringer derved let kunde foraarsages, paa det venskabeligste var at formaae, at aftræde denne Bestyrelse til D. Høihed?

Spørgsmaalene i Afskrift af Bülow, med Paategning: „Leveret mig d. 26. Martii 84.“ Svarene i Koncept med Rettelser, med Bülows Haand. Det overstregede er trykt med Kursiv. Det hele er sammenheftet med Dokumentsilke.

28. Kronprinsen til H. Stampe.

Min Kiere Geheime Raad Stampe!

Tiden nærmer sig nu, da jeg skal indtræde i Stats Raadet, jeg har derfor villet skriftlig igientage min Begiæring, at De vilde indtræde i samme tilligemed Geheime Raad Rosenkrantz, Grev Bernstorff og General Huth. Jeg er forvisset om, at jeg med disse Mænd kan udrette det, jeg ønsker, Landet haaber. De vilde giøre mig en Fornøjelse ved at underrette den brave Grev Thott om mit Foretagende, og bede ham fra mig, at være tilstæde i Stats Raadet, i Fald hans Helbred tillader, de vigtige Øjeblikke, da jeg agter at udføre det. Jeg haaber at den gode Gud vil give sin Velsignelse dertil, da Landets Vel er mit eeniste Formaal, derom ønskede jeg at De vil være forvisset, vær det tillige om den Agtelse og Fortroelighed hvormed jeg forbliver

Deres bestandige Ven
Frederik.

Christiansborg d. 2. April 1784.

Afskrift af O. Malling, med Paategning: Originalen er hos Kammerherre Baron Stampe til Nysøe.

V. Kronprinsens Konfirmation, 4. April 1784.

1. Enkedronning Juliane Maries Formaninger til Kronprinsen i Anledning af hans Konfirmation.

Til Kronprindsen Min Elskeligste Sønne-Søn. 1784.

Beste kiereste Søn! Der forestaaer Dig nu snart den allervigtigste Forandring; ikke alleene den, at Du ved Confirmationen, fornyer den hellige Daabes-Pagt med Gud; og siden ved Comunionen træder i de sande Christnes nøie Samfund ved vor dyrebare Frelser; men og den, at Du beste Søn, er af Kongen, Din Fader, bestemt til, strax at træde i Statsraadet, og saaledes at faae en betydelig Indflydelse i Regierings Sager. Du veed Elskeligste Søn, at saa vel jeg, som Din Oncle, just derom har bedet Kongen. Du veed hvorfor vi har giort det. Du veed, kort sagt, at vi elske Dig af Hiertet, have giort alt i Verden for Dig og intet har, eller kand have til Øiemed uden Kongens, Rigets; og Dit sande Beste. Jeg veed og til min inderlige Glæde at Du erkiender dette, og anseer os for det vi ere, Dine Allernærmeste, og Kongens og Dine beste Venner. Du glæder mig, Elskeligste Søn, hver Dag; og den Tænkemaade Du har, og det Forsæt, Du viser, er saadan, at jeg takker Gud for Dig, ligesaatidt, som jeg beder Ham, for Dig; thi Du er bleven min Trøst og vil være min Alderdoms Glæde: Du er Din Oncles Ven, og Han, Din; og jeg lover mig af saadant Dit Sindelav; Enighed i Huset, og Lyksalighed i Landet. Men, min allerbeste Søn, just fordi mit Haab er i det sidste Aar blevet saa stort om Dig; og alle mine Ønsker og Bønner, ere for Dig, derfor kand jeg ikke andet, end meddeele Dig nogle faa Regler, som jeg Selv ved mine mange Aars

Erfaring har samlet, og som jeg Selv, nøie har fulgt, og fundet mig vel ved, at følge. Ansee dem, Kiereste Søn, som en øm Moders og Venindes Testamente: Hav dem for Øine altid; læs dem ofte; følg dem, om jeg lever; og forglem dem ikke, om jeg døer: Lad dem være i mit Sted, bestandig hos Dig; og jeg er vis paa, at Du da skal undgaae, mange Snarer og mange Ulykker. See da, Elskeligste Søn, disse mine Regler:

1. Frygt altid Gud, og troe paa Hans Søn. Ingen behøver meer end Vi, til et stort Kald, Hans Hielp og Beskiermelse. Vi maae derfor, daglig bede til Ham, og jævnlig læse Hans Ord.

2. Skye Synd, og al Vellyst; intet er farliger for Fyrster. Alle de, som dertil vil lokke, eller hielpe at udøve dem, ere Dine svorne Fiender, og vil paa Din Forførelse bygge deres Fordeel. Du veed derpaa de bedrøveligst Exempler.

3. Jeg veed, at Du med en sand Ærbødighed ærer, og med en ret sønlig Kierlighed elsker Din Fader, og at Du altid vil huske saalænge Han lever, at Han er Din og Landets Konge. De Pligter, som Du iagtager mod Ham, skal være Exempler for Din Søn; og Din Underdanighed for Din Fader, skal prædike, for Undersaatterne, Underdanighed for Kongedømmet. Indbyrdes Venskab i Konge Huset, er Husets sande, og eeneste faste Styrke. Hver den, som enten i det første eller sidste, har villet, eller herefter vil raade Dig andet, er Din Fiende og een Forræder.

4. Du, og heele Konge Huset, maae vaage over Souveraineteten, og aldrig taale, at dette Klenodie, paa nogen Maade beskadiges. Jeg, og Din Oncle har omhyggeligen vaaget over det, og nu paa trettende Aar bevogtet denne Skat; og Du maae nu hielpe os herefter. Ved at holde over Landets Love og Constitution, undgaaes den afskyelige Dispotisme; og ved at holde enhver til sin Pligt, og bevare Kongedømmet som eeneste Kilde, til Naader og afgiørende Befalinger, bestaaer Eenevolds-Herredømmet.

5. Det Danske Folk, er et got Folk, sin Konge, og Hans Huus hengivet; men det maa ømt behandles, og Faderligen regieres, og altid vide, at det regieres af sin Konge. Haardhed skulde her have bedrøvelige Virkninger. Men paa den anden

Side maae Selvraadighed, aldrig taales, og det af ingen. Betientere, hvem de og ere, maae alvorligen men dog beskedentligen, holdes til deres Pligter. Regieringen, maae hos Os, nøie see til, at den aldrig befaler uden den med Vished veed, at den har Ret.

6. Til den Ende, maae Regieringen, deels nøie lade undersøge, deels høre kloge og uparthieske Mænds Raad, deels selv meget sindigen betænke, og bestemme sig; og der kommer sandelig ofte ret vanskelige Sager. Overalt maae man ligemeget undflye den farlige Hastighed og den skadelige Vildraadighed.

7. En Konge maa være arbeidsom; det er: Han maae til hver Tid læse, høre og giøre, hvad han bør; men det er Ham umueligt selv at læse, høre, og skrive alt. Han behøver da andres Hielp; og disse maae han vaersom vælge, og naar de ere ærlige, troe, indsigtsfulde, og flittige Folk, maae Han stivt holde ved dem. Du veed, min kiere Søn, hvor de ere vanskelige at finde. Men naar de ere utro, egennyttige, stolte og selvraadige, bør de omvexles med andre. Dog hvor gode Betientere end ere, maae Regieringen Selv, altid, ikke aleene vide hvad der skeer; men kiende nøie de Aarsager, hvorfor det skeer, og saaledes Selv vidende, befale det som skal skee.

8. Een retskaffen Fyrste holder enhver af sine Folk og Betiente, være sig civile, militaire eller Hof-Folk, eller Cammerfolk; inden deres rette Grændser; og dette er, en saare vigtig Sag. Han hører dem, hvis Embede er, at raade i det almindelige over alle Statens Sager; men de andre, hver over de, dem vedkommende Sager, saaledes, at enhver nøie bliver i sin egen Cirkel. Denne Regel, kand aldrig nøie nok følges.

9. Ligeledes vogter en god Fyrste sig for, selv hastigen og uden Overlæg, at give Resolutioner; thi saa saare let kan han forsee sig, og lade sig overraske. Han tager sig derfor Tid, at betænke sig, og befaler, at det Ham skrifteligen skal meddeeles; thi det er Ham en Ære, ikke at handle ubesindigen. Der ere nok af dem, som vil fange de hastige Resolutioner: men de have gemeenligen og ikke sielden deres egne Hensigter.

10. En ung bliver altid bestormet: der er Smigerer og Forførere, som spænde Snarer for Ham, for at ville giøre lykke. Der er Dadlere, og Bagvaskere, som laste, de hidtil brugte Personer, som de hidtil giordte Foranstaltninger: og det, for selv at trænge sig frem. Der ere Projekt-Magere, som komme med Forslag paa Forslage, og ville omskabe, hvad allerede er, uden at betænke, om den arme Stat, kan cureres ved Convulsioner. Der ere Fristere, som vil udforske, en ung Herres Meeninger og Tilbøiligheder, for derefter at anlægge deres Miner. Men hvad giør den unge Herre? Han foragter Smigere og Forførere. Han befaler Dadlere og Bagvaskere at give skriftelig deres Beskyldninger. Han siger, til Project-Magere, at vil lade deres Projecter undersøge. Han leer hemmeligen, og afbrækker Discoursen.

11. Den unge Fyrste som vil handle klogeligen, om end ogsaa selv var Regent, maae være unendelig varsom med Forandringer, baade af Personer, og i Foranstaltninger. Dersom nogle af de Personer, Han forefinder, ere aabenbare slette folk, maae de borte; men om de ikke ere dette, men gode og taalelige, giør Han jo bedst, at beholde dem, indtil Han lærer at kiende dem, og deres Arbeide. Nye ere altid uerfaren; og hvem vil seile med ukyndige lotser? Hvad de Foranstaltninger angaaer, som en ung Fyrste finder for sig, da har Han vel aarsag til, at handthæve og ømmeligen befordrer hver god Sag, som han finder stiftet og begyndt; thi forlader Han det gamle, og kaster sig, paa noget nyt, bortvisner det gamle, og førend, Han faaer sit nye færdigt, døer Han ofte selv; det gaaer da med Staten, som med visse Slotte eller Bygninger, hvor den nye Regent altid bygger et nyt Huus, og lader sin Formands altid forfalde, indtil Hans Eftermand giør det samme med Hans Bygning. Aldrig bliver saadant Slot færdig, og dog koster det altid ligemeget. Den kloge Fyrste kand føie nyt til, men vaager altid over alt det gamle. Saa har denne Konge i Preussen giort og meget viseligen giort at handle saaledes, og kand tiene til Exempel.

12. Naar een Konge, med en uafladelig Omhu vaager over de gamle Nærings Veie, og forbedrer dem; opsøger gode nye, og bestyrker dem: saa udretter Han meget got; thi ved dette

alleene giør Han, at hans Undersaatter kand leve vel, at deres Mængde tiltager; og at Hans Indkomster, baade bestaaer og formeres. Dannmarcks Agerdyrkning og Fiskerie; Søefart og Handel, Biergværker og Fabriker, fortiener altsammen, en varig og øm Omhu. Kongen, Din Fader, og Vi, haver troeligen sørget derfor, og nu maae Du hielpe os, at vedligeholde hvad der er giort: og der er i alle disse Deele meget, som vi have tænkt paa, og som herefter maae skee. Herpaa beroer aldeles Rigets Flor og Velstand og Velfærd.

13. Danmarks Flode og Marine er til den Danske Stats Forsvar og Vælde, aldeles Hovedsagen. Erfaring skal, min kiere Søn, lære Dig dette. Holmen og dens Arbeide, Orden og Fliid der, kræver en bestandig Opmærksomhed, og fordrer store Penge. En nye Dokke have vi ønsket, og er nødvendig; Men skal Floden have Anseelse, maae Vi ogsaa have Mængden af Matroser, og den kand Vi ikke have, uden en stor Siøfart og et vidtløftigt Fiskerie. Lær heraf, min Søn, vor nødvendig, Vor Omhu for disse to Ting er, og har været.

14. Armeen eller Land-Magten, er Statens anden Forsvar, men kun det andet. Du veed min beste Søn, at allehaande Projectmagere, have omstøbt fra en Form, i en anden. Foralt hvad jeg kand bede Dig, lad ingen forlede Dig til, at ville ønske en ny Form. Herefter vil vi holde fast ved den, som nu er, og sørge for, at der vaages over og holdes i Liv og Munterhed. Lad os arbeide paa, at hvad Din Oncle har giort paa Jægerspriis, kand efterhaanden blive almindelig. Overalt fortiener Armeen, en øm Omhu og et vagtsomt Øie. Regiments Samlinger og Campemens, maae være til de fastsatte Tider. Efterhaanden, som Vi og troeligen haver giort, alt manglende, anskaffes. God Tilsyn maae besørges, og i sær ved leilighed af fremmede Krige, gode General-Majorer dannes.

15. Men elskeligste og dyrebarste Søn, taal her at Din trofaste Moder, Din oprigtigste Veninde, giver Dig et vigtigt Raad som Du endog i min Grav skal takke mig for: og erindre Dig, og følg nøie hver en Post deraf. Begynd ikke med at ville være militaire, og fald ikke i Generalers eller Officerers Hænder. Du veed ikke, hvad Ulykke deraf i det danske

Konge Huus er kommen. Man vil anfalde Dig med Klager og Projecter: svar, at Du endnu, ei vil dømme, om saadant, og at Du behøver hele Aar, for at kiende alt; at Kongen ikke taaler Forandringer, og at Du er Kongens første Tiener. Husk altid, at Staten er ei til for den Militaire Etat; men denne for Staten. Husk at den danske Stat, hverken er eller behøver at være en militaire Stat. Siig Dig Selv, at Du er hverken Officer, eller Geistlig, eller Adelsmand, eller Borger eller Bonde, men Kronprinds, Kongens Søn, og det for militaire, Geistlige, Adelen, Borgerstanden og Bonden: det er at sige; for alle Stænder.

16. Staten kan intet giøre, uden Penge. Finantz-Væsenet, fortiener derfor, den varsomste og ømmeste Omhue; og dette kand igien ikke bestaae, uden ved gode Indtægter af Undersaatterne, og disse kand ei haves, uden en varig Omsorg for alle Nærings Veie. Gode og kyndige Mænd i Finantz-Væsenets vidtløftige greene ere rare og maae holdes fast ved. Vore Udrustninger fra 1756 til 1763, fra 1768 til 1772, fra 1772 til 1774, fra 1778 til 1783 have forvoldet Staten sin Gield; og den Gield kræver stor Varsomhed, og stor, men klog Sparsomhed. I alt dette, er meget at lære.

17. Hoffet maa altid være anstændigt: thi Kongen og Hans Huus maae have Anseelse. Vi have i Etiquetten afskaffet hvad der bør afskaffes; men Etiquette maa være; thi den er en Formuur og et Skilderom imellem Kongen og Hans Undersaatter. Danmark har dyre betalt, da man glemte dette.

18. Gode Sæder ved Hoffet, og dyb Ærbødighed for Gud og Religionen, maae man her iagttage, og holde over. Vores Exempel er vigtigt. Hvem trænger og mere til Gud? og hvilken Elendighed har man seet, da dette blev glemt!

19. Gode Sæder i Staten og Guds sande i Skriften aabenbarede Kundskab maae stærkt handhæves. Lad os derfor sørge for Skoler og dygtige og gode lærere; og altid vise Geistligheden Agtelse, men aldrig lade dem blande sig i verdslige Sager. Den skal forsvares i sine gamle Rettigheder: ogsaa dette er vigtigt i den danske Stat.

20. Ved Universiteterne, maae man sørge for gode lærere, og ære de Fortiente, samt see til, at der er Fliid og Orden:

thi uden Videnskab, har man hverken gode Embedsmænd. eller gode Dommere, eller Præster. ja ikke engang retskafne Officirer.

21. Vi har et Konst-Academie: det er anstændigt at have Konstner; og vi have ledet vores hentil, at danne og gode Haandværker; og det (er) sær vigtigt.

22. Ret fortiente Folk, i hvad Stand de findes, og i hvad Haandtering, de end forekomme, maae ømmeligen mærkes. vises Omhu og Agtelse, og bruges, i deres Cirkel, men især fortiene de Tillid, naar de tillige ere gode Folk; dog om de end ikke var dette fuldkommen, maae de dog bruges i deres Cirkel, men med Varsomhed: Det er kun aabenbar, eller hemmelig Ondskab, som bør ganske forstøde dem. Dog i denne Sag maa man vel aabne Øinene; thi Vindmagere, have saare ofte, Anseelse af Duelighed: og endnu en Anmærkning: enhver af de duelige, maae anvendes i sin egen Cirkel, og holdes til den, det er til det just, hvortil Han er duelig.

23. Kongen gav sit Folk Indføds-Retten, og sielden behøver man fremmede, naar man vil oplede blandt landets Børn de sande duelige, og bruge dem. Det er høist rimeligt. at de best tiene deres Konge.

24. Endelig tilsidst, vil jeg bede min Elskeligste Søn. nøie at mærke følgende trende Regler. Den første er denne: Vær i de første Aaringer, noget varsom, med Selv at ville. og sige Din Mening, paa det, at Du kand samle Kundskab og Erfaring, og undgaae Feiltagelse; men agt nøie paa alle Ting, og kiend nøie alle de Folk, som arbeide med os. og saa efterhaanden, vil Du med Sikkerhed kunde troe, Din egen Meening. Den anden Regel er denne: Hør nøie og med Taalmodighed, de forekommende Sager forklare. og læs agtsom, hvad der skal læses. Anvend dertil dagligen. de bestemte og fornødne Timer, og bliv vel underrettet. om hvad Kongen vil, og maae befale. Men tænk aldrig, at Du kand aleene giøre, hvad Du skal giøre. Vi maae have troe, ærlige og indsigtsfulde Folk, der maae arbeide, hos os Selv og for os: paa anden Maade gaaer Sagerne ikke, og aldrig got. Den tredie Regel er denne: Naar Du saaledes daglig har arbeidet, og arbeider, maa og bør Du og daglig

nyde Forfriskelse og anstændig Fornøielse; og disse Fornøielser maae altid være en Christen og en Prints, anstændigt og værdigt. Jeg veed, at saaledes har de Fornøielser været, som Vi nu med hinanden paa 13. Aar have havt. Andre ere Syndige og Skadelige og maatte og bedrøve. Arbeide og anstændig Fornøielse, styrke hinanden.

25. Ved at giennemlæse, hvad jeg haver skrevet, seer jeg, at jeg har glemt nogle, endog vigtige Poster, og som jeg vil nævne korteligen. Uretfærdighed og Udsuelse og Undertrykkelse have Vi i alle disse Aare skarp, modstaaet. Intet fortiener meer Regentens Omhu, og bør opvække hans Retfærdighed; Men han skal derimod lade Lovene virke, og Selv ømmeligen drive derpaa, at de kommer til at virke.

Kronens gamle Indkomster, maa man alvorlig see paa, og see til, at de rigtigen indkommer, og at de ved Forbedring og Udvidelse i Nærings-Veiene, kand tiltage; Dette sidste, kand koste Kongen Penge, men han har og derfor stærke Renter.

Kiøbenhavn, er yderst vigtigt for Kongen; thi denne Stad, giver een Femten Deel af de Kongelige Indtægter. Farligt derfor her, at giøre Konster. Man fandt det Aaret 1771. og længe ikke kunde forvinde det. Egentlige Caserner, bør aldrig være i Kiøbenhavn; thi i Tiden kunde derved skee, hvad der er skeet i Petersburg: Borgerskabet i Kiøbenhavn, skal og være, baade Stadens Garnison og Kongens Garde.

Naar landet har Misvæxt, maa tidlig fremmed Indførsel tillades til Kiøbenhavn, og. Magaziner her fyldes. Dette er vigtigt..

Norge, maa samme Omhu bæres for, og det, i saadanne Tilfælde med Hurtighed. Man vil ofte forhindre, men ingen Hindring maa have Stæd.

Endog Grønland, Iisland, Finmarken, Færrøerne, fortiene Regieringens ømme Opmærksomhed. De kand nytte meget, det samme gielder om vores Eiendomme i de andre Deele af Verden.

Troe altid, kiereste og dyrebareste Søn; at det er en slet Raadgiver, som vil kun have sørget for en eller anden Deel af Staten, men den er god, som vil have dem alle ophiulpet, og dertil har gode og passende Raad at give.

Troe og altid, at den er, en slet Raadgiver, som strax vil have store og almindelige Forandringer, og saadanne strax iværksatte.

Sæden bliver moden, først i hele Maaneder; og der maa længe forud skee Forberedelser for at giøre en stor Iværksættelse, baade muelig og moden.

Troe og, at den er en slet Raadgiver, som vil have store Ting giorde, hvortil behøves Penge, uden at bekymre sig om, enten Staten har disse Penge eller ikke.

See her, elskeligste beste Søn, mine Raad, en trofaste Venindes Raad, dens Raad, der ikke kand andet, end ville, Dig og Kongen og Staten vel. Din Oncle ville raade Dig just det samme, thi vi have havt riigt leilighed, nu i 13. Aare, at prøve Nytten af disse Raad. Og Kierest Søn, tænk paa min Erfaring i Danmark, nu i 32. Aar. Alle disse Regler har jeg efterhaanden optaget for mig Selv, og nu samlet dem for Dig. Mange Ulykker havde været undflyede, naar disse troligen, havde bleven fulgte. Kongen har nu i de sidste 12. Aar været saa god at følge dem; og den Allerhøieste, har velsignet dem. Jeg giver Dig nu og med det ømmeste Hierte min Velsignelse, og inderlig rørt, beder jeg Gud, at han vil bevare Dig, og give Dig Naade, til altid at have disse Regler for Øine; saa skal Din Lyksalighed, og Dit Venskab glæde

Din ømme og troehulde Farmoder,
og oprigtigste Veninde
Juliane Maria.

Christiansb. den 1ste April 1784.

Original i et Oktavbind i rødt med Forgylding (forhen i Sorø Akademis Manuskriptsamling). Texten fylder 26 Sider, helt igjennem skrevne af Enkedronningen. Forhen trykt i Danske Samlinger I 149.

2. Kronprinsens Konfirmationsløfte.

Ja jeg bekiender for den levende Gud, for hvis Ansigt jeg staaer, at jeg er over bevist om disse høie og hellige Sandheder, som jeg i Dag for Kongen, det Kongelige Huus, og denne Menighed, har giort rede for, og at jeg inderlig

ønsker, at leve og døe i de samme. Jeg anseer det for den største af Guds Velgierninger i mod mig indtil denne Dag, at denne gode Gud har undet mig baade at fødes i Christeligt Land, og at opdrages, efter hans Ords Lære. til sand Viisdom og Kundskab om hans allerhelligste Villie i Christo Jesu.

Jeg vil og, i Tillid til hans faderlige Miskundhed, stedsé forlade mig paa denne min og alles Herre, med det visse Haab: at han for sin Miskundheds Skyld, vil føre mig ved sin Aand og Naade, til at holde mig nær til Ham, at han maae holde sig nær til mig, og jeg blive lyksalig i Tid og Evighed.

Frederik.

Original i to Exemplarer.

3. Kongen til Kronprinsen.

Min kiære og Elskeligste Søn. Naar Du af min Haand modtager dette Brev, har Du allerede ved Din aflagde Troes Bekiendelse fornyet den vigtige Pagt med Gud. Mit rørte Hierte velsigner Dig min Søn; og hvad ønsker jeg Dig uden at være Gud troe? thi saa veed jeg, at Hand og vil være trofast mod Dig, at Hans Søn vil bekiende Dig for sin Eyendom, og at Hans Aand skal hvile over Dig mod Synd og til al Viisdoms og Helligheds Formeerelse. Der er til at blive en god Fyrste giort, kiæreste Søn, et stort Skridt, naar man er en god Christen. Vær det; vær det alle Dine Dage; og da skal Du og opfylde alt hvad Du skylder Din Fader, Dig Selv, og mit Folk: da skal den Guds Aand, der styrer Dig, sige Dig, hvad Jeg og Du og hele Landet skylder min Moder, og min Broder, hvad De have været og ere for Os, og hvor aldeles ikke enten Jeg eller Du nogensinde kan giengielde det. Deres og mit Ønske er alleene for Dig, at Du kan blive alt, hvad Vi attraaer; o! ville Gud høre Vore Bønner! og han vil: han har hørt dem: Du glæder Os, Kiæreste Søn: Du har saa kiendelig tiltaget i retskaffen Tænkemaade, at Vort Haab er selv glad over Dig, og derfor er det, at Jeg, Din Konge og

Fader, nu denne Dag efter min Moders og Broders indstændige Begiæring herved ikke alleene udnævner Dig til, nu efter at Du paa Skiær-Torsdag har nydt det hellige Sacramente, da strax at indtræde i Mit Statsraad, men og vil, at Du tillige med min Broder tager Deel i alle Mit Cabinets Sager; ja Min Søn, for at forvisse Mig om at Du om alt kan vorde fuld underrettet, beskikker Jeg endog Din hidtil værende Informator, nu Conferentsraad Sporon, ligesom til Din Cabinets-Secretaire, saa og til Min egen Geheime-Cabinets-Secretaire; vist nok fordi Jeg kiender hans Troskab, men og fordi Jeg elsker Dig og har til Dig den allerømmeste Tillid. End meere Jeg har tillige befalt Min Stats-Secretaire Hoegh-Guldberg Dagligen at giøre Dig udførlig rede for alt, hvad ham tilkommer, paa det Du kan paa det nøyeste indsee, hvad Jeg beslutter. Aldrig har nogen Konge viist saadan Tiltro til sin Søn; men Jeg kiender Dig, og Du skal glæde mig, og Du skal danne Dig til at være min Trøst, min gode Moders Fryd, min trofaste Broders Ven og hele Landets Haab. Jeg veed, kiæreste Søn, at Jeg altid skal være for Dig Konge og Fader, og at Din Siel gyser. Men for at styrke Dine Trin og afskrække de Onde, saa hold Dig i alle Ting til Min Moder og Broder: hidtil har Vi tre været som Eet; og nu vil Vi Fire være som Eet! og Du vil, min Elskelige Søn; thi Du er det. Næst dette maae Du have til det fasteste Øyemeed at være langsom i de første Aar, paa det Du kan kiende i deres Sammenhæng de mange enkelte Deele, som udgiør Staten; thi kiæreste Søn, alle ere de Vigtige, og alle maae de sørges for; derfor maae Du vogte Dig for at helde til nogen især, og at lade det mærke, paa det Du kan undgaae den sildige Fortrydelse. Vogt Dig for nye og uprøvede Folk; og troe kun de gamle, som Vi nu saa længe har forsøgt; og troe kun og dem, som Du Selv har hos Dig selv lært vel at kiende.

Meere vil Jeg ikke sige: Jeg overantvorder Dig, min Søn, til den Grundgode Gud, Vores Huses saa mægtige Beskiermer: fra ham venter jeg al Velsignelse over Dig, over Os, og over denne vigtige og i Hans Søns Navn med Dig tagne Beslutning. Han lyksaliggiøre Dig! Han alleene kan. Meere kan

een Fader ikke giøre, end hvad Jeg nu giør, der med det ømmeste Hierte kalder sig

Min Kiære og Eeneste Søns
gode og kiærlige Fader
Christian R.

Christiansborg d. 4 April 1784.

Udskrift:

Til
Min Kiære og Elskelige Søn Kronprintsen.

Originalen med Kongens Haand.
Arveprinsens „Copie“ er bevaret.

4. Joh. Bülow udnævnes til Marskalk hos Kronprinsen og Odsherred Gods overdrages til denne.

Christiansborg d. 4 April 1784.

Min Allerkiæreste Søn. Ligesom min General Eichstedt, hvilket Du forud veed, i Dag træder fra Din Hofstat, og gandske retirerer sig: saa udnævner Jeg til Marskalk hos Dig nu Kammerherre[1]) Bülow, hvis Troskab i Din Tieneste Du kiender og Vi har erfaret. Kammerherre Giedde sørger Vi for; og de Kammerjunkere, som Du faaer, veed Vi, at Du er fornøyet med. Da Vi kiender, at Du behøver for den Situation, hvori Vi setter Dig, en overordentlig Indtægt, skiænker Vi Dig herved det Odsherret Gods, som Vi har befalt Rentekammeret at administrere for Dig; og den første Deputeret at giøre Dig Selv Regnskab for, ligesom og hos Dig Selv at indhente Ordrer i alt, hvad vigtigt kan være angaaende Godset; da Vor Hensigt er tillige, at Du paa den Maade kan lære i Grunden at kiende et Jordegodses Beskaffenhed. Dette glæder Vi Os Selv ved at sige Dig, for i alt at vise Dig, hvor inderlig Du elskes af

Din trofaste Fader
Christian R.

Originalen med Kongens Haand.

---

[1]) Udnævnelsen til Kammerherre skulde regnes fra 11. April 1776.

5. Enkedronningen faar Friedrichsruhe, Arveprinsen Hanrau i Holsten.

Vi have denne glædelige Dag, for at bevidne Vores Kierlighed og Erkiendtlighed, skjenket og givet til Hendes Majestet Vores Elskeligste Frue Moder Friderichsruhe i Holsteen med alt sit tilliggende rørligt og urørligt til fuld frie Raadighed i alle Maader at beholde, bortsælge eller bortskiænke, som Hendes Majestæt Selv vil og lyster. Ligesaa have Vi til Vores Hr. Broder H. K. Høihed Arve Printsen skiænket og givet Godset Hanrau i Holsteen med alt sit Tilliggende rørligt og urørligt til lige den samme fulde fri Raadighed i alle Maader. Og ville Vi, at Kammeret strax haver derpaa Vores dobbelte Skiøde i Overeensstemmelse hermed at udstæde til begge Herskaber, hver Sit; og siden sig hos dem underdanigst at erkyndige, om De maaskee vil, at Kammeret for det første, som hidtil bestyrer disse Godser, og Dem Indtægterne beregner og udleverer.

Christiansborg d. 4 April 1784.

Christian Rex.

Til
Vores Rente-Kammer.

Originalen med Kongens Haand i R. K. tyske Resolutionsprotokol. Korroboreret ved kongl. Resolution af 19 April s. A.

6. Kongen til Arveprinsen.

Min Kiereste Herr Broder! Jeg erkiender altid med et rørt Hierte, hvor oprigtig Du nu paa 13de Aar har staaet mig bi i de vanskeligste Tider og under den tungeste Byrde, men Jeg kan ey see denne Dag min Søn confirmeret uden at føle, at det er for mig og for ham at Du min Broder har arbeydet saa troelig, saa vedvarende, saa umisteligen baade for Os og Staten. Vi bør skiønne derpaa, og det med den sandeste Høyagtelse og een bestandig Taknemmelighed; men Du maae og tillade, at til et lidet Tegn derpaa Jeg herved overdrager Dig Godset Hanrau i Holsteen med alt dets Til-

liggende være sig af hvad Navn nævnes kan, og det med Frie Raadighed at beholde, sælge eller bortskiænke det, ligesom Du lyster og vil. Maatte denne Prøve ogsaa bevise Dig, med hvor oprigtig Skiønsomhed Jeg er

Din trofaste Broder
Christian R.

Christiansborg d. 4 April 1784.

Originalen med Kongens Haand.

7. Eickstedt afskediges som Overhofmester hos Kronprinsen, Medlem af Statsraadet og Oberst for Garden.

Min kiære General Eickstedt.

Da Kronprintsen min Søn i Dag er confirmeret, og efter den Bestemmelse, som Du veed, at Vi har med ham, nu indtræder i Vores Statsraad, og faaer i Statens Sager den Deel, som Vi vil betroe ham: saa er det Øjeblik da kommet, at Vi maae takke Dig for den vigtige Deel, som Du har havt i hans Opdragelse, for den Omhu Du har havt for hans Person, og for den Aarvaagenhed, Du har viist i alt, hvad denne Vor dyrebare Søn angaaer. Du fratræder da i Dag Dit Oberhofmester Embede; og til et Beviis paa Vores Naade beskikke Vi Dig til Vores Ober Kammerherre, og med dette Vores Brev overleverer Dig Nøglen. Men da al Vores Attraae er, at Vores Kronprints skal med fuld Friehed nu betræde den store Bane, som Vi setter ham paa, og Erfaring har lært Os selv, at Undseelse for en Oberhofmester hindrer og tilbageholder, og endelig virker for begge ubehageligen; saa nødes Vi til, endskiønt det gaaer Os til Hierte, nu strax paa den beste og naadigste Maade at adskille Eder, og derfor selv skille Os ved en Statsminister, hvis gode Raad og virksomme Iver Vi kjender og agter, og hvis vigtige Tjenester Vi altid skal og vil paaskiønne, skiønt Vi indseer, at Følgen er, at Du da og forlader Vores Garde.

Thi ville vi af denne anførte Grund, forunde Dig i Din tiltagende Alder en rolig Retraite, og for at viise offentlig Vores Naade for Dig, fastsette Vi, at Du herefter Din heele leve Tid,

skal, som Vores General, nyde og beholde 5000 Rd. uden nogen Afkortning, og naar Du ved Døden afgaaer, skal Din sig i Meklenborg opholdende Hustrue benaades med 1000 Rd. Pension uden Afkortning; hvorpaa Vores Forsikrings Brev fra Skatkammeret skal vorde Dig tilstillet. I øvrigt see Vi Dig, naar Dine leiligheder det tillader, med Fornøjelse ved Vores Hof, og er saaledes

Din gode Konge.

Christiansb. den 4 April 1784.

Arveprinsens „Copie“.

8. Kabinettets fremtidige Ordning: Guldbergs Stilling.

Til Vores Stats-Secretaire Hoegh Guldberg.

Vi opfylde da nu i Dag Dit allerunderdanigste Ønske, at entledige Dig fra Geheime Cabinets Secretariatet, som Vi overdrager til Vores Conferentsraad Sporon; men ligesom Vi paa den eene Side allernaadigst erkiender Dine besynderlig vigtige Tienester, og Din nu i mange Aar troligen udstaaet Møie, saa kunne Vi dog ikke paa den anden Side undvære Dine Indsigter, Troskab og Erfaring i den Deel af Dit hidtil førte Embede, som angaaer Stats-Secretariatet. Thi ville Vi, at Du skal vedblive at besørge alle de Ting, der umiddelbar fra Os Selv expederes, og som uden hvad Vi med fremmede Hoffer kand have at giøre, angaaer almindelige Foranstaltninger; det er saadanne som omfatte hele Classer af Ting eller Personer. Du haver over alt dette at indhente Vores Kiere Søns og Vores Hr. Broders Meening og ved Dem at at erfare, Vores endelige Beslutning. Vi vente da af Dig, at Du med den Nidkierhed Vi hos Dig alt for vel kiende, følger og paaagter alt hvad der kand tiene til Forbedring i det almindelige, og derover giør eller forantlediger Forestillinger til Os Selv. Skulle Du behøve en Secretaire, da haver Du dertil at foreslaae, hvem Du troer tienligst.

Christiansborg d. 4. April 1784.

Kabinetsprotokollen.

9. Kabinettets fremtidige Ordning: Sporons Stilling.

Til Vores Conferentsraad, og Cabinets-Secretaire Sporon.

Til Beviis paa, med hvilket allernaadigst Bifald Vi ansee Dit nu tilendebragte Lære-Embede ved Vores Kiere Søn Kronprindsen, og ald den Redelighed, som Du i Vores Tieneste hos ham haver viist, saa udnævne Vi Dig herved til Vores Conferentsraad, og beskikke Dig ikke alleene til Vor Kiere Søns Cabinets-Secretaire og Casserer, men og til Vores Eegen Geheime Cabinets-Secretaire, hvormed Casserer-Tienesten ved Vores Chatols-Casse er forbunden, og det med aarlig Gage af 2400 Rd. uden Afkortning. Vores Villie er, at Vores Cabinet skal være i Vores Søns Appartemens, og at Du skal erfare Vores Villie, ved Vores Søn Kronprintsen og Vores Hr. Broder Arveprintsen. Ligesom Vores Stats-Secretaire og Geheimeraad Hoegh-Guldberg saaledes fratræder Geheime-Cabinets-Secretariatet: saa beholder hand derimod Stats Secretairiatet, da begge med meegen Vanskelighed af een Mand kand bestyres; og paa det mand kand vide, hvilke Sager der høre til ethvert Embede, ville Vi, at til Stats-Secretariatet henhører alt hvad der umiddelbar til Os Selv indkommer eller umiddelbar fra Os Selv skal expederes, og som foruden hvad Vi med Fremmede Hoffer have at giøre, angaaer almindelige Foranstaltninger; det er saadanne, som omfatte heele Classer af Ting eller Personer: til Geheime-Cabinets-Secretariatet derimod henhører alt, hvad der umiddelbar til Os Selv indkommer, eller umiddelbar fra Os Selv skal expederes, og angaaer i Landet enkelte Foranstaltninger, være sig enkelte Ting eller enkelte Personer. Til Dit Embede henhører da og at modtage til visse Tider og ellers Vore Undersaatters Memorialer, og dem paa sædvanlig Maade med øm Omhu at besørge. Ligesom Secretaire Bugge træder over under Dig at arbeide i Vore Sager; saa haver Du og at foreslaae et Dueligt Menneske, som kand i Vores Søns egne Sager, og ellers gaae Dig til Haande.

De Prøver som Vi allerede have paa Din Redelighed og Troskab, forsikre Os om, at Du allerunderdanigst skal op-

fylde, hvad Vi vente herefter af Din Indsigt, Hengivenhed, Fliid og Forsigtighed.

Christiansborg d. 4. Apr. 1784.

Skrevet med H. Majestets Egen Haand.

Kabinetsprotokollen.

10. Kronprinsens Deputat.

Til Vores Finants-Collegium.

Vores Finants-Collegium haver fra 1. April af at anføre Vores Kiere Søns Kronprintsens Deputat-Penge med 12,000 Rd. Courant og til Marienlysts Underholdning 1000 Rd., da og Qvartalet af dette Tillæg forud betales mod Høistsammes Cabinets-Secretaires og Casserers Qvittering.

Christiansborg d. 5 April 1784.

Kabinetsprotokollen.

11. O. H. Guldberg faar Sæde i Statsraadet.

Min Kiære Stats-Secretaire og Geheimeraad.

Du har saalænge arbeidet i alle Statens Sager, at Vi har alt ved Vort Brev af 1 Dec. 1780 udnævnt Dig til Vores Stats Minister, dog have Vi af bevægende gyldige Aarsager forbeholdet Os, til nu først, at befale Dig at tage Deel i Statsraadets Forsamlinger, og det i den Orden og Plads, som Du Selv hos Os har anholdt om. Du vedbliver at forrette Stats-Secretariatet efter den af Os givne Bestemmelse; og ere Vi forsikrede om, at Din gode og troe Tieneste skal, som hidtil, glæde

Din gode Naadige Konge.

Christiansborg d. 6. Apr. 1784.

Skrevet med H. M. Kongens Egen Haand.

Kabinetsprotokollen.

12. C. L. Stemann faar Sæde i Statsraadet.

Christiansborg d. 6. April 1784.

Min Kiære Finants-Minister. De Indsigter, den Nidkiærhed og Retskaffenhed, som Vi kiende hos Dig, bevæge Os til herved at udnævne Dig til at være Vores Stats Minister og at tage Deel i Statsraadets Forsamlinger; dog saaledes, at Du vedbliver tillige Dine andre Embeders Forretninger; og ere Vi forvissede, at Du i alt skal opfylde Vores Haab, og saaledes er Vi

Din gode Naadige Konge
Christian R.

Til
Vores Stats og Finants Minister
Geheimeraad Stemann.

Paategning: allerunderdanigst imodtaget af Hans Mayst. Kongens Egne Høye Hænder d. 7. April 1784.

Original blandt C. L. Stemanns Papirer.

13. M. G. Rosencrone faar Sæde i Statsraadet.

Min Kiære Stats Minister Græv Rosencrone.

Ligesom Vi med Hensigt til Vort Bifald med Din Tieneste, have af Dags dato ved Ordre til Vores Cancellie givet Dig Rang med de øvrige Medlemmer af Vores Statsraad: Saa tilkiendegive Vi ydermeere, at Vi gierne seer, at Du herefter bivaaner Statsraadets Forsamlinger, naar Dine Forretninger det tillader, især naar Sager forekomme, som røre Dit Departement og Vore Penge Sager.

I øvrigt er Vi

Din Naadige Konge.

Kabinetsprotokollen.

14. Eickstedts Pension sættes til 7000 Rdl.

Foruden de 5000 r. som Vi aarlig have tillagt Vores General og forrige Stats Minister Eickstedt i den Rolighed,

som Vi allernaadigst have villet forunde ham, have Vi af end ydermeere Kongelig Naade, i Betragtning af det Vi om hans Omstændigheder have erfaret, endnu tilstaaet ham aarlig 2000 r., saaledes at deraf strax udbetales et Forskud af 3000 r. Thi ville Vi at ved Vores Skatkammer den fornødne Anstalt dertil føies.

Christiansborg den 7 April 1784.

Christian Rex.

For
Directionen ved Vores Skatkammer.

B. G. Sporon.

15. Enkedronning Juliane Marie til Kronprinsen.

Christiansborg den 9de April 1784.

Dyrebare og Elskeligste Søn. Efter det løfte jeg gav Dig for et Aar ikke at tale om Een Sag, som er Din Fader. Kongen og Dit Huus, saa meget magtpaaliggende, nemlig den Vished om Din Foreening med den Princesse, som Kongen og Vi alle have Aarsag at ønske; førend Du havde været til Confirmation, saa tør jeg smigre mig med det faste Haab. at Du nu vil med fuld egen Overbevisning, biefalde, hvad Kongen Din Fader, alt for 3 Aar siden (ikke uden Dit Vidende) med Kongen i Preussen, er overenskommet, at slutte een Formæling med Dig og Princesse Friedrique, Kronprindsen af Preussens ældste Datter, og at dette skulde blive offentlig declareret. efter Din og Princessens Confirmation havde havt Sted. Saa vil jeg ønske, at til al den Hiertens Glæde, som Du ved Din Kierlighed og Retskaffenhed, skaffer mig, vil nu sige mig, at Du giver med frie Villie Dit eget Samtykke, til dette hvad Kongen har stiftet mellem Dig, Hans Søn, og benævnte Princesse, nemlig at denne Forbindelse bliver nu bekiendt. Baade Kongen Din Fader, og jeg have begge forbundet os til, at naar Du var confirmeret skulde Declarationen skee, saa vel her som i Berlin. Kongen vil i Morgen, herom skrive Dig Sin Villie; og jeg, som kun har det Ønske, at intet maae skee

med Dig, uden hvad Du Selv biefalder, vil nu forud til kiende give Dig, at Kongen herom vil til melde Dig saadant Sit Ønske. Kongen i Preussen, og Hans hele Huus, venter det; Partiet er politisk, som det bør være, og Princessen roses af alle, som kjender Hende. Om to eller tre Aar haver Vi meent at Brylluppet først skeede; dog alt som Du vil, og naar Du kiereste Søn vil. Ogsaa her, for Din lykke, ere alle mine Ønsker, Gud velsigne og glæde Dig min beste Søn! Gud giøre Dig i alt saa lyksalig, som den ønsker, der med det ømmeste Hierte er

Min Elskeligste Søns
Evig hengivne og trofaste Moder
Juliane Marie.

(Udskrift:)

Til
Kronprindsen! Min Elskeligste Sønne-Søn.

16. Kongen til Kronprinsen.

Min kiære Søn. Du veed at jeg har indgaaet for Dig med Kongen af Preusen den Forbindtlighed, at naar Du var confirmeret, skulle det Ægteskabs Løfte imellem Dig og Printsesse Frederica af Preussen, ældste Datter af Printsen af Preusen offentligen ved begge Vores Hoffer bekentgiøres, paa det Europa kunne vide dette, og saadant Ægteskab siden i sin Tid fuldbyrdes. Min Tanke er da nu at opfylde mit Kongelige Løfte, og jeg er vis paa, at Du heri har samme Ønske. Jeg har da i sinde at d. 17 April skulle Vore Breve afgaae og alt styres derhen, at Vi den 14 Mai kunde have Declarationen. Vis om Dit fulde Bifald i denne vigtige Sag, som Du endog længe tilforn har været underrettet om, bereder jeg nu alt dertil og glæder mig ved, hertil at kunne give Dig min Faderlige Velsignelse.

Den Gud som velsignede Vores Stamfaders Ægteskab med en Brandenborgsk Printsesse og siden to gange i Naade har

knyttet med samme Huus Vores, Han mangfoldiggiøre over Dig sit gode: saa ønsker af et rørt Hierte

Din hulde og kiærlige Fader.

Christiansborg d. 10de April 1784.

Afskrift af Bülow, med Paategning: „Dette Brev, skrevet med Kongens egen Haand, efter Guldbergs Concept, blev ei sendt, af Aarsager s. forekomme". Kongl. Bibliothek.

VI. Den 14. April 1784.

1. Optegnelse af Joh. Bülow.

Den 14 April 1784.

Under inderlig Bøn til Gud om et lykkeligt Udfald af det som skulde foretages begyndte Kr. Pr. denne Dag. Formiddagen blev anvendt som sædvanlig. Den nye Cabinets S. Sp. havde nogle ubetydende Sager at referere og indskrev en Cabinets Ordre i den nye Protokol, imidlertid talte jeg med Huth og Haxthausen om de Precautioner som maatte tages, fornemmelig for at forekomme Opløb og mindste Skin af Lighed med 17. Jan. tverimod Slanbusches gamle Forslag. Klokken 12 spisede Pr. nogle Retter som sædvanlig. Sp. og jeg tillige med Ham. Pr. contenance var altid den samme — efter Bordet gik Pr. ind at klæde sig paa, og leverede mig Cabinets Seglet for at forseigle nogle Ordrer med og for at Sp. ei skulde kunde benytte sig deraf. Sp. blev tilbage i Cabinettet og savnede Cabinets Seglet, gik ind til Pr. og adskillige Gange spurgte ham derom? Pr. uden at røbe den ringeste Forlegenhed, svarede: det var nok, hvor det skulde være, og vilde det nok findes. Spor. lod sig nøie med den Beskeed og gik hiem. Førend Pr. gik til Taffels talte vi endnu om Sagen. Jeg foreholdt ham, at det var endnu Tid at lade alting gaae tilbage, ifald der var det ringeste efter hans Tanke, som ei kom overeens med et veltænke(nde) Menneskes Foretagende, at saa maatte jeg erinde Ham tillige om det som jeg saa ofte havde bedet ham lægge paa Hiertet: „qu'il falloit

montrer de l'indulgence pour le passé, la vigilance sur le présent, et une severité imposante pour tous les crimes à venir". Han lovede mig og, at ingen skulde blive ulykkelig.

Hist. Tidsskr. 3 R. V 453.

2. Overhofmarskallatets „Dag-Journal".

Onsdagen den 14 April.

Formidagen første Gang Stads Raads forsaml. Holdt Hos hans Kongelig Høyhed Cronprintzen, som Hidindtil Har været Hos hans K. H. Arve Printzen. Stadts Ministerne samtlig og de Herrer Departement Cheffer, som efter sædvanlig Tour Refererede, forsamlede sig mod Kloken 10 slett i det saa Kaldede Dame Gemack i Kongens Etage, Hvor de af Her Camer. Hr Marschal Bülou Hos Hans K. H. Cronprintzen blev imodtaget og antreteneret, til de Alle Vare forsamlede, da de af Høy bemelte Hr. Marschallen blev anmeldet og indkaldet til Hans Kongelig Høyhed Cronprintzen i det der til indrettede Gemack, som til Forren Har været Hans Kongel. Høydheds sove Gemack, Hvor til Ministerne gick i giennem Galleriet og det Lidet Cabinet til bemelte Stadts Raads Gemack. Til Middag var Hans Mayestt. Kongen taffel 15 Couwerts

5 Kongelig Herskaber,
6 Hertuginden af Bewern,
7 Hertugen af Bewern,
8 Ober Hofmesterinde v. d. Lühe,
9 Geh. Raad Høegh Guldberg,
10 General Lieut. Ahlefeldt,
11 Geh. Raad Luxtorph,
12 Geh. Raad Krabe,
13 Contre admiral Tontenü,
14 Camer H. Hein,
15 Confr. Raad Schiøtz.

Efter taffelet Stads Raad Hos Hans Maystt. Kongen, Men blev samme Dog icke Holdet. Schack afgaar og Numsen Ober

Hof Marschal[1]). Til Aften Kloken 7 slet Var som sedvanlig i Apertement sahlen Ball og derefter i Errimitag det Kongelig taffel 34 Couwerts, Efter Paa Heftede sedler som sædvanlig ved Couwerterne, for Hands K. H. Arve Printzen og Printzesse Sophia Fridericha var til aften Kamer spisning, Ved det Kongelige Taffel sade de Høye Kongelig og Fyrstelig saaledes: Hans Mayestt. Kongen i Midten, Paa Høyre side Hans K. H. Cronprintzen og Hertuginden af Bewern, Paa Venstere side Hendes Mayestt. Dronnig., Hendes K. H. Princesse Lowise August og Hertugen af Bewern, de Øverige Cavalier og Damer som sedvanlig; for uden det Kongelig Taffel Stoer Rose Paa nogle og 30 Couwerts.

Ved det Kongelig Spille Bord at Spille Lue

Hans Mayestt. Kongen,	Hendes Mayestt. Dronnig,
Ober hofmest. Moltke,	Ober Hofmest. inde v. d. Lühe,
Hertugen af Bewern.	Geh. Rd. inde Desmercierres,
	Geh. Raad inde Græger Juul.

3. Kongl. Resolution paa Kronprinsens Forestilling om Kabinettets Ophævelse m. m.

Min naadigste Konge Fader og Herre!

Da min naadigste Herre Fader har havt den naade og Kierlighed for mig nu at sætte mig i sit Geheime Statsraad, saa erkiender jeg som jeg bør denne Deres naadige Fortroelighed med den dybeste Ærbødighed og største Taknemlighed. Men som jeg er overbeviist om, at tingene meget bedre bestyres uden et Cabinet, saa maae jeg underdanigst bede min naadigste Herre Fader at ophæve Cabinettet, hvorved Statens publique affairer kom igien paa den Fod de altid have været indtil nu paa 14 a 15 Aar, og hvorved ogsaa Hensigten af Forordningen af den 13 Febr. 1772 blev opnaaet.

Ligeledes troer jeg mig forbunden til i min Samvittighed underdanigst at foreslaae igien udi Deres Statsraad at ind-

[1]) Aktstykker om denne Afskedigelse og Udnævnelse synes ikke bevarede. Begge Dele regnedes fra den 14. April.

sætte to brave Mænd som før have været udi samme, og som nu staae paa Pension, istæden for efter Deres ønske at opofre sig til Deres Majestets og Landets Tieneste; nemlig Geheimeraad Rosenkrantz og Geheimeraad Grev Bernstorf. samt tillige at indkalde i Statsraadet General Huth og Geheimeraad Stampe, da alle desse 4 Mænd forene for sig, enhver i sær, de til en God og duelig Raadgiver fornødne Egenskaber, og derfor saavel inden- som udenlands ere bekiente og agtede.

Skulde nu, som jeg ønsker og haaber, min Naadigste Herre Fader i Naade bifalde disse mine velmeente Forslag. saa beder jeg underdanigst, at Deres Resolution mig her paa naadigst maae meddeles og at den Herhos føiede Ordre til det Danske Cancellie maa blive af Deres Majestet underskreven. samt at det maae være mig tilladt, strax i Deres Majestets Navn at lade bemelte 4 brave og troe Mænd vide at de skal indfinde sig i høist sammes Geheime-Stats-Raad.

Jeg forbliver til min Død med den dybeste Sønlige Respect og Ærbødighed,

Min naadigste Konge, Fader og Herre
Deres Majestets
underdanigste og lydigste Tiener,
Undersaat og Søn
Frederik C. P.

aproberet
Christian R.

Christiansborg d. 14 April 1784.

Originalen paa brækket Folio, med Kronprinsens Haand.

4. Kongl. Reskript til Kronprinsen.

Da Vi under Dags dato allernaadigst have fundet for got at ophæve Vores Cabinet, og derom tillagt Vores Danske Cancellie den fornødne Befahling, saa ville Vi endviidere paalegge Dig at foranstalte alt hvad som ved denne Vores Befahlings Efterlevelse viidere kunde behøves at anordnes, og skal de Befahlinger som Du i den Henseende maatte give. ansees ligesom om Vi selv havde givet dem.

Endviidere anordne og befahle Vi allernaadigst at alle umiddelbare og directe Befahlinger som Vi endnu herefter maatte finde for got og fornødent allernaadigst at udgive, skal Os alle ved Dig til Underskrift forelegges. og af Dig Contrasigneres, hvilket Du til samtlige Medlemmer af Vores Geheime Stats Raad, de første Deputerede af Vores Collegier og Departementer, og hvem Du ellers finder det vedkommende haver mundtlig at tilkiendegive.

Christiansborg d. 14de April 1784.

Christian R.

Til
Vores elskeligste Søn
Cron Printz Fredrich.

Originalen i Kvart, med C. D. Reventlovs Haand.

5. Kongl. Reskript til Danske Kancelli.

Da Vi allernaadigst have funden for got at ophæve Vores hidtil havde Cabinet, saa at derfra aldeles intet mere skal expederes Statens publique Sager angaaende, som alle af Vore vedkommende Collegier Os allerunderdanigst skal foredrages, i overenstemmelse med Vores Forordning af den 13 Februar 1772, hvilken herved i den henseende igientages og paa nye sættes i sin fulde Kraft; saa give Vi denne Vores Resolution Vores Danske Cancellie allernaadigst tilkiende, som derefter allerunderdanigst haver at rette sig, og strax skal meddele samme til Vore øvrige Collegier og alle andre vedkommende Embedsmænd og betiente.

Og da Vi ligeledes allernaadigst have besluttet igien at indsætte i Vores Geheime Stats-Raad Vores Geheimeraad F. C. Rosencrantz og Vores Geheimeraad Greve A. P. Bernstorf, samt udi bemelte Vores Stats-Raad at indkalde Vores General W. v. Huth og vores Geheimeraad H. Stampe, hvilke skal tage Sæde efter deres Rang og den Anciennetet de tvende første have havt i samme eller i Vores forrige Geheime Conseil; saa er det Vores allernaadigste Villie, at Vores Danske Cancellie

til Vores Underskrift forelegger de sedvanlige Ordres til desse 4 Mænd som til Vore virkelige Stats-Ministrer.

Christiansborg i det Geheime Statsraad
den 14 April 1784.

Christian R.

Frederik C. P.

O. Thott, Schack-Rathlou.

Originalen i Kvart, med Kronprinsens Haand
(se det hosføjede Faksimile).

6. Kongl. Reskripter og Ordrer af Kronprinsen vedrørende militære Forholdsregler til Ordenens Opretholdelse.[1])

A.

Vice Comandanten i Citadellet Fredrichshavn haver at imodtage til Bevaring de Arrestantere som til hannem efter Vores, General Haxthausen givene Ordre ved hans Foranstaltning vorder afleveret, og skal han med nærmere Ordre vorde forsyenet hvorleedes han viidere med dem skal forholde sig.

Christiansborg d. April 1784.

Christian Rex.

Frederik C. P.

Til
Vores Vice Comandant i Citadellet,
Oberstlieutenant von Holten.

[1]) Originalerne ere skrevne med C. D. Reventlovs Haand. Sml. det hosføjede Faksimile.

B.

Vores Generalitets Collegium haver strax at foranstalte alt hvad som efter Omstændighederne til god Ordens Vedligeholdelse her i Staden findes fornødent.

Christiansborg d. 14de April 1784.

Christian R.

Frederik C. P.

Til
Vores Generalitets Collegium.

C.

Vores Admiralitets Collegium haver strax til Holmens Chef og til samtlige Divisions Cheffer at give de efter Omstendighederne fornødene Ordres til god Ordens Vedligeholdelse.

Christiansborg d. 14de April 1784.

Christian Rex.

Frederik C. P.

Til
Vores Admiralitets Collegium.

D.

Efter Hans Mayestet Kongens allernaadigste Befahling haver Admiralitets Collegium strax til Holmens Chef og til samtlige Divisions Cheffer at give de efter Omstendighederne fornødne Ordres til god Ordens Vedligeholdelse.

Christiansborg d. 14 April 1784.

Frederik C. P.

Til
Det kongelige Admiralitets Collegium.

E.

For at vedligeholde god Orden her i Staden haver Vores kiere Hertug af Brunswig Bevern som Gouverneur her i Staden at foranstalte alt hvad som efter Omstændighederne kan ansees fornødent til god Ordens Vedligeholdelse, og hos Vores elskeligste Søn Cronprintzen at indhente nærmere Forholds Ordres.

Christiansborg d. 14 April 1784.

Christian R.

Frederik C. P.

Til
Vores Gouverneur her i Staden
Hertugen af Brunswig Bevern.

F.

General Mayor von Osten haver som Vice Comandant her i Staden strax at foránstalte alt hvad efter nærværende Omstendigheder til god Ordens Vedligeholdelse kan ansees fornødent, og at forføye sig i Vores elskeligste Søn Cronprintzens Forgemak for af Ham at erholde Vores nærmere Forholds Ordres.

Christiansborg d.   April 1784.

Christian Rex.

Frederik C. P.

Til
Vores Vice Comandant her i Staden
General Mayor von Osten.

G.

Efter Hans Mayestet Kongens allernaadigste Befahling haver Vice Comandanten her i Staden General Mayor von Osten at foranstalte alt hvad efter Omstendighederne til god

Ordens Vedligeholdelse kan ansees fornødent, og at forføye sig i Mit Forgemak for der at erholde nærmere Forholds Ordre.

Christiansborg den 14 April 1784.

Frederik C. P.

Til
Vice Comandanten her i Staden
General Mayor von Osten.

H.

Efter Omstendighederne haver Du til god Orden(s) Vedligeholdelse at foranstalte alt hvad dertil kan ansees fornødent, om al forefaldende Uorden at give Vores elskeligste Søn Cronprintzen Efterrettning, og om Nødvendigheden det udkræver strax hos Hannem at indhente nærmere Forholds Ordre.

Christiansborg d. 14 April 1784.

Christian R.

Frederik C. P.

Til
Vores Stats Hauptman Jørgensen.

I.

Efter Hans Mayestet Kongens allernaadigste Befahling haver Stats Hauptmand Jørgensen strax at foranstalte alt hvad efter Omstendighederne til god Ordens Vedligeholdelse kan ansees fornødent, om al forefaldende Uorden at give mig Efterrettning, og om Nødvendigheden det udkræver hos mig at indhent(e) nærmere Forholds Ordre.

Christiansborg d. 14 April 1784.

Frederik C. P.

Til
Stats Hauptman Jørgensen.

7. Kronprinsen til Grev Bernstorff.

Kongen min Fader har opfyldt mit inderlige Ønske at kalde Dem, min kiere Grev Berns. tilbage i det geheime Stats Raad. Jeg har ingen større Længsel end efter at see Dem og haaber, at De begiver Dem paa Reysen saa snart Deres Helbred tillader det. Deres Nærværelse er meget nødvendig og vil være mig meget behagelig. De veed, hvormeget De agtes af

Deres oprigtige Ven
Friderich.

Christiansb. d. 14de April 1784.

Hist. Tidsskr. 3. R. V 422.

8. Johan Bülow til Bernstorff.

Le jour tant désiré est venu — je le compte parmis les plus beaux de ma vie — Le Prince a agit en héros — Le premier pas est fait pour sauver notre chere patrie et Dieu a soutenu la bonne cause — Tous les vrais patriotes tendent les bras. à V. E. et ma joie égale les sentimens de respect et d'attachement que je Lui ai voué pour la vie.

14. April 1784.

Bülow.

Efter Bülows Afskrift, i det kongl. Bibliothek.

9. De nye Statsministres Ed.

Eftersom Hans Kongelige Mayestæt til Danmark og Norge etc., Min allernaadigste Konge og Herre, haver allernaadigst antaget og bestilt mig Henrich Stampe, til at være Allerhøystbemelte Hans Kongelige Mayestts. Stats-Minister i det Geheime Stats Raad; Saa lover og tilsiger jeg hermed (som jeg dog derforuden skyldig og pligtig er) at være Hans Kongelige Majestæt. som min rette Arve-Konge og Herre huld og troe, Hans Kongelige Mayestæts Gavn og Beste med høyeste Fliid at befordre, des Skade og Fordærv af yderste Formue

hindre og afværge; I Synderlighed med ald Kraft og Formue derhen mine Tanker og Idretter dirigere, at Hans Kongelige Mayestts. absolutum Dominium, Souverainitet og Arve-Rettighed over Hans Kongelige Mayestts. Kongeriger og Lande uforanderlig conserveret og paa Hans Kongelige Mayestts. rettmæssige Arve-Successorer fortsatt og forplantet vorder, hvorpaa ieg og vil skyldig og forpligtet være at vove Liv, Gods og Blod; Ieg vil icke tilstæde eller samtycke, at nogen, i hvem det og være maae, noget præjudicerligt i nogen Maade derimod, enten hemmelig eller aabenbare, foretager, taler eller handler, mens saafremt noget saadant imod Forhaabning skulle skee, og til min Videskab komme, mig icke alleene strax uden nogen Afskye derimod at opponere, mens endog uden Ophold Hans Kongelige Mayestæt det samme allerunderdanigst tilkiendegive; Ieg vil aldrig aabenbare hvis mig betroes og hemmelig bør holdes; Udi de Sager mig forekommer, hvad heller de ere Liv, Gods eller Ære anrørendes, vil ieg dømme rettfærdeligen, og icke i nogen Maade ansee Vold, Magt, Frendskab, Venskab, Gunst eller Gave, Had, Avind eller Nid, mens alleeneste vil have Gud og Rettfærdighed for Øyen, og dømme rettfærdeligen efter Lov og Rett, og hielpe hver til Rette, saa vel de Fattige som de Riige, den Ædel, som uædel, saa vel den Udlændiske, som den Indlændiske; Ieg vil og icke før eller siden, efterat Dom afsiges, hemmelig eller aabenbare tage, annamme eller oppebære, ved mig selv eller nogen anden, nogen Gave, Skienk, Guld, Sølv, Penninge eller Pennings Værd, formedelst hvilket nogen Part maatte sin Rett vorde forkrænket; Efter min Bestalling, Instruction, saavelsom Hans Kongelige Mayestts. Lov og andre Forordninger samt mig vedkommende Ordres og Befalinger, som enten allereede givne ere, eller herefter givne vorder, vil ieg mig fuldkommeligen rette og ellers udi alle mine Actioner saaledes forholde som det en Ærekier og Troe lydig Hans Kongelige Mayestts. Stats Minister udi det Geheime Stats Raad vel egner og anstaaer; — Saa sandt hielpe mig Gud og hans hellige Ord.

D. 14 April 1784. H. Stampe.

Ligelydende Originaler af F. C. Rosenkrantz og Huth, men begge udaterede.

10. Arveprinsen til Kongen.

Deres Majestet Aller Elskeligste Hr. Broder

Med et rørt Hierte fremkommer jeg for Deres Majestet med underdanigst Begiering om en Allernaadigst Bønhørelse. den jeg af Deres stedse og i særdeleshed nu i de sidste 13. aar erfarede utallige prøver paa Deres Majestets sande broderlige Kiærlighed, tør vente mig.

Min Begiering til Deres Majestets Kiærlige Hiertelag er. at da Deres Søn Kronprintsen, min allerkiæreste Neveu, nu er kommet til den Alder og Fuldkommenhed jeg saalænge har ønsket, De da af Naade vil fritage mig for en byrde der stedse har tynget paa mine Skuldre, og som jeg vist ikke uden Deres kiærlige overbærelse med min Svaghed, i sær i mine første unge Aar, havde kundet taalet. Jeg udbeder mig da herved at maae udtræde fra Statsraadet og entlediges fra alle de der forekommende foretninger, leve min Tid i Stillhed og glæde mig ved fraværendes at høre at Deres Majestets Ære forfremmes og Deres Riger ere lykkelige. Deres Majestet har saavel bestemt alt mit Appanage angaaende, at jeg ei meere ønsker end at denne Acte De Selv for 11 Aar siden har i Deres Statsraad underskrevet, og er parapheret af Stat(s)raadet, maae bringes i opfyldelse i alle sine Poster; i øvrigt skal jeg uafladelig elske og ære en Broder, som er den eeneste jeg i Verden har, for hvis velgaaende og opholdelse til den sildigste Alder jeg uafladelig giør de varmeste ønsker til Himmelen og stedse tør kalde mig med den dybeste Ærbødighed

Deres Majestets
Min Allerkiæreste Herr Broders
Troe og lydigste Broder og Tiener
Friderich.

Christiansborg d. 15. April 1784.

Udskrift: A Sa Majesté le Roi.

11. Arveprinsen til Kronprinsen.

Min Allerkiæreste Bedste Herr Neveu.

De veed hvor høit jeg elsker Dem, i det mindste troer jeg at mange Aars Erfaring kan ei lade Dem i tvivl: jeg

stoler da paa Deres gienkiærlighed og vil derfore her fremsette Dem mine Tanker med mueligste korthed og oprigtighed. Til min og alles glæde har De kiæreste Neveu nyeligen aflagt, for den Alvidendes Ansigt, for Kongens, for Husets og Meenighedens, en Troesbekiændelse hvorpaa alles timelige og ævige lyksalighed beroer, og er og blevet indlemmet i Kirkens salige Naade Midler. Øieblikket som mit rørte Hierte længe har ønsket er da nu kommet, da jeg uden bekymring eller uroe kan ansee en hvile og befrielse for min svære byrde, og af et Ansvar jeg paa 13de Aar har baaret paa, som oftest blandet med en deel Frygt.

Indlagde Brev til Kongen min allerkiæreste Hr. Broder, vil De da som jeg stedse har anseet for min bedste Ven, have den godhed, at overlevere med indstændig Begiæring om naadig Bønhørelse. Med sand glæde giør jeg det Skridt; jeg føler i al sin Vide at det burde have været strax min Beslutning, thi hvem kan jeg jo hellere og med mere Sikkerhed see om Kongen ved de vigtigste beraadslutninger, end Dem hans Søn? Konge Loven er mig hellig, og jeg skal for stedse ære den og den store Konge som gav den. Mine ønsker skal ledsage ogsaa fraværende Dem min Elskeligste Neveu, og Kongen, begge Vores gode og Kiære Herre, naar jeg stille er for mig selv. Af Deres Kiærlighed udbeder jeg mig endnu dette Tegn at De naar jeg retirerer mig vil bringe, hos H. M. i erindring den skriftlige af Kongen Selv underskrevne af Statsraadet parapheret, ogsaa af daværende Græve Berenstorff, med det store Segl undertrykte, Acte mit Appanage angaaende af 17 Mai 1773. jeg har bekommet hvoraf jeg skal saasnart som mueligt sende Dem en Afskrift, saavelsom hvad Kongen har forsikret mig ved min renunciation paa Bispedømmet Lubeck.

De begriber at en anstændig Huusholdning at føre for sig koster endeel, og at jeg følgelig er nødt til at kræve af Kongens Casse det jeg i min hidtilværende situation har kundet undvære, ogsaa veed jeg at Deres Hierte ei kunde taale at nogen af Deres Huus led nød.

Nu overgiver jeg mig tilllidsfuld i Deres Hænder, handle nu, bedste Neveu, efter Deres eget gode Hierte og ei efter

fremmed indskydelse, lad mig see at jeg aldrig har feilet i at regne paa Deres Venskab, da jeg fremdeles vedbliver som

Min Allerkiæreste Herr Neveus
Deres oprigtige og Troe Oncle
Friderich.

Christiansborg d. 15. April 1784.

P. S. Endnu vil jeg at De maae vide at jeg beholder som min Oberkæmrer Geh. Rd. Hoegh Guldberg, som jeg elsker, hos mig.

12. J. G. Moltkes Ansøgning om Afsked.

A.

Til Kongen.

Efterat Deres Majestæt haver haft den Naade at betroe mig forskiellige vigtige Embeder, udi hvilke Jeg stedse med største Nidkierhed, haver søgt at opfylde mine Pligter: saa vover Jeg herved allerunderdanigst at ansøge Deres Majestæt, at Jeg i Naade maae entlediges fra de Embeder Deres Majestæt allernaadigst haver anbetroet mig.

Kiøbenhavn den 14. April 1784.

allerunderdanigst
J. G. Moltke.

B.

Til Hans Kongelige Høyhed Cronprinzen.

Ifølge Deres Kongelige Høyheds allernaadigste befaling, indgiver Jeg herved allerunderdanigst, til deres Kongelige Høyheds allernaadigste Forsorg, min allerunderdanigste Ansøgning om min Entledigelse fra de Embeder, som hans Majestæt allernaadigst haver anbetroet mig; og med største Tillid til deres Kongelige Høyheds Mildhed, haaber Jeg ligeledes allerunderdanigst hans Majestæts Naade for fremtiden.

Kiøbenhafn den 14. April 1784.

allerunderdanigst
J. G. Moltke.

13. C. L. Stemanns Ansøgning om Afsked.

A.

Til Kongen,

Da Hans Kongel. Høyhed Cron-Prinzen i Gaar naadigst har tilkiende givet mig, at ieg skulde indgive en allerunderdanigst Ansøgning om at blive entlediget af de mig allern. anbetroede Embeder og Forretninger; saa adlyder jeg denne Allerhøieste Befaling i pligtskyldigst Lydighed, nedlegger i dybeste Underdanighed disse mine Embeder til Deres Kongel. Mts. Fødder, og beder, at Allerhøjstsamme vil have Naade for mig og min talriig familie.

Kiøbenhafn den 15. Aprill 1784.

allerunderdanigst
C. L. Stemann.

B.

Til Hans Kongel Høyhed Cron-Prinzen,

I dybeste Ærefrygt overleverer jeg herhos føied min allerunderdanigst Ansøgning til Hans Mt. Kongen, om i Naade at blive entlediget fra mine Embeder. Det skeer med en veemodig Sinds-Bevægelse. Har ieg i de Embeder, ieg er bleven befalet at paatage mig, begaaet Feil, saa bedrøver det mig, men Grunden har ey lagd i Villien men i Mangel af Indsigt. Men Guds Hielp haaber ieg, Deres Kongelige Høyhed Selv vil faae den Overbeviisning om, at jeg med al muelig fliid og Nidkiærhed, uden alle Bi-Hensigter, i en Tiid af 34 Aar troeligen har arbeidet i Hans Maytt. Kongens Tieneste. Jeg har ey erhvervet mig nogen Riigdom. Herren har velsignet mig med Aate levendes Børn. Vi trænger alle til Deres Kongelige Høyheds Naade, hvortil ieg med en god og roelig Samvittighed tør og vil anbefale mig

Kiøbenhafn d. 15. Aprill 1784.

underdanigst
C. L. Stemann.

Efter Originalerne; Koncepterne ere bevarede bl. Stemanns Papirer og have Paategning: „opsendte til H. K. H. Cronprinzen d. 15. April 1784 om Morgenen tidlig“.

14. O. H. Guldbergs Ansøgninger om Afsked.

A.

Stormægtigste
Allernaadigste Arve-Herre og Konge.

Da det er mig allernaadigst tilkiendegivet, at Deres Majestets allerhøieste Villie er, at jeg i dybeste Underdanighed skulle ansøge at maatte træde ud af Statsraadet: Saa med ligesaa fuldkommen som hørsommelig lydighed begierer Jeg og herved allerunderdanigst saadan min allernaadigste Afskeed, og anseer det for en Naade, at jeg maae. Med den samme allerdybeste Hengivenhed legger jeg og for Deres Majestets Fødder alle mine andre Charger, indvortes overbeviist om, at have som en troe indfødt Undersaat søgt efter min bedste Overbeviisning for Guds Ansigt, hvad jeg troede at burde, og med en utrettelig Flid uafbrudt arbeidet dertil.

Jeg legger da tillige med mig 6 Børn for Deres Majestets Fødder, og aldeles uden Midler venter med den roligste Underdanighed Deres Kongelige Naade baade for mig (og) dem.

Jeg er med den allerdybeste Ærefrygt

Deres Majestets
Min allernaadigste Arve-Herre og Konges
Allerunderdanigste Arve-Undersaat
og troe Tiener
O. Høegh Guldberg.

Palaiet d. 15 Apr. 1784.

B.

Deres Kongelige Høihed
Naadigste Kronprints og Herre.

Jeg vover da at legge for Deres Kongelige Høiheds Fødder denne min allerunderdanigste Ansøgning, som jeg i hørsommeligst Følge af Deres Kongelige Høiheds Befaling allerede allerunderdanigst skulle have sendt, dersom jeg i Gaar Aftes havde forstaaet, at denne naadigste Erindring blev mig given. Thi jeg erkiender det for en Naade, at jeg maae. Maatte denne

Naade, Allerdyrebareste Kronprints, mig bevares! Den har saa ofte glædet mig; og jeg følede i Gaar Aftes meget mindre, fordi Deres Kongelige Høihed allernaadigst gav mig tre Gange det Vidnesbyrd af en redelig Mand: jeg handlede og i det, Deres Kongelige Høihed befalede mig som en redelig Mand. Tænk da i Naade paa en Mand med 6 Børn, og endnu bevar mig, Allernaadigste Herre, dog nogen Deel i Deres oplivende Bevaagenhed. Ikke med et Ord skal jeg giøre mig uværdig dertil, men altid have for Øine den ubrødelige Troskab og den allerdybeste Underdanighed, hvormed jeg indtil min Død er

Deres Kongelige Høiheds
Min Naadigste Kronprintses og Herres
allerunderdanigste fødte troe Tiener
O. Høegh Guldberg.

Pal. d. 15 Apr. 1784.

15. M. G. Rosencrones Ansøgning om Afsked.

Allernaadigste Konge.

J allerdybeste underdanighed understaaer jeg mig at nedlegge for Eders Majestæts Throne den allerunderdanigste Bøn i Naade at maatte blive entlediget for de mig hidtil anbetroede Embeder, til hvilcke det har behaget Eders Majestæt af allerhøyesteegen Bevægelse at kalde mig, og udj hvilcke mit eeniste formaal har været efter mit beste skiønnende i alle Tilfælde at fremme Eders Majestæts og mit Fædrene Lands interesse og derved at fortiene Eders Majestæts allerhøyeste biefald.

Kiøbenhavn d. 15de April 1784.

allerunderdanigst
Rosencrone.

16. Kongl. Reskript om de fire Statsministres Afskedigelse.

Da Vores Staats Ministre Geheimeraaderne Grev Moltke, Steeman, Høgh Guldberg og Grev Rosencrone allerunderdanigst have ansøgt om at vorde entlediget fra de Embeder som Vi

have anbetroet dem saa haver Vores Danske Cancelie strax at udferdige de fornødne Expeditioner hvorved de i Naade fra deres Embeder entlediges.

Christiansborg d. 15 April 1784.

Christian R.

Frederik C. P.

Til
Vores Danske Cancellie.

Originalen med C. D. Reventlovs Haand.

17. Schack-Rathlou til C. L. Stemann.

P. M.

Ew. Excell. als mein lieber guter freund werden mir überaus willkommen seyn wenn Sie belieben werden mir die Ehre zu thun, es ist mir aber unmöglich eine gewisse Stunde heute zu bestimmen, doch sollte ich meinen dasz ich diesen Mittag zwischen 1 und 2 alleine seyn werde. Rechnen Ew. Excell., ich ersuche Sie recht angelegentl. darum, mit völliger Gewiszheit auf alle meine Hochachtung und alle meine freundschafft, da ich gewisz nie vergeszen werde dasz Sie Sich beständig als mein Freund erzeigt haben.

Copenhagen d. 15. April 1784.

Schack-Rathlou.

Original blandt C. L. Stemanns Papirer.

18. Arveprinsen til Kronprinsen.

Min Allerkiæreste Neveu.

De maae vide at der i de seeneste Tider af Kongen to Ting hemmelig ere befalte, som jeg erindrer mig. De veed vel allereede hvor vanskeligen de Algierske Presenter bringes bort, hvad dette ofte har kostet, og hvilken Fortred som vi deraf har havt med Spanierne. Kongen besluttede derfor :

Aar, siden Spanierne just ruste sig mod Algier, at lade i Marseille Presenterne opkiøbe og derfra bortgaae.

Etatsraad Hauser har havt Commissionen som uden Tvil denne Time er udrettet; og Geheimeraaderne Stemann, Guldberg og Rosencrone, som daværende Medlemmer af den Extraordinaire Commission have havt Ordre dertil.

For at blende Øinene paa Spanierne, siden dette har maattet være saare hemmelig, har man endnu ikke afbestilt Orlogskibets Equipering, thi ellers var alt røbet. Ordren er hos Stemann, som den første i daværende Commission.

Det andet angaaer Korn fra Østersøen, som man har bestilt for at være sikker paa at forekomme Hungers Nød i Kiøbenhavn, Siælland, etc. Kongen har altid været øm herfor, og De er det vist og, bedste Neveu.

Geh. Rd. Stemann har derom havt hemmelig Ordre, paa det Rygtet ei skulde opiage Priserne. Alt dette vil De Selv strax forstaae; og alle mine ønsker skal stedse være for Dem, forblivende til min Død

Min Elskelige Bedste Neveus
Troe og hengivne Oncle
Friderich.

Christiansborg d. 16 April 1784.

VII. Regeringsskiftets Gjennemførelse og nærmeste Følger.

17. April.

1. O. H. Guldberg til Joh. Bülow.

Allerhøistærede Hr. Marskalk
Oprigtige Ven.

Efterat jeg i Gaar med et rørt Hierte af alle de Sindsbevægelser, som den sande Ærefrygt, den virkelige Taknemmelighed og Følelsen selv af min egen hele Tilstand kunne opvække, havde forladt Audiencen hos Vor allerdyrebareste Kronprints, óvertænkde jeg siden hiemme hos mig selv et Spørgsmaal, som Hans Kongelige Høihed giorde mig, og som jeg i den Fornemmelses Tilstand, jeg var, ikke besvarede saa oplysende, som jeg burde. Sagen er denne. Hans Kongelige Høihed spurgte mig, om man ikke endnu ved det forrige Cabinet havde et stort Kongeligt Segl?

Herpaa svarede jeg: nei! man havde ikke og havde aldrig havt uden det saa kaldte lidet Cabinets-Segl, som Conferentsraad Sporon havde faaet, og som Hans Kongelige Høihed Kronprintsen vel havde. Alt dette er sandt, og lige efter Bogstaven; thi der har i Cabinettet aldrig været andet Segl, og aldrig andet Segl været brugt. Men det, som i det Øieblik, jeg havde den Naade at staae for Vores saa naadefulde Herre, ikke faldt mig ind, og saa naturligviis ikke kunne falde mig ind, er følgende: Da jeg efter den sidst gjorte Indretning skulle forestaae de Expeditioner, som angik det Almindelige, syntes ogsaa hos mig et Kongeligt Cabinets Segl at være nødvendigt. Det blev da ved Justitsraad Malling nogle Dage forud efter H. K. H. Arveprintsens Befaling hos Jøden Signet-

stikker Salomon Aaron bestilt. Dette var endnu ikke opkommet, følgelig aldrig seet af mig; og derfor nu, da det ei meer tænkdes paa, reent glemt. Dersom nu Hans K. Høihed, Vores Naadigste Kronprints, ville i Stilhed ved Dem, min Ven, lade sende hen til Signetstikkeren, og spørge derefter, samt befale, at naar det var færdigt, skulde det opleveres til H. K. Høihed; saa er og dette i Orden.

Deres Høivelbaarenhed vil i denne simple Fortælling finde efter Deres gode Hierte og sande Indsigt Aarsager nok til, at dette Signet, som aldrig havde været i mine Hænder, og nu ei mere tænktes paa, aldeles ikke kunne falde mig ind i det Øieblik, jeg stod for min Herre. Hans K. Høiheds store Forstand og ædle Hierte vil da vist allernaadigst undskylde.

Min Ven ville end videre legge mig for Hans K. Høiheds Fødder, og sige, at jeg til Punkt og Prikke har efterkommet Høistsammes naadigste Ordre strax i Gaar Aftes, og at jeg fandt Indgangen for alt, hvad jeg bad, saa aabnet, at jeg tør med Grund haabe den Virkning, som Hans K. Høihed saa rørende for mig ønsker. Maatte ogsaa denne min lydige Handling være Kongens Søn behagelig! og det er den. Gud alle Tings Herre, velsigne og bekræfte og i alt, i alt lyksaliggiøre Ham!

Men De, min Ven, vil spørge til mit Befindende i Dag. Jeg er ikke fuld vel, og har maattet bruge noget; men det, De nu stedse maae giøre, og vil giøre, De maae elske

Deres altid sande Ven
O. Høegh-Guldberg.

D. 17. April 1784.

Hist. Tidsskrift, 4. Række I 125.

19. April.

2. O. H. Guldberg til Kronprinsen.

Deres Kongelige Høihed
Naadigste Kronprints og Herre.

Efter allernaadigste Befaling legger jeg herved i en Koffert, som jeg har sendt til Hr. Marskalk Bulow med én forseglet Nøgel, hvad af vigtige Sager og Papirer, som vare her oppe

tilbage. Skulle endnu noget findes, skal det efter allerunderdanigste Skyldighed blive opsøgt, og sorteret, og om Deres Kongelige Høihed befaler, sendt til Vedkommende Departemens.

I de tvende Porte-Feuiller, og hvortil ogsaa Nøglene følge forseglede, ere Ting, som jeg har troet, at Deres Kongelige Høihed befalede Selv at have i Deres egne Hænder.

I de to forseglede Æsker i Kofferten ere kun Grønlandske Granater, og hvor imellem skal være nogle Rubiner: da man har rost begge, bleve deraf ved Steensliber Rude her i Byen slebne til Knapper: de bleve indfattede og følge med, ligesom og de Steen-Stykker, som vare til overs: endnu bleve slebne til et andet Garniture; og de ere ved Guldsmed Thorstensen at indfattes. Den i Portefeuillen forseglede liden Æske indeholder ægte Perler efter den derpaa satte allerunderdanigste Paaskrift.

Endnu burde jeg allerunderdanigst bede, at Deres Kongelige Høihed allernaadigst ville lade det Grønlandske Compagni give tilkiende, at de tvende Æsker med Granater og Rubiner ere aflevert til Deres Kongelige Høihed Selv.

I en vedvarende allerunderdanigst Tillid til Deres Kongelige Høiheds dyrebareste Naade, og med den i alt ubrødeligste allerunderdanigste Troskab lever og døer jeg,

Deres Kongelige Høiheds
Min Naadigste Kronprints og Herres
allerunderdanigst troe Tiener
O. Høegh Guldberg.

Christiansborg d. 19 Apr. 1784.

19. April.

3. Kongl. Resolution om de afgaaede Statsministres m. fl. Pension.

Allerunderdanigste Forestilling.

Da det allernaadigst har behaget Deres Kongel. Maytt. under den 15 hujus at løslade herr Geheime Raad Græv Moltke herr

Geheime Raad Græv Rosencrone herr Geheime Raad Stemann og herr Geheime Raad Hoegh Guldberg samt Conferents-Raaderne Sporon og Jacobi fra deres hidtil havde Embeder; saa paaligger det mig i Følge den mig meddeelte allerhøyeste Befaling, allerunderdanigst at indstille til Deres Kongel. Maytts. allernaadigste Resolution:

om foranførte Geheime- samt Conference-Raader fra berørte dato af skal udgaae af de Ordinaire og Extraordinaire Reglements med det som enhver i sær efter samme nyder, og derimod igien ansættes, nemlig:

Herr Geheime-Raad Græv Moltke, som har havd 7000 Rd. Gage med 3000 Rdr. aarlig i Pension;

Herr Geheime-Raad Græv Rosencrone, som har havd 8000 Rd. inclusive 4000 Rdr. Taffel-Penge, med 2500 Rdr. aarlig i Pension;

Herr Geheime-Raad Stemann, som har havd 6000 Rdr. aarlig, med 2000 Rd. Pension, indtil hannem forundes et Embede; dog saaledes, at hvad som derfor er mindre reglementeret ved Finants-Collegio, skal suppleres af Deres Maytts. Casse;

Herr Geheime-Raad Hoegh Guldberg, som har havd 2100 Rd. af Skatkammer-Cassen og i Følge allernaadigst Befaling af 1 huj, som Stats-Ministre 4000 Rdr., med 2500 Rdr. aarlig Pension;

Conferents-Raad Sporon, som har havd 2400 Rdr., med 2000 Rd. aarlig indtil han befordres; men skulle det ham anfortroende Embede indbringe mindre skal det øvrige tilføyes af Deres Maytts. Casse;

Conferents-Raad Jacobi, som har havd 1700 Rd. af Skatkammer-Cassen, samt 600 Rdr. a parte, med 2000 Rdr. Pension, paa samme Maade;

og endelig, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongel. Maytt. at disponere over den Hr. Kammerherre Ployart anfortroede Amtmands-Tieneste, han da skal nyde 1500 Rdr. aarlig Pension fra den Dag af han samme fratræder.

Om disse Pensioner skal udredes af Skatkammer-Cassen

derom tilbedes ligeledes i dybeste Underdanighed Deres Kongelige Majestets allernaadigste Resolution.

Kiøbenhavn den 19 April 1784.

E. H. Schimmelmann.

Denne allerunderdanigste Indstilling aproberes hermed allernaadigst.

I Vores Geh. Stats-Raad,
Christiansbourg d. 19 April 1784.

aproberet
Christian Rex.

26. April.

4. Kongl. Resolution gjennem Rentekammeret om Udnævnelsen af Gehejmeraad Kristian Ludvig von Stemann til Amtmand over hele Haderslev Amt. Ved hans Afgang skal der gjøres nærmere Forestilling om Amtets paatænkte Deling.

26. April.

5. Beretning af Riegels om Korrespondancen mellem Kong Frederik II og hans Afsending i Kjøbenhavn, Grev Rohde, i Anledning af Begivenhederne af 14. April og deres Følger.

Optagen i C. D. Biehls Historie og derefter trykt i Hist. Tidskr. 3. Række V 430 ff.

30. April.

6. Theatrets fremtidige Styrelse.

P. M.

Da det haver behaget Hans Maytt. Kongen indtil videre at Ophæve Over-Tilsyns-Commissionen for Theatrene, og paa min allerunderdanigste forestilling derom allernaadigst resolveret:

„At Over-Tilsyns Commissionen haver at aflevere til mig, som den af hans Kongl. Maytt. allernaadigst beskikkede Ober Hofmarskalk, alle Documenter, og hvad øvrigt Over-Tilsynet ved Theatrene vedkommer, hvorfor

jeg haver at give mit Beviis, og om denne Aflevering allerunderdanigst Raport at aflegge, og jeg bemyndiges saalænge, indtil med Over-Tilsynets Bestyrelse for fremtiden, hans Kongl. Maytts. Beslutning er tagen i den forrige Over-Tilsyns-Commissions Sted, alle Anviisninger, forføyninger, og hvad øvrigt derhen hører, at udstede og forestaae, hvilket alt skal have samme Gyldighed, som om det af Over-Tilsyns-Commissionen var anordnet."

Saa giver jeg mig den Ære Deres Excellencer og Høyvelbaarenhed denne hans Kongl. Maytts. allerhøyeste Resolution herved at communicere og overlader til Deres Excellencer og Høyvelbaarenheds eget Gotbefindende, naar, hvor og ved hvem ovenm[te] Sagers Aflevering kan skee.

Christiansborg den 30de April 1784.

Numsen.

Til
Deres Excellencer Hr. Geheime Raad Schack,
Hr. Geheime Raad Høegh Guldberg samt
Hr. Conference Raad Jacobi.

Overhofmarskallatets Korrespondanceprotokol.

6. Maj.

7. Arveprinsen til Grev E. Schack.

Jeg kan sige at Deres Brev har ret rørt mig meget, knap jeg endnu finder mig deri; Dronningen som just var tilstæde, da Deres Brev kom blev ligesaa rørt. Hvor ubegribelig en Falskhed! jeg kan gierne see Dem i morgen Kl. 10½ men hvor vil De reise hen, Dronningen meener at bedst var, De toeg til Fredensborg og blev der til 11. Juni for det første. Jeg er altid med uforanderlig tillid endskiøndt jeg i dette Øieblik er Dem kuns saare unyttig

D. 6. Mai 1784.

Deres ganske Bevaagne
Friderich.

Udskrift:

Til
Hr. Ober Ceremoniemester Schack paa Slottet.

Originalen ejes af v. Schack til Nüstrow,
afskreven 1885 af V. A. Secher.

D. 9. Mai 1784.

8. Arveprinsen til Grev E. Schack.

At jeg ei har svaret Dem Kiære Hr. Geheimeraad Schack. før paa Deres Brev, af i gaar, er fordi jeg behøvede nogen tiid til at fatte mig efter at have læst det. De af Gr. Bernstorff dem meddeelte efterretninger ere saare vigtige, i sær frygten angaaende, ogsaa har jeg strax ofret alt til vulcanus, dog har jeg først forelæst det for Dronningen; thi hun bør vide at vogte sig for at give streger; ogsaa har jeg bedet hende ei at see Marinelli saa ofte, thi han er vist en ond Mand, og hvad hun har sagdt til ham om Dem er gaaet lige til Kronprintsen, thi med Printsen selv er ei forefalden et ondt ord siger Dron., ja de har endog skildtes ret munter og vel ad siger hun, den samme Mandag, da der taltes om Døbe Acten. J øvrigt bifalder Vi begge at de tager ad interim imod Amtet i Flensborg og skal jeg aabne alle mine Øren i morgen naar dette kommer for. Paa Tirsdag tales Vi nærmere, imidlertid er jeg stedse Deres meget Bevaagne

Friderich.

Udskrift:

A Monsieur de Schack
Grand Maitre de Cerémonies
au
Chateau.

Originalen ejes af v. Schack til Nüstrow.
afskreven 1885 af V. A. Secher.

12. Maj.

9. Stats-Minister og Geheime-Raad Hr. Andreas Petrus, Greve af Bernstorff, anl. at være tillige Minister ved de udenlandske Affaires.

. . . .

Christiansborg den 12 Maii 1784.

Sjæll. Tegnelser.

12. Maj.

10. Stats-Minister Grev Bernstorff anl. at være tillige med Præsident i det Tydske Cancellie.

. . . .

Christiansborg den 12 Maii 1784.

Sjæll. Tegnelser.

12. Maj.

11. Stats-Minister og Geheime-Raad Hr. Friderich Christian Rosenkrantz anl. at være tillige med Oberkrigs-Secreterer ved Søe-Etaten.

. . . .

Christiansborg den 12 Maii 1784.

Sjæll. Tegnelser.

13. Maj.

12. J. L. Reventlovs Indberetning om det ophævede Kabinets Protokoller.

Deres K. Hd. har naadigst befalet mig, at igiennemgaae og extrahere de af Hs. Ex. Hr. Geh. R. Guldberg D. K. H. afleverte Protocoller hvori alle Cabinets Ordres skulde være indførte. Af Hr. Kammerh. Bulow har jeg til den ende ogsaa imodtagen toe Portefeuiller, hvori jeg ved dets Aabning vel har funden sex Protocoller, de 4. første ved Hr. G. R. Guldberg, den femte begyndt af Hr. Conferentz R. Sporon og den siette endnu med reene Blade; men da deres utilforladelige Indrettning, og den store Ufuldstændighed jeg alleene ved cursorie at blade i dem har erfaret, er saa stor, at jeg ikke seer mig i Stand til at efterkomme D. K. H. Befaling saa fuldkommen som jeg gierne ønskede og Deres K. Hs. Hensigt udfordrer, saa har jeg anseet det for min Pligt, i forveyen og uden Ophold at indberette D. K. H. hvad ved disse Protocoller kunde være at erindre, for derover underd. at udbede mig D. K. H. nærmere Forholds Ordres.

I hvorvidt disse Protocoller kan ansees for at have den autenticitæt deres Vigtighed nødvendig udkræver, veed jeg ikke, da de paa ingen Maade af H. M. Kongen ere authoriserede eller igiennemdragne, som ved alle Protocoller ellers pleyer at skee, men alleene som en anden simpel Copie Bog indrettede; det eeneste, som giør deres Indhold høytidelig og synes at give dem den dem ellers manglende Autenticitæt er de faae enkelte Stæder, hvor det har behaget H. K. H. Arve Prinds Fridrich selv med egen Haand at indføre visse Cabinets Ordres, saasom for Aaret 1773 fol. 3. for Aaret 1780 fol. 54. og for Aaret 1788. fol. 129. der viiser, at Hensigten dog har været, at de i det mindste i Eftertiden skulde vinde den Tilliid man nu ey vel kan give dem. Dette vilde i Grunden kun være en Formalitæt, skiønt en meget væsentlig Formalitæt som maaskee kunde være glemt og ansees mindre nødvendig, siden Hensigten ventelig har været, at Hr. Geh. R. Guldberg selv egenhændig skulde indføre alle Cabinets Ordres og hands Haand saaledes sikkre deres Rigtighed; men den Ufuldstændighed der hersker overalt i disse Protocoller, giør, at de vist paa ingen Maade kan ansees som paalidelige eller efterrettelige, men før som en Copie Bog Hr. Geh. Guldb. har ført til sin egen Efterrettning, hvilket D. K. H. vil erfare ved at overveye følgende.

De første Aaringer ere næsten alle af Hr. Geh. R. Guldberg selv indskrevne, men i de seenere Aaringer har Hr. Justiz. R. Malling indført de fleeste. De burde alle nødvendig Ord for Ord være indførte, men mange ere kun kortelig og deres Indhold navngiven, saa at de ikke giver den fuldstændige Oplysning, saadanne vigtige Documenter, hvor hvert Ord er magtpaaliggende og nøye burde viides, udkræver. Alt dette kunde alligevel, skiønt det ikke er i den Orden, saadanne høytidelige Protocoller burde holdes i, hielpes, da det feilende fra vedkommende ventelig endnu er at erholde, men det, som har været mig meest uventende, er den Uorden, med hvilken Cabinets Ordrene ere indførte, saaledes, at mange og meget vigtige aldeeles ere udeladte. Dette kunde, synes mig, ikke være skeet, i fald de strax, som de burde, endog forinden de bleve vedkommende tilsendt, vare blevne afskrevne.

Protocollerne begynder fra 10. Mart. 1773. efter at Hr. Conferenz-Raad Schumacher, som til den Tiid havde forrettet Cabinets-Secretariatet, var bleven Amtmann, og havde afleveret Cabinets Seglet og alt hvad til hans Forvaring har været betroet, til H. K. H. Arve Prinds Fridrich.

Den første Protocoll indeholder	for	1773	214	Ordres.
Den anden Protocoll	— —	1774	231	—
		1775	207	—
Den tredie Protocoll	— —	1776	255	—
		1777	266	—
		1778	277	—
		1779	282	—
Den fierde Protocoll	— —	1780	343	—
		1781	248	—
		1782	129	—
		1783	70	—
		1784	22	—
Den femte Protocoll	— —	1784	3	—
		Som udgiør i alt . . .	2547	—

De tree første har Hr. Geh. R. Guldberg, saavidt jeg endnu kan see, ført alleene, men i den fierde er Hr. Justiz. R. Malling brugt, dog har han selv ogsaa indført endeel, men i de sidste Aar færre, ventelig, at han var for overvældet med Forrettninger; han tilstaaer selv i den fierde Protocoll fol. 75. at det for den Mængde af Forrettninger, som paafulgte den 10de April 1781. blev ham umueligt, at indføre den Mængde Ordres, som udgick af Cabinettet indtil d. 17de May, hvorfor han i Copie har vedlagt dem, men de ere ey vedlagte.

Til en Prøve har jeg igiennemgaaet det sidste Aar 1783. og 1784. for at forelegge D. K. H. den saaledes af mig giorte Fortegnelse, om samme maatte finde D. K. H. Biefald, eller jeg anderledes skal indrette den. Dets Antal alleene vil strax vise D. K. H., at mange og de fleeste maae være udeladte eller glemte. Forholdets Forskiæl af de sidste Aar er imod de foregaaende alt for mærkelig, i sær, da en hver veed, hvorledes alle Collegier i de sidste Aaringer har været hiemsøgt af de saa kaldede Cabinets Ordres, foruden den Mængde,

visse Embeds Mænd, saasom Politiemesteren skal have faaet, og dem, der ere i private Folks Hænder.

. . . .

Dette vil være tilstrækkelig, for at viise D. K. H., den Uorden, med hvilken de saakaldede Cabinets Protocoller ere holdte, saa, at det er umueligt, deraf alleene at faae en fuldkommen og fuldstændig Oplysning om alle siden d. 17 Jan. 1772. givne Kongelige Befalinger og Cabinets Ordres. Af Hans Majestæts Paategninger paa Ansøgninger og Memorialer, af hvilke endeel ere at ansee som Cabinets Befalinger, der har forandret Collegii Resolutioner, findes, saa vidt jeg endnu har seet, slet intet, som dog ligeledes behøves, naar det skal være samlet, hvad H. M. saal. særskilt har befalet. Jeg maae derfor underdanigst indstille Deres Kongelige Høyhed.

Om ikke alle Collegier, Departementer, Commissioner og Handels Selskaber ligesom de fornemste Embedsmænd saasom, de første Deputerede, Politie Mesteren, Ober Marschalcken etc. maatte anbefales, at indgive saadan Fortegnelse over de siden d. 17. Jan. 72. modtagne Ordres, og paa hvad Maade saadant skal skee. Og Om i Henseende til de, som maatte findes i privates Hænder, og ikke ved Collegierne ere blevne corroborerede nogen Indkaldelse paa en eller anden Maade skal skee, eller Om de, ligesom de efter haanden maatte fremkomme, skal afgiøres.

Af saadanne ere der vist en stor Mængde.

underdanigst

Kiøbenhavn d. 13. May 1784. L. Reventlov.

19. Maj.

13. Søetatens Kollegier samles i et enkelt: Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet.

Allerunderdanigst Forestilling.

Da Deres Majestæt seenest under 30te April 1781 allernaadigst behagede at deele Søe-Etatens Collegii Forretninger,

der forhen vare samlede udi et Collegio, imellem 2de særskildte Collegier: Admiralitetet for sig og Commissariatet for sig, og meddeelte et hvert af dem den Instruction der ved saadan Separation allernaadigst blev anseet passende, skeede det i den allernaadigste Hensigt, at et hvert af disse Collegier, naar det kun havde med de det egentlig tilhørende Ting at giøre, kunde med des større Opmærksomhed følge dem og ved at have Tid til at sørge for Orden, Hurtighed og Forbædring i en hver Deel, befordre det heele Søe Væsens fulde Vel.

Men da Commandoen og Oeconomien i Søe Etaten staae i en nøje Forbindelse med hinanden og der i de vigtigste ja næsten de fleeste Ting maa føres indbyrdes Correspondance, førend Beslutninger kan tages; Collegierne og, om de, for at vinde Tiden og undgaae Vidtløftighed, endog ville forbiegaae den Correspondance i Sagerne som et af dem især syntes at kunde afgiøre alleene, men det andet troede, tillige at være dets Sag, saa kunde det lettelig møde at der i et eller andet Tilfælde kunde stødes an imod den goede Forstaaelse der bør herske imellem Collegier hvis Sager ere saa nær forbundne med hinanden som disses, og standse Opfyldelsen af den allernaadigste Hensigt hvorfore de ere separerede.

For da at hindre all Collision og hæve den overflødige Correspondance samt forrekomme all Tvivl om Forretningernes rette Inddeelning imellem Collegierne, kan ieg efter min Overbeviisning og af den Erfarenhed ieg haver om Søe-Etatens Sager fra den Tid ieg forhen beklædde den mig nu igien allernaadigst anbetroede Charge som Ober Krigs Secretaire ikke andet end indsee, at det jo vil være til Deres Majts. Tienestes Befordring og befordre Sagernes hurtigere Gang i Søe Etaten, at deres 2de Collegia Admiralitetet og Commissariatet igien combineres, hvori ieg saa meeget meere bestyrkes som begge Collegier (hvis Betænkninger ieg har indhentet og her allerunderdanigst fremlegger) heri med mig ere aldeeles eenige og intet have imod Foreeningen at erindre.

Jeg skulle altsaa til Deres Majts. Eeget allerhøjeste Forgotfindende allerunderdanigst indstille hvorvidt de anførte Grunde maatte findes vigtige nok til igien at combinere Søe Etatens

2de Collegia, da ieg allerunderdanigst holder for at det bequemmest kunde skee saaledes at begge Collegiers nuværende samtlige Deputerede samlede sig og udgiorde kuns Et Collegium under Navn af Admiralitets og Commissariats Collegium.

. . . .

Kiøbenhavn den 19. Maji 1784.

Allerunderdanigst
F. C. Rosenkrantz.

aproberes
Christian Rex.

24. Maj.

14. Kongl. Resolution gjennem Rentekammeret om Udnævnelse af Gehejmeraad, hidtil værende Ceremonimester E. K. E. Schack. til Amtmand i Flensborg Amt.

26. Maj.

15. Kongl. Resolution gjennem Rentekammeret om Gehejmeraad Ove Høegh Guldbergs Udnævnelse til Stiftamtmand over Aarhus Stift og Amtmand over Havreballegaard og Stjernholm Amter.

25. Maj — 2. Juni.

16. Reformen af den øverste Finantsstyrelse.

Allernaadigst anbefalet Plan til en forandret Indretning af de Kongelige Finantz-Departements.

Der maatte oprettes et nyt Collegium, under Navn af Finantz-Collegium, hvilket skulde bestaae af alle første Deputerede af de Kongelige Cameral-Civil-Departements; af den, som hans Majestæt maatte betroe den besynderlige Besørgelse og Forestillingen af Finants-Sagerne; og af 2de Assessorer. Derimod blev det nuværende Finants-Collegii Benævnelse forandret til den meere passende, af Finantz-Casse-Direction.

I det nye oprettede Finanz-Collegio skulde foreenes alle de Forretninger som hidindtil have været fordeelte blant de forskiellige Finanz-Departements, dog under følgende Bestemmelser og Undtagelser, saaledes at det, som her ikke udtrykkelig er undtaget, som henhørende til nogen af de herefter benævnede Departements, agtes at skulle henhøre til det nye Finants-Collegium.

Skatkammeret maatte ikke aldeeles ophæves, men nærme sig til sin første Forfatning. Det skulde efter nærværende Plan med de samme tillagde visse Indkomster bestride nogle bestemte Pensioner, og ved Besparelser samle en Fonds, som ved overordentlige Tilfælde kunde bruges til Statens uundgaaelige Behøvenheder. Dette Skatkammer maatte da ogsaa erholde det meere passende Navn af Skatkammer-Direction.

Efter Rescriptet af 13. Aprill 1782 skal Over Bank Directionen være et separat, ikke med nogen Deel af Hans Majestæts Finantser i Forbindelse staaende Institut, saasom den forestiller Bankens Interessentskab. Naar denne Befaling erholdes i sin Kraft, kan det ikke andet, end befæste Landets saavelsom Bankens Credit. Det synes følgelig ikke, at ville have gode Følger, om denne Anordning skulde svækkes eller ophæves. Forsaavidt altsaa Over Bank Directionen forestiller Bankens Interessentskab, forblev den aldeeles i sin nærværende Forfatning. Derimod er ved Resolutionen af 13de Aprill 1782 Over Bank-Directionen paalagt Afbetalingen af Hans Majestæts udenlandske Gield, og samme i Giengieldelse overdraget adskillige Effecter og Activa, hvilket er en af Bankens egentlige Indretning og Bestemmelse ganske særskilt Deel af Over Bank Directionens Forretninger, som ikke staaer i nogen Forbindelse med Banquens Octroy og Convention. Men da disse Effecter ere Banken overdragen af den ophævede Over Skatte Direction, som egentlig var oprettet til Gieldens Afbetaling, saa synes, at disse Effecter og Activa, og samme Indkomster burde uforandret anvendes til den foreskrevne Bestemmelse. Imidlertiid er den udenlandske Gield, som den 13de Aprill 1782 blev paalagd Banken, ikke meere den selvsamme, noget deraf er opsagt, og andre, siden den Tiid nego-

cierede Summer kommen i deres Sted, og nyelig er endnu optaget store Summer, hvorved den udenlandske Gield-Etat aldeeles er forandret. Over-Bank Directionen opfylder altsaa fuldkommen Hensigten, hvorfor disse Activa og Effecter ere samme overdragne, naar den anvender dem med deres Inkomster til Forrentelse og Afbetaling af Statens udenlandske Gield i almindelighed, uden at indskrænke det til en visz bestemt Gield, eller til visse bestemte Renter, hvilket nødvendig alletider vilde indvikle Over Bank Directionens Operationer i Finantsernes Operationer. Efter denne her antagne Grundsætning maatte da Over Bank Directionen blot tilkiendegive Bank-Comptoiret, over hvilke af sine Indkomster og over hvilke realiserede Effecter hvert Aar til Afbetaling af de udenlandske Capitalier og til sammes Forrentelse kan disponeres. Dog maatte Over Bank Directionen have Magt, naar det efter Omstændighedernes Beskaffenhed af Finanz-Collegio forlanges, at udsette Anvendelsen af de realiserte Effecter til Gieldens Afbetaling til en bequemmere Tid, i hvilket Tilfælde dog de dertil bestemte Capitalier maatte blive i Bankens Giemme, indtil de paa Finants-Collegii Requisition til deres Bestemmelse kan anvendes. Bank-Comptoiret derimod indberettede igien til Over Bank Directionen, hvormeget af Capitalerne, og hvormeget af Renterne med de anviiste Fonds er afdragen, hvilket Over Bank Directionen foranstaltede anført i de ved samme førende, og dertil indrettede Bøger, af hvilke dog i Fremtiden alle Passiva maatte udgaae. For det øvrige maatte alting forholdes efter ommelte Resolution af 13de Aprill 1782 for saavidt den foreskriver Realiseringen af disse Effecter, og Anvendelsen af deres Indkomster og Renter, dog med den Forandring, at den Deel af Resolutionen bortfalder, som bestemmer, at, naar disse Activa ikke blive tilstrækkelige til at betale Passiva, Manglen, skal erstattes ved nye Activa, eller rettere ved Obligationer, som til Over Bank Directionen udstædes. Kunde det derimod som muligt formodes, at Finantserne saaledes kunde understøtte Over Bank Directionen, at den udenlandske Gield kunde formindskes dertil, at disse Effecters Indkomster bleve større end den udenlandske Gields Renter, saa maatte Overskudet anvendes til Afdrag paa Capi-

talen, hvorved disse Over Bank Directionens Fonds vilde blive en sinkende Fonds.

Men hvad anbelanger Capitalers Opsigelse og Afbetaling, nye Negociationers Aabning, Banko Comptoirenes Bestyrelse, som betreffer Penge- og Vexelsager, saa maatte, saafremt Tingene ikke skulde blive overmaade forviklede, alle disse Sager aldeeles henhøre til Finantserne, hvilket vil være ganske overeensstemmende med Ordene af Rescriptet af 13de Aprill 1782 saaledes lydende:

> „Paa det Vores Banke maatte være et til Landets Bedste allene bestemt, af Os og Staten umiddelbar garanteret, og ikke med nogen Deel af vore Finantser i Forbindelse staaende Institut.“

Ligeledes maatte det blive Finantsernes Sag, at anskaffe Banken uden sammes Bekostning, den nødvendige Courant Myndt som udi tidtommelte Resolution paalegges Over Bank Directionen, men som allerede blev besørget af Overskatte Directionen da Banken endnu var Privat Eiendom, og hvilket ogsaa synes at være en naturlig Forbindtlighed, saalænge Hans Majestæt ikke har betalt Sin Gield til Banken.

Det kunde imidlertiid dog være nødvendigt, at i Tilfælde af nye Negociationer, samme bleve aabnede i Over Bank Directionens Navn, men dette blev en blot Formalitæt, og Finantserne maatte sørge for deres Forrentelse og Afbetaling. Det samme maatte finde Sted ved Opsigelser.

Skatkammerets nærværende Forfatning vil lide en fuldkommen Forandring. Dets anden Indretning, som er opkommet af den ophævede Over Skatte Direction, maatte ophøre og forandres til et Comptoir af Finanz-Casse Directionen. Denne Skatkammerets anden Indretning har nu Indkomsterne af Rang- og Extraskatten, af Lotto, af Bankcomptoirenes Fordeele her i Staden og i Altona etc., desuden eyer den betydelige Activa, og store Fordringer for anvendte Summer, hvilke, saavelsom dens Passiva og reglementerede Udgifter til Understøttelser og Præmier, nu maatte gaae over til Finants Casse Directionen, hvorved Balancen af Statens Indtægter og Udgifter paa ingen Maade forandres. Det vilde imidlertid have sin store Nytte, om over disse afgivne Fordringer og

Passiva, Indtægter og Udgifter bestandig førtes Bøger og Regnskab udi et separat Comptoir, i hvilke Bøger tillige maatte anføres Statens udenlandske Gield, og de til Renterne udfordrende Fonds reglementeres. Thi det maatte paa mueligste Maade antages som en Regel, at, førend Capitaler optages, der anskaffes aarlige Fonds til disse Summers Forrentelse saavelsom til Afdrag paa Capitalen, fordi, naar derfor ikke sørges, der intet Middel bliver tilovers, end at betale een Gield med en anden, og Renterne med nye optagne Capitaler.

Paa samme Maade, som den forrige Overskatte Directions Forbindtligheder have været overtagne deels af Over Bank Directionen, deels af Skatkammeret, saa maatte og nu Finants-Collegium paatage sig Skatkammerets Forbindtligheder, og i Særdeleshed de af Skatkammeret til Over Bank Directionen til Completering af den for den udenlandske Gield given valuta udstædte Obligationer.

Skatkammerets første Indretning, eller Levningerne af det gamle Skatkammer, har for nærværende Tiid Indkomsterne af Told- og Consumtions Afgifterne, og Recognitionen af de ostindiske Expeditioner. Den har desuden Passiva og Activa, og foruden Reglementet for Pensioner og Vartpenge, endnu et stort Reglement af Udgifter, som deels vedvare i nogle Aar, deels ikkun skeer eengang for alle. Denne første Indretning er formedelst fratagne Indtægter, og betydelige nye paatagne Udgifter, udi indeværende Aar i en Underbalance af 498,845 Rdlr., saafremt den skal betale sin Gield. Skulde nu alle Equiperings-Omkostninger og alle overordentlige Udgifter deraf bestrides, saa kunde den efter sin nærværende Forfatning ikke ansees for at være bestemt til at samle en Skat. Finanz-Collegium maatte derfor paatage sig alle overordentlige Udgifter af Skatkammerets første Indretning, og i Almindelighed alle dens Forskud og Udgifter, af hvad Beskaffenhed de maatte være, undtagen staaende Pensioner, og de Vartpenge, som bør ansees som staaende Pensioner. Herunder maatte ikke indbefattes Tillæg, nye extra Gehalter til Kongelige Betientere, og andre Gratificationer og Naadegaver, heller ingen Vartpenge, som ikkun vare at ansee som tem-

poraire, Pensionerne af den gamle Militaire Enke-Casse maatte ligeledes forblive ved Skatkammeret.

Naar nu saaledes var bestemt Beløbet af dette Skatkammerets Pensions Reglement, maatte samme anviises saa mange faste Indkomster, som disse Summer beløbe til, hvorimod alle Skatkammerets nærværende Indkomster maatte gaae over til Finanz-Collegium.

Af Skatkammerets aarlige Besparelser blev ingen nye Pensioner anviist, men ald den Fonds, som med Tiden derved tilvejebringes, legges op, for ved overordentlige Udrustninger til Lands eller til Vands, og ved andre nødvendige og uundgaaelige Statens Udgifter at komme Finantserne til Hielp, naar disse Udgifter overstige disses Ævner og de Fonds de kan disponere over.

Skatkammer Directionen beholdte i øvrigt umiddelbar Forestilling til Hans Majestæt over alt, hvad betreffer denne Fonds, og i Almindelighed over alle dets Anliggender.

I Henseende til denne første Indretnings Activa og Passiva maatte det forholdes, som forhen angaaende Skatkammerets anden Indretning meldt er. De maatte overdrages til Finanz-Casse Directionen, og kunde et og det samme Comptoir holde Regnskab over det, hvad fra begge Indretninger overdrages.

Den tilkommende Finanz-Casse Direction maatte paalegges at besørge ialle Indtægter og Udgifter, alle Revisions-Udmyntnings- Lottosager, som nu henhøre under Finanz-Collegium, og i Almindelighed alt, hvad betreffer den besynderlige Forvaltning af Mynt- Cassa- og Pengesager, som ikke allerede maatte være anbefalet Bank Comptoirenes Directioner. Men hvad som ikke grunder sig paa staaende Resolutioner, maatte ved det nye oprettede Finanz-Collegium foranstaltes, igiennem hvilket Forestillingerne til hans Majt. maatte gaae.

Fra dette Finanz-Collegium maatte udfærdiges alle Kongelige Forordninger og Placater, som betreffe nye Paalæg eller Ophævelse af forrige Skatter, forsaavidt det ikke angaaer Told- og Consumtions Afgifter eller udfærdiges fra Rente-Cammeret, eller og efter deres Natur henhøre til andre Departements. Dog maatte i alle disse Tilfælde fra vedkommende Departements først corresponderes med Finanz-Collegio og

indhendte sammes Betænkning. Ligeledes udferdiges fra Finants-Collegio alle Mynt-Reglementer. Dette Collegium maatte ligeledes i Fremtiden foranstalte alle overordentlige Udgifter, og Fonds til Forrentelse af Statens Gield eller Betalingen af de opsagte Capitaler, hvortil det dog, for saavidt det betreffer den udenlandske Gield, faaer til Hjelp, hvad af Over Bank Directionen hos Bankocontoiret angives at kunne disponeres over. Uomgiengelig nødvendige Pensioner anvises i Fremtiden paa Finanz-Cassen, hvortil herefter paa Finanz-Collegii nærmere Forestilling visse Summer kunne bestemmes, og skulde til slige Pensioner anvendes det halve af de udgaaende Extra-Gager og Tillæg, som fra Skatkammeret nu igien vare henlagte til Finants-Cassen.

Det maatte ligeledes paaligge Finants Collegium at sørge for Statens Indtægter og Udgifter, og at vedligeholde Statens inden- og udenlandske Credit paa mueligste Maade efter Landets og Bankens nærværende Forfatning.

Videre maatte alle Sager, som have en vigtig Indflydelse paa Statens og Handelens Balance, henhøre til dette Collegii Beraadslagninger.

For nu at sette Finanz-Collegium i Stand til at opfylde alle disse Pligter, vil det være uomgiengelig fornødent, at ingen Departement udvirker en umiddelbar Kongelig Resolution over nogen overordentlig Udgift, hvorefter det kunde disponere over de Fonds, som ere henlagte under dette Collegii Administration, men at Departementerne i Tilfælde af saadanne overordentlige Udgifter, som ikke henhøre til deres reglementerede extra Fonds først derom maatte foreenes med Finants-Collegio, eller ogsaa, saafremt de skulde indkomme med Forestilling over saadanne Sager, ikke maatte kunne tage anden Resolution, end at derover skulde corresponderes med Finanz-Collegio, hvilket derefter havde at indhente nærmere Resolution over saadan Udgift.

Der maatte heller ikke bevilges nogen Eftergivelse af Kongelige Indkomster, som betreffer Kiøbstæder, Districter. Provintser eller heele Landet, eller giøres Forestilling derom, uden at desangaaende i Forveien var corresponderet med Finanz-Collegio.

Iligemaade maatte hverken resolveres eller forestilles angaaende nogen anden Anvendelse af Kongelige Indkomster, som ikke endnu vare indkomne i Finants-Collegii Casse, af hvad Beskaffenhed den end maatte være, uden at i Forvejen dermed var forholdt paa samme Maade, som det forhen er fastsatt i Henseende til extraordinaire Udgifter af Revenüer som allerede ere indkomne i Finanz-Collegii Casse.

Ingen Garantier maatte forestilles eller udfærdiges uden igiennem Finanz-Collegium.

Førend der skeer Forestilling om at bevilge exclusive Handelsprivilegier, om at anordne eller ophæve, forhøie eller nedsette Paalæg eller Told- og Consumtions Afgifter, om at forbyde, bevilge, indskrænke eller udvide Ind- og Udførsel, maatte vedkommende Collegier og Departements correspondere med Finanz-Collegio og indhente sammes Betænkning, saasom disse Ting kand have den vigtigste Indflydelse paa Statens Indtægt. Af samme Aarsag vil det være nødvendigt, at alle Departements indsende til Finants-Collegium detaillerede Beregninger over Indtægterne som flyde i Finanz-Collegii Casser, ikke allene over de indgangne Summer men ogsaa over Stædet og Maaden af deres Oppebørsel, naar det forlanges, samt alle andre Efterretninger, som staae i Forbindelse med Statens Indtægter og Udgifter, eller med Landets Handels Balance; og at de i Almindelighed ikke nægte Finanz-Collegio nogen detailleret Oplysning, som kan have en direct eller indirect Indflydelse paa Finantserne.

Naar der forekommer Deliberationer i Finanz-Collegio, som foranlediges ved Correspondenzen med andre Departements, eller som betreffe saadanne Gienstande, der qualificere sig til Forestilling, maatte en Statsminister, som Hans Majt. maatte finde for got, dertil at udnævne, træde til Finants-Collegii Samlinger, for at være underrettet om de Ventilationer som derved have været foranledigede i Finants-Collegio, naar over slige Gienstande skeer Forestilling af andre Departementer. Ligeledes vilde Hans Sammentrædelse udfordres, naar vigtige Spørgsmaal og Anliggenheder, som betreffe den offentlige Credit eller Statens almindelige Interesse, skulde komme under Deliberation.

Ellers vil efter denne Plan den allerhøist anordnede extraordinaire Commission ganske kunne ophæves, og alle derhen hørende Papiirer og Documenter til Finants-Collegium afleveeres, ligesom og alle Sager, som udfordre en Kongelig Resolution, kunne i Fremtiden gaae umiddelbar igiennem Statsraadet.

Over Bank Directionen saavelsom det nye Finanz-Collegium og Skatkammer Directionen kunde strax settes i Activitæt, dog kunde Over Bank Directionen og Skatkammer-Directionen beholde Forvaltningen og Administrationen af de Sager, som nu der ere henlagte indtil det nye Finants-Collegii nærmere Forestilling, og disse Sagers Aflevering til Finanz-Casse Directionen, hvilket dog, om mueligt, ikke maatte udsættes længere end til Julii Quartals Begyndelse.

Skulde Hans Majestæt allernaadigst finde for got, at approbere denne Plan om Finants-Departementernes Indretning, fremlegges følgende allerunderdanigste Forslag til at besette de derved foranledigede Pladser til allerhøieste Bedømmelse.

Det nuværende Finanz-Collegium som herefter skulde kaldes Finants-Casse-Direction, beholder sine Deputerede under Navn af Directeurs, og maatte den træde dertil, som Hans Majestæt hehagede at anbefale Forestillingen i Finanz-Sagerne. De nærværende Bogholder Contoirer ved Finanz Collegio bleve de samme.

Af det som fra Skatkammeret overdrages, blev indrettet et nyt Contoir, som kunde gives til den nærværende Controlleur, Cammer Secretaire Mau, og gik han saaledes af ved Skatkammeret. Underbetienterne som staaer ved Skatkammerets anden Indretning under Justiz-Raad Wilkens, kunde ansettes ved dette Bogholder Comptoir uden Tillæg eller Formindskelse.

Finanz-Collegium bestod af de første Deputerede af de Civil Cammeral Departementer og af 2de Assessores, hvorved ingen nye Gager udfordres. Til Assessores foreslaaes allerunderdanigst Conferenz-Raad Agerskou og Etats-Raad Wendt, og kunde den sidste paalegges Referatet i Collegio, dog maatte det forbeholdes den, som det besynderlige Tilsyn

ved Finantserne anbefales, at foredrage selv de Sager, som han maatte finde for got. Desuden vil der udfordres en Secretair til Expeditionen, som det udnævnte Finanz-Collegium uden Tvivl vil finde Leilighed at foreslaae Hans Majestæt, uden at Udgifterne for Allerhøistsammes Casze forøges.

Af Over Bank Directionens forrige Medlemmer ere endnu tilbage Statsministeren Grev Thott, Geheime-Raad Schilden og Conferenz Raaderne Agerskou, Bang og Colbiørnsen. Efter det Kongel. Rescript af 13 Aprill 1782 skal denne Direction bestaae af 9 Medlemmer. I Overeensstemmelse med de Grundsætninger, som Hans Majestæt synes at have antaget ved at udnævne Lemmerne til den forrige Stats-Balance Direction, og i Aaret 1782 til Ober Bank Directionen, indstilles til høieste Overveielse, om ikke denne Direction igien maatte bestaae af nogle Statsministre, de 3de første Deputerede i Cammeral-Civil Departementerne og af de 2de Generalprocureurer for Canzellierne, samt om ikke Geheime Raad Numsen maatte befahles at tage sin forrige Plads i dette Collegio. Paa den Maade vilde Directionen maaskee bestaae af Statsministrene Græverne Thott og Bernstorff, og Geheime-Raad Stampe, Geheime-Raad Numsen, Geheime-Raaderne Græv Schimmelmann, Græv Reventlou og Schilden og de 2de General Procureurer, og derimod de øvrige nu derudi værende Lemmer udgaae. Denne Over Bank Direction valgte, som forestillende Bankens Interessentskab, 3de Stands-Commiszarier af deres Middel. Maaske vilde Hans Majestet finde for got, at ophæve sin allerhøiste Befaling af 5te Maii 1782 angaaende, at 2de Medlemmer af Overbank Directionen skulde være nærværende ved Bankens Samlinger, hvad enten de vare Stands-Commissarier, eller ikke, hvilket de begge dog ikke maatte være, og at alletider een paa Hans Majestæts Vegne skulde agte paa hvad der foregaar, da heele Over-Bank-Directionen og Bankens Commissarier ere pligtige at vaage over Hans Majestæts Interesse, og Bankens Beste, og følgelig denne Anordning om en Controlle paa Hans Majts. Vegne synes at være en Afvigelse af Rescriptet af 13 Aprill 1782.

Etats-Raad Wendt som hidtil har ført Protocollen i Over Bank Directionen kunde derfra entlediges, som og af hans havte Embede som bestandig Banko-Commissair, og disse Forretninger anbetroes Bogholderen ved Skatkammerets anden Indretning, Justiz-Raad Wilkens, som beholdte sine nu nydende Vilkaar og Løftet om Forøgelse med 400 Rdlr., naar hans Svigerfader Conferenz Raad Clasen ved Døden skulde afgaae.

Samme Justiz-Raad Wilkens blev tillige Directeur i Bankcontoiret i Kiøbenhavn, hvorimod Justiz-Raad Frisch, som har ganske forskiellige Forretninger, maatte derfra udgaae.

Det synes og fornødent, at den, som Hans Majestæt maatte anbefale Forestillingen i Finanz-Sagerne, blev ogsaa udnævnt til Directeur ved Banko-Comptoiret, ligesom og Etats-Raad Wendt, som har Referatet af dette Comptoirs Sager i Finants-Collegio.

Til Skatkammer Directionen kunde maaskee for det første udnævnes den, som har Forestillingen for Finantserne og Conferenz-Raad Jessenius Clasen, som har tient Hans Majestæt i saa lang Tiid. Denne sidste kunde have det nøjere Tilsyn ved Forretningerne, og maatte alle Anviisninger underskrives af Directionen. Revisor Hartzen ved Skatkammeret kunde tillige ansettes som Secretaire, og denne saavelsom Conferenz Clasen beholde deres havende Gager.

Imidlertiid forstaaer det sig, at disse forskiellige Kongelige Betiente i Betragtning af deres nye Embeder og Forflyttelser blive reglementerede paa en anden Maade.

Ellers vil ved denne Arrangement for Hans Majestæts Casse ingen nye Bekostning foraarsages, men derimod nogen Besparelse derved opnaaes.

Kiøbenhavn den 25 Maii 1784.

I følge Hans Majestæts allernaadigste Befaling igiennem Hans Kongelige Høihed Kronprindsen indleveret til Stats-ministeren Hr. Geheimeraad Stampe til videre Forestilling og Expedition igiennem det Danske Cancelie.

D. 29 Mai 1784.

E. H. Schimmelmann.

Allerunderdanigst Forestilling.

Da Cancelliet er tilkommen vedlagde Plan, angaaende Finantz-Collegii, Skat Kammerets og Ober Banco Directionens Indretning, og af hvem samme skal bestaae, med videre, hvilken allernaadigst er befalet, at skal herfra forestilles Deres Mayestæt, saa, i Forventning, at samme finder allernaadigst Approbation, vedlægges de, efter bemeldte Plans Indhold udfærdigede Expeditioner til allernaadigst Underskrift.

Cancelliet den 2den Junii 1784. Allerunderdanigst

H. Stampe. Luxdorph. P. Aagaard. Schow. Bang.

Vi approbere i alt den vedlagde Plan angaaende Finants-Collegii, Skatt-Kammerets og Ober Banco-Directionens Indrettning, og have forsynet de efter denne Plans Indhold udferdigede Expeditioner med Vores Allernaadigste Underskrift. Saa have Vi og til Finantz Sagernes besynderlige Bestyrelse, og til at forestille Os samme, udnævnt Vores Geheime-Raad Grev Schimmelmann, som herefter skal føre Navn af Vores Finantz- og Commerce-Ministre; ligesom Vi have funden for godt af særdeles Naade at tillegge Vores Conferentz Raad Agerskou og Vores Etats-Raad Wendt for deres Personer Navn af Deputerte i dette af Os nye oprettede Finantz-Collegio. Til at være til Stæde i Finantz-Collegii Samlinger, naar der forekommer Deliberationer som foranlediges ved Correspondenzen med andre Departements, eller som angaar saadanne Gienstande der qualificere sig til Forestilling, have Vi udnævnt Vores Statsministre Grev Bernstorff, som ogsaa skal træde sammen med Finantz-Collegio, naar vigtige Spørsmaale og Anliggenheder komme under Deliberation, angaaende den offentlige Credit eller Statens almindelige Interesse.

Fridrichsberg i det Geheime Stats-Raad,
d. 2 Junii 1784.

aproberes
Christian Rex.

Resolutionen med Schack-Rathlous Haand.

Samme Dag ere følgende Expeditioner udfærdigede gjennem Danske Kancelli:

A. De Deputerede i Finantz-Collegio anl. at nuværende Finantz-Collegium i Fremtiden skal kaldes Finantz-Cassa Directionen. — Trykt i Uddrag i Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1877.

B. Geheime-Raaderne, Greve af Schimmelmann, Greve Reventlou, Schilden, Conferentz-Raad Agerschou og Etatz-Raad Went, anl. et nyt Finantz-Collegii Oprettelse og hvad under sammes Bestyrelse skal henhøre med videre. — Trykt i Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1877.

C. Det Kongelige Skatkammer anl. at de ved samme værende 2de Indretninger nu skal være ophævede, og de dertil henlagde Indkomster at gaae over til den oprettede Finantz-Casse Direction, hvorimod en Skatkammer-Direction udnævnes. — Trykt i Uddrag i Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1877.

D. Over-Banque-Directionen anl. hvem samme herefter skal bestaae af og i Fremtiden ikkun have at bestille med den egentlige Banques Bestyrelse i Overeensstemmelse med Octroien og Conventionen med videre.

Endvidere under 11. Juni:

E. Geheime-Raad og Commerce-Minister Hr. Ernst Henrich Greve af Schimmelmann anl. at være udnævnt til Finantz-Sagernes besynderlige Bestyrelse og føre Navn af Finantz- og Commerce-Minister.

F. Stats-Minister og Geheime-Raad Greve Hr. Andreas Petrus Bernstorff anl. at være tilstæde udi Finantz-Collegii Samlinger med videre.

22. Juni.

17. O. H. Guldberg til Kronprinsen.

Deres Kongelige Høihed
Naadigste Kronprints og Herre.

Den besynderlige Naade, som Hans Majestet har havt at tillegge mig foruden de 2500 Rdlr. endnu Stiftamtmandens

fulde Gage, og hvad end meere er, uden Afkortning, er saa stor, at mit Hierte derfor føler den allerfuldeste Taknemmelighed. Jeg ville, jeg burde frembære den for Thronen; men Deres Kongelige Høihed har i denne mig udviste Naade saa mærkelig Deel, at jeg tør vove for Dem at nedlegge den allerunderdanigste Taksigelse, som jeg skylder Kongen og Kongens Søn. De har, Allernaadigste Herre, lige indtil det nøieste opfyldt det naadefulde Løfte, som De værdigede at give mig: De har fuldkommen sørget for mig: De har sat mig i Stand til at opdrage de mange Sønner til Kongens og Deres Tieneste: De har giort den Taknemmelighed, som mit Hierte ofrer Dem, ligesaa stor som inderlig. Alle mine Ønsker ere for Deres Kongelige Høihed: al min Bestræbelse skal blive at giøre, hvor jeg nu er, Kongens og Deres Tieneste med al den Flid og Opmærksomhed og Troskab, som jeg bedst kand og forstaaer; og i øvrigt at bevare helligen den allerunderdanigste Hengivenhed, som altid har levet i min Siel for Kongens ædle og eeneste Søn, og som Deres Kongelige Høihed nu har med den naadigste Velgiørenhed beseglet. Jeg kom til Aarhuus d. 13., og modtog efter Geheimeraad Güldencrones Ankomst Stiftets Bestyrelse ved dets Contoirs Aflevering d. 19. Stiftet og Stiftamtmanden, som nu er i fuld Virksomhed, legge sig da for vor dyrebareste Kronprintses Fødder, visse om Høistsammes allernaadigste Beskyttelse. Denne er det, som i dybeste Underdanighed haabes af

Deres Kongelige Høiheds
Min Naadigste Kronprintses og Herres
allerunderdanigst troe Tiener
O. Høegh Guldberg.

Aarhuus d. 22 Jun. 1784.

18. Kammerherre Johan Ludvig Greve af Reventlou anl. at være Deputeret i Oeconomie- og Commerce-Collegio.

. . . .

Friderichsberg den 7de Julii 1784.

Sjællandske Tegnelser.

19. Frederik II til Juliane Marie.

ce 7de Juillet 1784.

Madame ma Soeur.

J'ai rescu La Lettre de mon Incomparable Reine Le meme jour que ma chere Soeur de Bronswic est arivée ici; nous nous somes Longtems entretenue d'Elle, mais ce ne sont pas des propos a pouvoir apresent Confiér au papiér. Je crois cependant que ma chere Reine poura devinér sur quoi rouloient nos Discours. Ma pauvre Soeur s'est trouvée mal au Levér de Table: on me fait esperér que ce sera sans Suite. Le tems qui mine toute Les chosses Les plus Solides detruit insensiblement notre pauvre espece, Les Acteurs changent et de nouvelles Sennes se representent, c'est La Le Trein du monde, et c'est une Grande folie de croire trouvér de La Solidité dans cet etat de vississitudes perpetuelle au quel notre espesse est Sans Saice assujetie. Veuille Le Ciel Conservér notre Incomparable Reine, perssonne ne Luy sera jamais plus tendrement attachée ni ne La Considerera plus que

Madame ma Soeur
De Votre Majeste
Le fidelle frere et beau frere
Federic.

8. Juli.

20. C. D. Reventlovs Forslag m. H. t. Rentekammerets fremtidige Styrelse.

Naadigste Cronprintz!

Deres Kongelige Høyhed har naadigst tilladt mig underdanigst at maatte opsette mine Tanker paa hvilken Maade ieg som første Deputeret udi Rente-Cammeret og som Referent af de danske Sager udi General Told Cammeret formeener at kunde paatage mig de mig paaliggende Forrettninger.

I henseende til Rente Cammeret maae ieg underdanigst bede om at Conferentz Raad Nieman maae paalegges at antage sig de tyske Sager, at være tilstede ved de tyske Refferater i Collegiet og at igiennemgaae alle de tyske Breve for-

inden de underskrives. Conferentz Raad Erichsen vil ventelig som hidendtil i særdeleshed antage sig de norske og islandske Sager. Til det danske Fag maae ieg underdanigst bede at foruden Herr Cammerherre Scheel om han ellers forbliver i Rente Cammeret endnu een Deputeret maatte ansettes, hvortil ieg underdanigst foreslaaer, om han ellers vil paatage sig dette Embede, Etatz Raad Hansen fra Frydendal som er een bekiendt redelig og i Landvæsens Sager særdeeles duelig Mand. Hvad de Comitterede angaaer beder ieg underdanigst da deres Antall er større end det behøves og deres Duelighed og den Tillid de fortiene forskiellig, at ieg naar ieg har lært dem at kiende ved Forrettningerne maae allerunderdanigst forestille at eenhver af dem settes i den større eller mindre Virksomhed som ieg finder at være nyttigst for den kongelige Tieneste, endtil de overflødige Comitterede paa anden Maade kan vorde ansatte. Da ieg efter Deres kongelige Høyheds Befahling tillige skal være Referent i General Told Cammeret saa vil det være umueligt for mig at være tilstede ved alle Referater og maae derfore underdanigst bede at det maae være mig tilladt at Referaterne ligefuldt maae foretages om ieg endogsaa nødes til ikke at være tilstede, dog at ved alle saadanne Referater Sagerne som ere af Betydenhed udsættes endtil ieg kan være nærværende.

. . . .

Kiøbenhavn d. 8 Juli 1784.

underdanigst af
C. D. Reventlow.

22. Juli.

21. Schack-Rathlous Beretning om Forhandlinger m. H. t. det preussiske Ægteskab.

J'ai eû ce Matin un second Entretien avec Mr. le Comte de Rhode, Ministre de Prusse, qu'il m'avoit fait demander formellement, et dans lequel il me dit: Que le Roi Son Maitre avoit esperé, que les Ouvertures, qu'il m'avoit faites en dernier Lieu sur le Mariage de S. A. R[le] Msgr. le Prince Royal

avec Mad^e la Princesse Frederique de Prusse, arreté et conclû entre les deux Souverains, auroient eû l'Effêt, que Msgr. le Prince Royal eût fait quelques Demarches tendantes à terminer cette Affaire, mais que tout le Têms ecoulé du depuis n'ayant apporté aucun Changement à l'égard du Silence, qu'on observoit içi relativement au dit Mariage, Silence que le Roi Son Maitre ne pouvoit regarder enfin que comme incompatible avec Sa Dignité, il ne lui restoit à lui Comte de Rhode, d'autre Ressource que de parler ministerialement à S. E. Mr. le Comte de Bernstorff de cet Objet, qui etoit si interressant pour Sa Cour; Mais que comme il desiroit ne prendre ce Parti que le plûs tard que possible et quand cela seroit devenû indispensablement necessaire, il me prioit, non pas ministerialement mais sur le même Piéd qu'il m'en avoit parlé la premiere fois, de vouloir tacher de porter Msgr. le Prince Royal à rompre ce silence, et à faire vis à vis de Sa Cour quelque Demarche, qui pouvoit La mettre au fait de Ses Intentions sur l'Affaire en question, ou bien si S. A. R^le ne vouloit pas encore faire une Demarche tout à fait decisive à cet égard, qu'au moins Elle en fit qui fût analogue à l'Amitié qui avoit subsisté de tout Têms entre les deux Cours, et qui pût mettre la Dignité du Roi Son Maitre a couvert.

Je Lui repondis: Qu'il auroit la Bonté de Se rappeller, que dans notre premiere Conversation sur ce Sujêt je Lui avois donné à connoitre, que je n'étois d'aucune façon autorisé à entrer en Pourparler sur une Affaire de cette Importance, et qu'il sentiroit ainsi facilement, que je n'avois ni pû ni dû faire aucun Usage de la Confidence y relative qu'il avoit bien voulû me faire; Que je ne pouvois encore que Lui repeter ce que je Lui avois dit alors, savoir, que le seul Parti, que j'avois à prendre, sans avoir reçû un Ordre exprès de Sa M^te de m'expliquer sur cette Affaire, étoit de m'envelopper à cet égard dans le plûs profond Silence; Et que pour ce qui regardoit Sa Proposition de porter Msgr. le Prince Royal à faire quelque Demarche vis à vis de Sa Cour, je m'en rapportois à Lui même, s'il croyoit que je pouvois me permettre de parler à S. A. R^le d'une Aflaire qui regardoit aussi essentiellement sa propre Personne, sans que S. A. R^le m'y eût

autorisé en m'en parlant la premiere; que même entre des Particuliers un Ami n'hasardoit que difficilement de parler à l'autre sur un sujet aussi important sans y avoir été engagé par Lui-même, et que bien moins encore j'oserois le risquer vis à vis du Fils de mon Maitre, auquel, Lui devant le plus profond Respect, il ne pouvoit m'étre permis d'ouvrir un Avis, qu'Il ne m'avoit pas ordonné de lui donner.

Mr. le Comte de Rhode n'opposa rien aux Raisonnements et aux Reflexions contenûs dans cette Reponse, à laquelle il me repliqua simplement, qu'il Se trouvoit dans la situation la plus critique et la plus embarrassante, et qu'il prevoyoit avec une vraie Peine, qu'il se verroit avant peu dans le Cas de devoir parler ministerialement de cette Affaire a S. E. Mr. le Comte de Bernstorff; Propòs, que je fis semblant de ne pas entendre et auquel je me dispensois par consequent de repondre, de sorte que notre Entretien, dans lequel au reste ce Ministre m'a tenù les Propòs les plus honnêtes et les plus obligeants, changea de sujet et n'eût plus absolument rien d'interressant.

à Copenhague le 22 Juillet 1784.

Schack-Rathlou.

Paategning: Ce Memoire, ainsi que celui du 12 Juin de cette Année, a été communiqué à L. L. E. E. Messieurs les Ministres d'Etât, et remis à S. E. Mr. le Comte de Bernstorff pour étre gardé dans les Archives du Departement des Affaires étrangeres.

Schack-Rathlou.

22. Dronning Juliane Marie til E. Schack.

Fredensb. d. 24. Julij 1784.

Jeg seer med megen Fornøielse af Deres Skrivelse, at de og Deres endelig lykkelig er ankommen til deres Bestemmelse Sted. Jeg ønsker hiertelig, at de maae finde der all Ære, Lyksalighed, hvad Troeskab, Retskaffenhed og en usminket oprigtighed kand vendte sig til Belønning i denne usle Verden

og hvori jeg skal alle-tider tage den oprigtigste Andeel, skiønt jeg kan ikke merre biedrage til at befordre den. Jeg tør og kand og vil ikke sige meer, men jeg har bedet min Søn at give Dem underretning om Aarsagen, hvorfor man ikke kan røre ved den beviste Sag, og det var ogsaa Aarsag, at jeg skrev til Deres Sviger Fader, hvad jeg har skreven, nemlig at alting beroede og blev stille, til efter min død; og til den Tidt gaaet skal jeg ogsaa kalde mig Deres meget bevaagne

Juliane Marie.

Tusend Helsen til deres Kone og børn.

Udskrift:

Au Conseiller Privé et Grand Maitre
de la céremonies
Monsieur de Schack
a
Flensbourg.

Originalen, som ejes af v. Schack til Nüstrow.
afskreven 1885 af V. A. Secher.

6. August.

23. Geheime-Raad Hr. Hans Henrich von Schilden anl. i ald Naade at være endtlediget fra hans hidtil hafte Embeder.

Christianus septimus.

V. S. G. T. Vi give Dig hermed tilkiende, at vi allernaadigst ville have Dig udi al Naade entlediget fra de Dig hidtil anbetroede Embeder som første Deputeret i vores Rente-Kammer, Deputeret i vores Finantz-Collegio og vores Finantz-Casse-Direction; Derefter Du Dig allerunderdanigst haver at rette; Befalende etc.

Friderichsberg den 6te Augustii 1784.

Sjællandske Tegnelser.

6. August.

24. Geheime-Raad Hr. Christian Detlef Friderich Greve Reventlou anl. at være første Deputeret udi Rente-Kammeret og Bergværks-Directorium.

. . . .

Friderichsberg den 6te Augustii 1784.

Sjællandske Tegnelser.

25. Geheime-Raad Hr. Christian Brandt anl. at være herefter første Deputeret udi det vestindiske-guinæiske Rente- og General-Told-Kammer.

. . . .

Friderichsberg den 6te Augustii 1784.

Sjællandske Tegnelser.

19. August.

26. Schack-Rathlou til Joh. Bülow, om den af Kronprinsen paatænkte Omdannelse af Danske Kancelli.

P. M.

Jeg er rett meget bekymret, Min kiære Venn. Hds. Kgl. Høyhed Cronprinzen vill endelig have en Forandring og en hastig Forandring i det Danske Cancellie, og har talt med mig derom i Gaar. Sandt er det, at den i mange Henseende behøves; Sandt er det og, at intet kand være meere smigrende for mig, end at Hds. Kgl. Høyhed troer, at jeg var i Stand til at iverksette denne Forandring naar bemelte Collegium blev mig anbetroet; Men paa den anden Side kand dette, saa længe den gamle og værdige Geheime-Raad Stampe lever, ikke skee uden at bedrøve ham, hvortil jeg paa ingen Maade kand eller bør bidrage; Og ikke heller kand det skee med Nytte, uden at adskillige af de første Mænd i Cancelliet tillige udgaae med Geheime-Raad Stampe, hvilket effter en løselig Beregning vill koste nogle Tusinde Rdlr. i aarlige Pensioner.

At lade een af de nu værende Deputerte strax gaae ud af Cancelliet og at sette Hr. Grev Ludwig Reventlou i hands Stæd igien kunde have sin Nytte, og jeg for min Deel ønsker

intet bedre end at arbeyde med Grev Reventlou i det Fag; men skulde hand udrette der noget virkelig nyttigt, saa maatte hand strax begynde med at legge en Plan til een heel forandret Arbeyds-Maade i Cancelliet, da der hellers ikke blev vundet noget ved hands hastige Indtræde; og dette troer jeg neppe hand selv vilde paatage sig, førend den Mand som han veed at Hds. Kgl. Høyhed har tiltænkt den første Plads i Cancelliet, kunde tage Deel i een saadan Plans Udarbeydelse, ikke heller, jeg nægter det ikke, vilde det være trøstelig for mig, om jeg skulde være den Mand, at en anden, i hvem det end var, havde lagt den Plan som jeg siden skulde udføre.

Jeg ønsker altsaa inderlig, at Hds. Kgl. Høyhed vill være saa naadig og endnu have nogen Taalmodighed med det Danske Cancellie. Jeg skal paa min Side giøre hvad jeg kand i min nærværende Forfatning, for at i det mindste alt det der kommer til Forestilling fra Cancelliet skal blive fuldkommen oplyst og afgiordt som det bør, og ligeledes skal jeg drive paa Expeditionernes hastige Udferdigelse, hvilket dog ere Hoved-Poster; Og blive da ikke alle Manglerne rettede paa eengang, saa maae man betænke, at det er bedre at gaae til Verks med langsomme men sikkre Skritt, end formedelst alt for hastige Operationer ikkuns at giøre det halve gode man kunde og burde giøre. Rett offte sandes det franske Ordsprog: le Remede est pire que le Mal.

Forestill dette Hds. Kgl. Høyhed, Min kiære Venn, naar Leylighed gives. Jeg veed dog, at Hand værdiger mig at troe, at jeg ønsker den Kongelige Tienestes beste Befordring, og at Hand vist ikke vill bedrøve mig. Bedrages jeg ikke i dette mit Haab, saa bør jeg ogsaa troe, at Hand i een Sag som just angaaer det Fag hand vill bruge mig udi, snarere vill følge mine Raad end andres, og Hds. Kgl. Høyhed kand af Sagens Natur selv finde, at jeg herudi handler heel upartisk og uden Hensigt til min egen Agrement, thi for mig, om jeg havde megen Ærelyst, var det joe behagelig saa snart som muligt at blive den første i det første Collegio i Landet.

Kiøbenhavn d. 19de Aug. 1784.

Schack-Rathlou.

Originalen i Sorø Manuskriptsamling (37 b. 9.)

31. August.

27. O. H. Guldberg til P. C. Schumacher.

Høi-Velbaarne Hr. Kammerherre
Allerhøistærede Ven.

. . . .

Begge have vi med Iver tient vort Fædreneland: vor Tieneste er erkiendt af det bedste Herskab og paaskiønnes af indsigtsfulde Retskafne baade i og uden Landet; og dette, kiereste Ven, er det os ikke nok? Al Utaknemmelighed og hvad dermed er foreenet, hvad enten som Aarsag eller Følge, alt dette staaer nu saa i vort forbigangne Livs Historie. Men det Nærværende; det er os vigtigt: at kunne leve, at kunne trøste sig, at kunne have eller give sig Arbeide, og finde eller søge, hvad der kand fornøie og udvide vor Indsigt, dette, min Ven bliver Hovedsagen; og hvor glæder jeg mig, at jeg af min Vens Brev seer, at dette kand De, dette forstaaer De, man handle i det øvrige med Dem, som man vil. Tak for alt det af Deres Brev, som hører derhen; thi derom at underrettes og deri at roliges, var mit Hierte saare ønskeligt. I det mindste veed jeg nu, at paa Deres indgivne Ansøgning og Forestilling maae saa Svaret blive, som det kand, er dog min Ven lykkelig og forstaaer at være det. Hr. Græve Bernstorff har virkeligen meget got, meget ædelt i Tænkemaade og Sindelav: dette er vist; men hvad den anden angaaer, om hvilken der er blevet sagt min Ven adskilligt Got ogsaa for Dem Selv, saa ville De kun slet intet vente, og begge ville Vi derom tie, ihvorvel jeg med Vished troer, at den, som derom har talt Dem saa fordeelagtigen, selv meente sig overbeviist; thi denne er en god ærlig Mand; men den anden er Ustadighed selv, og nu alt det modsatte af hvad han for tre Aar siden var. Denne Efterretning kand De ansee for tilforladelig. . . . .

. . . .

Aarhuus d. 31 Aug. 1784.

Elsk altid
Deres sande Ven
O. Høegh Guldberg.

28. Frederik II til Juliane Marie. ce 16 8bre 1784.

Madame ma Soeur!

Il n'ya qu'une fasson de pensér Sage et filosofique Commé celle de mon Incomparable Reine, qui puisse metre depuis Le Septre a la Houlette Les hommes aux dessus d'une Multitude d'evenements, que La Vississitude de La fortune produit Nessessairement; Ce qui est un bonheur aux yeux du public puissance, autorité, Despotime, n'est aux yeux de L'homme depourvû de prejugéz qu'illustres Ambaras et dissipassion perpetuelle de L'esprit qui ecartent Nos penssées de Notre perssonne et nous empechent de reflechir a Nous memes. Une Vie reconcillié et debarassée de tout Soin setrangérs est bien preferable au Tumulte des affaires, et aux Soins assidus que Les Souverains doivent employér pour Le bonheur de Leur peuples; je Suis perssuadée que Mon Auguste et chere Amie est plus heureuse actuellement que Lorsqu'Elle etoit Chargée dé tout Le fardau du Danemark; Elle a vu que j'avois deviné que Les fanfaronades Suedoisses n'etoient qu'un jeu d'ostantation et un Desir du Roy de Suede de faire parlér de Luy dans Les Gazettes; cet esservelé d'Elliot a Donné L'allarme a Copenhague, et des Ministres Credulles y ont donéz a plain Coliér. Mon Incomparable Reine n'en a pas tenu Compte, et Cette Algarade ne fait honneur a ni L'un ni L'autre parti. Mon Elloignement m'empeche de pouvoir aspirér au bonheur de voir de Sitot mon Incomparable Reine. Le prince de Hesse ira a Copenhague pour Mariér Sa fille au Prince Royal et pour Gouvernér S'il Le puit Le Danemarc; il a perdu ce charlatan de St. Germain et pour L'en Consollér on L'inisira inssenssiblement dans Les affaires. Des Lors une Rivalité declarée avec Berenstorf, et ce sera a qui Des Deux Culbutera Son Antagoniste, voila une petite profesie, qui m'est echapée Courentus Calamis, j'en demande pardon a mon Incomparable Reine, en L'assurant du tendre attachement et de La haute Consideration avec Laquelle je Suis

Madame ma Soeur
De Votre Majesté
Le fidele frere et beau frere
Federic.

29. Etatz-Raad Wilhelm August Hansen, anl. at indtræde som Deputeret i Rente-Kammeret.

. . . .

Christiansborg den 20de Octobr. 1784.

Sjællandske Tegnelser.

3. Nov. 1784.

30. Kongelig Resolution om Nedsættelsen af en Landbokommission, paa Rentekammerets Forestilling af 2. Nov., nedlagt efter Kongens mundtlige Befaling til C. D. Reventlov.

Indbemeldte Vores mundtlige Befaling bliver herved stadfæstet, og er det saaledes Vores allernaadigste Villie, at Vores Geheimeraad og Amtmand over Frederiksborg og Kronborg Amter, Henrich Levetzow, Vores Geheimeraad og første Deputeret i Vort Rentekammer, Grev Christian Ditlev Friderich Reventlow, Vores Kammerherre og Deputeret i Vort Øeconomie- og Commerce-Collegio, Grev Johan Ludvig Reventlow, samt Etatsraad og Directeur for den grønlandske etc. Handel, Wilhelm August Hansen, sammentræde i en Commission, ved hvilken Justiceraad og Committeret i Vort Rentekammer, Niss Hammeleff fører Pennen, som Secretaire, for med hinanden at undersøge og overlægge paa hvad Maade og ved hvilke Midler samtlige Vore Fæstebønders og Huusmænds Vilkaar paa Friderichsborg og Kronborg Amter, saavidt mueligt kunne forbedres ved den fordeelagtigste oeconomiske Indretning og ved efter Omstændighederne, i sær hvor det kan skee uden Afgang udi Vores Indkomster, at forunde dem Eiendom; hvorom alt benævnte Commission Tid efter anden, ligesom den i dette vidtløftige Arbeide avancerer, skal indgive sine udførlige allerunderdanigste Indberetninger og bestemte Forslage til alle i dette Øiemed, efter dens bedste Skiønnende, nødvendige og tienlige Foranstaltninger, med videre; hvilke Indberetninger Vort Rentekammer med alt, hvad ellers til Vores Hensigt kunde tiene til Oplysning Os udførligen allerunderdanigst haver at forestille til nærmere allernaadigst Resolution.

Og da de første Indretninger ved Fælledskabets Ophævelse, Gaarders og Huuses fornødne Udfløtning og Indretning med videre, ville medføre betydelige Omkostninger: saa autorisere Vi Vort Rentekammer, efter Commissionens derom indkommende Forslage om disse Udgivter at correspondere med Vort Finance-Collegium, og derefter om samme at giøre allerunderdanigst Forestilling.

Christiansborg Slot den 3die November 1784.

Christian Rex.

C. D. Reventlow. J. Erichsen.

Vorndran.

19. November.

31. O. H. Guldberg til P. C. Schumacher.

Høivelbaarne Hr. Kammerherre
Allerhøistærede Ven,

Jo! vist nok har jeg faaet de ærede Breve, som De have undt mig, læst dem med Fornøielse, og just agtet at besvare dem, da Deres sidste ærede nu indløb mig, for da tillige at takke for begges hele Indhold; undskylde, at jeg nu først iagttog min Skyldighed og venligst bede Deres Høivelbaarenhed, at unde mig en Brevvexling, der ikke foruleiliger mig (thi nu har jeg vist saa megen Tid) og heller ei kand andet end glæde mig; thi De er min Ven, og De kand ikke skrive uden læseværdigt. Ogsaa hender Dem intet, uden hvad De deeler med mig: jeg reiser med Dem; thi mine Ønsker følger Dem, og Gud Selv ledsage Dem.

Modtag min oprigtigste Lykønskning til den prægtige Ring, og til den hele dobbelte Gave fra denne store Printsesse. Alt dette saa Udmærkende er truffet, hvor det var fortient, og kiert, ja saare kiert er det mig, at sande, skiønt for et Øieblik miskiendte, Fortienester ere blevne til sand Ære for Verden paaskiønnte. Ogsaa dette, min Ven, deeler jeg med Dem. Ei mindre har det fornøiet mig, at man dog har givet

Dem 1000 Rdlr.: vist nok har Græve Bernstorff deri viist sig retskaffen: jeg nævner ham, fordi jeg veed det, og fordi han eene dog har Følelse.

Min Ven af Vane har skrevet om Europas nu værende vaklende Tilstand, og strax, kied deraf, tu tollis manum de tabula. Mig gaaer det ligesaa, at jeg heller ikke gider enten skrive eller tale derom. Dog fordi D. H. nu har saa villet, saa vil jeg kun sige Dem, at i mine Tanker bliver hele Striden imellem Keiseren og Hollænderne til en blot Bevægelse, saafremt Frankerig og Preussen ikke vil, at der nu skal opstaae en almindelig Krig. Neppe skulle jeg af allehaande min Ven endnu bekiendte Omstændigheder kunne slutte, at disse to Magter endnu ville blæse i Krigsbasunen. Det skeer vist; men jeg troer, ikke endnu. Vinteren bliver nok anvendt til Mellemhandling, og Tretten bilagt. Dog hvor let kan man feile; og altid bør man sige: il faut voir. Hvad os angaaer, da er det vel og klogt, at holde sig in statu qvo, og liste sig fra nye og andre Forbindelser. Siden Rusland skiftede System, var jeg aldrig rolig; thi meer nu end nogen Tid behøver Danmark at tælle hvert et Skridt. Glad er jeg, at det er ikke mig nu, hvis Stemme skal høres; thi nu bliver det kun min som hver god Borgers Pligt at udbede sig for Regieringen Viisdom og de bedste Raad; og troe mig, min Ven, mine Ønsker for mig selv da kunne ei være meere levende, end for Regieringen nu. Staten er det blivende: vi andre, hvem vi end ere, ere kun Træk-Fugle.

. . . .

. . . .

Deres Høivelbaarenheds gode Ven
O. Høegh Guldberg.

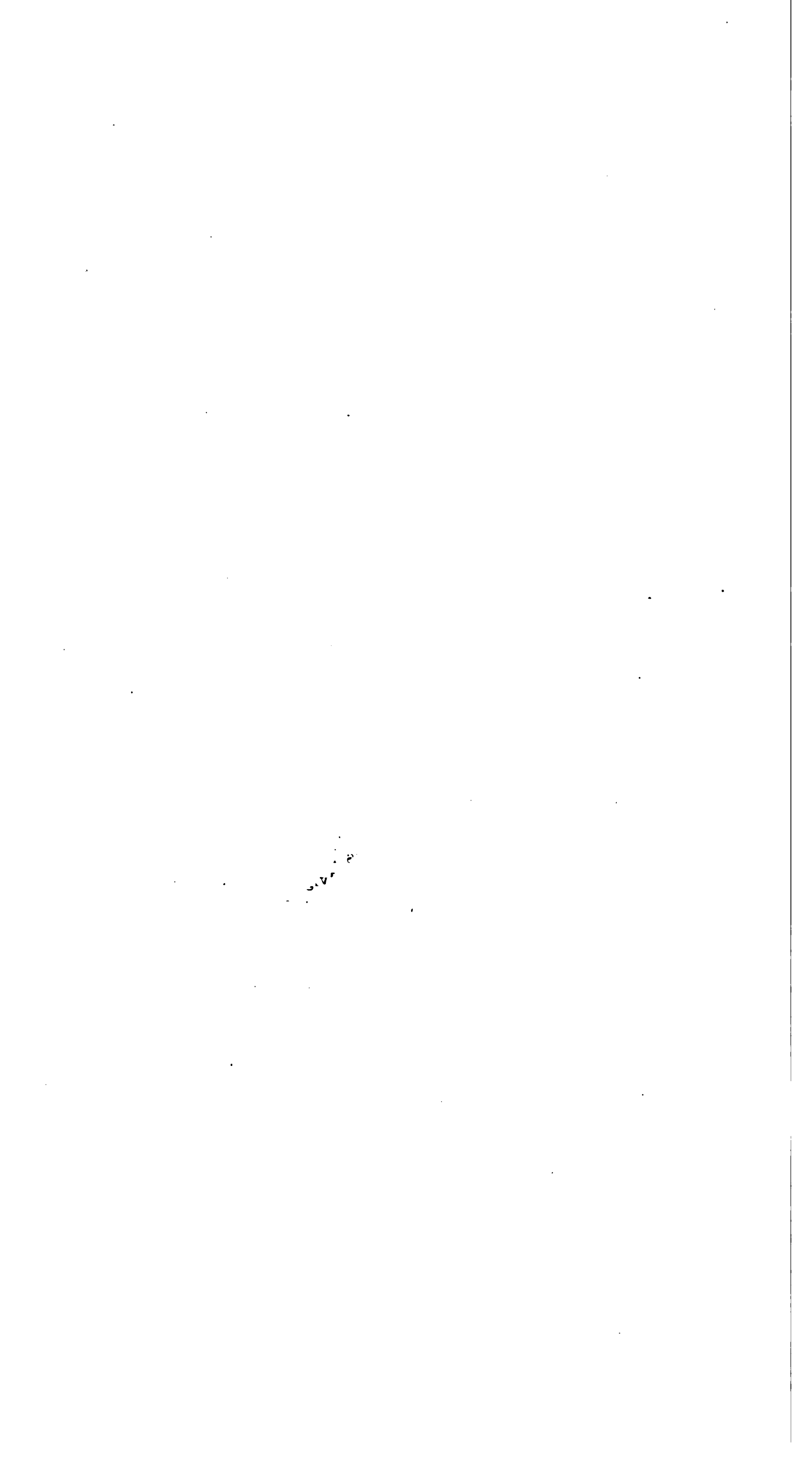
Aarhuus d. 19. Nov. 1784.

Rettelser.

Side 64	Lin.	6	f. n.:	thas, læs: that.
— 68	—	19	f. o.:	o, læs: of.
— 69	—	17	f. n.:	hy, læs: by.
— —	—	6	—	instrumen, læs: instrument.
— 74	—	3	—	vas, læs: was.
— 76	—	1	—	wass, læs: was.
— 111	—	18	f. o.:	P. L., læs: P. C.
— 135	—	6	f. n.:	A. Schumacher, læs: P. C. Schumacher (ligesaa S. 147, 151, 152, 155).
— 146	—	5	—	considoration, læs: consideration.
— 212	—	9	f. o.:	der, læs: det.
— 215	—	3	f. n.:	for at, læs: at.
— 277	—	13	—	Men, læs: Med.

Da Vi allernaadigst at ophøre
Vores hidtil havde [illegible] entre-
mere skal expederes angaaen-
de, som alle af Collegier De
allerunderdanigst forestilles,
se med Vores Februar 1772,
hvilken herved udtages og
paa nye sættes [illegible] giver Vi
denne Vores Tyske Cancellie
allernaadigst til allerunder-
danigst [illegible] skal medde-
le samme til [illegible] og alle
andre vedkommende bekiendte.

Og da Vi [illegible] haver be-
sluttet igien at [illegible] Stats-
raad Vores [illegible]enerantz og
Vores Geheimeraad [illegible]storf, samt
nde benævnte Vi indkalde Vo-
res General W. v. [illegible] H.
Stampe, hvilke [illegible] Rang
og den Anciennitet efter hannem
samt

Personregister.

Aarsberetninger fra det kongelige Geheimearchiv,

indeholdende Bidrag til dansk Historie af utrykte Kilder.

1.–7. Bind. Kbh. 1852—83. 4°.

Af Indholdet fremhæves:

1. Bind.

Kong Hans's Brevbog med Bilag.
Dronning Dorotheas Breve. I.
Christian III's Breve til ansete tyske Reformatorer.
Alfabetisk Register over Helgendagene.
Om to nylig fundne Fragmenter af en Codex af Saxo (med Faksimiler).

2. Bind.

Danske Kongers Haandfæstninger og andre lignende Akter.
Instruxer for Kollegier og højere Statsembedsmænd umiddelbart efter Suveræniteten.
Aktstykker vedkommende Kannike-Kollegiet i Haderslev.

3. Bind.

Dronning Dorotheas Breve. II.
Forhandlinger med Frankrig, England og Skotland i Frederik I's og Begyndelsen af Christian III's Regeringstid. I.
Aktstykker til Helsingørs Historie. I.

4. Bind.

Forhandlinger med Frankrig, England og Skotland i Frederik I's og Begyndelsen af Christian III's Regeringstid. II.
Forhandlinger mellem Danmark og Sverrig under Kong Hans.
Aktstykker til Bandssagen mod Sten Sture.
Aktstykker til Helsingørs Historie. II.

5. Bind.

Danske Forordninger indtil 1500.
Aktstykker vedkommende det polske Kongevalg 1674.
Aktstykker vedkommende det svenske Thronfølgervalg 1743.

6. Bind.

Hannibal Sehesteds Gesandtskabsberetning 1640—41.
Gehejmeraadets Protokol 1670—76.
Hildebrand Horrns Relationer fra Moskov 1682—84.
Breve vedrørende Kalmarkrigen 1611.
Breve vedkommende Svenskekrigen 1657–60.
Kong Christian V's egenhændige Dagregistre for Aarene 1692 og 1693, I.
Brudstykke af en hidtil ukjendt Saxo-Codex (med Faksimile).

7. Bind.

Kong Christian V's egenhændige Dagregister for Aaret 1693, II.

For at fremme Udbredelsen af de fra Gehejmearkivet udgivne Aarsberetninger og Aktstykker ville disse indtil videre kunne faas til følgende nedsatte Priser:

Rækken af Aarsberetninger I—VII (c. 400 Ark) for 15 Kr.
(Udkommen i 32 Hefter à 2 Kr.)

1.—3. Bind enkeltvis à 4 Kr.
4.—6. — — - 3 —

Enkelte Hefter til Komplettering ville tildels kunne faas (gratis) ved Henvendelse i Arkivet.

Diplomatarium Christierni I. (c. 50 Ark med 2 Tavler) 2 Kr.

(Se Omslagets tredje Side.)

Af de under Kirke- og Undervisningsministeriet samlede Arkiver er udgivet:

Udsigt over de danske rigsarkivers historie. Af A. D. Jørgensen. 1884. 4 Kr.

Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1551—55. I Uddrag udg. ved C. F. Bricka. 1885—86. 5 Kr.

— **1556—60.** 1. Halvdel. 1887. 2 Kr. 50 Øre.

Kongeloven og dens Forhistorie. Aktstykker. 1886. 1 Kr.

Meddelelser fra det kongelige Gehejmearkiv og det dermed forenede Kongerigets Arkiv for 1883—85. (Heri: Vejledende Arkivregistraturer. I. Danske Kancelli 1513—1848.) 1886. 4 Kr.

Regeringsskiftet 1784. Udg. til Minde om den Regering, som løste Bondens Stavnsbaand. 1888. 4 Kr.

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri (F. Dreyer).

FEB 26 1941

